

OLIVIER VANNESTE

JULIAAN THEYS

MICHEL ZWAENPOEL

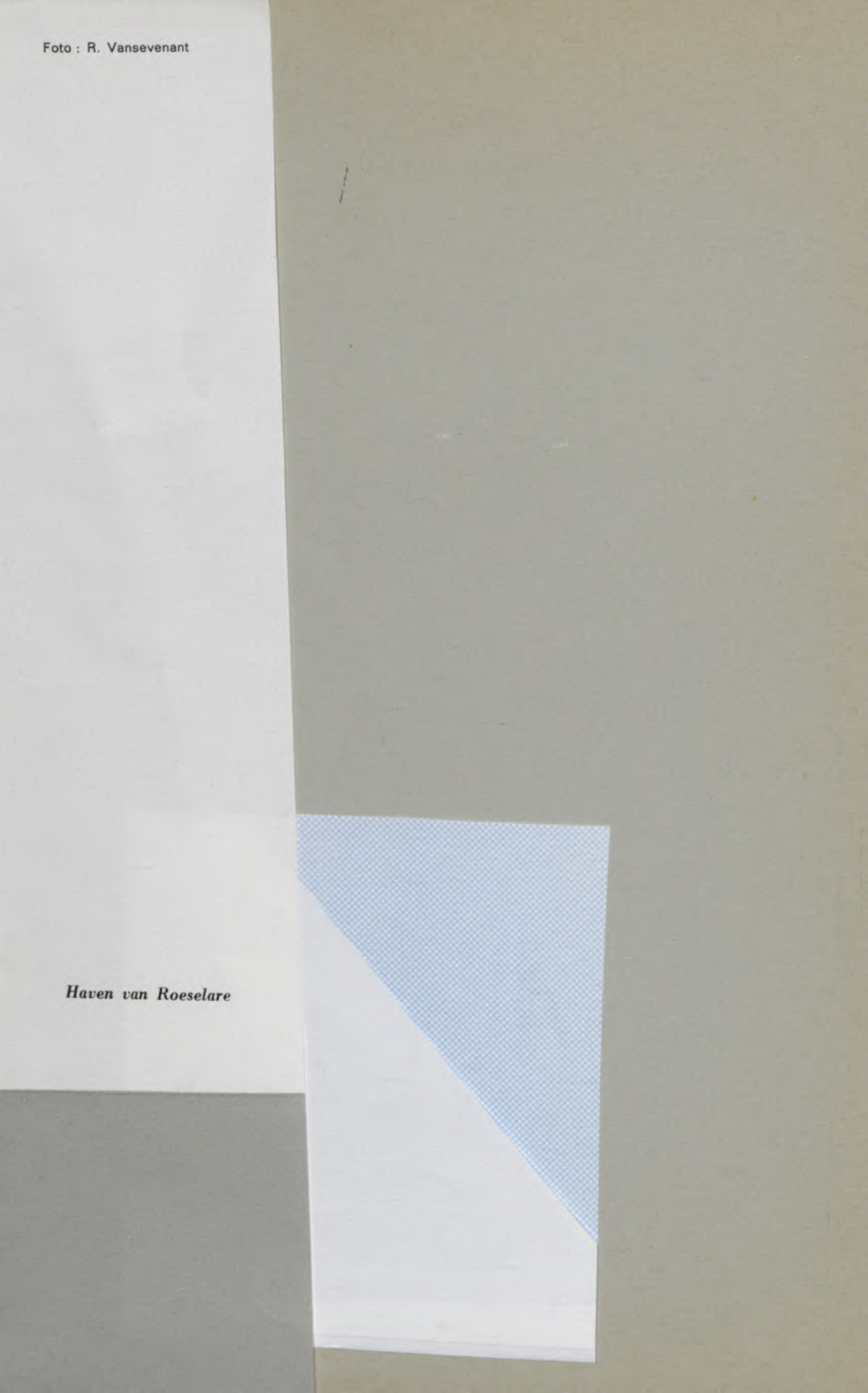
HET ARRONDISEMENT ROESELARE

EEN REGIONAAL-EKONOMISCHE STUDIE

WESTVLAAMS EKONOMISCH STUDIEBUREAU — BRUGGE

Foto : R. Vansevenant

Haven van Roeselare

HET ARRONDISSEMENT ROESELARE
—
EEN REGIONAAL-EKONOMISCHE STUDIE

iiV

Studie uitgevoerd in opdracht en met financiële
steun van het Ministerie van Economische Zaken.

WESTVLAAMS
EKONOMISCH STUDIEBUREAU

VII

DIJVER, 7, BRUGGE

▽

OLIVIER VANNESTE

JULIAAN THEYS

MICHIEL ZWAENEPOL

BIBLIOTHEEK

WES Onderzoek & Advies

Baron Ruzettelaan 33

B - 8310 ASSEBROEK/BRUGGE

E-mail : bibliotheek@wes.be

Website : www.wes.be

HET ARRONDISSEMENT
ROESELARE

Een regionaal-ekonomische studie

—

BRUGGE

1963

TEN GELEIDE

Beleven wij een tijd waarin de algemene aandacht zich meer en meer spitst op entiteiten die alle staatsgrenzen ver achter zich laten, zo kan het wel enige verwondering wekken dat economische monografieën over een bepaald klein gebied zoveel belangstelling kunnen wegdragen.

Toch ligt er geen tegenspraak in beide gedachtenkringen, integendeel! De ene wentelt om de andere heen, zij vinden aan elkaar steun en rechtvaardiging; zij vormen samen als het ware één atoom waarvan de kracht en de waarde zich niet tot de uiterlijke vorm herleiden, maar afhankelijk blijven van de innerlijke samenstelling en de kennis daarvan.

Al moet men, om het met een ander beeld te zeggen: vermijden het bos niet meer te zien vanwege de bomen, dan toch zal een gezonde exploitatie van het woud steeds gepaard gaan met de meest ruime bekendheid van de houtsoorten die er wassen en van de mogelijkheden die in elke soort besloten liggen.

Aldus heeft deze studie van het Westvlaams Economisch Studiebureau over Roeselare en omgeving haar onomstootbaar belang, maar meer dan dat juich ik het toe dat ook de menselijke faktor niet uit het oog werd verloren!

Alle streven naar welvaart en vooruitgang moet als uiteindelijk doel hebben: het gelukkiger maken van de mens, met dien verstande dat dergelijke aktie niet mag beperkt blijven tot het louter materiële, doch tevens de geestelijke evolutie moet in de hand werken.

Ook land- en fabrieksarbeiders zullen wat graag verder kijken dan de begrenzing van hun akkers of werkplaatsen, hoe best zij zich daar ook thuis en in hun element voelen, en daarom durf ik hopen dat velen uit de streek van Roeselare deze monografie zullen lezen en haar inhoud uitdragen.

Immers, eenieder kan er een hernieuwde liefde uit putten voor de vadergrond, en meteen de nodige impuls om er krachtdadig toe bij te dragen die grond een eigen plaats te laten verwerven in het Europa van morgen.

Ridder P. VAN OUTRYVE D'YDEWALLE,
Gouverneur,
Voorzitter Westvlaams Economisch Studiebureau.

INHOUDSTAFEL

Ten Geleide door Ridder P. van Outryve d'Ydewalle, Gouverneur, Voorzitter W.E.S.	V
Inhoudstafel	VII
Inleiding	1

DEEL I : ACHTERGRONDEN VAN DE SOCIAAL-EKONOMISCHE PROBLEMEN VAN HET ARRONDISSEMENT ROESELARE

Hoofdstuk I : Het fysisch kader	7
§ 1. Ligging en vorm	7
§ 2. Bevolking en bevolkingskernen	9
§ 3. Geologie	11
§ 4. Reliëf	13
§ 5. Bodemgesteldheid	15
A. Associatie van het lemig-zandgebied	15
B. Associatie van het licht-zandleemgebied	17
Hoofdstuk II : Beknopt geschiedkundig overzicht van het arrondis- sment Roeselare	19

DEEL II : DEMOGRAFIE EN BEROEPSBEVOLKING VAN HET ARRONDISSEMENT ROESELARE

Hoofdstuk I : Demografie van het arrondissement Roeselare	25
§ 1. De bevolkingsevolutie in het arrondissement Roeselare, 1831-1962	25
§ 2. De componenten van de bevolkingsevolutie	29
A. Het natuurlijk akkres	29
B. In- en uitwijking	32
C. In- en uitwijking naar plaats van herkomst en bestem- ming	36
§ 3. De spreiding van de bevolking	38
A. Het spreidingsbeeld van de bevolking in 1962	38
B. Bevolkingsevolutie per gemeente, 1910-62	40
§ 4. De bevolkingsstructuur	45
A. De leeftijdsstructuur	45
B. Verhouding mannen/vrouwen	47
C. Gezins- en familiestructuur	48

Hoofdstuk II : De beroepsbevolking in het arrondissement Roeselare	50
§ 1. De beroepsbevolking naar de aard van de bedrijvigheid en geografische spreiding	51
§ 2. De verdeling van de beroepsbevolking naar de sociale stand	53
Hoofdstuk III : Een prognose van de bevolkingsevolutie in het arrondissement Roeselare	56
§ 1. De ontwikkeling van de jongerenbevolking (minder dan 15 jaar)	56
§ 2. De ontwikkeling van de bevolking in beroepsleeftijd (15 tot 65 jaar)	58
§ 3. De ontwikkeling van de ouderlingenbevolking (65 jaar en meer)	58

DEEL III : DE INFRASTRUKTUUR EN DE WONINGVOORRAAD
IN HET ARRONDISSEMENT ROESELARE

Hoofdstuk I : De verkeerstechnische ontsluiting	63
§ 1. De waterwegen	63
A. Beschrijving van het kanaal Roeselare-Leie	63
B. Scheepvaartbeweging op het kanaal	65
C. Aktiviteit in de binnenhavens	67
§ 2. Het spoorweg- en buurtspoorwegverkeer	70
§ 3. Het wegverkeer	74
A. Het wegennet	74
B. Het voertuigenpark	77
Hoofdstuk II : Diensten van openbaar nut	82
§ 1. Het berichtenverkeer	82
A. Telefoon	82
B. Telegraaf	83
C. Telex	84
§ 2. De elektriciteitsdistributie	84
A. Verbruik in laagspanning	85
B. Verbruik in hoogspanning	85
§ 3. De gasdistributie	85
§ 4. De waterbedeling	90
§ 5. Riolering	90
Hoofdstuk III : De huisvesting in het arrondissement Roeselare	92
§ 1. De stand van de woningvoorraad in het arrondissement Roeselare op einde 1947	92
A. Kwantitatieve analyse	92
B. Kwalitatieve analyse	94

§ 2. De bouwactiviteit na 1947	96
A. De evolutie van het aantal woongebouwen tussen 1947 en 1961	96
B. De bouw van partikuliere huizen	99
C. Sociale woningbouw	103
§ 3. Woningvoorraad en -behoefte	106

DEEL IV : UITBOUW VAN DE EKONOMIE
VAN HET ARRONDISSEMENT ROESELARE

Hoofdstuk I : Structuur en werkgelegenheid in de landbouw	111
§ 1. Bodem en bodemgebruik	111
A. Aard en omvang	111
B. Gebruik van de bodem	112
§ 2. De bedrijfsuitrusting van de landbouwbedrijven in het Roeselaarse	141
A. De ouderdom der bedrijfsgebouwen	141
B. De mechanisering en de motorisering op de landbouw- bedrijven	143
§ 3. De landbouwbevolking en de tewerkstelling in de land- bouw	145
A. De landbouwbevolking	145
B. De tewerkstelling in de landbouw	151
C. De opvolgingstoestand op de landbouwbedrijven	156
D. De afvloeiing van landbouwerskinderen naar andere economische sectoren	162
E. Het landbouwonderwijs in het arrondissement Roe- selare	166
Hoofdstuk II : Structuur en werkgelegenheid in de nijverheid	168
§ 1. Geschiedkundig overzicht van de industriële onderbouw van het arrondissement Roeselare	168
§ 2. Hedendaagse structuur van de nijverheid	172
A. Tewerkstelling naar bedrijfstak	172
B. Grootte van de ondernemingen	175
C. Ruimtelijke spreiding van de industriële tewerkstelling in het arrondissement Roeselare	178
D. De tewerkstelling naar de sociale stand en naar het geslacht	184
§ 3. De evolutie van de tewerkstelling in de nijverheid in het arrondissement Roeselare	185
A. Evolutie van de tewerkstelling, 1937-47	186
B. Evolutie van de tewerkstelling, 1947-62	189
C. Evolutie van de tewerkstelling per gemeente, 1937-62	194

§ 4. Arbeidsbevoorrading in het arrondissement Roeselare	203
A. Herkomst van de arbeidskrachten	203
B. Leeftijdsofbouw van de arbeidskrachten	205
§ 5. Enkele algemene aspecten en vooruitzichten van de be- drijven	205
§ 6. De alleenstaande handarbeiders in het arrondissement Roe- selare	207
Hoofdstuk III : Structuur en werkgelegenheid in de handel	211
§ 1. Ontwikkelingstendensen in de handelssector, 1937-47	211
§ 2. Ruimtelijke spreiding van de handelsinrichtingen, 31 dec. 1947	214
A. De kleinhandelsinrichtingen	214
B. De inrichtingen voor groothandel en voor groot- en kleinhandel	215
§ 3. De verdeling van de handelsinrichtingen naar verkoops- branche, 31 dec. 1947	216
§ 4. De evolutie van de bezoldigde tewerkstelling in de han- delssector, 1947-62	218
§ 5. Ruimtelijke spreiding van de bezoldigde tewerkstelling, 1962	220
§ 6. De centrumfunctie van de steden Roeselare en Izegem	222
§ 7. De inrichtingen die niet tot de eigenlijke handel behoren	225

DEEL V : ARBEIDSOVERSCHOTTEN EN SCHOLING

Hoofdstuk I : Woon- en werkforenzen in het arrondissement Roe- selare	233
§ 1. Woonforenzen in het arrondissement Roeselare	234
A. Intra-arrondissementele pendel	234
B. De pendel op andere Westvlaamse arrondissementen	236
C. De pendel op de overige provincies van het land en het buitenland	237
§ 2. Werkforenzen in het arrondissement Roeselare	238
Hoofdstuk II : De grensarbeid in het arrondissement Roeselare	239
§ 1. Geschiedkundig overzicht van de grensarbeid	239
§ 2. Grensarbeid in het arrondissement Roeselare	242
Hoofdstuk III : De seizoenarbeid in het arrondissement Roeselare	247
§ 1. De seizoenarbeid in Frankrijk	248
§ 2. De seizoenarbeid in België	250
Hoofdstuk IV : Werkloosheid in het arrondissement Roeselare	253
§ 1. De evolutie van de werkloosheid, 1946-62	253
A. Globaal overzicht	253
B. Evolutie van de werkloosheid bij de mannen en bij de vrouwen	257

§ 2. Gemeentelijke spreiding van de werkloosheid	257
A. De werkloosheidsdruk bij de mannelijke beroepsbevolking	259
B. De werkloosheidsdruk bij de vrouwelijke beroepsbevolking	259
§ 3. Kwalitatieve analyse van de werkloosheid	262
A. De volledig werklozen naar leeftijdsgroep, duur van de werkloosheid en arbeidsgeschiktheid	262
B. Werkloosheid naar beroepsgroep en duur van de werkloosheid	265
C. Gemeente van laatste tewerkstelling	267
D. Seizoengevoeligheid van de werkloosheid	270
Hoofdstuk V : Verdoken werkloosheid in het arrondissement Roesselare	273
Hoofdstuk VI : Scholingsmogelijkheden	277
§ 1. Het technisch en beroepsonderwijs voor jongens	277
A. Lokalisatie van de inrichtingen en opleidingsmogelijkheden	277
B. Evolutie van het aantal leerlingen	279
C. Geografische herkomst van de leerlingen in het technisch onderwijs	281
§ 2. Het technisch en beroepsonderwijs voor meisjes	282
§ 3. Het technisch handelsonderwijs (jongens en meisjes)	284
§ 4. Het middelbaar onderwijs	284
§ 5. De beroepsherscholing en de versnelde beroepsopleiding	285

DEEL VI : BESLUITEN EN AANBEVELINGEN

Hoofdstuk I : Samenvatting	291
Hoofdstuk II : Tendensen en vooruitzichten	299
Hoofdstuk III : Aanbevelingen	303
Appendices	309
Lijst van de grafieken	327
Lijst van de kaarten	328
Lijst van de tabellen	330
Lijst van de appendices	335

INLEIDING

Het arrondissement Roeselare is na het arrondissement Kortrijk het meest geïndustrialiseerde gewest van de provincie West-Vlaanderen. Verscheidene grote bedrijven vinden hun oorsprong in de tweede helft van de 19de eeuw. Een aantal specifieke bedrijfstakken, zoals de veevoederbereiding, de schoennijverheid en de borstelnijverheid, hebben er een belangrijke bijdrage gebracht tot de groei van de industriële werkgelegenheid. Sommige van deze bedrijfstakken hebben echter met ernstige moeilijkheden af te rekenen gehad; de borstelnijverheid is bijna totaal teloor gegaan. Zoals in het gehele zuiden van West-Vlaanderen vormt ook in het Roeselaarse de textielnijverheid de dominerende bedrijfstak. Tot de economische vraagstukken van heden behoren ongetwijfeld de diversifikatie en de aanpassingen van ruimtelijke aard.

Tijdens de jongste jaren werden een aantal initiatieven genomen die de versteviging van de industriële structuur ten goede komen. Naast de centra Roeselare en Izegem is thans ook in een aantal — voorheen agrarische — gemeenten de nijverheidstewerkstelling fel in expansie. Deze evolutie verloopt echter niet zonder het aksentueren van problemen van algemene uitrusting en van begeleiding op sociaal en cultureel vlak.

Teneinde de voorwaarden tot een evenwichtige ontwikkeling te kunnen preciseren drong zich een uitgebreide analyse op van de jongste evolutie in het Roeselaarse, van de tekorten en van de groeielementen. In deze optiek werd in 1961 door de Heer Minister van Economische Zaken een opdracht gegeven aan het Westvlaams Economisch Studiebureau; de opgemaakte studie werd vooral op de praktijk afgesteld.

De bronnen voor deze studie werden in het algemeen gevonden bij de statistische inlichtingen van het Nationaal Instituut voor de Statistiek. Voor de analyse van de welvaartsbronnen werden ge-

gevens geput uit de algemene landbouwtellingen en de volks-, nijverheids- en handelstellingen. Voor de demografische analyse en de studie van de infrastructuur werd gebruik gemaakt van de gegevens die jaarlijks door het Nationaal Instituut voor de Statistiek worden verzameld; tal van niet gepubliceerde gegevens werden bereidwillig door het N.I.S. ter beschikking gesteld.

Het aspekt van de werkgelegenheid werd vooral benaderd bij middel van inlichtingen verkregen bij de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid en bij de ondernemingen zelf. Met de medewerking van het Ministerie van Economische Zaken, Dienst Algemene Economische Inspectie, werd een enquête doorgevoerd bij de industriële bedrijven uit het arrondissement Roeselare waardoor tal van nuttige inlichtingen konden worden verzameld.

Een uitgebreide enquête, uitgevoerd door het Westvlaams Economisch Studiebureau, onder de landbouwers en in de sectoren textielnijverheid, konfektienijverheid, houtnijverheid, metaalnijverheid en schoennijverheid hebben de studie met tal van nuttige elementen verrijkt.

Bij de studie van het probleem van de werkloosheid in het Roeselaarse mocht op de medewerking worden gerekend van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, zowel van het Centraal Bestuur als het Gewestelijk Bureau.

Tal van openbare diensten en instellingen hebben eveneens gegevens ter beschikking gesteld die hebben bijgedragen tot verduidelijking van het probleem; zo werd de medewerking bekomen van het Bestuur der Waterwegen, de N.M.B.S., de Regie van Telegraaf en Telefoon, de distributiemaatschappijen van elektriciteit, gas en water, bouwmaatschappijen, de gemeentebesturen, de inrichtingen voor middelbaar, technisch en beroepsonderwijs. Aan al deze besturen en instellingen betuigen wij onze oprechte dank voor de welwillende medewerking.

Benevens de reeds vernoemde enquêtes in de diverse sectoren van de nijverheid en de landbouw werd tevens een bijzondere enquête door het Westvlaams Economisch Studiebureau uitgevoerd om de verzorgende funktie van de stad Roeselare nader te omlijnen. Hiertoe werd beroep gedaan op een aantal milieukenners in alle gemeenten van het arrondissement Roeselare en de randgemeenten in de omringende arrondissementen.

Talrijke statistische gegevens en informatie werden door het Westvlaams Economisch Studiebureau voor passende aanwending gehergroepeerd en bewerkt.

Voor de uiteindelijke publikatie werden de inlichtingen — voor zover mogelijk — aangevuld tot het jaar 1962. Er konden nog geen inlichtingen worden geput uit de algemene nijverheids- en handeltelling van 31 december 1961.

Deze studie werd opgesteld met de medewerking van Prof. Dr. J. Ameryckx (geologie-pedologie), Ir J.M.L. Demeyere (huisvesting), Dr. N. Vanhove (handel) en Lic. G. Verfaillie (fysisch kader). De conclusies betreffende de landbouw werden nagezien en verrijkt door Ir. L. Bockstaele, directeur van het Provinciaal Onderzoeks- en Voorlichtingscentrum voor Nijverheidsteelten.

Aan al deze medewerkers betuigen wij onze gevoelens van dank. Onze dank gaat in de eerste plaats naar de Heer Minister van Economische Zaken die ons deze studieopdracht toevertrouwde en zowel de studie- als de publikatiekosten subsidieerde. Wij danken eveneens Ridder P. van Outryve d'Ydewalle, Gouverneur, en de leden van de Bestendige Deputatie van de provincie West-Vlaanderen, die door hun steun en actieve belangstelling voor het werk van het Westvlaams Economisch Studiebureau deze studie en publikatie mede hebben mogelijk gemaakt.

Het is de wens van de auteurs dat deze studie het inzicht in de problematiek van het arrondissement Roeselare moge helpen verrijken en bijdragen tot een verhoogde welvaart van de bevolking van dit arrondissement.

O.V.

J.T.   M.Z.

18 november 1963.

DEEL I

ACHTERGRONDEN
VAN DE SOCIAAL-EKONOMISCHE
PROBLEMEN VAN HET
ARRONDISSEMENT ROESELARE

INLEIDING

De centrale ligging van het arrondissement Roeselare in het Westvlaams landschap heeft ten zeerste de economische ontwikkeling van dit gewest beïnvloed. De nabijheid en vooral de goede verkeerstechnische verbindingen met het reeds vroeg geïndustrialiseerde Kortrijkse, heeft op het Roeselaarse prikkelend gewerkt en vrij vlug tot de wederzijdse beïnvloeding van beide gewesten aanleiding gegeven.

Toevallige factoren zijn richtinggevend geweest in de uitbouw van sommige bedrijfstakken, zoals de schoenindustrie en de borstelfabrikage. Anderzijds hebben de gevolgen van de eerste wereldoorlog lang nagewerkt op het bevolkingsverloop en de bevolkingsconcentratie.

Het inzicht in de geografische en historische elementen vormt een basis om tot een juistere beoordeling van de huidige stand van de economie te komen.

HOOFDSTUK I

HET FYSISCH KADER

§ 1. Ligging en vorm.

Het arrondissement Roeselare, dat 20 gemeenten groepeer, heeft de vorm van een ruit, met als scherpst uitgesproken punt de gemeente Lichtervelde in het noorden. De grootste afstand noord-zuid bedraagt slechts 26 km. Het gehele arrondissement is sterk gekoncentreerd rond de stad Roeselare; deze stad is slechts 14 km van het uiterste punt — Lichtervelde in het noorden — verwijderd.

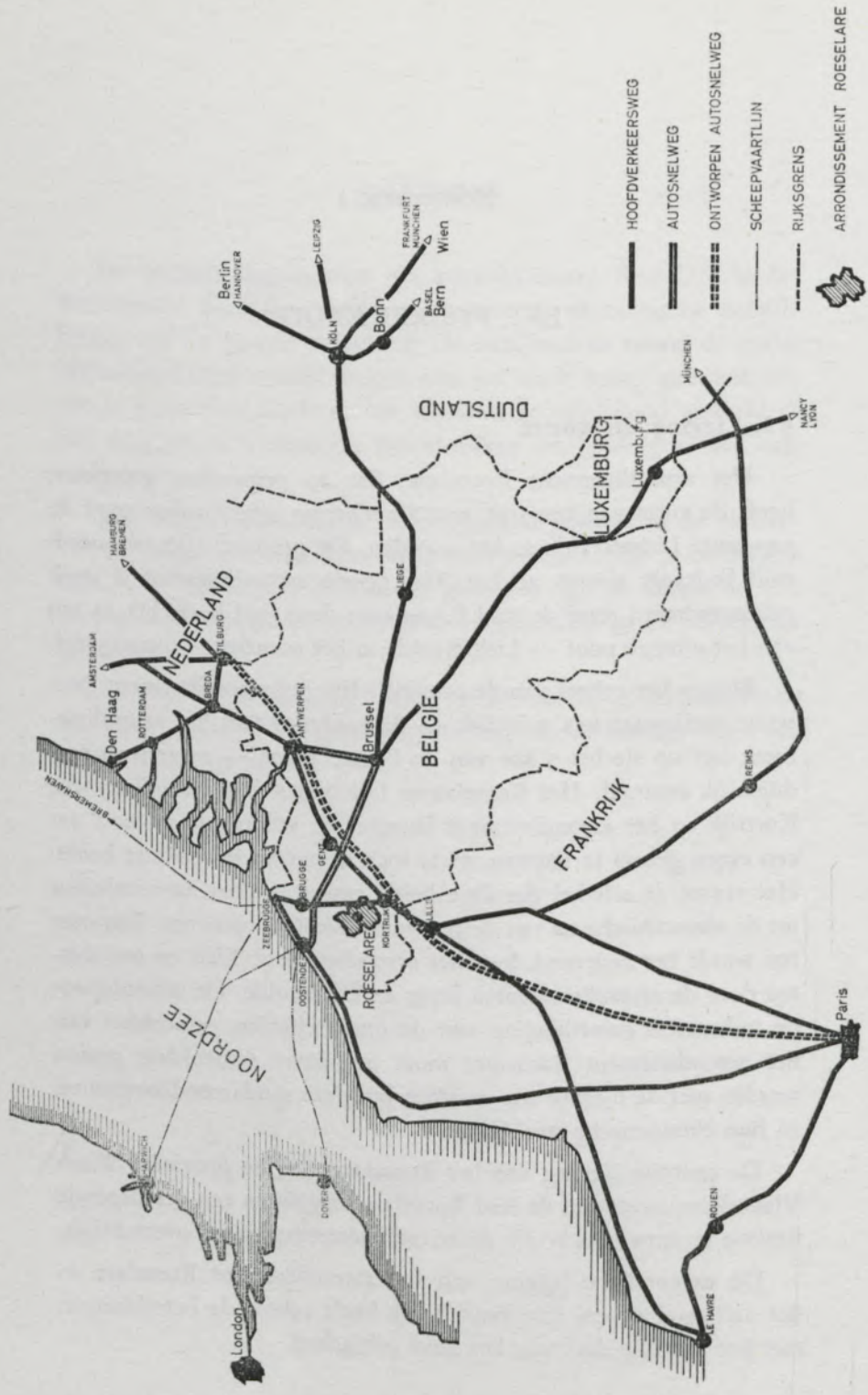
Binnen het geheel van de provincie ligt het arrondissement Roeselare weliswaar iets zuidelijk — de zuidpunt van het arrondissement ligt op slechts 5 km van de Franse grens — maar toch nog duidelijk centraal. Het Roeselaarse ligt tussen het arrondissement Kortrijk en het arrondissement Brugge, op voldoende afstand om een eigen geheel te vormen, maar toch in nauwe relatie met beide. Het vormt de schakel die deze beide gewesten doet aaneensluiten tot de economische as van de provincie West-Vlaanderen. Ten oosten wordt het begrensd door het arrondissement Tielt en ten westen door de arrondissementen Ieper en Diksmuide. De uiteenlopende industriële ontwikkeling van de onderscheiden gemeenten van het arrondissement Roeselare moet in nauwe samenhang gezien worden met de ligging ten opzichte van deze randarrondissementen en hun economische structuur.

De centrale ligging van het Roeselaarse in de provincie West-Vlaanderen heeft aan de stad Roeselare toegelaten een verzorgende functie te ontwikkelen die de arrondissementsgrenzen overschrijdt.

De excentrische ligging van het arrondissement Roeselare in het nationaal geheel (zie kaart I, 1) heeft echter de betrekkingen met het centrale deel van het land gehinderd.

Kaart 1, 1 : Ligging van het arrondissement Roeselare.

§ 2. Bevolking en bevolkingskernen.

Het arrondissement Roeselare heeft een totale oppervlakte van 29.720 ha en telde op einde 1962 134.587 inwoners ⁽¹⁾.

Uiteraard zal het arrondissement Roeselare door de beperking van het ruimtelijk gegeven en het arbeidspotentieel ⁽²⁾ en door zijn centrale ligging in het hart van West-Vlaanderen in sterke wisselwerking staan met de omringende gewesten.

De bevolkingskernen met vrij verstedelijkte structuur zijn Roeselare, Izegem en Ingelmunster. In tabel I, 1 ⁽³⁾ kunnen de voornaamste kengetallen van deze gemeenten en van het gehele arrondissement Roeselare gevonden worden in vergelijking met de situatie in West-Vlaanderen.

De bevolkingsdichtheid van het arrondissement Roeselare is zeer hoog, namelijk 453 inwoners per kwadraatkilometer tegenover 333 voor de provincie West-Vlaanderen in haar geheel. In het Roeselaarse tekent zich duidelijk een agglomeratievorming af, die echter nog in volle ontwikkeling is en die zich tot op heden — naast Roeselare als centrum — haast uitsluitend zuid-oostelijk vormt. De groei naar de agglomeratie Kortrijk toe is echter duidelijk herkenbaar, zodat een versterking van de relaties tussen Kortrijk en Roeselare in de toekomst mag verwacht worden.

De aktiviteitsgraad van de bevolking van het arrondissement Roeselare ligt ongeveer op het niveau van de provincie West-Vlaanderen (39,3 % tegenover 39,5 %). Vooral te Izegem is de aktiviteitskwote zeer hoog (42,5 %) ; in dit centrum van de schoenindustrie is de vrouwelijke tewerkstelling zeer aanzienlijk ⁽⁴⁾.

Izegem heeft een zeer hoge tewerkstelling in de plaatselijke industrie ; voor een aktieve bevolking van 7.097 personen in 1947 bood Izegem werk voor 7.285 personen in de industrie. Ook de stad Roeselare heeft nog een vrij groot tewerkstellingspotentieel in de plaatselijke industrie (53,0 % van de aktieve bevolking). In West-

(1) Het arrondissement Roeselare beslaat 0,97 % van de oppervlakte van het Rijk en heeft een aandeel van 1,45 % in de bevolking van het Rijk.

(2) Op 31 dec. 1947 behoorden 48.968 personen of 39,3 % van de totale bevolking tot de economisch aktieve bevolking (36.829 mannen en 12.139 vrouwen).

(3) Zie volgende blz.

(4) Te Izegem behoorden in 1947 25,3 % van de vrouwen tot de beroepsbevolking tegenover 18,9 % in West-Vlaanderen en 19,0 % in het Rijk. De overeenkomstige verhouding voor het arrondissement Roeselare zonder Izegem bedroeg 18,4 %.

vlaams perspectief onderscheidt het arrondissement Roeselare zich door een hogere tewerkstellingsgraad.

De totale tewerkstelling in het arrondissement Roeselare in percent van de actieve bevolking bedroeg op einde 1947 90,5 % tegenover 83,3 % in West-Vlaanderen. Te Izegem (136,6 %) en te Roeselare (106,1 %) lag de totale tewerkstelling hoger dan het cijfer van de beroepsbevolking.

Tabel 1, 1 : Kengetallen van het arrondissement Roeselare en van de voornaamste kernen, in vergelijking met West-Vlaanderen, 1947-62.

	Roeselare	Izegem	Ingel- munster	Arr. Roeselare	West- Vlaan- deren
Oppervlakte (in ha), 1962	2.313	1.429	1.615	29.720	323.500
Totale bevolking, 1962	35.662	17.157	9.817	134.587	1.075.949
Bevolkingsdichtheid, 1962 (per km ²)	1.542	1.201	608	453	333
Aktieve bevolking, 1947	12.992	7.097	3.593	48.968	394.020
Aktieve bevolking in pCt van de totale be- volking, 1947	40,8	42,5	39,5	39,3	39,5
Tewerkstelling in de plaatselijke industrie in pCt van de aktie- ve bevolking, 1947	53,0	102,6	24,9	43,5	32,7
In eigen gemeente te- werkgestelden in pCt van de aktieve be- volking, 1947	83,1	89,9	54,9	71,3	63,4
Totale tewerkstelling in pCt van de aktieve bevolking, 1947	106,1	136,6	62,8	90,5	83,3
Bezoldigden in de han- del per 1.000 inwo- ners, 1962	28,1	12,1	6,1	12,3	13,8
Aantal nijverheidsinrich- tingen met 50 of meer tewerkgestelden, 1962	42	32	4	122	576
Vershil tussen in- en uitgaande pendel, 1947	+ 1.274	+ 2.716	- 1.131	- 2.228	- 48.204

De vrij belangrijke verzorgende functie van de stad Roeselare blijkt uit het vrij hoog aantal bezoldigden in de handel. Per 1.000 inwoners stelde Roeselare in 1962 28,1 bezoldigden tewerk in de handel tegenover 13,8 voor West-Vlaanderen in zijn geheel.

Op einde 1947 was Izegem een arbeidsimporterend centrum. Er kwamen 3.313 arbeidskrachten naar Izegem werken die hun woonplaats elders hadden, terwijl 597 arbeidskrachten uit Izegem niet in eigen gemeente tewerkgesteld waren. Ook Roeselare nam meer arbeidskrachten op dan het er afstond (saldo 1.274) evenals Beveren (saldo 75). In alle overige gemeenten overtrof de uitgaande pendel — meestal in vrij aanzienlijke mate — de ingaande pendel.

In de intraprovinciale uitwisseling van arbeidskrachten vertoonde het arrondissement Roeselare het eigenaardig kenmerk van praktisch volledig de arbeidsimport tegen arbeidsexport uit te wisselen. Het Roeselaarse voerde arbeidskrachten aan uit de arrondissementen Brugge, Diksmuide, Ieper en Tielt, doch stond zelf evenveel arbeidskrachten af aan het Kortrijkse.

Tegenover de overige provincies van het eigen land registreerde het arrondissement Roeselare in 1947 een negatief pendelsaldo van 617 eenheden ; bovendien waren circa 1.600 personen op het buitenland (vooral Frankrijk) aangewezen voor hun tewerkstelling.

§ 3. Geologie (1).

Het natuurlijk milieu binnen het arrondissement Roeselare biedt weinig variatie. Morfologisch is het een stuk van de waterscheidingskam IJzer - Leie ; bodemkundig gezien vormt het de overgang tussen de zandstreek ten noorden en de leemstreek ten zuiden.

Geheel het gebied heeft een voetstuk dat bestaat uit Primaire lagen, nl. Cambro-Siluur. Deze bestaan vooral uit kwartsieten en leisteen, maar komen slechts voor op vrij grote diepte ; zij kunnen te Roeselare aangeboord worden op — 150 m. Noch voor delfstoffen noch voor grondwater zijn de lagen van het Primair van enige betekenis.

(1) Deze paragraaf en de beschrijving van het reliëf werd uitgewerkt aan de hand van een nota van dhr. G. Verfaillie, lic. geografie.

Op het primair rusten krijtformaties uit het Secundair. De dikte van deze laag neemt toe van zuidoost naar noordwest, doch gemiddeld is zij slechts 25 m dik ; ze ontbreekt zelfs te Ardoioie. Deze krijtlagen bevatten grondwater, doch de geringe dikte van deze laag alsook haar diepteligging maken dat het grondwater van weinig nut is.

In feite zijn het de formaties van het Eoceen, oudste tijdvak van het Tertiair, die de ondergrond van de streek uitmaken ; ze omvatten het Landeniaan, het Ieperiaan en het Paniseliaan, en hebben een totale dikte van 150 tot 200 m. Al deze lagen vertonen een zwakke duiking noordwaarts, zodat ze naar het noorden toe op grotere diepte worden aangetroffen.

Het Landeniaan vormt de basis van de Tertiaire lagen ; het komt nergens aan de oppervlakte maar ligt op 100 tot 150 m diepte. Deze lagen hebben een dikte van ongeveer 50 m en bestaan uit fijne glauconiethoudende zanden, waarin naar boven toe kleilenzen voorkomen. De kleilenzen dragen een watertafel, zodat het Landeniaans zand in aanmerking komt voor het opboren van grondwater. Het glauconiet geeft echter aan het water een hoog ijzergehalte ; anderzijds verspoelt het fijn zand vrij gemakkelijk, zodat speciale voorzorgen moeten genomen worden om verzanding van de boorputten tegen te gaan. Ook verzilting van de put kan optreden. Het debiet kan variëren tussen 2 en 4 m³/h.

Het Ieperiaan is een machtig lagencomplex, waarvan de dikte tot 100 à 150 m kan oplopen. Onderaan (Ieperiaan c van de geologische kaart) bestaat het uit een grijze tot blauwgrijze plastische klei. Boven deze klei ligt het Ieperiaan d, fijne glauconiethoudende zanden, waarin kleilenzen voorkomen. Voor het grootste deel van het arrondissement is het Ieperiaan de geologische formatie, die onmiddellijk onder het kwartair materiaal dagzoomt ; de Mandel heeft haar dal tot in het Ieperiaan c ingesneden. De kleilagen van het Ieperiaan c bevatten zelf weinig water ; meer grondwater is voorhanden in de fijne zanden van het Ieperiaan d, waar het door de tussenliggende kleilenzen opgehouden wordt. Hierin kunnen putten geboord worden die een debiet geven van 3 tot 4 m³/h. Zij bieden daarenboven het voordeel dat er niet zo diep moet geboord worden ; in de beekdalen volstaat een diepte van 4 m.

Boven het Ieperiaan ligt het Paniseliaan, oorspronkelijk een aaneengesloten formatie, doch die door de erosie sterk aangetast werd. Het is alleen op de hoogste reliëfdelen bewaard gebleven, met een dikte van ten hoogste 10 tot 20 m. Deze plekken tekenen zich in het overigens zeer zwak golvende plateaulandschap af als heuvels en ruggen, waarvan de heuvelkam, die van Hooglede af zich in oostelijke richting uitstrekt, een mooi voorbeeld is. De basis ervan ligt gemiddeld op ongeveer 40 m hoogte; omwille van de lichte duiking van de lagen noordwaarts ligt zij minder hoog in het noorden dan in het zuiden. Aan de basis ligt een ongeveer 10 m dikke laag grijze plastische klei, die naar boven toe overgaat tot fijn glauconiethoudend zand. Op de heuveltoppen, waar het Paniseliaan nog voorkomt, kan de watertafel vrij diep liggen; de putten moeten dan tot in de onderliggende zanden van het Ieperiaan gedreven worden, maximaal tot 25 m diepte.

Als nuttige delfstof dient de klei vermeld, zowel van Ieperiaan als van Paniseliaan. Deze klei is zeer geschikt als grondstof voor de fabricage van baksteen, pannen, draineerbuizen e.d. Er zijn talrijke groeven waar zij ontgonnen wordt; de afzet van de produkten blijft evenwel beperkt tot de eigen omgeving. In het Paniseliaan komt lokaal een konkretie voor van zogenaamde « veldsteen », een platte kiezelzandsteen, aangetroffen op geringe diepte. Vroegere kerken werden soms in deze lokale bouwsteen opgetrokken. De beschikbare hoeveelheden waren evenwel zo gering dat de exploitatie ervan reeds een hele tijd opgegeven is.

Voor de winning van zand komen vooral de zandige koppen van het lemig-zandgebied langs de Mandelvallei in aanmerking.

§ 4. Reliëf.

De reliëfverschillen binnen het arrondissement Roeselare zijn vrij aanzienlijk: het hoogste punt te Moorslede reikt tot 56 m boven de zeespiegel, het laagste punt te Ingelmunster komt slechts tot 12 m. Toch is er morfologisch een duidelijke eenheid: geheel het gebied is een deel van de waterscheidingskam tussen IJzer- en Leiebekken.

Deze kam is feitelijk een overblijfsel van een vroeger oppervlak, dat zich veel breder uitstreckte, maar door de riviererosie sterk werd gereduceerd. Het vroeger oppervlak is herleid tot een platte

kam, die zich uitstrekt vanaf Mesen tot Ruiselede en waarvan de hoogte geleidelijk daalt naar het noorden toe. De kam verloopt van het zuid-zuidwesten naar het noord-noordoosten, evenwijdig met de boven-IJzer en de Leie. De hoogste delen liggen vanaf Passendale-Moorslede (56 m) over Westrozebeke (50 m), Stadenberg (46 m), Hooglede (50 m) en Gits (49 m) tot Lichtervelde (50 m).

Vanuit het westen en het oosten wordt de waterscheidingskam aangetast door de bijriviertjes van IJzer en Leie-Mandel ; vanaf Lichtervelde is het hydrografisch net noordwaarts gericht naar de Waardamme toe. Waar een beek van de westelijke of oostelijke flank afstroomt, is telkens het niveau van de kam lager gebracht. Zo ligt de scheidingskam nabij Sleihage (Hooglede) op slechts 27 m hoogte en nabij Gits-station op 34 m. Het niveau van 50 m loopt dus niet meer volledig door ; het grootste aaneengesloten stuk ervan is bewaard gebleven van Hooglede tot Gitsberg. Vanuit het omringend subhorizontaal laagland, dat door de beken tot beneden 30 m werd gebracht, rijst dit stuk op met een vrij steile helling, die tot 5 à 8 % kan oplopen. De top zelf is zo goed als vlak en vormt een 400 m brede en 2,6 km lange rug, die dan bruusk tot de hoogte van 30 m afdaalt. Door de eroderende werking van bijriviertjes en beken zijn een aantal brokstukken van de eigenlijke kam afgescheiden en vormen nu afzonderlijke verhevenheden, die oost- of westwaarts tussen de beken vooruitspringen. Vooral in Staden aan de westkant is het reliëf hierdoor vrij geaccidenteerd.

Van de verschillende riviertjes die van de waterscheidingskam afdalen, is slechts de Mandel belangrijk. Zij ontspringt te Passendale op 26 m hoogte en neemt reeds meerdere beken op vooraleer zij Roeselare bereikt. Hierdoor is het debiet reeds toegenomen, zodat men honderd jaar geleden in haar alluviale vlakke te Roeselare de Grote Bassin kon uitgraven ; deze was bedoeld om de opkomende industrie van water te voorzien en moest door de Mandel gevoed worden. Vrij vlug moesten evenwel putten geboord worden om de waterbehoefte van de industrie te kunnen volgen.

Vanaf Roeselare werd in het dal van de Mandel het kanaal Roeselare-Leie uitgegraven. De Mandelvallei heeft er een breedte van 200 tot 300 m, die stroomafwaarts geleidelijk toeneemt. Zij heeft zich een twintigtal meter in de oostelijke flank van de waterscheidingskam ingesneden.

De reliëfelementen zijn van des te meer belang, daar in het gebied tal van nederzettingen juist op de hoogten ontstaan zijn. Trefende voorbeelden hiervan binnen het arrondissement Roeselare zijn Westrozebeke, Hooglede, Moorslede en gehuchten als Stadenberg en Gitsberg. Bij het uitwerken van plannen voor ruimtelijke ordening dient bijgevolg met de reliëfelementen rekening gehouden te worden.

§ 5. Bodemgesteldheid ⁽¹⁾.

Het arrondissement Roeselare vormt de overgang van de zandstreek, die voorkomt ten noorden, naar de leemstreek, die zich ten zuiden uitstrekt. Het omvat twee bodemassociaties: deze van het lemig-zandgebied (die deel uitmaakt van de zandstreek) en deze van het licht-zandleemgebied (die behoort tot de zand-leemstreek). De overgang gebeurt zeer geleidelijk en de grens tussen beide gebieden mag hoegenaamd niet als een strenge scheiding worden opgevat. In feite wordt de bodem van het arrondissement Roeselare juist daardoor gekenmerkt: de korrelgrootte neemt geleidelijk af van noord naar zuid en de aanwezige zandfractie wordt fijner en minder belangrijk terwijl de leemfractie daarentegen steeds groter wordt.

A. Associatie van het lemig-zandgebied.

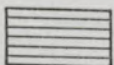
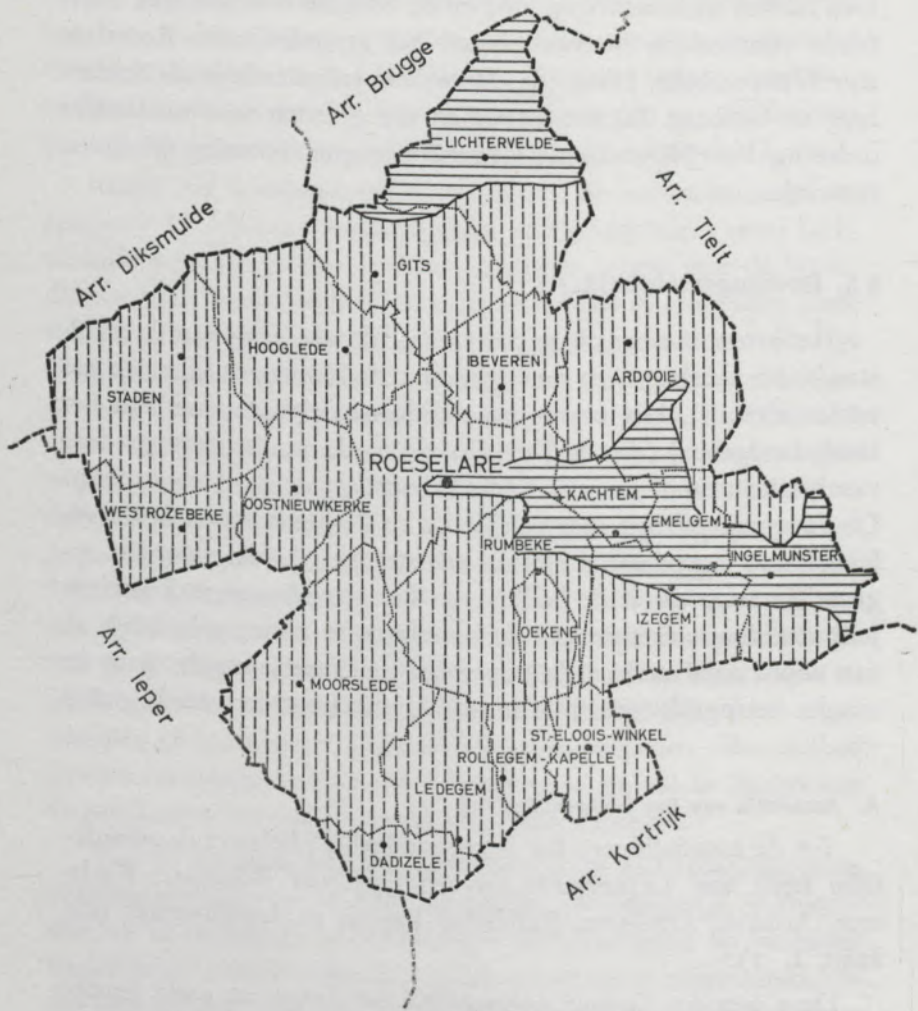
Tot de associatie van het lemig-zandgebied behoort de noordelijke helft van Lichtervelde en een deel van Roeselare, Kachtem, Ardoois, Emelgem, Rumbeke, Izegem en Ingelmunster (zie kaart I, 2).

Deze gronden bestaan overwegend uit droge tot natte lemig-zandgronden, met plaatselijk droge zandgronden, natte en zeer natte licht-zandleemgronden en zandleemgronden (genetische bodemgroepen: bruine gronden, podzolen, prepodzolen, postpodzolen, plaggengronden, gronden zonder profielontwikkeling). De ondergrond bestaat dikwijls op geringe diepte uit kleiige en zandige tertiaire formaties (Ieperiaan en Paniseliaan).

(1) Dit gedeelte nopens de bodemgesteldheid in het arrondissement Roeselare werd uitgewerkt aan de hand van een nota van Prof. J. Ameryckx van het Centrum voor Bodemkartering te Gent.

Kaart 1, 2 : Landbouwstroken in het arrondissement Roeselare.

Lemig-zandgebied.

Licht-zandleemgebied.

Het akkerland en weiland zijn in mozaïek verspreid volgens de draineringstoestand, de bebouwing en de topografie; het akkerland domineert echter het geheel. Bossen zijn heel schaars. De extensieve tuinbouw neemt uitbreiding.

De bodemassociatie van het lemig-zandgebied is zeer geschikt voor weinig eisende teelten (rogge, haver, aardappelen, groenvoerders), matig geschikt voor veeleisende teelten (tarwe, nijverheidsgewassen) en meestal geschikt voor tuinbouw in open lucht; de natte gronden met kleisubstraat op geringe diepte en in de depressies zijn geschikt voor weiland.

Deze gronden zijn matig goede landbouwgronden, die mogelijkheden bieden voor uitbreiding van de tuinbouw (groenten en fruit).

B. Associatie van het licht-zandleemgebied.

De associatie van het licht-zandleemgebied is veruit de meest belangrijke; hiertoe behoren de zuidelijke helft van Lichtervelde, de gemeenten Staden, Hooglede, Gits, Beveren, Westrozebeke, Oostnieuwkerke, Moorslede, Rollegem-Kapelle, Ledegem, Dadizele, St.-Eloois-Winkel, Oekene en een deel van Roeselare, Kachtem, Ardoois, Emelgem, Rumbeke, Izegem en Ingelmunster.

De bodem bestaat sterk overwegend uit matig droge tot matig natte licht-zandleemgronden, met plaatselijk droge tot matig droge lemig-zandgronden, natte tot zeer natte zandleemgronden (genetische bodemgroepen: « sols lessivés », prepodzolen, gronden zonder profielontwikkeling). De ondiepe ondergrond bestaat plaatselijk uit zware tertiaire klei of uit tertiair zand.

Het akkerland overheerst sterk met 67 % van de totale landbouwoppervlakte; het weiland neemt 28 % in. Bossen zijn heel schaars. De tuinbouw, vooral de extensieve groenteteelt, is van belang in het Roeselaarse en neemt nog steeds uitbreiding.

De licht-zandleemgronden zijn geschikt voor nagenoeg alle akker-teelten; de natte gronden lenen zich goed voor weiland. Deze gronden, indien ze matig droog tot matig nat zijn, zijn bijzonder geschikt voor tal van groenten: kolen, wortelen, schorseneren, erwten, bonen, prei, selder, e.a.

Het licht-zandleemgebied is een goed landbouwgebied met zeer grote mogelijkheden voor tuinbouw in open lucht.

De gemiddelde jaartemperatuur van het arrondissement Roesslare belooft 9 tot 10° C, met een gemiddelde januaritemperatuur van 2,5 - 3° C en een gemiddelde julitemperatuur van 17 - 18° C. De vorstvrije periode beslaat 210 dagen en de gemiddelde jaarneerslag bereikt 750 - 800 mm.

HOOFDSTUK II

BEKNOPT GESCHIEDKUNDIG OVERZICHT VAN HET ARRONDISSEMENT ROESELARE (1)

Roeselare is ontstaan op het kruispunt van twee heirwegen Doornik - Kortrijk - Wijnendale - Oudenburg en Menen - Roeselare - Brugge - Aardenburg ; het was tevens gelegen op een bevaarbare waterloop, de Mandel.

De naam Roeselare komt voor het eerst voor in geschreven oorkonden in het begin van de 9de eeuw, namelijk in 822.

In 957 kende graaf Boudewijn III aan Roeselare het voorrecht toe om een wekelijkse markt te houden. Roeselare moet dus in die tijd reeds een centrum van bedrijvigheid zijn geweest.. Het staat vast dat Roeselare in 1178 een burggraaf had en alles wijst er op dat de burggravië moet ontstaan zijn omstreeks 957.

Door Gravin Margareta van Constantinopel werd Roeselare in 1250 verheven tot de rang van « gemeente of poorterij ».

Roeselare heeft in de Middeleeuwen nooit plaats genomen onder de grote steden zoals Brugge, Ieper en Gent, doch groeide niettemin uit tot een stad van betekenis. Roeselare dankte zijn opgang vooral aan de weverij, vooreerst de lakenweverij, nadien de linnenweverij. Aanvankelijk viel Roeselare binnen de invloedssfeer van Ieper, doch in 1356 kreeg Roeselare de toelating laken te weven zoals dit te Ieper gebeurde. In de bloeitijd werden te Roeselare 36 fabrikanten geteld.

Het linnenweven, dat van ouds werd beoefend, werd aanvankelijk door de bloei van de lakenweverij geremd. De toepassing van

---

(1) Geraadpleegde werken : B.H. DOCHY : *Geschiedenis van de stad Roeselare vanaf de oudste tijden tot heden*, Roeselare, 1949 en L. GILLIODTS-VAN SEVEREN : *Coutumes des pays et comté de Flandre*, Brussel, 1890.

het spinnewiel omstreeks 1530 liet toe fijn lijnwaad voort te brengen, dat van hogere kwaliteit was dan het grof linnen van de landelijke industrie. Op die wijze werd nieuw leven gebracht in de steden. Roeselare werd een voornaam centrum van linnennijverheid; het linnen vond een ruim afzetgebied in Spanje en zijn kolonies. Ook in het nabije Izegem kwam de linnennijverheid toentertijde tot ontwikkeling.

Op de jaarmarkt van Roeselare, die denkelijk is ontstaan na het bekomen van de gemeentelijke voorrechten (1250), werd aanvankelijk alleen laken aangeboden; vanaf de 15de eeuw werd deze jaarmarkt zowel een linnen- als een lakenjaarmarkt. Toen de linnenweverij de bovenhand kreeg op het lakenweven werd zelfs een tweede jaarmarkt opgericht speciaal voor de verkoop van het linnen (1561).

De godsdienstige troebelen in de 16de eeuw leidden tot het definitief verval van de lakennijverheid. Ook de linnennijverheid had hieronder te lijden; de linnenmarkt werd zelfs tijdelijk stopgezet (1579-1588). Er volgde nadien echter een herleving van de linnennijverheid die een hoge vlucht nam onder het bewind van de aarts-hertogen Albrecht en Isabella. De eerste helft van de 17de eeuw was zeer voorspoedig. De talrijke oorlogen in de 17de eeuw verhinderden echter de bestendiging van deze evolutie.

De opkomst van de mechanische spinnerijen in Engeland brachten een economische crisis in Vlaanderen teweeg; het handwerk had tegen deze nieuwe methoden geen verhaal. Roeselare heeft zich echter vrij vlug aan de nieuwe vereisten van deze tijd aangepast. Reeds in 1842 werd te Roeselare en te Izegem geweven met mechanische garens. In 1853 was te Roeselare een mechanische spinnerij in werking. Omstreeks 1860 werden op de markt te Roeselare geen handgeweven stukken meer aangeboden; op de landelijke gemeenten bleef het handwerk als huisnijverheid voortbestaan.

In 1864 werd de bewerking van jute te Roeselare geïntroduceerd.

In het begin van de jaren zestig was ook de cichoreinijverheid tot bloei gekomen; te Roeselare en omstreken werden ongeveer 300 cichoreidrogers geteld.

Ook de kantnijverheid had er nog stand gehouden; in 1858

waren te Roeselare ongeveer 2.000 kantwerksters aan het werk. Het werk was echter weinig lonend geworden.

Ook andere nijverheidstakken waren stilaan tot ontwikkeling gekomen. Zo werden omstreeks 1870 te Roeselare een zestal brouwerijen geteld, evenveel huidevetterijen, 8 bleekblauwfabrieken, 3 olieslagerijen, 2 zeepziederijen, 1 brandewijnstokerij, enz. Roeselare kreeg vooral bekendheid als centrum van de textielnijverheid. De periode 1890-1914 was zeer voorspoedig.

Tijdens de eerste wereldoorlog werd Roeselare in grote mate verwoest. Het einde van de oorlog was de inzet van een vlugge herleving. Het Roeselaarse groeide uit tot een vrij sterk geïndustrialiseerd gewest.

Te Izegem — tot de rang van stad verheven sinds 1817 — was de textielnijverheid ook vrij vroeg tot ontwikkeling gekomen. De overgang van handwerk naar mechanisch fabriekswerk werd er echter niet gunstig onthaald. Er had echter een krachtige overschakeling plaats naar de schoen- en borstelnijverheid. Omstreeks de eeuwwisseling voltrok zich in deze bedrijvigheden de omschakeling naar mechanische nijverheid. Izegem is het centrum bij uitstek geworden van de schoennijverheid in West-Vlaanderen; de borstelnijverheid is er echter na 1932 geleidelijk teloor gegaan.

De overige gemeenten van het arrondissement Roeselare zijn overwegend agrarisch gebleven. In de jongste jaren heeft de industrialisering in sommige gemeenten echter grote vorderingen gemaakt.

DEEL II

DEMOGRAFIE EN BEROEPSBEVOLKING
VAN HET
ARRONDISSEMENT ROESELARE

HOOFDSTUK I

DEMOGRAFIE VAN HET ARRONDISSEMENT ROESELARE

§ 1. De bevolkingsevolutie in het arrondissement Roeselare, 1831-1962.

De bevolking is in het arrondissement Roeselare, in vergelijking met het Rijk en met West-Vlaanderen, vrij traag aangegroeid. Op einde 1962 telde het arrondissement Roeselare 134.587 inwoners — waarvan 66.883 mannen en 67.704 vrouwen — tegenover 84.868 inwoners op einde 1831. Dit betekent dat het arrondissement tussen 1831 en 1962 aangroeide met 58,6 % ; tussen dezelfde data groeide West-Vlaanderen echter aan met 76,9 % en het Rijk met 144,4 %.

In het bevolkingsverloop van het arrondissement Roeselare zijn verschillende periodes te onderscheiden met vrij afwijkende groei-tendens. Tabel II, 1 (1) en grafiek II, 1 (2) illustreren deze evolutie.

Tussen 1831 en 1846 kende het arrondissement Roeselare, in tegenstelling met West-Vlaanderen en het Rijk, niet de minste toename van de bevolking. De periode 1847-56, die voor geheel West-Vlaanderen op demografisch vlak bijzonder ongunstig was, bracht voor het arrondissement Roeselare een zeer sterke inzinking in de bevolkingskurve. Tijdens deze jaren daalde de bevolking haast onafgebroken van jaar tot jaar ; de telling van 1856 gaf een bevolkingscijfer dat 7,6 % lager lag dan in 1846, terwijl in West-Vlaanderen de vermindering van de bevolking tot 2,8 % was beperkt gebleven en in het Rijk de bevolking met 4,4 % was aangegroeid.

(1) Zie volgende blz.

(2) De inzinkingen in de kurve in 1846, 1856, 1866, 1876, 1880, 1900, 1910, 1920, 1930 en 1947 zijn het gevolg van correcties bij officiële tellingen.

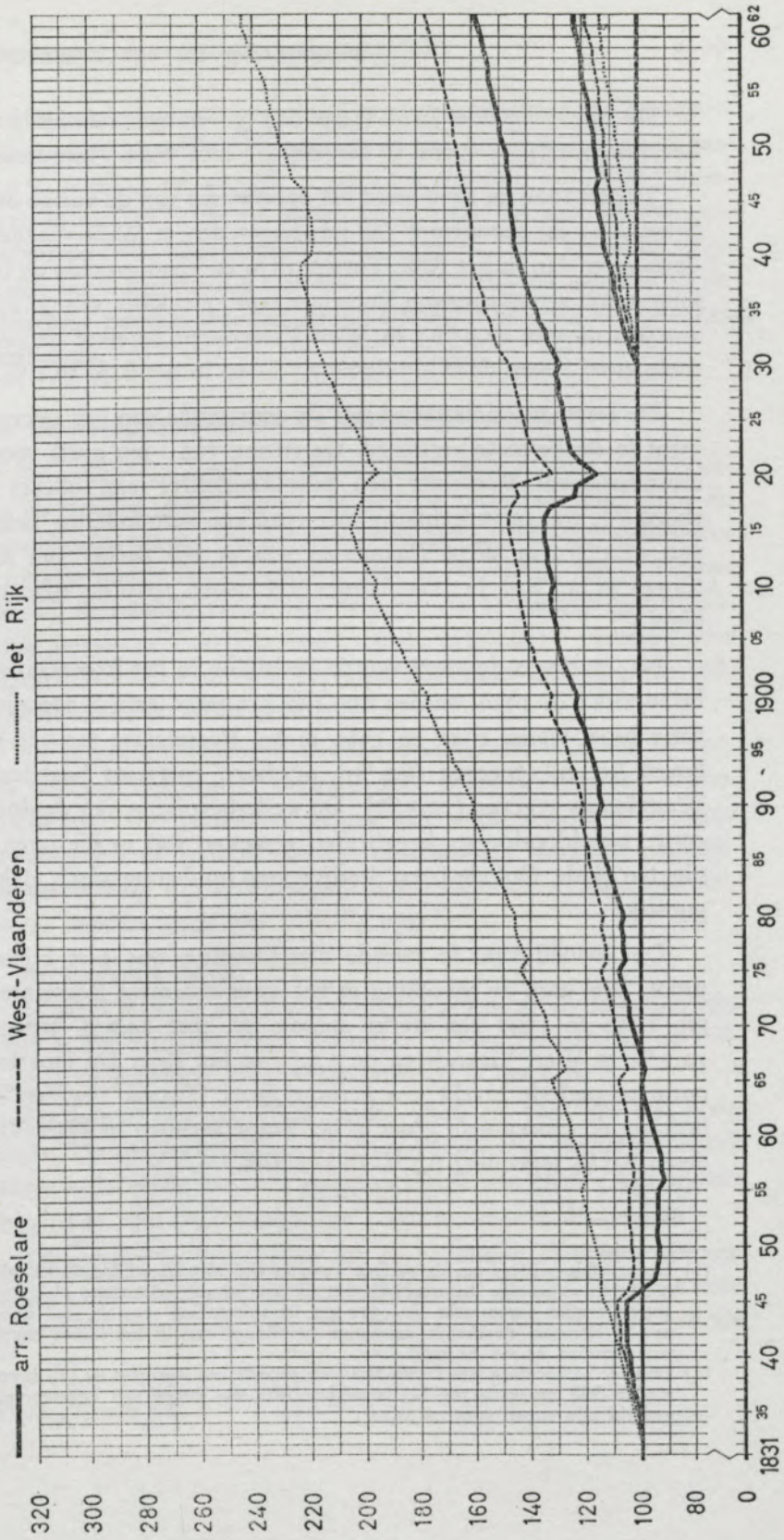
Tabel II, 1 : Evolutie van de bevolking in het arrondissement Roeselare, West-Vlaanderen en in het Rijk, 1831-1962.

Jaar	Bevolkingscijfer		Glijdende groeindices (bevolking voorgaand jaartal = 100)			Bevolking van het arrondissement Roeselare	
	Arrondissement Roeselare	—	Arrondissement Roeselare	West- Vlaanderen	Het Rijk	in pCt van West-Vlaanderen	in pCt van het Rijk
1831	84.868	—	—	—	—	13,9	2,2
1846	84.633	99,7	105,7	105,7	114,6	13,2	2,0
1856	78.198	92,4	97,2	97,2	104,4	12,5	1,7
1866	83.632	107,0	102,7	102,7	106,6	13,0	1,7
1876	90.255	107,9	106,6	106,6	110,5	13,2	1,7
1880	90.745	100,5	101,0	101,0	103,4	13,1	1,6
1890	96.794	106,7	106,7	106,7	109,9	13,1	1,6
1900	103.725	107,2	109,0	109,0	110,3	12,9	1,5
1910	110.908	106,9	108,5	108,5	110,9	12,7	1,5
1920	98.441	88,8	91,9	91,9	100,5	12,2	1,3
1930	109.140	110,9	112,2	112,2	108,4	12,1	1,3
1947	124.649	114,2	110,5	110,5	105,2	12,5	1,5
1955	129.691	104,0	103,6	103,6	104,5	12,6	1,5
1961	133.721	103,1	103,6	103,6	103,4	12,5	1,5
1962	134.587	100,6	100,7	100,7	100,7	12,5	1,5

Grafiek II, 1 : Evolutie van de bevolking in het arrondissement Roeselare, in West-Vlaanderen en in het Rijk, 1831-1962.

Jaar 1831 = 100.
 Jaar 1930 = 100.

De tien volgende jaren (1856-66) gaven een relatief gunstig bevolkingsverloop, vooral in vergelijking met West-Vlaanderen.

Tussen 1866 en 1876 werd het groeitempo van de vorige dekade behouden; dit groeitempo lag iets hoger dan in West-Vlaanderen, doch lager dan in het Rijk. Tussen 1876 en 1910 groeide de bevolking in het arrondissement Roeselare zeer geleidelijk van 90.255 tot 110.908 of met 22,9 %; in West-Vlaanderen bereikte de procentuele groei tussen dezelfde data 27,7 % en in het Rijk 39,1 %.

De eerste wereldoorlog heeft de demografie van het arrondissement in sterke mate verstoord. De telling van 1920 geeft voor het arrondissement Roeselare een bevolkingscijfer van 98.441 personen ⁽¹⁾, wat in vergelijking met 1910 een vermindering betekent van 11,2 %; in West-Vlaanderen was er een daling van 8,1 % terwijl in het Rijk het bevolkingscijfer tussen 1910 en 1920 gelijk bleef ⁽²⁾.

Na 1920 was de groei van de bevolking in het Roeselaarse vrij belangrijk; in 1930 werden 109.140 inwoners geteld. De procentuele groei tussen 1920 en 1930 in het Roeselaarse (10,9 %) lag boven het rijksgegeven (8,4 %) ofschoon enigszins beneden het Westvlaams gegeven (12,2 %). De wederbevolking van de door de eerste wereldoorlog sterk getroffen gewesten was in die jaren nog niet ten einde. Ook de jaren dertig waren op demografisch vlak vrij gunstig.

De invloed van de tweede wereldoorlog was niet bijzonder groot. Wel nam de bevolking in het arrondissement Roeselare tussen 1930 en 1947 een sterke sprong, nl. met 14,2 % tegenover 10,5 % in West-Vlaanderen en 5,2 % in het Rijk. De jongste naoorlogse periode bracht een geringe groei. Tussen 1947 en 1962 bedroeg de procentuele groei in het Roeselaarse en in West-Vlaanderen 8,0 % tegenover 8,7 % in het Rijk.

(1) De bevolkingscijfers van de periode 1914-20 zijn niet als voldoende nauwkeurig te aanzien ingevolge de moeilijkheden die op het administratieve vlak door de oorlog werden veroorzaakt. In 1920 gaf de volkstelling voor de stad Roeselare 21.949 inwoners (werkelijk aanwezige bevolking) terwijl het aantal ingeschreven personen 25.791 bedroeg.

(2) Door de aanhechting van Eupen-Malmedy groeide ons land met 64.429 inwoners; zonder deze annexatie zou het bevolkingscijfer van België met ongeveer 0,3 % gedaald zijn tussen 1910 en 1920.

Het aandeel van de bevolking van het arrondissement Roeselare in het geheel van West-Vlaanderen en van het Rijk is gedaald van 13,9 % in 1831 tot 12,5 % in 1962 ten opzichte van West-Vlaanderen en van 2,2 % tot 1,5 % ten aanzien van het Rijk. De dalings-tendens was vrij uitgesproken tussen 1831 en 1930. Na 1930 volgde een lichte verbetering met een enigszins stijgend aandeel. In de naoorlogse periode kon het arrondissement Roeselare zijn aandeel stabiliseren.

§ 2. De componenten van de bevolkingsevolutie.

De natuurlijke groei van de bevolking, als resultante van geboorten en sterften, wordt slechts in geringe mate beïnvloed door de economische situatie van het betrokken gewest. Het geboortecijfer is funktie van de leeftijdsopbouw van de bevolking, van de nuptialiteit en de huwelijksvruchtbaarheid, terwijl het sterftecijfer afhankelijk is van de leeftijdsopbouw en de hygiënische situatie; deze factoren worden slechts in beperkte mate beïnvloed door de welvaartssituatie van de bevolking.

De migratiebewegingen worden daarentegen voor een belangrijk aandeel rechtstreeks bepaald door overwegingen van economische aard. Bij permanent gebrek aan werkgelegenheid in eigen gewest wordt na verloop van tijd tot definitieve emigratie besloten. De verbetering van de verkeersstromen heeft dit verschijnsel weliswaar beperkt, doch niet volledig opgeheven.

A. Het natuurlijk akkres.

In tabel II, 2 (1) wordt een overzicht gegeven van de natuurlijke groei in het arrondissement Roeselare in konfrontatie met de evolutie in de provincie West-Vlaanderen en in het Rijk.

De natuurlijke groei lag tussen 1896 en 1905 op een hoog niveau. De volgende jaren brachten een inzinking, die het natuurlijk akkres reduceerde van een jaargemiddelde van circa 1.500 tijdens de periode 1901-05 tot ongeveer 1.230 in de periode 1906-25.

Uitgedrukt in verhouding tot de bevolking betekende dit een daling van het natuurlijk akkres van 14,1 per duizend inwoners voor de periode 1901-05 tot 11,7 per duizend inwoners voor de periode

---

(1) Zie volgende blz.

Tabel II, 2 : *Natuurlijke groei in het arrondissement Roeselare, in West-Vlaanderen en in het Rijk, 1891-1962.*

Periodes	Arrondissement Roeselare (a)			Geboortenkoëfficiënten (b)			Sterftekoefficienten (b)			Natuurlijke groei (b)		
	Geboorten	Sterftien	Natuurlijke groei	Arr. Roeselare	West-Vlaanderen	Het Rijk	Arr. Roeselare	West-Vlaanderen	Het Rijk	Arr. Roeselare	West-Vlaanderen	Het Rijk
1891 - 95	3.394	2.449	945	34,5	33,2	28,8	24,9	23,3	19,8	9,6	9,9	9,0
1896 - 1900	3.740	2.353	1.387	36,3	34,2	28,8	22,8	21,4	17,8	13,5	12,8	11,0
1901 - 05	3.910	2.389	1.521	36,2	34,0	27,6	22,1	20,4	16,5	14,1	13,6	11,1
1906 - 10	3.555	2.352	1.203	31,9	30,3	24,6	21,1	19,1	15,5	10,8	11,2	9,1
1911 - 13	3.318	2.084	1.234	29,6	26,1	20,8	18,6	17,3	14,4	11,0	8,8	6,4
1921 - 25	2.781	1.535	1.246	26,2	24,7	20,5	14,5	14,1	13,4	11,7	10,6	7,1
1926 - 30	2.578	1.506	1.072	23,4	22,4	18,5	13,7	13,8	13,7	9,7	8,6	4,8
1931 - 35	2.620	1.419	1.201	23,0	21,0	16,7	12,5	12,9	12,9	10,5	8,2	3,8
1936 - 40	2.476	1.494	982	20,7	19,5	15,4	12,5	12,6	13,2	8,2	6,9	2,2
1941 - 45	2.331	1.526	805	18,9	17,1	13,8	12,4	12,6	14,4	6,5	4,5	0,6
1946 - 50	2.450	1.383	1.067	19,5	18,4	17,0	11,0	11,0	12,4	8,5	7,4	4,6
1951 - 55	2.326	1.298	1.028	18,1	17,8	16,6	10,1	10,7	12,0	8,0	7,1	4,6
1956 - 60	2.432	1.279	1.153	18,5	18,3	17,1	9,7	10,5	11,9	8,8	7,8	5,2
1961	2.585	1.279	1.306	19,3	18,6	17,1	9,5	10,1	11,5	9,7	8,5	5,6
1962	2.565	1.431	1.134	19,2	18,9	16,7	10,7	11,3	12,4	8,5	7,6	4,3

(a) Jaargemiddelden in absolute cijfers.

(b) Jaargemiddelden per duizend inwoners.

1921-25. Na een verdere daling tijdens de jaren 1926-30 volgde een lichte herleving die werd onderbroken omstreeks 1935. De tweede wereldoorlog bracht de natuurlijke groei op een dieptepunt. Sinds 1956 wordt een natuurlijke groei van gemiddeld 1.172 eenheden per jaar geregistreerd of van 8,9 per duizend inwoners.

De evolutie van het natuurlijk akkres is het resultaat van een dalend geboortencijfer en een dalend sterftcijfer. Het geboortencijfer in verhouding tot de bevolking bedraagt thans nauwelijks meer dan de helft van het geboortencijfer van omstreeks 1900. De daling nam een aanvang rond 1905 en liep door tot rond de jaren 1936-40. In vergelijking met de vooroorlogse situatie is zelfs na 1945 het aantal geboorten in het arrondissement Roeselare nog gedaald; op heden bedraagt het jaargemiddelde circa 2.500 eenheden of 18,7 per duizend inwoners.

De gevolgen van het dalend nataliteitscijfer worden enigermate getemperd door de vermindering van het sterftcijfer. Het sterftcijfer per duizend inwoners is in het arrondissement Roeselare teruggevallen tot op minder dan de helft van het overeenkomstig gegeven omstreeks de eeuwwisseling. De verbetering van de hygiëne en de geneeskunde hebben vooral na 1910 tot een regelmatig en vrij snel dalend sterftcijfer geleid. Op heden beloopt het sterftcijfer circa 10 per duizend inwoners tegenover 22 per duizend omstreeks 1900. Deze evolutie leidt evenwel tot een veroudering van de bevolking. De bevolking groeit snel aan de top, door de verlenging van de levensduur, terwijl de vernieuwing aan de basis versmalt.

In vergelijking met het Rijk (17 p.d.) ligt het geboortencijfer in het arrondissement Roeselare (18,7 p.d.) nog hoog terwijl het sterftcijfer (10 p.d.) beneden het rijksgegeven (12 p.d.) blijft. De natuurlijke groei per duizend inwoners stijgt met circa 3,5 per duizend uit boven het verhoudingscijfer van het Rijk.

De afwijking van het geboortencijfer in vergelijking met het Rijk was tijdens de aanvang van de geanalyseerde periode voor het arrondissement Roeselare gunstiger dan dit thans het geval is; het verschil wordt steeds kleiner. Tot 1946 bedroeg het verschil regelmatig 5 p.d. en meer; op heden beloopt de afwijking nog nauwelijks 1,5 p.d. Na de jongste wereldoorlog werd in het Rijk een stijging van de nataliteit vastgesteld; deze beweging kan met vertraging aangetroffen worden in het Roeselaarse.

Tot omstreeks 1925 lag het sterftcijfer in het arrondissement Roeselare boven het rijksniveau; tot 1910 was dit verschil vrij groot (circa 5 p.d.). Na de eerste wereldoorlog sloegen echter de verhoudingen om; na de tweede wereldoorlog kende het Roeselaarse een sterftcijfer dat 2 p.d. lager lag dan in het Rijk.

In vergelijking met West-Vlaanderen is het geboortecijfer in het arrondissement Roeselare steeds iets gunstiger gebleven. Daarentegen bleef het sterftcijfer tot omstreeks 1925 op een iets hoger niveau hangen; sindsdien is de evolutie vrij gelijklopend, met een enigermate gunstiger situatie in het arrondissement Roeselare. De natuurlijke groei lag verhoudingsgewijze bijna steeds iets hoger in het arrondissement Roeselare dan in West-Vlaanderen.

B. In- en uitwijking.

Tabel II, 3 geeft een overzicht van de migratiebeweging van het arrondissement Roeselare vanaf 1891 tot 1962.

Tabel II, 3 : In- en uitwijking in het arrondissement Roeselare, 1891-1962 (a).

Periodes	Inwijking	Uitwijking	Saldo	Migratiesaldo per duizend inwoners
1891 - 95	3.011	3.343	— 332	— 3,4
1896 - 1900	3.339	3.711	— 372	— 3,6
1901 - 05	3.619	3.854	— 235	— 2,2
1906 - 10	3.798	4.528	— 730	— 6,5
1911 - 13	3.778	4.291	— 513	— 4,6
1921 - 25	5.495 (b)	4.744	+ 751 (b)	+ 7,1
1926 - 30	3.788	4.264	— 476	— 4,3
1931 - 35	4.056	3.773	+ 283	+ 2,5
1936 - 40	3.998	4.065	— 67	— 0,6
1941 - 45	3.886	4.066	— 180	— 1,5
1946 - 50	3.477	3.885	— 408	— 3,2
1951 - 55	3.810	4.191	— 381	— 3,0
1956 - 60	3.929	4.396	— 467	— 3,5
1961	4.403	4.570	— 167	— 1,2
1962	4.079	4.347	— 268	— 2,0

(a) Jaargemiddelden.

(b) In 1921, 1922 en 1923 bedroeg het vestigingsoverschot te Roeselare 3,086 eenheden en te Moorslede 2,026 eenheden. Zonder de wederbevolking van deze gemeenten zou het migratiesaldo negatief geweest zijn.

Reeds vóór de eeuwwisseling was het arrondissement Roeselare een uitwijkingsgebied geworden. Het verlies aan bevolking door definitieve migratie bedroeg circa 3,5 per duizend inwoners omstreeks de eeuwwisseling en steeg zelfs tot 6,5 per duizend tijdens de jaren 1906-10.

Het beeld werd verstoord door de eerste wereldoorlog toen de bevolking van Roeselare en sommige andere gemeenten ten dele werd geëvakueerd, wat nadien tot een belangrijke inwijking aanleiding gaf door wederbevolking (1). Tijdens de economische crisis van de jaren dertig was er een inwijkingssaldo. Vanaf 1935 werd echter opnieuw een uitwijkingsoverschot geregistreerd. De invloed van de tweede wereldoorlog op de migratie was vrij miniem. In de jongste jaren is het vertrekoverschot vrij belangrijk; circa een derde van de natuurlijke aangroei verdwijnt via emigratiesaldi.

In deze evolutie van in- en uitwijking hebben enkel Izegem en de aangrenzende gemeente Emelgem — met een gelijkaardige sociaal-economische structuur — zich onderscheiden door het handhaven van een positief migratiesaldo omstreeks de eeuwwisseling en eveneens in de periode 1926-35. De jaren rond de eeuwende werden gekenmerkt door de overgang van huisnijverheid naar fabrieksmatige bedrijvigheid in de schoennijverheid en de borstelnijverheid; tijdens de jaren 1923-29 en 1930-31 kenden respectievelijk de schoennijverheid en de borstelnijverheid hun hoogste bloei. De aantrekkingskracht van Emelgem liet zich later gevoelen dan die van Izegem; de schoennijverheid kwam daar ook later tot ontwikkeling.

Tussen 1891 en 1905 kende Izegem een inwijkingsoverschot van 1.043 eenheden. Emelgem registreerde pas na 1895 een inwijkingsoverschot; tussen 1896 en 1905 vestigden zich 245 personen méér te Emelgem dan er personen deze gemeente verlieten.

In de periode 1926-35 was het vestigingssaldo te Izegem vrij gering (+ 129); te Emelgem bedroeg het inwijkingsoverschot 221 eenheden. In het begin van de jaren dertig kenden ook de meeste gemeenten in het oostelijk gedeelte van het arrondissement

---

(1) Zie voetnota (b) blz. 32.

Roeselare een licht inwijkingssaldo. Sinds 1935 is het migratiesaldo ook te Izegem en te Emelgem meestal negatief ⁽¹⁾.

Te Roeselare was het verloop van in- en uitwijking vrij schommelend; behoudens tijdens de eerste wereldoorlog en de daaropvolgende jaren (tot omstreeks 1935) was het saldo in verhouding tot de bevolking echter steeds vrij gering ⁽²⁾. Tijdens de jongste jaren werd het evenwicht tussen in- en uitwijking ongeveer behouden. Sinds 1960 is de evolutie echter ongunstig.

Te Ledegem en te Dadizele werd omstreeks de eeuwwisseling tijdens een aantal jaren een zeer gering vestigingsoverschot geregistreerd of bleef het vertreksaldo zeer beperkt. De vestiging van grensarbeiders in deze gemeenten blijkt niet vreemd aan deze toestand.

In alle overige gemeenten was het migratiesaldo bijna permanent negatief, met uitzondering van Rumbeke waar tijdens sommige jaren een licht inwijkingsoverschot werd geregistreerd.

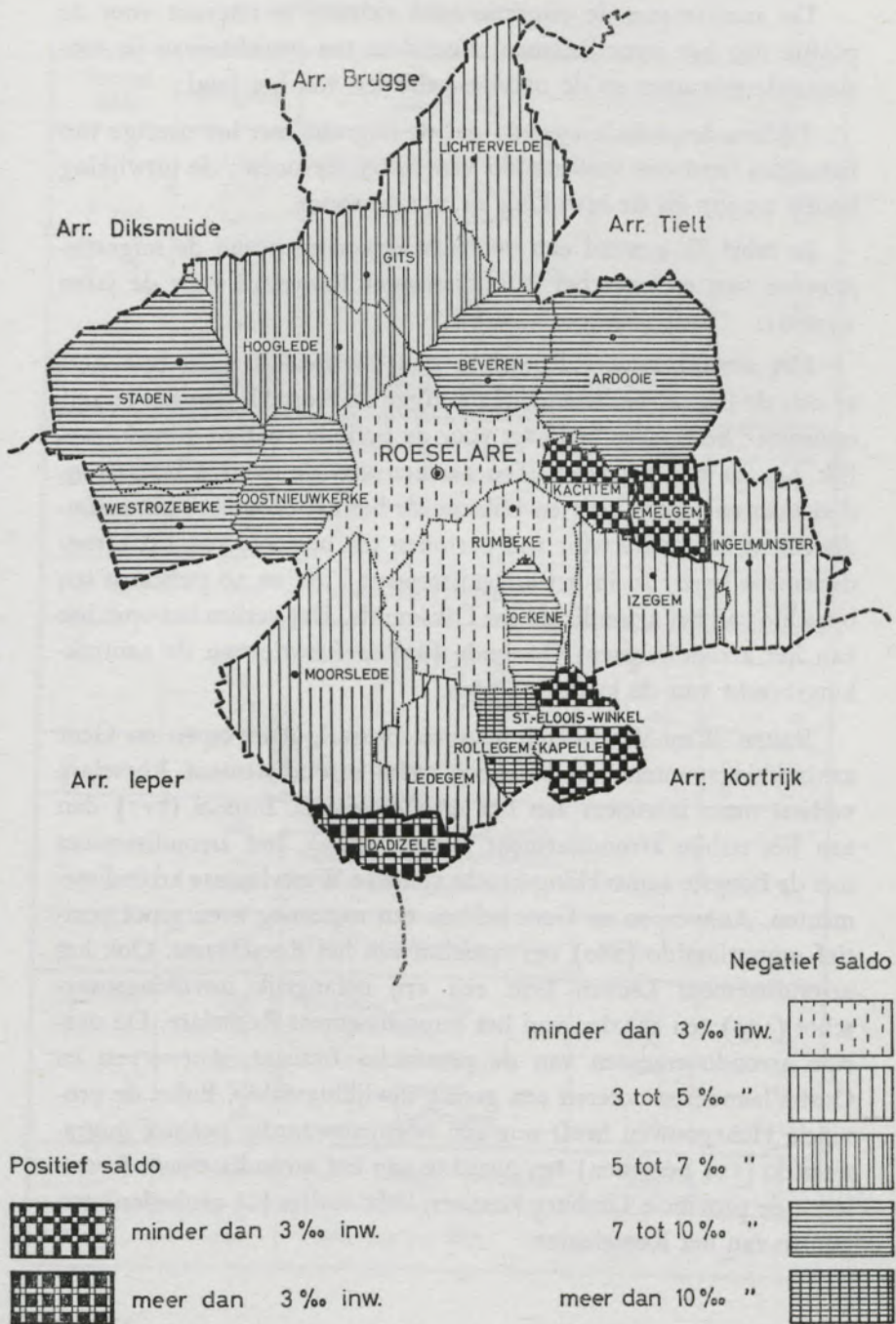
Op kaart II, 1 werden de migratiesaldi tussen 1952 en 1962 opgenomen per gemeente. Tijdens deze periode registreerden alleen Dadizele, Emelgem, St.-Eloois-Winkel en Kachtem een licht inwijkingsoverschot; het positief saldo te Dadizele beliep 3,8 per duizend inwoners (jaargemiddelde) en te Emelgem 2,2 p.d., terwijl het saldo te Kachtem en te St.-Eloois-Winkel uiterst gering was (respektievelijk 1,1 en 1,8 p.d.). Te Roeselare was er nagenoeg evenwicht tussen in- en uitwijking; het verlies bedroeg amper 1,0 per duizend inwoners. Ook te Ingelmunster, Rumbeke en Ledegem bleef het uitwijkingssaldo vrij beperkt (minder dan 3,5 p.d.). De gemeenten grenzend aan het arrondissement Diksmuide, nl. Hooglede, Staden en Gits, waarbij Oostnieuwkerke en Westrozebeke aansluiten, en de gemeenten Beveren en Ardoois die bij het agrarisch gedeelte van het arrondissement Tielt aanleunen, verloren in de jongste jaren een tamelijk groot aantal inwoners door uitwijking ⁽³⁾. Ook de agrarische gemeenten Rollegem-Kapelle en Oekene kenden, in verhouding tot de bevolking, een vrij groot vertrekoverschot.

(1) In 1942 werd Emelgem bij Izegem ingelijfd; deze beslissing bleef na de oorlog niet gehandhaafd.

(2) Roeselare heeft een sterke inwijking gekend in de jaren 1860-90 toen de textielnijverheid er een snelle ontwikkeling nam.

(3) Zie appendix II, 1.

Kaart II, 1 : Migratiesaldo in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1952-62 (jaargemiddelden).

C. In- en uitwijking naar plaats van herkomst en bestemming.

De analyse van de migratie naar richting is relevant voor de positie van het arrondissement Roeselare ten opzichte van de omringende gewesten en de overige gebieden van het land.

Tijdens de periode 1956-61 gaf de migratie met het overige van het eigen land een verliessaldo van 2.065 personen ; de uitwijking beliep 13.307 en de inwijking 11.242 personen.

In tabel II, 4 werd een overzicht opgenomen van de migratiestromen van en naar het arrondissement Roeselare voor de jaren 1956-61.

Het arrondissement Roeselare staat aanzienlijk meer bewoners af aan de buurarrondissementen Brugge en Kortrijk dan het er zelf opneemt ; het verlies bedraagt voor de periode 1956-61 respectievelijk 449 en 154 personen. Ten aanzien van de overige buurarrondissementen Ieper, Tielt en Diksmuide bestaat er winst ; het arrondissement Roeselare wint 106 personen ten opzichte van het arrondissement Ieper, 10 in het arrondissement Tielt en 56 personen ten opzichte van het arrondissement Diksmuide. Het verlies ten opzichte van het arrondissement Oostende (84) is funktie van de aantrekkingskracht van de kustgemeenten.

Buiten West-Vlaanderen vormen Brussel, Antwerpen en Gent aantrekkingspunten van betekenis. Het arrondissement Roeselare verliest meer inwoners aan het arrondissement Brussel (517) dan aan het nabije arrondissement Brugge (449), het arrondissement met de hoogste aantrekkingskracht van alle Westvlaamse arrondissementen. Antwerpen en Gent hebben een nagenoeg even groot positief migratiesaldo (280) ten opzichte van het Roeselaarse. Ook het arrondissement Leuven kent een vrij belangrijk inwijkingsoverschot (129) ten aanzien van het arrondissement Roeselare. De overige arrondissementen van de provincies Brabant, Antwerpen en Oost-Vlaanderen noteren een gering inwijkingssaldo. Enkel de provincie Henegouwen heeft nog een noemenswaardig positief migratiesaldo (121 personen) ten opzichte van het arrondissement Roeselare ; de provincie Limburg kent een licht verlies (15 eenheden) ten gunste van het Roeselaarse.

Tabel II, 4 : In- en uitwijking in het arrondissement Roeselare, naar herkomst en bestemming, 1956-61 (a).

Positief saldo	Inwijking	Administratieve omschrijving	Uitwijking	Negatief saldo
	1.140	Arrondissement Brugge	1.589	— 449
	3.140	» Kortrijk	3.294	— 154
+ 106	1.439	» Ieper	1.333	
+ 10	1.401	» Tielt	1.391	
+ 56	825	» Diksmuide	769	
	621	» Oostende	705	— 84
	285	» Veurne	285	
	8.851	Totaal West-Vlaanderen	9.366	— 515
	511	Arrondissement Gent	791	— 280
	364	Overige arrondissementen van prov. Oost-Vlaanderen	425	— 61
	875	Totaal Oost-Vlaanderen	1.216	— 341
	488	Arrondissement Brussel	1.005	— 517
	143	» Leuven	272	— 129
	21	» Nijvel	49	— 28
	652	Totaal Brabant	1.326	— 674
	264	Arrondissement Antwerpen	542	— 278
	94	Overige arrondissementen van prov. Antwerpen	167	— 73
	358	Totaal provincie Antwerpen	709	— 351
+ 15	156	Provincie Limburg	141	
	52	» Luik	90	— 38
	239	» Henegouwen	360	— 121
	33	» Namen	58	— 25
	26	» Luxemburg	41	— 15
	506	Totaal overige provincies	690	— 184
	11.242	Totaal van het Rijk	13.307	— 2.065

(a) Migratie met het buitenland en intra-arrondissementele migratie niet inbegrepen.

Deze analyse wijst uit dat het arrondissement Roeselare uitwijkingsgebied is ten opzichte van alle gewesten van het land, behoudens ten aanzien van de structureel zwakke gewesten waartegenover het een — zeer gering — inwijkingsoverschot realiseert.

§ 3. De spreiding van de bevolking.

In het huidig sociaal-ekonomisch bestel is de graad van concentratie van de bevolking vooral van betekenis op het vlak van de arbeidsmarkt en van de sociale voorzieningen.

A. Het spreidingsbeeld van de bevolking in 1962.

De concentratie van de bevolking in het Roeselaarse evolueert naar een stadium waarin veel van de « external economies » van een agglomeratie kunnen bereikt worden, zonder dat de nadelen van een te sterke agglomeratievorming zich laten voelen.

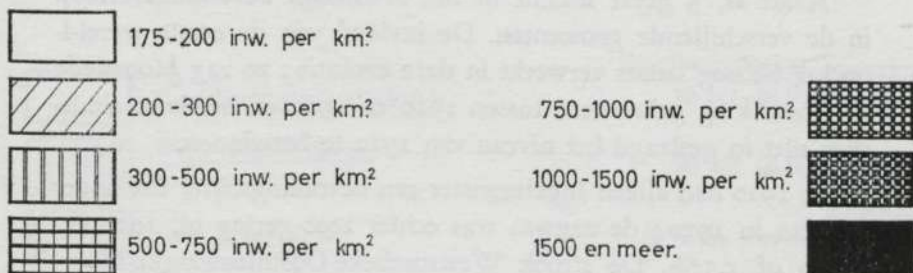
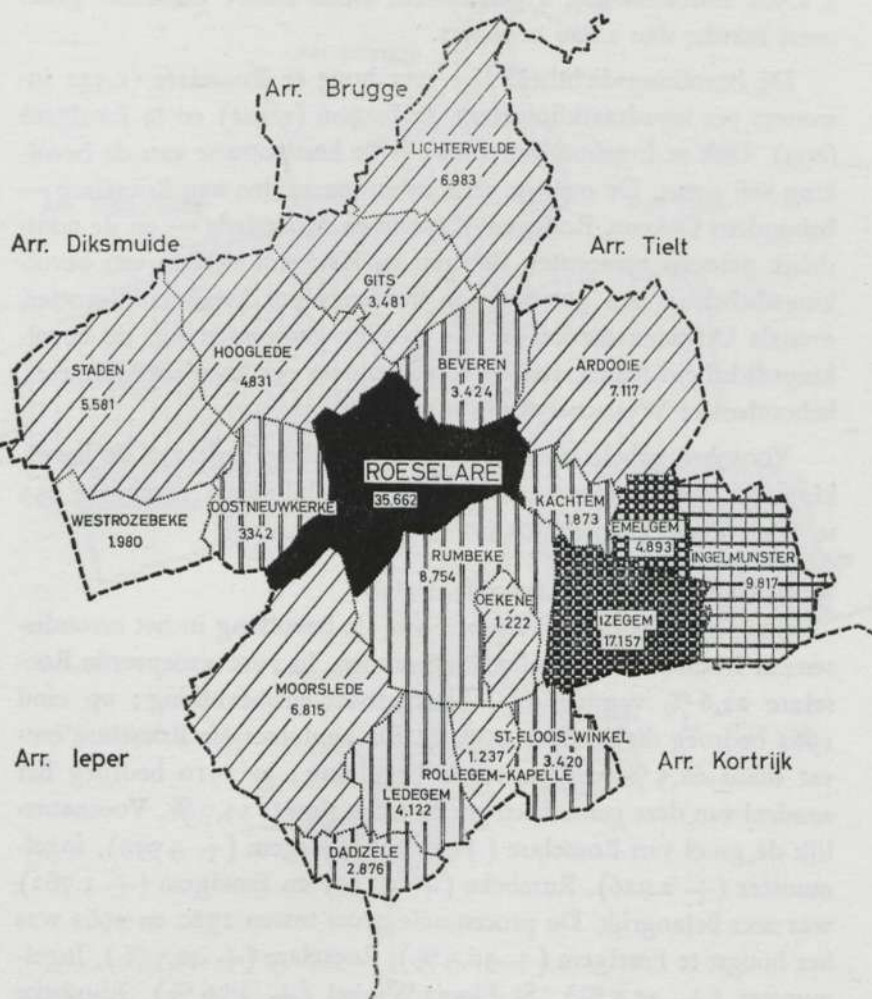
De agglomeratie Roeselare telt thans circa 83.000 personen, dit is 62 % van de arrondissementsbevolking. De centrale kern wordt gevormd door de stad Roeselare met op einde 1962 35.662 inwoners, gevolgd door Izegem en Ingelmunster met respectievelijk 17.157 en 9.817 inwoners ⁽¹⁾. Met deze gemeenten konglomereren Rumbeke (8.754 inwoners), Emelgem (4.893), Kachtem (1.873), Oekene (1.222) en Beveren (3.424). De agglomererende krachten lieten tot op heden Ardoois, gemeente met 7.117 inwoners, buiten hun invloedsveld.

In het noorden van het arrondissement Roeselare liggen nog een aantal vrij zware kernen : Lichtervelde (6.983 inwoners), Hoogdele (4.831), Staden (5.581) en Gits (3.481). In het zuiden bevinden zich Ledegem (4.122 inwoners), St.-Eloois-Winkel (3.420), Dadizele (2.876) en Rollegem-Kapelle (1.237). Moorslede (6.815 inwoners), Oostnieuwkerke (3.342) en Westrozebeke (1.980) vormen de verbinding van deze laatste groep met de gemeentengroep Staden-Hoogdele-Gits.

Het arrondissement Roeselare telt slechts 1 gemeente met meer dan 35.000 inwoners en 1 gemeente met ongeveer 17.000 inwoners. Tot de klasse 7.500 à 10.000 inwoners behoren 2 gemeenten, tot de klasse 5.000 à 7.500 inwoners behoren 4 gemeenten, tot de klasse

(1) Zie kaart II, 2.

Kaart II, 2 : Bevolkingspreiding en bevolkingsdichtheid in het arrondissement Roeselare, 1962.

2.500 à 5.000 inwoners behoren 8 gemeenten en tot de klasse 1.000 à 2.500 inwoners nog 4 gemeenten. Geen enkele gemeente groepeerft minder dan 1.000 inwoners.

De bevolkingsdichtheid ligt zeer hoog te Roeselare (1.542 inwoners per kwadraatkilometer), te Izegem (1.201) en te Emelgem (899). Ook te Ingelmunster (608) is de concentratie van de bevolking vrij groot. De overige gemeenten ten zuiden van Roeselare — behoudens Oekene, Rollegem-Kapelle en Moorslede — en de noordelijk gelegen gemeenten Beveren en Kachtem hebben een bevolkingsdichtheid van 300 tot 500 inwoners per kwadraatkilometer, evenals Oostnieuwkerke. In alle overige gemeenten ligt de bevolkingsdichtheid tussen 200 en 300 inwoners per kwadraatkilometer, behoudens te Westrozebeke (198).

Voor het gehele arrondissement Roeselare bedraagt de bevolkingsdichtheid 453 inwoners per kwadraatkilometer tegenover 333 in West-Vlaanderen en 303 in het Rijk.

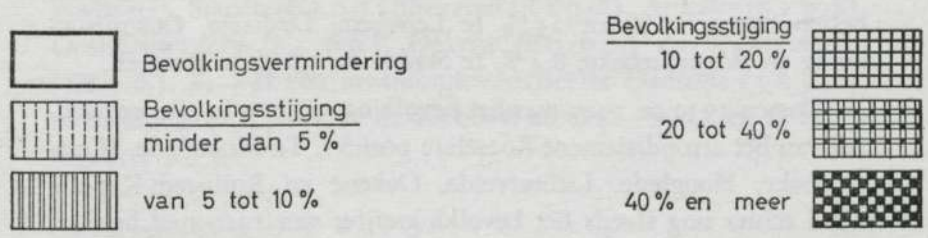
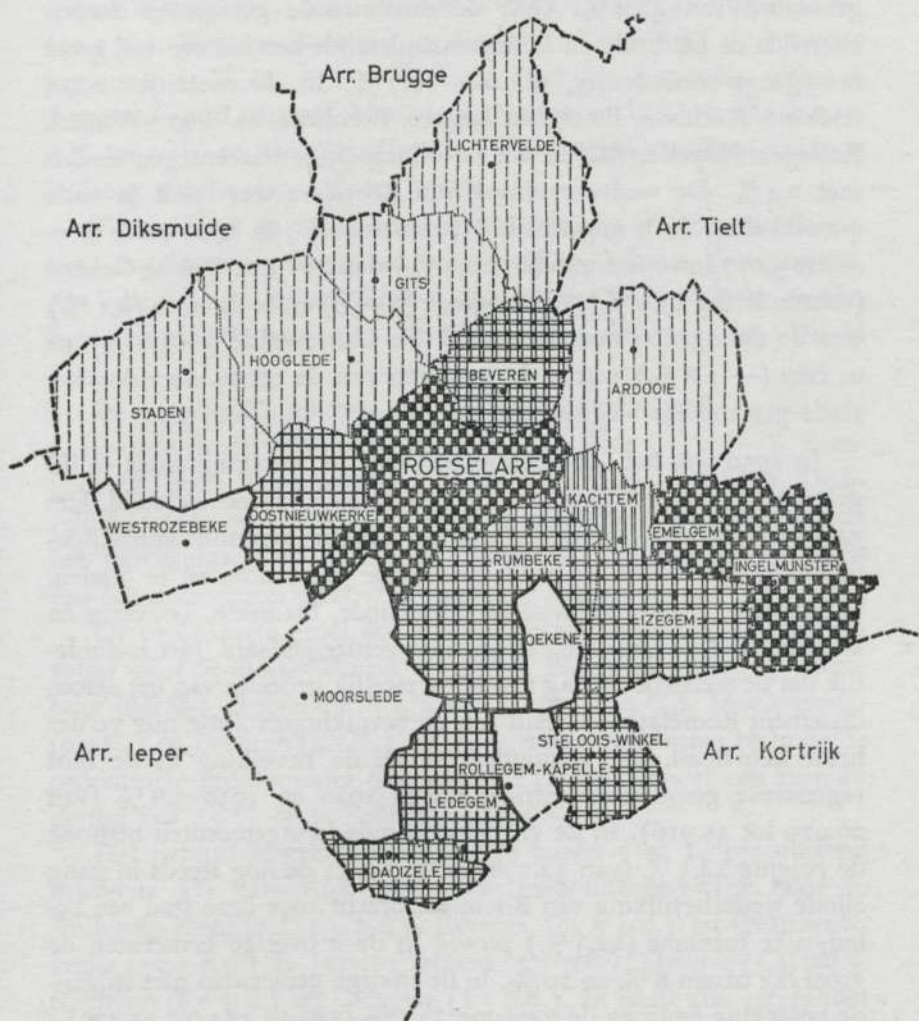
B. Bevolkingsevolutie per gemeente, 1910-62.

Sinds 1910 is de concentratie van de bevolking in het arrondissement Roeselare aanzienlijk toegenomen. In 1910 groepeerde Roeselare 22,6 % van de totale arrondissementsbevolking; op eind 1962 bedroeg dit aandeel 26,5 %. De agglomeratie Roeselare omvat thans 61,5 % van de totale bevolking; in 1910 bedroeg het aandeel van deze gemeenten gezamenlijk slechts 55,7 %. Voornamelijk de groei van Roeselare (+ 10.636), Izegem (+ 2.999), Ingelmunster (+ 2.926), Rumbeke (+ 2.311) en Emelgem (+ 1.762) was zeer belangrijk. De procentuele groei tussen 1910 en 1962 was het hoogst te Emelgem (+ 56,3 %), Roeselare (+ 42,5 %), Ingelmunster (+ 42,5 %), St.-Eloois-Winkel (+ 38,6 %), Rumbeke (+ 35,9 %), Dadizele (+ 33,8 %) en Izegem (+ 21,2 %).

Kaart II, 3 geeft inzicht in het afwijkend bevolkingsverloop in de verschillende gemeenten. De invloed van de eerste wereldoorlog zit nog steeds verwerkt in deze evolutie; zo zag Moorslede zijn bevolking gehalveerd tussen 1910 en 1920 en het is er sindsdien niet in geslaagd het niveau van 1910 te herwinnen.

In 1920 had alleen Ingelmunster een bevolkingscijfer dat hoger lag dan in 1910; de aanwas was echter zeer gering nl. 102 eenheden of 1,5 %. De strook Westrozebeke-Oostnieuwkerke-Moor-

Kaart II, 3 : Bevolkingsevolutie in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1910-62.

slede had tussen 1910 en 1920 een teruggang van de bevolking genoteerd van 42,4 %. Ook de aansluitende gemeenten Staden enerzijds en Dadizele en Ledegem anderzijds kenden een vrij grote bevolkingsvermindering, nl. met 16,7 %. In de oostelijke zone, Ardoois, Kachtem, Emelgem, Izegem, Rumbeke, St.-Eloois-Winkel, Rollegem-Kapelle, daalde het bevolkingscijfer daarentegen slechts met 2,4 %. De wederbevolking van Roeselare was reeds in volle ontwikkeling doch nog steeds niet voltrokken; in 1920 telde Roeselare 3.077 inwoners minder (12,3 %) dan in 1910. Ook te Oekene (vermindering 13,9 %), te Hooglede (9,9 %) en te Beveren (8,1 %) was de daling nog noemenswaard. Te Lichtervelde (— 5,2 %) en te Gits (— 2,8 %) waren de gevolgen van de eerste wereldoorlog reeds grotendeels weggewerkt.

In 1930 was het vooroorlogs peil van de bevolking enkel te Ingelmunster, Izegem, Emelgem, Roeselare en Rumbeke hersteld. Het gaat hier duidelijk om de kernpunten van het arrondissement Roeselare. Behoudens in de reeds genoemde gemeenten en te Staden, Westrozebeke, Oostnieuwkerke, Moorslede, Dadizele, Ledegem en Beveren, was de bevolking overal nog verder gedaald. Het is duidelijk dat de wederbevolking van het westelijk gedeelte van het arrondissement Roeselare dit beeld van de bevolkingsevolutie nog verder heeft beïnvloed. De vermindering van de bevolking in de acht regressieve gemeenten bedroeg tussen 1920 en 1930 3,8 % (van 26.929 tot 25.916). In de vijf voornoemde kerngemeenten bedroeg de stijging 14,3 % (van 52.278 tot 59.745); de nog steeds in gang zijnde wederbevolking van Roeselare bracht voor deze stad een belangrijke toename (22,3 %) terwijl in de 4 overige gemeenten de groei lag tussen 8 % en 10 %. In de overige gemeenten met stijgende bevolking bedroeg de toename 22,1 % (van 19.234 tot 23.479); ruim de helft van de aanwas kwam voor rekening van Moorslede waar de groei 2.217 personen omvatte, wat in 1930 een groeipercentage betekende van 59,5 % in vergelijking met 1920. De groei beliep tussen 17 % en 23 % te Ledegem, Dadizele, Oostnieuwkerke en Westrozebeke, 8,4 % te Staden en 3,0 % te Beveren.

Tussen 1930 en 1947 was het bevolkingsverloop in alle gemeenten van het arrondissement Roeselare positief. Te Moorslede, Westrozebeke, Hooglede, Lichtervelde, Oekene en Rollegem-Kapelle werd echter nog steeds het bevolkingscijfer van 1910 niet bereikt.

De procentuele groei was het hoogst te Emelgem (21,8 %), St.-Eloois-Winkel (21,4 %), Oostnieuwkerke (21,1 %), Ingelmunster (20,0 %), Beveren (19,0 %) en Roeselare (18,6 %) ; de toename lag tussen 10 % en 16 % te Dadizele, Kachtem, Rumbekke, Ardooië, Izegem, Gits, Ledegem, Moorslede, Staden en Lichtervelde, tussen 5 % en 10 % te Rollegem-Kapelle, Westrozebeke en Hooglede, en bedroeg minder dan 5 % te Oekene.

Tussen 1947 en 1962 steeg de bevolking in alle gemeenten van het arrondissement Roeselare, behoudens te Oekene. Vier gemeenten, namelijk Rollegem-Kapelle, Moorslede, Westrozebeke en Oekene, hadden in 1962 een bevolkingscijfer dat lager lag dan in 1910.

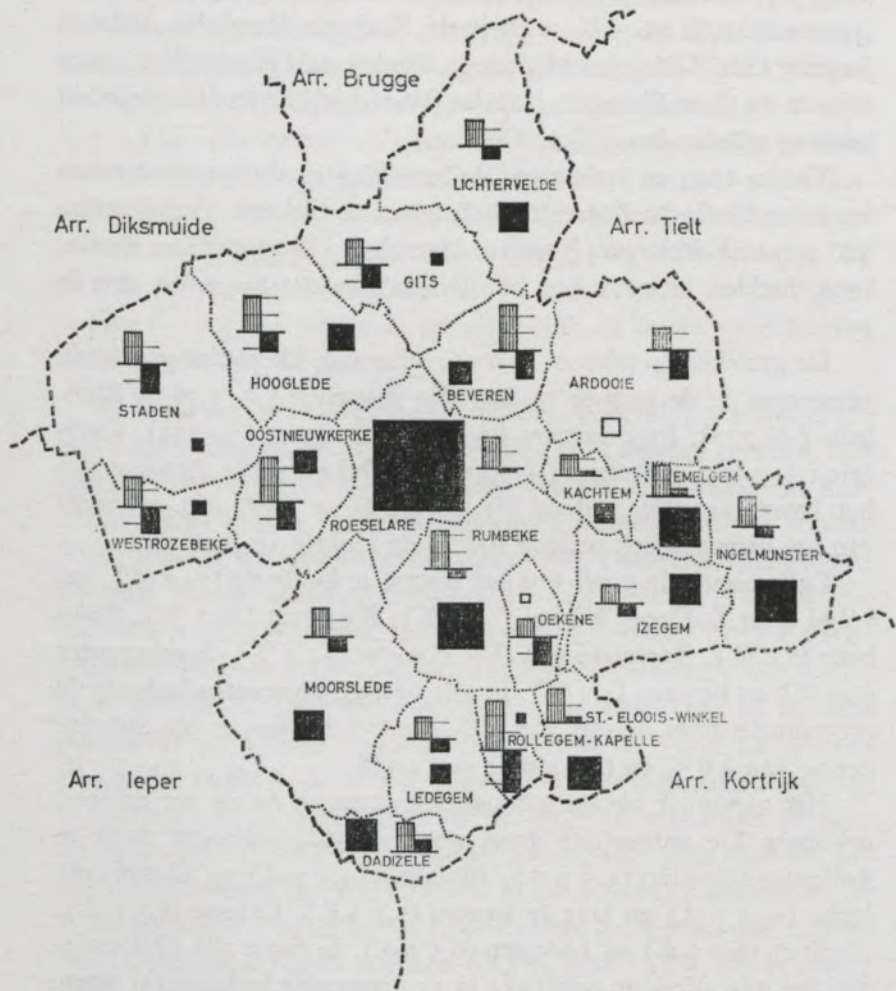
De groeikernen tekenen zich vrij scherp af. De sterkst groeiende gemeenten in de jongste 10 jaar zijn Roeselare (+ 2.783), Rumbekke (+ 707), Ingelmunster (+ 560), Emelgem (+ 531), Dadizele (+ 332) en Izegem (+ 311). Te Oekene en te Ardooië was het bevolkingscijfer dalend (1). Kaart II, 4 geeft een overzicht van het demografisch verloop tijdens de jongste 10 jaar.

De procentuele groei was het hoogst te Dadizele (13,1 %), gevolgd door St.-Eloois-Winkel (12,4 %), Emelgem (12,2 %), Rumbekke (8,8 %), Roeselare (8,5 %), Kachtem (7,3 %), Ingelmunster (6,0 %) en Beveren (5,2 %). In alle overige gemeenten bedroeg de procentuele groei minder dan 5 %. Te Oekene was er een vermindering van 2,6 % en te Ardooië van 1,5 %.

Het natuurlijk akkres schommelde tussen 5 en 14 per duizend inwoners. De natuurlijke groei was verhoudingsgewijze hoog te Rollegem-Kapelle (14,3 p.d.), Beveren (13,3 p.d.) en Oostnieuwkerke (13,1 p.d.) en laag te Izegem (5,7 p.d.), Oekene (5,3 p.d.), Kachtem (6,0 p.d.) en Ledegem (6,3 p.d.). In haast alle gemeenten was het migratiesaldo negatief ; in 11 gemeenten bedroeg het negatief migratiesaldo meer dan 50 % van het natuurlijk akkres. Het uitwijkingssaldo was relatief hoog te Rollegem-Kapelle (12,3 p.d. inwoners), Staden (8,3 p.d.), Beveren (8,2 p.d.), Ardooië (8,2 p.d.), Oostnieuwkerke (8,1 p.d.), Oekene (8,0 p.d.) en Westrozebeke (7,8 p.d.). Er was een inwijkingsoverschot te Dadizele (3,8 p.d.), te Emelgem (2,2 p.d.), te St.-Eloois-Winkel (1,8 p.d.) en te Kachtem (1,1 p.d.).

(1) Zie appendix II, 1.

Kaart II, 4 : Bevolkingsevolutie in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1952-62.

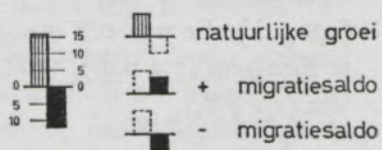

Bevolkingsevolutie

- Bevolkingstoename
- Bevolkingsdaling
- 100 personen

Bevolkingscomponenten :

jaargemiddelde in ‰ v/d bevolking

§ 4. De bevolkingsstructuur.

A. De leeftijdsstructuur.

De leeftijdsopbouw van de bevolking is een belangrijk element om het demografisch potentieel van een gewest naar zijn juiste inhoud te kunnen vatten.

Tabel II, 5 geeft een vergelijkend overzicht van de leeftijdsopbouw van de bevolking van het arrondissement Roeselare in 1947 en 1961. De gegevens voor 1947 werden ontleend aan de algemene volkstelling van 1947; de leeftijdsopbouw van de bevolking op einde 1961 werd bekomen aan de hand van een enquête bij de gemeentebesturen (1).

De invloed van de beide wereldoorlogen komt zeer duidelijk tot uiting in de leeftijdsopbouw van de bevolking (zie grafiek II, 2).

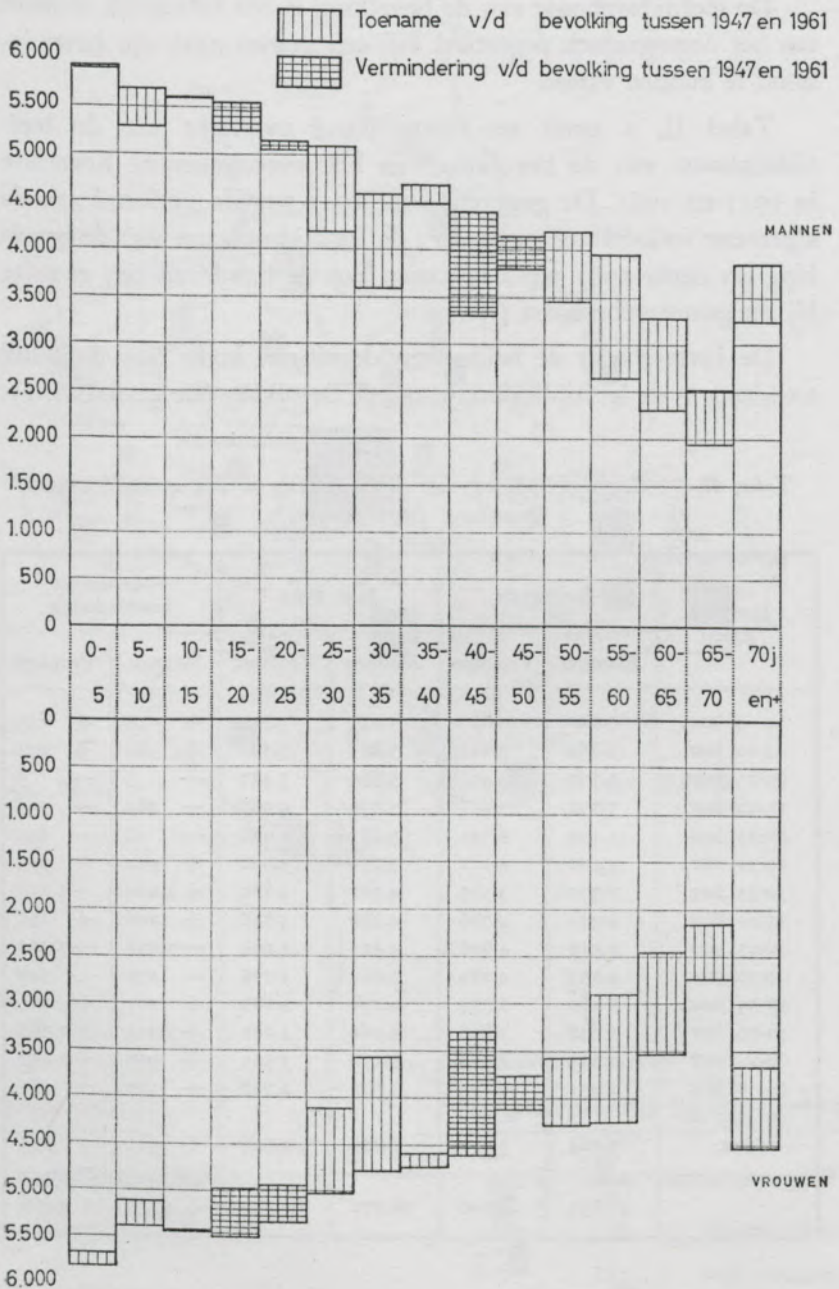
Tabel II, 5 : *Leeftijdsopbouw van de bevolking in het arrondissement Roeselare, 1947 en 1961.*

Leeftijds- groep	Jaar 1947		Jaar 1961		Toename of vermindering	
	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
0- 5 jaar	5.902	5.687	5.920	5.820	+ 18	+ 133
5-10 jaar	5.289	5.117	5.675	5.391	+ 386	+ 274
10-15 jaar	5.579	5.432	5.574	5.427	— 5	— 5
15-20 jaar	5.541	5.486	5.259	4.967	— 282	— 519
20-25 jaar	5.139	5.331	5.063	4.936	— 76	— 395
25-30 jaar	4.170	4.111	5.091	5.026	+ 921	+ 915
30-35 jaar	3.570	3.563	4.592	4.780	+ 1.022	+ 1.217
35-40 jaar	4.474	4.586	4.680	4.736	+ 206	+ 150
40-45 jaar	4.410	4.606	3.315	3.294	— 1.095	— 1.312
45-50 jaar	4.153	4.125	3.814	3.778	— 339	— 347
50-55 jaar	3.460	3.574	4.171	4.289	+ 711	+ 715
55-60 jaar	2.648	2.898	3.962	4.261	+ 1.314	+ 1.363
60-65 jaar	2.323	2.454	3.276	3.523	+ 953	+ 1.069
65-70 jaar	1.931	2.154	2.521	2.738	+ 590	+ 584
70 jaar en meer	3.264	3.672	3.859	4.526	+ 595	+ 854
	61.853	62.796	66.772	67.492	+ 4.919	+ 4.696

(1) In de enquête werd 88,8 % van de bevolking opgenomen.

Grafiek II, 2 : Leeftijdsofbouw van de bevolking van het arrondissement Roeselare, 1947 en 1961.

Het globaal resultaat van de evolutie in de leeftijdsopbouw wijst op een veroudering van de bevolking. Het aandeel van de bevolking buiten beroepsleeftijd (65 jaar en meer) is toegenomen van 8,8 % in 1947 tot 10,2 % in 1961. Het aandeel van de jongeren (minder dan 15 jaar) is gedaald van 26,5 % in 1947 tot 25,2 % in 1961.

Op het ogenblik dat de personen geboren tijdens de eerste wereldoorlog de leeftijdsgrens van 65 jaar zullen overschrijden, dit is omstreeks 1980, zal de veroudering van de bevolking geremd worden.

Op eind 1947 was de leeftijdsopbouw van de bevolking van het arrondissement Roeselare in vergelijking met West-Vlaanderen en vooral in vergelijking met het Rijk gunstig.

Het aandeel van de jongeren (minder dan 15 jaar) bedroeg in het arrondissement Roeselare 26,5 % tegenover 24,4 % in West-Vlaanderen en 20,6 % in het Rijk ; voor de groep 65 jaar en meer waren de overeenkomstige percentages respectievelijk 8,8 %, 9,5 % en 10,7 %.

In 1961 bedroeg het aandeel van de jongerengroep in het arrondissement Roeselare 25,2 % tegenover 23,7 % in het Rijk en het aandeel van de personen van 65 jaar en meer respectievelijk 10,2 % en 12,2 % (1).

B. Verhouding mannen/vrouwen.

Zoals het Rijk en West-Vlaanderen telt ook het arrondissement Roeselare meer vrouwen dan mannen. Het aandeel van de vrouwen beliep in 1962 in het arrondissement Roeselare 50,3 % ; het overwicht is dus vrij gering. In West-Vlaanderen werd een verhoudingscijfer bereikt van 50,6 % en in het Rijk van 51,0 %.

In de stad Roeselare bedraagt het aandeel van de vrouwen 50,9 % en te Gits 51,1 %. In de meeste plattelandsgemeenten is er nagenoeg evenwicht tussen mannen en vrouwen of wonen zelfs meer mannen dan vrouwen ; te Staden belooft het aandeel van de vrouwen slechts 48,8 %, te Westrozebeke 48,7 % en te Hoogdele 48,6 %.

(1) Gegevens voor het Rijk volgens een raming van het Nationaal Instituut voor de Statistiek; voor West-Vlaanderen zijn geen gegevens beschikbaar.

C. Gezins- en familiestructuur.

Op eind 1947 telde het arrondissement Roeselare 35.125 gezinnen voor een totale bevolking van 124.649 personen. Per 100 gezinnen werden 355 personen geteld; in West-Vlaanderen beliep dit verhoudingscijfer 339 en in het Rijk 300. Van alle Westvlaamse arrondissementen bereikten alleen Tielt (382) en Diksmuide (366) een hoger verhoudingscijfer.

De gemiddelde grootte van een gezin wordt beïnvloed door de demografische structuur van de bevolking en door de stand van de woningvoorraad. Onder het statistisch begrip « gezin » werd immers verstaan: een enkelvoudige of kollektieve eenheid, bestaande, hetzij uit een persoon die alleen leeft, hetzij uit de vereniging van twee of meer personen, die al of niet door familiebanden aan elkaar verbonden, gewoonlijk een zelfde huis bewonen of er samenleven.

Een jonge bevolking zal een belangrijk aantal grote gezinnen tellen en aldus een hoog gemiddeld aantal personen opleveren per gezin. Een verouderde leeftijdsopbouw van de bevolking komt tot uiting in een lage gemiddelde gezinsgrootte; de invloed van het groeiend aantal uitgebloede gezinnen laat zich sterk gevoelen. In bijkomende orde kan het bestaan van woningschaarste de gezinsgrootte beïnvloeden. Woningnood leidt tot het samenwonen van twee of meer families of verhindert het afzonderlijk wonen van leden van eenzelfde familie en oefent een opdrijvende invloed uit op de gemiddelde gezinsgrootte.

Tabel II, 6 geeft een overzicht van de families naar het aantal in leven zijnde kinderen en de procentuele verdeling, vergeleken met de toestand in West-Vlaanderen en in het Rijk.

In vergelijking met West-Vlaanderen en het Rijk telt het arrondissement Roeselare verhoudingsgewijze minder families zonder kinderen of met 1 kind; de afwijkingen ten opzichte van het Rijk zijn zeer groot. Het aandeel van de families met 3 en meer kinderen in leven beloopt voor het arrondissement Roeselare 39,3 % tegenover 35,5 % in West-Vlaanderen en slechts 25,3 % in het Rijk. Het gemiddeld aantal kinderen op 100 families bedraagt 243 voor het arrondissement Roeselare, 225 voor West-Vlaanderen en 179 voor het Rijk.

De verhouding aantal gezinnen / aantal families beloopt 103,2 in het arrondissement Roeselare, 102,9 in West-Vlaanderen en 103,7 in het Rijk.

Tabel II, 6 : Aantal families (gebuwden, weduwnaars, weduwen) naar het aantal in leven zijnde kinderen, 31 dec. 1947.

Aantal kinderen in leven	Arrondissement Roeselare		West-Vlaanderen	Het Rijk
	Absoluut	pCt		
0	6.602	19,4	21,2	26,4
1	7.030	20,7	22,7	28,4
2	7.022	20,6	20,6	19,9
3	4.794	14,1	13,3	10,5
4	3.219	9,4	8,6	6,0
5	2.096	6,2	5,3	3,5
6	1.347	3,9	3,4	2,2
7	837	2,5	2,1	1,3
8	496	1,5	1,3	0,8
9	283	0,8	0,7	0,5
10	157	0,5	0,4	0,3
11	82	0,2	0,2	0,1
12 en meer	70	0,2	0,2	0,1
	34.035	100,0	100,0	100,0

De invloed van de stand van de woningmarkt was ongetwijfeld niet de bepalende faktor voor het hoger gemiddelde per gezin in het Roeselaarse (1). De grotere kinderrijkdom van de gezinnen was de relevante faktor. De hoogste gemiddelde gezinsgrootte werd geregistreerd te Oostnieuwkerke (416 personen per 100 gezinnen), St.-Eloois-Winkel (402), Staden (397) en Moorslede (390); het laagste gemiddelde was aan te treffen te Izegem (332), Roeselare (338), Ingelmunster (342) en Emelgem (348). De verstedelijking van de bevolking drukt de gemiddelde gezinsgrootte; in verstedelijkte centra komen immers veel uitgebloeide gezinnen en alleenstaande personen terecht.

(1) Het woningprobleem wordt behandeld in deel III, hoofdstuk III.

HOOFDSTUK II

DE BEROEPSBEVOLKING IN HET ARRONDISSEMENT ROESELARE

Op 31 december 1947 behoorden in het arrondissement Roeselare 48.968 personen tot de beroepsbevolking, d.i. 39,3 % van de totale bevolking. In West-Vlaanderen bedroeg dit verhoudingscijfer 39,5 % en in het Rijk 40,9 %.

De beroepsbevolking in het arrondissement Roeselare was samengesteld uit 36.829 mannen en 12.139 vrouwen. De aktiviteitskwote van de mannen bedroeg 59,5 % tegenover 60,7 % in West-Vlaanderen en 63,3 % in het Rijk; de overeenkomstige verhoudingscijfers voor de vrouwen beliepen 19,3 % in het Roeselaarse, 18,9 % in West-Vlaanderen en 19,0 % in het Rijk.

Het aandeel van de mannelijke beroepsbevolking is, vergeleken met het Rijk, vrij laag; de jongere leeftijdsopbouw van de bevolking van het arrondissement Roeselare is de dominante van het verschil. De leeftijdsgroep van 15 tot 65 jaar groepeerde in het arrondissement Roeselare slechts 64,5 % van de totale mannelijke bevolking tegenover 69,1 % in het Rijk; de aktiviteitskwote binnen deze groep was in het Roeselaarse zelfs lichtjes hoger dan in het Rijk (1). Daarentegen ligt de aktiviteitskwote voor de vrouwen iets hoger in het Roeselaarse dan in West-Vlaanderen en in het Rijk. Ondanks een verhoudingsgewijze lager aandeel van de vrouwen in beroepsleeftijd in het Roeselaarse (64,9 %) dan in West-Vlaanderen (66,3 %) en in het Rijk (68,4 %) bereikt het Roeselaarse een relatief hogere tewerkstelling van vrouwen.

(1) In verhouding tot de potentieel aktieve bevolking (leeftijdsgroep van 15 tot 65 jaar) bedroeg het aandeel van de mannelijke beroepsbevolking in het arrondissement Roeselare 92,3 %, in West-Vlaanderen 92,2 % en in het Rijk 91,7 %; voor de vrouwen waren de percentages respectievelijk 29,8 %, 28,5 % en 27,8 %.

§ 1. De beroepsbevolking naar de aard van de bedrijvigheid en geografische spreiding.

Tabel II, 7 ⁽¹⁾ geeft de beroepsbevolking voor het arrondissement Roeselare, ingedeeld naar de voornaamste sectoren van tewerkstelling, in konfrontatie met de verdeling naar sektor in West-Vlaanderen en in het Rijk.

In het arrondissement Roeselare zijn verhoudingsgewijze veel mannen in de industrie ingeschakeld, nl. 51,1 % tegenover 43,2 % in West-Vlaanderen en 45,9 % in het Rijk (inclusief extractieve nijverheid). In vergelijking met het Rijk zijn relatief veel mannen tewerkgesteld in de textielsector, in de kledingsnijverheid en in de houtnijverheid, doch weinig in de metaalnijverheid. In vergelijking met West-Vlaanderen valt het hoge aandeel op van de kledingsnijverheid en de houtnijverheid. In vergelijking met het Rijk zijn verhoudingsgewijze weinig mannen tewerkgesteld in de sektor vervoer en verkeer, openbare diensten en andere diensten van algemeen nut; opvallend is daarentegen het vrij hoog aantal mannelijke tewerkgestelden in de eigenlijke handel.

Bij de analyse van de vrouwelijke actieve bevolking naar bedrijfstak treedt vooral het hoog aandeel naar voor van de industriële tewerkstelling, in het bijzonder het hoog aandeel van de kledingsnijverheid (schoennijverheid inbegrepen). In de tertiaire sektor zijn in vergelijking met het Rijk weinig vrouwen bedrijvig.

Binnen het arrondissement Roeselare zelf is de beroepsstructuur vrij afwijkend naar groepen van gemeenten. In het westelijk en het noordelijk deel van het arrondissement Roeselare is de bevolking nog sterk op de agrarische sektor afgestemd; 26 à 36 % van de mannelijke actieve bevolking en 13 à 21 % van de vrouwelijke actieve bevolking is op de landbouw georiënteerd ⁽²⁾.

Roeselare, Rumbeke, Izegem, Emelgem, Ingelmunster als kerngemeenten tellen eerder weinig personen in de landbouw. Rumbeke heeft in deze groep van gemeenten de hoogste verhouding personen welke actief zijn in de landbouw (18,0 % van de mannen en 10,7 % van de vrouwen) en vormt in zekere mate de overgang naar de

(1) Zie volgende blz.

(2) Zie appendix II, 2.

Tabel II, 7 : Beroepsbevolking naar de aard van de bedrijvigheid, 31 dec. 1947 (a).

Bedrijfstakken	Arrondissement Roeselare				West-Vlaanderen		Het Rijk	
	Absoluut		pCt		Procentuele verdeling		Procentuele verdeling	
	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
Landbouw, bosbouw, visserij	5.940	875	16,9	7,3	18,7	8,8	14,0	7,6
Be- en verwerkende nijverheid	17.842	6.347	50,9	53,1	42,9	46,4	38,6	38,9
waarvan :								
textielnijverheid	5.462	2.366	15,6	19,8	17,2	30,1	4,9	12,7
kledingsnijverheid	3.001	2.954	8,6	24,7	3,0	10,0	2,3	10,8
houtnijverheid	3.301	297	9,4	2,5	4,7	1,1	3,3	0,6
metaalnijverheid	2.421	102	6,9	0,8	7,3	1,1	13,8	4,4
Gebouw en bouwbedrijf	2.749	13	7,8	0,1	10,2	0,1	7,5	0,3
Vervoer en verkeer	1.392	50	4,0	0,4	5,7	1,2	8,9	1,8
Groot- en kleinhandel	4.303	2.023	12,3	16,9	10,7	16,3	9,3	18,8
Financieuzen e.d.	341	82	1,0	0,7	1,1	0,9	2,2	2,3
Hotelwezen, personeelsverzorging	607	1.671	1,7	14,0	2,6	16,5	2,6	17,3
Openbare diensten e.a.	1.786	896	5,1	7,5	7,6	9,7	9,4	12,5
Bodemindustrie en onnauwkeurig bepaald	111	2	0,3	—	0,5	0,1	7,5	0,5
Totaal	35.071	11.959	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

(a) Personen zonder activiteit (werklozen) niet inbegrepen.

groep in het uiterste zuiden gelegen, weinig uitgestrekte gemeenten Dadizele, Ledegem, Rollegem-Kapelle en St.-Eloois-Winkel ; in deze reeks gemeenten is ongeveer 17 % van de mannelijke actieve bevolking en 8 % van de vrouwelijke actieve bevolking in de landbouw bedrijvig. Oekene als nog sterk agrarische gemeente vormt als het ware een enklave midden een groep gemeenten die reeds een overwegend industriële beroepsstructuur bezitten.

In de zuidelijke gemeenten, aanleunend bij het arrondissement Kortrijk, en in de kerngemeenten ligt het aandeel van de beroepsbevolking tewerkgesteld in de nijverheid bijzonder hoog. Voor de zuidelijke strook is hierbij vooral het aandeel van de textielsector opvallend (circa 39 %). Een zeer geringe tewerkstelling in de nijverheid valt op voor de strook Westrozebeke-Lichtervelde met minder dan 30 % van de actieve bevolking in de industrie.

Opvallend is het relatief hoog aantal personen tewerkgesteld in de tertiaire sektor in de zone Westrozebeke-Lichtervelde. In handel en dienstensektor is 19,4 % van de mannelijke en 45,7 % van de vrouwelijke actieve bevolking tewerkgesteld ; in de kerngemeenten bedroegen de overeenkomstige verhoudingscijfers 24,1 % en 38,4 %.

De aktiviteitskwote van de vrouwelijke bevolking ligt hoog in de kerngemeenten (23,0 %) en in de zuidelijke gemeenten aansluitend bij het Kortrijkse (20,2 %). In de typisch agrarische strook Westrozebeke-Lichtervelde ligt de aktiviteitsgraad van de vrouwelijke bevolking uitzonderlijk laag (10,7 %) ; er dient opgemerkt te worden dat bij de telling van 1947 tal van vrouwelijke arbeidskrachten (helpsters) in de landbouw als niet-actief werden geregistreerd.

§ 2. De verdeling van de beroepsbevolking naar de sociale stand.

De actieve bevolking van het arrondissement Roeselare omvat bij de mannen verhoudingsgewijze veel patroons, vooral in vergelijking met het Rijk, veel helpsters en ook vrij veel arbeiders (zie tabel II, 8 (1)). Het meest opvallende kenmerk is het zeer gering aantal bedienden ; in het arrondissement Roeselare behoort slechts

(1) Zie volgende blz.

Tabel II, 8 : Indeling van de beroepsbevolking naar sociale stand, arrondissement Roeselare, 31 dec. 1947.

Sociale stand	Arrondissement Roeselare				West-Vlaanderen		Het Rijk	
	Mannen		Vrouwen		Procentuele verdeling		Procentuele verdeling	
	Absoluut	pCt	Absoluut	pCt	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
Patroons	10.643	28,9	2.176	17,9	27,8	19,0	23,4	18,2
Arbeiders	19.994	54,3	6.947	57,3	53,7	53,9	53,4	47,3
Bedienden	3.346	9,1	1.448	11,9	11,5	14,9	18,2	23,7
Helpers	2.846	7,7	1.568	12,9	7,0	12,2	5,0	10,8
Totaal	36.829	100,0	12.139	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

9,1 % van de mannelijke actieve bevolking tot de bediendengroep tegenover een aandeel van 18,2 % in het Rijk en van 11,5 % in West-Vlaanderen. Bij de analyse van de economische activiteiten in het Roeselaarse zal vastgesteld worden dat de kleinstructuur van de industriële bedrijven het inschakelen van bedienden beperkt terwijl al evenmin in de tertiaire sektor ruime tewerkstellingskansen voorhanden zijn voor bedienden.

Onder de vrouwelijke actieve bevolking is het zeer hoge aandeel van de arbeidsters opvallend, nl. 57,3 % van het totale aantal in het arrondissement Roeselare tegenover 53,9 % in West-Vlaanderen en 47,3 % in het Rijk. De tegenhanger voor dit hoge aandeel arbeidsters ligt bij het relatief gering aantal bedienden ; de overeenkomstige verhoudingscijfers zijn 11,9 %, 14,9 % en 23,7 %.

De handel- en dienstensektor die normalerwijze vrij veel vrouwelijke bedienden opneemt, stelt eerder weinig vrouwen tewerk in het Roeselaarse ; het aandeel van de bedienden in de totale vrouwelijke tewerkstelling in de tertiaire sektor belooft 23,7 % in het Roeselaarse tegenover 28,1 % in West-Vlaanderen en 35,8 % in het Rijk. Het aandeel van de bedienden in de be- en verwerkende nijverheid ligt eveneens relatief laag : 4,5 % in het arrondissement Roeselare en in West-Vlaanderen en 10,5 % in het Rijk.

HOOFDSTUK III

EEN PROGNOSE VAN DE BEVOLKINGSEVOLUTIE IN HET ARRONDISSEMENT ROESELARE

De kennis van de toekomstige bevolkingsevolutie is noodzakelijk om alle elementen te diskonteneren in het objectief van volledige tewerkstelling. Een sterke aangroei van personen in beroepsleeftijd dwingt tot andere maatregelen dan een veroudering van de bevolking die leidt tot een vermindering van de beroepsbevolking.

Bij de raming van de toekomstige bevolkingsevolutie en van de omvang van de bevolking in beroepsleeftijd wordt vertrokken van de leeftijdsopbouw van de bevolking op einde 1961 en worden een aantal hypothesen als werkinstrument aanvaard. Er werd verondersteld dat in- en uitwijking in de eerstvolgende jaren zullen in evenwicht blijven zowel kwalitatief als kwantitatief ⁽¹⁾. Voor de vaststelling van de natuurlijke groei van de bevolking werd aangenomen dat de vruchtbaarheidscoëfficiënt zou behouden blijven als tijdens de periode 1956-61 ⁽²⁾ en werden de sterftetekansen per leeftijd overgenomen zoals die berekend werden voor het Rijk in zijn geheel voor de periode 1957-60.

Tabel II, 9 geeft de resultaten van deze berekeningen.

§ 1. De ontwikkeling van de jongerenbevolking (minder dan 15 jaar).

Het aantal jongeren zal in de eerstvolgende jaren regelmatig stijgen van 33.807 in 1961 tot 37.565 in 1976, dit is met 11,1 %. Het aantal geboorten zal toenemen door een sterkere bezetting van

---

(1) Tijdens de jongste jaren kende het arrondissement een licht uitwijkingsoverschot.
(2) 88,6 geboorten per duizend vrouwen in de leeftijd tussen 15 en 45 jaar; de verhouding jongens/meisjes werd bepaald op 103/100.

Tabel II, 9 : Prognose van de bevolkingsevoluïe in het arrondissement Roeselare, 1961-76.

Leeftijds- klassen	31 dec. 1961			31 dec. 1966			31 dec. 1971			31 dec. 1976		
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal
	0-5 jaar	5.920	5.820	11.740	6.049	5.905	11.954	6.480	6.335	12.815	6.601	6.452
5-10 jaar	5.675	5.391	11.066	5.859	5.772	11.631	5.986	5.857	11.843	6.413	6.283	12.696
10-15 jaar	5.574	5.427	11.001	5.660	5.381	11.041	5.843	5.761	11.604	5.970	5.846	11.816
			33.807			34.626			36.262			37.565
15-25 jaar	10.322	9.903	20.225	10.783	10.369	21.152	11.163	10.771	21.934	11.430	11.104	22.534
25-40 jaar	14.363	14.542	28.905	14.626	14.675	29.301	15.177	14.809	29.986	15.566	15.167	30.733
40-50 jaar	7.129	7.072	14.201	7.866	7.944	15.810	9.017	9.340	18.357	9.342	9.576	18.918
50-60 jaar	8.133	8.550	16.683	7.586	7.851	15.437	6.570	6.764	13.334	7.287	7.617	14.904
60-65 jaar	3.276	3.523	6.799	3.575	4.042	7.617	3.531	3.938	7.469	3.109	3.397	6.506
			86.813			89.317			91.080			93.595
65 jaar en meer	6.380	7.264	13.644	6.952	8.427	15.379	7.634	9.763	17.397	8.067	10.638	18.705
Totaal	66.772	67.492	134.264	68.956	70.366	139.322	71.401	73.338	144.759	73.785	76.080	149.865

de vrouwen in vruchtbare leeftijd (15 tot 45 jaar) ; in 1961 was deze leeftijdsgroep bezwaard door het geringe geboortental tijdens de eerste wereldoorlog en in geringere mate door het laag geboortencijfer tijdens de tweede wereldoorlog.

In de eerstvolgende jaren verdwijnt de invloed van de eerste wereldoorlog. Bovendien komen de vrouwen geboren na de tweede wereldoorlog, periode met hoog geboortencijfer, in de groep van 15 tot 45 jaar.

Het aandeel van de jongeren in de totale bevolking zal niet-tegenstaande deze toename van het aantal jongeren niet stijgen ; het zal integendeel tussen 1961 en 1966 dalen van 25,2 % tot 24,9 % en nadien terug stijgen tot 25,1 % in 1976.

§ 2. De ontwikkeling van de bevolking in beroepsleeftijd (15 tot 65 jaar).

De bevolking in beroepsleeftijd zal toenemen van 86.813 in 1961 tot 93.595 in 1976 of met 7,8 %.

In deze groep zal de opschuiving van de personen die geboren werden tijdens de beide wereldoorlogen leiden tot een verjonging van de structuur. Het aandeel van de leeftijdsgroep van 50 tot 65 jaar in de demografisch actieve bevolking zal verminderen van 27,0 % in 1961 tot 22,9 % in 1976.

Het aandeel van de leeftijdsgroep van 15 tot 65 jaar in de totale bevolking is dalend ; het aandeel valt van 64,7 % in 1961 tot 62,5 % in 1976.

§ 3. De ontwikkeling van de ouderlingenbevolking (65 jaar en meer).

De leeftijdsgroep van 65 jaar en meer zal in de eerstvolgende jaren zeer sterk stijgen ; het aantal personen neemt toe van 13.644 in 1961 tot 18.705 in 1976, dit is met 37,1 %. Rond de jongste eeuwwisseling was het kindersterftecijfer belangrijk gedaald ; deze relatief dicht bezette leeftijdsgroepen schuiven thans op naar de groep niet-aktieven.

Het aandeel van de groep buiten de beroepsleeftijd getreden personen is sterk stijgend, namelijk van 10,2 % in 1961 tot 12,5 % in 1976.

Vanaf 1979 schuift de dun bezette leeftijdsgroep van de personen geboren tijdens de eerste wereldoorlog op naar de leeftijdsgroep van 65 jaar en meer en zal de tendens tot verouderen van de bevolking afremmen.

De totale bevolking zal regelmatig toenemen van 134.264 personen in 1961 tot 149.865 personen in 1976, dit is met 11,6 %.

DEEL III

DE INFRASTRUKTUUR
EN DE WONINGVOORRAAD IN HET
ARRONDISSEMENT ROESELARE

HOOFDSTUK I

DE VERKEERSTECHNISCHE ONTSLUITING

§ 1. De waterwegen.

De enige waterweg van betekenis in het arrondissement Roeselare is het kanaal Roeselare-Leie dat Roeselare verbindt met de Leie (Ooigem).

Reeds onder het Hollands bewind gingen van uit Roeselare stemmen op om de vroeger bevaarbare Mandel — een bijrivier van de Leie — te vervangen door een kanaal. In 1827 liet Willem I trouwens studies maken in verband met een mogelijke ten uitvoerlegging van een dergelijk projekt. Het projekt werd later terug opgenomen en in 1852 maakte een wet het graven van het kanaal mogelijk; het duurde tot 1862 vooraleer met de eigenlijke werken kon worden aangevangen. Het kanaal werd ingehuldigd op 1 januari 1872.

A. Beschrijving van het kanaal Roeselare-Leie (1).

Het kanaal Roeselare-Leie heeft een lengte van 16,618 km, waarvan circa 12 km binnen de grenzen van het arrondissement Roeselare liggen. Het wateroppervlak beslaat ongeveer 407.141 m².

Het dwarsprofiel heeft een breedte van 12 m aan de bodem en een gemiddelde waterdiepte van 2,50 m.

De doorvaartbreedte van het kanaal versmalt doorgaans aan de kunstwerken en bereikt zijn minimum in de sluizen, nl. 5,40 m.

Vaartuigen met meer dan 5,20 m breedte worden niet op het kanaal toegelaten. De toegelaten vaartuigen zijn dus van het type 300 ton.

---

(1) Technische gegevens werden verstrekt door het Bestuur der Waterwegen, stroomgebied der Schelde.

De toegelaten diepgang der vaartuigen vastgelegd door het bijzonder reglement van het kanaal in kwestie, is bepaald op 1,90 m. Sedert 16 september 1959 werd, ten titel van proef, de toegelaten diepgang op 2,10 m gebracht; aldus kunnen de vaartuigen 40 ton méér laden.

Sinds 23 november 1960 wordt, eveneens ten titel van proef, het slepen van schepen op het kanaal toegelaten. De sleep mag nochtans niet meer bedragen dan één eenheid.

Het kanaal heeft 2 sluizen, nl. de schutsluis te Rumbeke (sluis van Kachtem genoemd) en de gekoppelde sluis met drie kamers te Ooigem (sluis van Ooigem genoemd). Verder bestaan er 6 vaste bruggen, 1 voetbrug en 5 ophaalbruggen. De beperkende afmetingen van de sluizen zijn: lengte 41,34 m (sluis te Ooigem), doorvaartbreedte 5,33 m (sluis te Ooigem), drempeldiepte bij N.P. 2,52 m (sluis te Rumbeke). De beperkende vrije hoogte van de kunstwerken bedraagt 4 m.

Het kanaal heeft zijn eindpunt in de havenkom te Roeselare; de havenkom dringt door tot ongeveer 500 m van het station.

De binnenhaven van Roeselare omvat het gedeelte tussen het hoofd van de vaart en de eerste brug (Bruanebrug) en heeft een lengte van ongeveer 1100 m. De oppervlakte van het dok bedraagt 3 ha tussen de kaaimuren. De binnenhaven is uitgerust met kaaimuren tot op 50 m van de Bruanebrug.

Vanaf het hoofd tot aan de Veldstraat bedraagt de lengte van de havenkom 275 m. De breedte is 40 m aan het hoofdeinde en neemt toe aan de zuidwestzijde tot ongeveer 50 m ter hoogte van de uitmonding van de Mandel (op 100 m van het beginpunt); vanaf dit punt vermindert de breedte over een lengte van 175 m tot op circa 20 m. De noordoostzijde is recht over gans de lengte. De eigenlijke kom doet op de breedste plaats dienst als zwaaiikom.

Vanaf de Veldstraat tot aan de Herderstraat, over een lengte van 500 m, bedraagt de breedte van de havenkom 20 à 22 m; vanaf de Herderstraat tot aan de Bruanebrug, over een lengte van 267 m, beloopt de breedte circa 32 m.

Op de oostelijke zijde bestaat aansluiting op het spoor, gedeeltelijk ont dubbeld, over een lengte van circa 750 m. Op de westelijke zijde zijn er ongeveer 650 m spoorlijnen.

De haven wordt uitgebaat door het stadsbestuur van Roeselare. Alle los- en laadinstallaties zijn eigendom van private eigenaars; er is een openbare weegbrug die eigendom is van de stad Roeselare.

Langs het kanaal Roeselare-Leie zijn kaaimuren aangelegd te Izegem (rechteroever, 640 m) en te Ingelmunster (linkeroever, 170 m); de gemeenten Rumbekke en Ooigem hebben een niet-versterkte los- en laadplaats (respektievelijk 80 m en 100 m).

B. Scheepvaartbeweging op het kanaal.

Het kanaal Roeselare-Leie kent een zeer intense bedrijvigheid. Onder de Westvlaamse waterwegen komt het kanaal Roeselare-Leie qua tonnenmaat geladen en geloste goederen (883.908 ton in 1962) op de tweede plaats na het kanaal Brugge-Oostende (1.082.117 ton) en vóór het kanaal Brugge-Zeebrugge (746.984 ton). De bedrijvigheid op het kanaal Roeselare-Leie overtreft ruim die van de Leie (625.910 ton), het kanaal Kortrijk-Bossuit (406.415 ton) en het kanaal Gent-Brugge (271.668 ton). Het aandeel van het kanaal Roeselare-Leie in het totaal van de geloste en geladen goederen op de Westvlaamse waterwegen (binnenscheepvaart) bedraagt 19,2 % ⁽¹⁾.

Het kanaal Roeselare-Leie vervult hoofdzakelijk een aanvoerfunctie. In 1962 werden op het kanaal Roeselare-Leie 851.945 ton goederen gelost en 31.963 ton goederen geladen. De hoeveelheid geloste goederen beneemt aldus 96,4 % van de totale trafiek.

Tabel III, 1 ⁽²⁾ geeft inzicht in de evolutie van de scheepvaartactiviteit op het kanaal Roeselare-Leie over de periode 1952-62.

De trend van de scheepvaartbeweging is uitgesproken opwaarts gericht. De hoeveelheid geloste goederen is snel stijgend, nauwelijks geremd door de conjunktuurinzinkingen. In 1952 werden 540.851 ton goederen gelost, in 1962 851.945 ton, dit is een toename met 57,5 %. De omvang der ladingen daalde regelmatig tussen 1952 en 1960 doch overtrof in 1962 in lichte mate het niveau van 1952. In het geheel van de bedrijvigheid in de binnenhavens op het kanaal Roeselare-Leie is de omvang van de ladingen zeer onbeduidend; het aandeel der ladingen daalde van 5,3 % in 1952 tot 3,6 % in 1962.

(1) 14,5 % in 1953, 16,8 % in 1954.

(2) Zie volgende blz.

Tabel III, 1 : *Bedrijvigheid op het kanaal Roeselare-Leie, 1952-62 (a).*

Jaar	Lossingen (t)	Ladingen (t)	Totaal (t)	tkm
1952	540.851	30.463	571.314	8.268.834
1953	525.740	30.471	556.211	7.757.634
1954	636.188	26.058	662.246	9.282.444
1955	611.106	26.468	637.574	9.767.679
1956	679.314	18.081	697.395	9.822.324
1957	688.856	16.450	705.306	9.837.714
1958	689.367	23.418	712.785	9.884.711
1959	729.040	16.562	745.602	10.423.978
1960	745.295	14.948	760.243	10.417.508
1961	773.696	36.894	810.590	11.161.825
1962	851.945	31.963	883.908	12.087.613

Tabel III, 2 geeft nadere toelichting over de aard van de geladen en geloste goederen.

Tabel III, 2 : *Geladen en geloste goederen op het kanaal Roeselare-Leie, 1952-62.*

Aard van de goederen	Ladingen			Lossingen		
	1952	1956	1962	1952	1956	1962
Voedingswaren en landbouwprodukten	24.994	17.054	30.746	278.136	386.326	575.566
Vaste brandstoffen	12	478	292	61.249	70.236	90.626
Bouwmaterialen, hout en glas	1.200	—	—	28.723	24.718	14.209
Groefprodukten	125	—	—	101.907	138.076	139.178
Nijverheidsvetten en oliën	197	188	—	40.566	38.962	25.226
Scheikundige produkten	—	319	—	8.328	11.270	1.820
Textielgrondstoffen en leder	219	—	—	8.645	3.689	470
Ertsen	—	—	—	—	—	830
Produkten van de metaalnijverheid	55	—	—	—	266	709
Overige	3.661	42	925	13.297	5.771	3.311
Totaal	30.463	18.081	31.963	540.851	679.314	851.945

(a) Bron : N.I.S.

De ladingen bestaan overwegend uit voedingswaren en landbouwprodukten nl. 30.746 ton op een totaal van 31.963, dit is 96,2 %. Er wordt weinig gebruik gemaakt van het kanaal voor de afvoer van produkten.

De sterke stijging van de lossingen valt hoofdzakelijk terug op het toenemend belang van de aanvoer van voedingswaren en landbouwprodukten. In 1952 namen deze goederen — met 278.136 ton — 51,4 % op van het totaal der geloste goederen ; in 1962 bedroeg het volume geloste voedingswaren en landbouwprodukten 575.566 ton en het aandeel in het totaal der geloste goederen 67,6 %. De procentuele groei bereikte 106,9 %. Ook de aanvoer van groefprodukten en vaste brandstoffen was stijgend. De aanvoer van andere produkten was dalend.

De scheepvaartbeweging op het kanaal Roeselare-Ooigem had in 1962 voor 49,0 % betrekking op binnenlands verkeer, voor 48,4 % op invoer en voor 2,6 % op uitvoer. In 1952 bedroeg het aandeel van de invoer nauwelijks 29,0 % tegenover 68,8 % voor het binnenlands verkeer en 2,2 % voor de uitvoer. In 1956 was het aandeel van de invoer reeds gestegen tot 41,8 % tegenover 57,1 % voor het binnenlands verkeer en 1,1 % voor de uitvoer. De snelle vlucht van de veevoedernijverheid te Roeselare heeft dit verloop en deze verschuivingen in hoge mate bepaald (1).

C. Aktiviteit in de binnenhavens (2).

In de binnenhaven Roeselare werden in 1962 537.732 ton goederen gelost en 19.009 ton geladen. De lossingen bestonden voor 345.056 ton (64,2 %) uit voedingswaren en landbouwprodukten, voor 99.001 ton (18,4 %) uit groefprodukten, voor 50.891 ton (9,5 %) uit vaste brandstoffen en voor 24.764 ton (4,6 %) uit nijverheidsvetten en oliën. Op het totaal van 537.732 ton geloste goederen kwam 226.408 ton uit het buitenland, vooral uit Nederland ; kwasi de totaliteit van de groefprodukten kwam uit het buitenland (96.121 ton) evenals een belangrijk deel (85.907 ton) voedingswaren en landbouwprodukten. Uit binnenlandse havens werden

(1) Voor de evolutie van de veevoedernijverheid te Roeselare, zie deel IV, hoofdstuk II.

(2) Voor de haven van Roeselare zie G. DESMET « De haven van Roeselare », in « West-Vlaanderen werkt », 5de jg., nr. 2, blz. 44-50.

vooral voedingswaren en landbouwprodukten (259.149 ton) aangevoerd; uit Antwerpen werden niet minder dan 255.409 ton voedingswaren en landbouwprodukten en 22.762 ton nijverheidsvetten en oliën betrokken.

Vanuit Roeselare werden 14.612 ton voedingswaren en landbouwprodukten naar het buitenland verstuurd en 3.472 ton naar binnenlandse havens; de ladingen van andere produkten waren weinig belangrijk.

Tegenover 2.372 schepen met lading die de binnenhaven van Roeselare aandeden waren er slechts 106 schepen die met lading uit de haven van Roeselare vertrokken.

Ook te Izegem waren de lossingen vrij belangrijk, namelijk 210.053 ton in 1962; er werden 11.908 ton geladen.

De lossingen bestaan overwegend uit voedingswaren en landbouwprodukten (171.672 ton in 1962); circa 2/3 van de geloste goederen worden uit het buitenland aangevoerd. Vermeldenswaard zijn nog de geloste hoeveelheden vaste brandstoffen (19.589 ton) en groefprodukten (16.883 ton) die hoofdzakelijk uit het buitenland worden aangevoerd (Nederland). De geladen goederen bestaan enkel uit voedingswaren en landbouwprodukten en zijn voor circa 3/4 voor het buitenland bestemd. Tegenover 1013 aangekomen schepen met lading werden slechts 68 vertrokken schepen met lading geregistreerd.

De binnenhaven van Ingelmunster is nog slechts van secundair belang vergeleken met Roeselare en Izegem. Het totaal der lossingen bereikte in 1962 48.909 ton en het totaal der ladingen 1.294 ton. Er werden vooral groefprodukten (23.166 ton), vaste brandstoffen (17.456 ton) en voedingswaren en landbouwprodukten (7.699 ton) gelost; circa 75 % van de geloste goederen sloeg op invoer. De ladingen betroffen uitsluitend voedingswaren en landbouwprodukten en vaste brandstoffen.

Voornamelijk te Roeselare hebben zich een vrij groot aantal bedrijven gevestigd langs het kanaal Roeselare-Leie. Het aantal private losplaatsen te Roeselare bedraagt 28 waarvan 16 op de linker-oever en 12 op de rechteroever; 4 van deze bedrijven hebben aansluiting op het spoor. 13 bedrijven zijn ondernemingen van voeders en granen; tevens zijn er 2 olieslagerijen, een fabriek van meelprodukten, 6 bedrijven van brandstoffen (kolen, mazout,

cokes), 4 bedrijven behorend tot de sektor bouwmaterialen, 1 handel in meststoffen, 1 vervoerbedrijf (vervoer en lossen) en 1 handel in vaten gevestigd. De meeste van deze losplaatsen zijn uitgerust met een zuigtoestel, elevator, kraan of andere uitrusting. Op heden beschikken de bedrijven van voeders en granen over 12 zuigers met een gezamenlijke capaciteit van circa 270 ton per uur en over 3 elevators met een gezamenlijke capaciteit van 40 ton per uur.

Te Izegem telt men 8 private losplaatsen op de rechteroever. Het gaat om een belangrijke olieslagerij, 2 bedrijven in de sektor veevoeders, 2 bedrijven van brandstoffen, 1 bedrijf van bouwmaterialen, 1 houtbedrijf en 1 bedrijf voor kraanwerk. 4 van deze bedrijven beschikken over een spoor aansluiting. De meeste van deze losplaatsen beschikken over een kraan, zuigtoestel of elevator.

Te Ingelmunster zijn er 3 losplaatsen, respectievelijk voor voeders en bouwmaterialen op de linkeroever en een kolenbedrijf op de rechteroever.

De bedrijvigheid in de binnenhaven van Roeselare is zo snel gegroeid dat de haven thans volzet is. Uitbreiding van de haven van Roeselare wordt voorzien door het graven van een tweede kom afwaarts de Bruanebrug in de vallei van de Krommebeek met een lengte van circa 2 km. Er wordt een zwaai kom voorzien van 100 m breedte. Het nieuwe vak krijgt een gabariet voor schepen van 1.350 ton en aan het uiteinde zal een zwaai kom het draaien van de schepen mogelijk maken.

In 1863, toen de werken aan het kanaal Roeselare-Leie pas waren aangevat, waren twee vlasspinnerijen (respectievelijk in werking sinds 1853 en 1863) in de nabijheid van het huidig havenhoofd gevestigd. Verder was er nog de gasfabriek (sinds 1862) en op enige afstand de stokerij Rodenbach en de brouwerij Rodenbach (1).

In 1914 waren beide vlasspinnerijen nog in werking en was sinds 1911 een nieuwe gasfabriek opgericht (ook de oude gasfabriek bleef bestaan).

---

(1) De inlichtingen voor de beschrijving van de evolutie der industriële bedrijvigheid rond de haven van Roeselare werden geput uit een reeks kaarten die door dhr. G. Desmet, stadssekretaris van Roeselare, werden ter beschikking gesteld.

Intussen waren tal van nieuwe bedrijven in werking getreden. Als voornaamste bedrijven vallen te vermelden: een blauwververij (1880; blauwververij en weverij vanaf 1905; uitsluitend weverij na 1914-18), een garenblekerij (1885), een ijzergieterij (1875), een zoutziederij en sodafabriek (1878), twee brouwerijen (1864 en 1883; deze laatste brouwerij werd in 1899 overgenomen door Rodenbach), een raapkoekfabriek (1899; stopgezet in 1914), een olieslagerij (1910), een weverij (1913), een voddensfabriek (1905). Verder waren er petroleumdepots opgericht, graanmagazijnen e.a. De stokerij Rodenbach werd in 1903 gedeeltelijk overgenomen door een cichoreifabriek en in 1905 door de stad (slachthuis). De brouwerij Rodenbach was verder in werking.

Een van de hogervermelde vlasspinnerijen (daterend van 1853) werd tijdens de eerste wereldoorlog verwoest, de andere staakte de bedrijvigheid in 1925.

Aan gene zijde van het kanaal en de spoorweg Kortrijk-Brugge werden twee jutespinnerijen opgericht (in 1905 en 1907).

Tussen beide wereldoorlogen was vooral de ontwikkeling van de veevoederbereiding belangrijk. Een zestal veevoederfabrieken werden in die periode opgericht, verder een tweetal olieslagerijen, een tegelfabriek, een schietspoelfabriek, een cichorei- en waspoederfabriek, een chocoladefabriek, een kartonnagefabriek, een mastieffabriek, een betonfabriek, graanmagazijnen, bouwwerven e.a.

Voorbij het kanaal en de spoorweg Kortrijk-Brugge werden een betonfabriek en een jutespinnerij opgericht.

Een aantal van deze bedrijven waren overplaatsingen uit andere gemeenten, o.m. een veevoederfabriek uit Hoogdele en Lichtervelde en een olieslagerij uit Gits respectievelijk uit Hoogdele.

Na 1940 is de haven van Roeselare geleidelijk volzet geraakt.

§ 2. Het spoorweg- en buurtspoorwegverkeer.

Reeds vroeg beschikte het arrondissement Roeselare over een spoorweg die Roeselare verbond met het noorden en het zuiden van West-Vlaanderen. De spoorlijn Brugge-Kortrijk, over Torhout-Roeselare-Izegem-Ingelmunster, werd in 1846-47 aangelegd.

In 1868 was de spoorlijn Roeselare-Ieper in gebruik en in 1889 was Roeselare ook verbonden met Menen. In 1879 bestond even-

eens de spoorlijn Veurne-Gent, die het arrondissement Roeselare in het zuiden doorsneed, en de lijn Ingelmunster-Anzegem.

Op heden zijn alleen nog de lijnen Kortrijk-Roeselare-Brugge en Adinkerke-Veurne-Lichtervelde-Gent in gebruik. Na de tweede wereldoorlog werden o.m. Roeselare-Menen en Roeselare-Ieper afgeschaft.

De verbinding per spoor van Roeselare met Kortrijk en Brugge voldoet op heden niet qua snelheid en akkommodatie. De afstand van 53 km tussen Kortrijk en Brugge vergt een tijdsduur van gemiddeld 1 u 02 ⁽¹⁾; het baanvak met enkel spoor Torhout-Brugge is een hinderpaal voor een snelle verbinding.

De spoorlijn Adinkerke-Lichtervelde-Gent ⁽²⁾ is belangrijk voor de verbinding met het centrale deel van het land. Lichtervelde is een belangrijk spoorwegknooppunt. Lichtervelde geeft tevens verbinding met Oostende; de frekwentie op deze lijn is echter laag (2 verbindingen per dag in beide richtingen).

Vervangingsautobussen van de N.M.B.S. werden ingelegd op de trajekten Roeselare-Menen, Roeselare-Ieper, Roeselare-Tielt en Ingelmunster-Anzegem; een vervangingsautobus langs het traject Kortrijk - Ingelmunster - Izegem - Roeselare - Lichtervelde - Brugge ont dubbelt de spoorlijn Kortrijk-Brugge en geeft tevens via Torhout verbinding met Oostende. Een vervangingsautobus volgt ook het traject Veurne-Lichtervelde-Deinze (zie kaart III, 1).

De intergemeentelijke ontsluiting wordt verder verzekerd door een aantal autobuslijnen van de Nationale Maatschappij van Buurtspoorwegen (N.M.V.B.).

Tijdens het jaar 1962 werden in de onderscheiden stations van het arrondissement Roeselare 447.808 reisbiljetten uitgereikt voor binnenlands verkeer en 1.282 reisbiljetten voor internationaal verkeer. De voornaamste stations zijn Roeselare, Izegem, Lichtervelde en Ingelmunster. Tijdens het jaar 1962 werden gemiddeld 1.877 weekabonnementen voor werklieden uitgereikt en 1.312 gewone abonnementen (schoolabonnementen en werkabonnementen). Tabel III, 3 ⁽³⁾ geeft de verdeling per station van uitreiking.

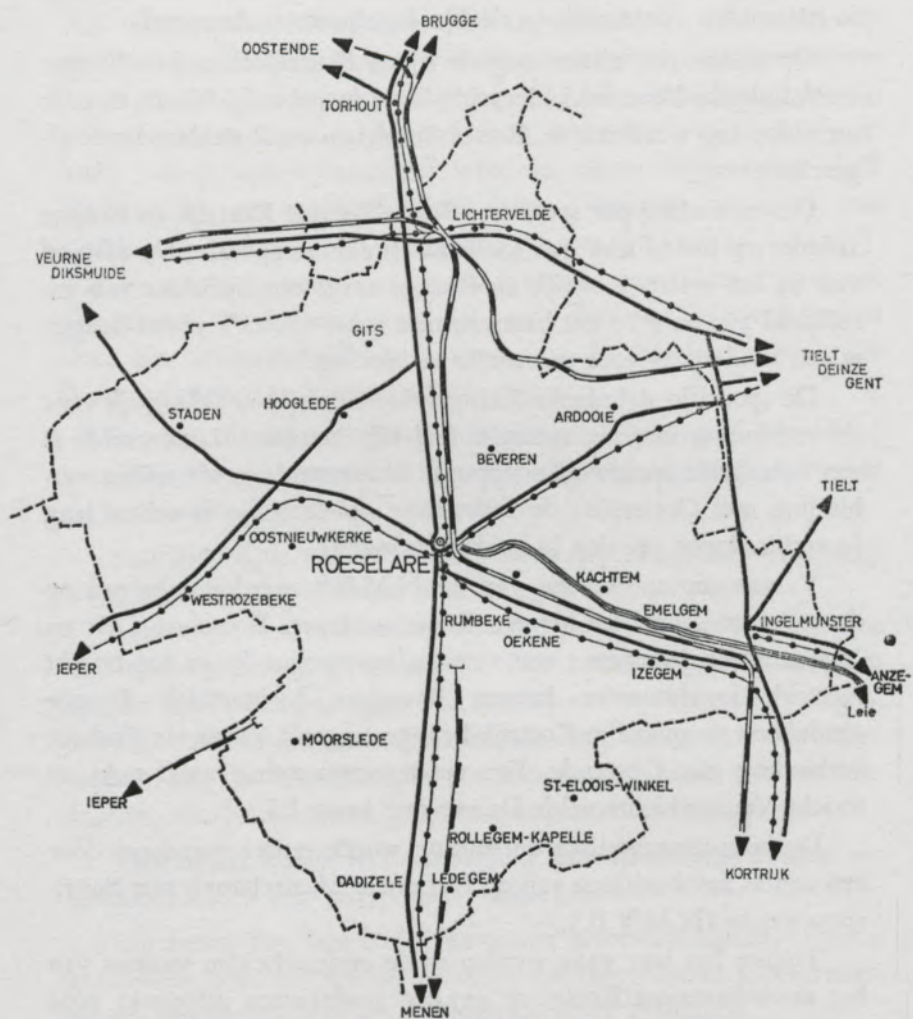
(1) 17 verbindingen in beide richtingen op gewone werkdagen tijdens de zomer 1961.

(2) 13 verbindingen in beide richtingen op gewone werkdagen tijdens de zomer 1961; gemiddelde tijdsduur 51' (traject Lichtervelde-Gent 48 km).

(3) Zie blz. 73.

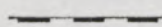
Kaart III, 1 : Waterwegen, spoorwegen en wegennet in het arrondissement Roeselare, 1962.

kanaal Roeselare-Leie

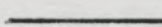
spoorlijnen, dubbel spoor

spoorlijnen, enkel spoor

vervangingsautobuslijnen, N.M.B.S.

wegen

Tabel III, 3 : Aantal uitgereikte reisbiljetten en abonnementen in de stations van het arrondissement Roeselare, 1962.

Station	Reisbiljetten		Abonnementen		
	Binnenlands verkeer	Inter- nationaal verkeer	Gewone abonne- menten, school- en werk- abonn.	Voor werklieden	
				Weekabon- nementen	Beheer
Roeselare	223.964	588	6.469	38.099	581
Izegem	113.588	621	3.102	12.454	188
Lichtervelde	57.118	—	1.857	14.870	720
Ingelmunster	51.871	73	1.835	12.730	867
Ardooie- Koolskamp	1.161	—	210	2.231	45
Gits	—	—	483	2.454	84
Westrozebeke	—	—	132	2.512	12
Staden	106	—	1.500	8.330	92
Rumbeke	—	—	156	3.900	56
Totaal	447.808	1.282	15.744	97.580	2.645
Gemiddelde	1.227	3	1.312	1.877	220

Opvallend is het relatief belang van Lichtervelde als uitreikingskantoor van weekabonnementen voor werklieden.

Het goederenverkeer is zeer belangrijk te Roeselare. Op een totaal van 10.691 aangekomen beladen wagens in 1962 in de stations van het arrondissement Roeselare waren er 7.596 (71,1 %) voor het station Roeselare bestemd ; uit dit station vertrokken 6.444 beladen wagens op een totaal van 8.807, d.i. een aandeel van 73,2 %. Tabel III, 4 (1) geeft een inzicht in het belang qua goederenvervoer van de diverse stations.

Het aantal aangekomen wagens ligt in alle stations — behoudens Gits, Westrozebeke en Staden — hoger dan het aantal vertrokken wagens ; de verhouding bedraagt ongeveer 6 tot 5.

(1) Zie volgende blz.

Tabel III, 4 : Goederenverkeer in de stations van het arrondissement Roeselare, 1962.

Station	Aantal beladen wagens	
	Aangekomen	Vertrokken
Roeselare	7.596	6.444
Izegem	1.191	999
Lichtervelde	335	124
Ingelmunster	444	151
Ardooi-Koolskamp	165	9
Gits	63	162
Westrozebeke	234	612
Staden	141	171
Rumbeke	522	135
Totaal	10.691	8.807
Daggemiddelde	36	29

§ 3. Het wegverkeer.

A. Het wegennet.

Wegens zijn centrale ligging in West-Vlaanderen is Roeselare een belangrijk verkeersknooppunt geworden.

Roeselare is verbonden met het noorden en het zuiden van de provincie door de weg Menen - Roeselare - Torhout (1) ; te Torhout splitst de weg zich naar Oostende en Brugge. De weg Veurne - Diksmuide - Lichtervelde - Tielt, die de provincie West-Vlaanderen van west naar oost doorsnijdt, loopt ten noorden van Roeselare voorbij ; Roeselare heeft contact met deze belangrijke verkeersas langs de weg Menen-Roeselare-Torhout en langs de verbinding Roeselare-Zarren.

Roeselare vindt aansluiting op de hoofdas van het Westvlaams wegennet Kortrijk-Brugge via Roeselare-Ingelmunster en Roeselare-Pittem. Roeselare staat verder in verbinding met Ieper langs de weg Ieper-Gits (zie kaart III, 1).

(1) De weg Menen-Roeselare-Torhout dagtekt reeds van 1754. Onder de Franse overheersing was deze weg de enige weg in West-Vlaanderen die als « route impériale van 2de categorie » werd gekatalogeerd en die aldus op staatskosten werd onderhouden. Deze weg was praktisch volledig bestraat in 1812. Alle overige wegen zijn van veel recentere datum.

De vergelijking van de resultaten van de verkeerstellingen uitgevoerd in 1949, 1952, 1955 en 1960 wijst op een zeer snelle toename van de verkeersdrukte. Tabel III, 5 geeft de evolutie van het daggemiddelde van het aantal voertuigen op de bijzonderste telposten.

Op de meeste plaatsen is de verkeersbezetting tussen 1949 en 1960 verdrievoudigd. In de jongste jaren is het verkeer vooral sterk toegenomen op de weg Oostende-Menen ; te Gits werd in 1960 een daggemiddelde geregistreerd van 5.068 voertuigen (1).

Tabel III, 5 : Verkeersdrukte op de wegen in het arrondissement Roeselare, 1949-60.

Telpost	Daggemiddelde van het wegverkeer (telling van 6 tot 22 uur)			
	1949	1952	1955	1960
weg Oostende-Ronse-Zinnik				
Staden	864	1.073	1.692	2.566
Hooglede	781	1.339	2.024	2.174
Ingelmunster	1.271	2.086	2.837	3.579
weg Oostende-Menen-Avelgem				
Gits	1.462	1.935	3.116	5.068
Beveren-Roeselare	1.328	1.733	2.801	4.387
Rumbeke	1.083	1.040	1.682	2.564
weg Torhout-Gent				
Lichtervelde (km 3-4)	1.567	2.453	2.971	4.494
Lichtervelde (km 7-8)	1.093	1.412	1.937	3.359
weg Roeselare-Ardooi-Pittem				
Roeselare	..	..	1.805	2.893

De samenstelling van het verkeer op het wegennet van het arrondissement Roeselare wordt aangeduid in tabel III, 6 (2).

Op het wegvak Gits-Beveren-Rumbeke ligt het procentueel aandeel van de personenwagens vrij hoog (67 à 70 %). Op de overige telposten bedraagt dit aandeel meestal tussen 55 en 60 %. Het licht

(1) De hoogste daggemiddelden op het Westvlaams wegennet werden in 1960 geregistreerd te Brugge (10.703 voertuigen; weg Brussel-Gent-Oostende), te Brugge (9.895; weg Sluis-Nieuwpoort) en te Harelbeke (9.316; weg Tilburg-Antwerpen-Rijsel). Op de autosnelweg Brussel-Oostende bedroeg het daggemiddelde te Beernem 8.481 voertuigen in 1960.

(2) Zie volgende blz.

Tabel III, 6 : Samenstelling van het verkeer op het wegennet van het arrondissement Roeselare, 1960.

Telpost	Procentuele verdeling van de verkeersbezetting (dagtelling)						Totaal
	Personen- wagens	Lichte vrachtwagens	Zware vrachtwagens en samen- gestelde voertuigen	Moto's, scooters, fietsen met hulpmotor	Autobussen en autocars	Door dieren getrokken en speciale voertuigen	
weg Oostende-Ronse-Zinnik							
Staden	55,1	9,6	10,8	21,8	2,4	0,3	100,0
Hooglede	58,5	8,3	12,3	19,0	1,5	0,4	100,0
Ingelmunster	64,2	10,5	11,9	12,7	0,6	0,1	100,0
weg Oostende-Menen-Avelgem							
Gits	67,4	7,2	9,1	14,2	2,0	0,1	100,0
Beveren-Roeselare	69,0	7,0	9,2	13,2	1,5	0,1	100,0
Rumbeke	70,8	5,9	8,7	12,3	2,1	0,2	100,0
weg Torhout-Gent							
Lichtervelde (km 3-4)	73,1	7,2	9,0	8,8	1,8	0,1	100,0
Lichtervelde (km 7-8)	58,2	8,9	16,7	14,2	1,6	0,4	100,0
weg Roeselare-Ardoioie-Pittem							
Roeselare	56,9	8,8	13,8	19,2	0,8	0,5	100,0

vrachtverkeer neemt een aandeel op van 7 à 10 %, terwijl het aandeel van het zwaar vrachtverkeer schommelt rond 10 %. Op de telpost Lichtervelde (km 7-8) bereikt het aandeel van het zwaar vrachtverkeer circa 17 % ; de dagtelling (6-22 uur) gedurende 14 dagen in 1960 gaf een verkeersbezetting van 8.304 voertuigen van zwaar verkeer op deze telpost tegenover 6.809 voertuigen te Gits ⁽¹⁾.

De variabiliteit van het wegverkeer, dit is de verhouding tussen het maximum aantal voertuigen op een van de 14 teldagen en het minimum aantal voertuigen, is middelmatig ; de variabiliteitsgraad schommelt tussen 1,6 en 3,2 ⁽²⁾. De invloed van het toeristisch verkeer op de weg Menen-Oostende komt enigermate tot uiting in deze cijfers. Het aantal getelde personenwagens steeg tijdens de drukste teldag in vergelijking met de teldag met de laagste verkeersbezetting respectievelijk tot index 3,1, index 3,6 en 3,8 op de telposten Beveren, Rumbeke en Lichtervelde.

B. Het voertuigenpark.

In het arrondissement Roeselare werden in 1960 in totaal 9.726 personenwagens geregistreerd. Dit betekent een gemiddelde van 73,1 personenwagens per duizend inwoners. Dit verhoudingscijfer ligt op het peil van het gegeven voor West-Vlaanderen (73,4 p.d.) doch blijft aanzienlijk beneden het rijksgegeven (82,2 p.d.).

Tabel III, 7 ⁽³⁾ geeft de evolutie van het voertuigenpark.

Tussen 1954 en 1956 haalde het arrondissement Roeselare een gedeelte op van zijn achterstand ten opzichte van het Rijk doch sindsdien ligt het groeipercentage ongeveer op hetzelfde peil. Ten opzichte van West-Vlaanderen in zijn geheel werd de achterstand die bestond in 1954 geleidelijk uitgewist tussen 1954 en 1960.

Het aantal vrachtwagens ligt verhoudingsgewijze zeer hoog in het arrondissement Roeselare. Reeds in 1954 bestond een relatief dichtere bezetting ; de groei voltrok zich bovendien nog tegen een sneller tempo dan in West-Vlaanderen en het Rijk. De tellinggegevens zijn echter niet gedifferentieerd naar de kwaliteit en het vermogen van de voertuigen.

(1) Zie appendix III, 1.

(2) Op de typische toeristische wegen van West-Vlaanderen stijgt de variabiliteitsgraad tot index 8 en meer.

(3) Zie volgende blz.

Tabel III, 7 : Voertuigenpark en -dichtheid, 1954-60 (a).

Omschrijving	Tellingsdatum	Arrondissement Roeselare		West-Vlaanderen		Het Rijk		
		Aantal	Indexcijfer 1954=100	Verhouding per 1.000 inw.	Indexcijfer 1954=100	Verhouding per 1.000 inw.	Indexcijfer 1954=100	Verhouding per 1.000 inw.
Personenwagens (b)	15 dec. 1954	5.483	100	42,5	100	44,4	100	49,7
	1 aug. 1956	6.959	127	53,4	123	54,2	122	60,0
	1 aug. 1958	8.234	150	62,6	146	63,5	144	69,8
	1 aug. 1960	9.726	177	73,1	171	73,4	172	82,2
Goederenvervoer	15 dec. 1954	2.080	100	16,1	100	14,5	100	14,9
	1 aug. 1956	2.460	118	18,9	113	16,3	109	16,1
	1 aug. 1958	2.700	130	20,5	123	17,5	118	17,2
	1 aug. 1960	2.977	143	22,4	134	18,7	127	18,2
Autobussen	15 dec. 1954	66	100	0,5	100	0,4	100	0,4
	1 aug. 1956	108	164	0,8	173	0,7	128	0,5
	1 aug. 1958	124	188	0,9	209	0,8	151	0,6
	1 aug. 1960	144	218	1,1	230	0,9	156	0,6
Motorrijwielen (c)	15 dec. 1954	1.360	100	10,6	100	14,1	100	23,4
	1 aug. 1956	1.792	132	13,7	130	18,2	116	26,8
	1 aug. 1958	1.828	134	13,9	136	18,8	115	26,2
	1 aug. 1960	1.906	140	14,3	128	17,4	111	24,9

(a) Bij de telling van 1954 werden de voertuigen die slechts gedurende de zomer tijden niet geteld.

(b) Taxi's en huurauto's inbegrepen.

(c) Motorrijwielen : meer dan 50 cm³ cilinderinhoud.

Ook de dichtheid van autobussen ligt in het arrondissement Roeselare relatief zeer hoog en dit op permanente wijze. Tussen 1954 en 1960 verminderde de bestaande afwijking enigermate ten opzichte van West-Vlaanderen, doch ten opzichte van het Rijk werd de discrepantie nog verbreed.

Opgemerkt dient te worden dat de statistiek van de motorvoertuigen de voertuigen omvat waarvoor een vrijstellingsattest werd afgeleverd. In het arrondissement Roeselare komt een belangrijk bedrijf voor van carrosseriebouw (Beveren). Na eliminatie van de autobussen geteld te Beveren (25 of een verhoudingscijfer van 7,5 per duizend inwoners) blijft het arrondissement Roeselare nog steeds met een verhoudingscijfer van 0,9 per duizend inwoners in de overige gemeenten van het arrondissement Roeselare. Dit verhoudingscijfer stemt overeen met dat van de provincie West-Vlaanderen doch ligt boven het rijksgegeven. In het Roeselaarse, vooral te Moorslede, worden een vrij groot aantal autobussen geteld die uitsluitend ingeschakeld worden in het vervoer van grensarbeiders naar Noord-Frankrijk.

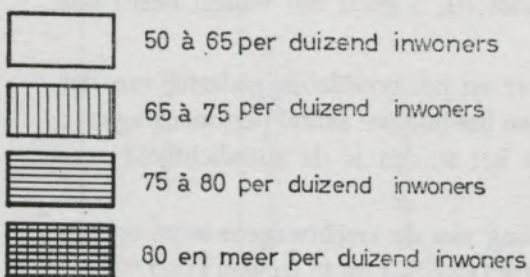
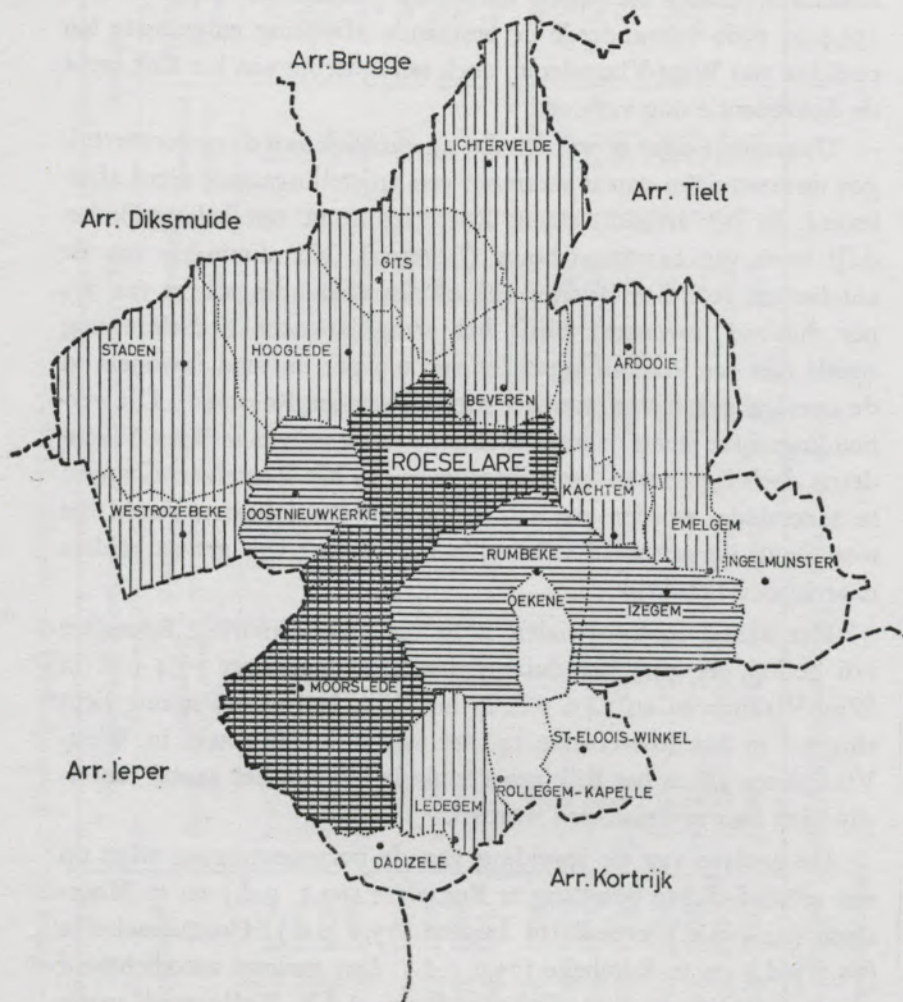
Het aantal motorrijwielen is in het arrondissement Roeselare vrij gering, nl. 14,3 per duizend inwoners tegenover 17,4 p.d. in West-Vlaanderen en 24,9 p.d. in het Rijk. Het aantal is nog licht stijgend in het Roeselaarse op het ogenblik dat zowel in West-Vlaanderen als in het Rijk een vermindering van het aantal motorrijwielen kan geregistreerd worden.

De analyse van de spreiding van de personenwagens wijst op een relatief dichte bezetting te Roeselare (80,4 p.d.) en te Moorslede (84,4 p.d.) evenals te Izegem (75,7 p.d.), Oostnieuwkerke (75,7 p.d.) en te Rumbeke (75,0 p.d.). Een geringe autodichtheid wordt geregistreerd te Oekene (50,0 p.d.), Rollegem-Kapelle (56,5 p.d.), Dadizele (58,1 p.d.), St.-Eloois-Winkel (61,5 p.d.) en Ingelmunster (62,0 p.d.). Kaart III, 2 geeft een visueel beeld van deze spreiding.

De agglomeratie Roeselare en het noordelijk gedeelte van het arrondissement Roeselare tellen het hoogste aantal personenwagens; in de kleine gemeenten van het zuiden is de autodichtheid zeer gering.

De analyse van de spreiding van de vrachtwagens wijst op een sterke concentratie te Roeselare (32,6 %) en te Izegem (13,7 %).

Kaart III, 2 : Aantal personenwagens in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1960.

Motorrijwielen worden verhoudingsgewijze het meest gevonden in de gemeenten aanleunend bij het arrondissement Kortrijk. De verschillen in dichtheid blijven beperkt.

Autobussen worden vooral aangetroffen te Moorslede (42), Beveren (25), Roeselare (16), Gits (12) en Lichtervelde (9). Al deze gemeenten — behoudens Beveren — tellen een of meer ondernemingen die zich op het vervoer van grensarbeiders naar Noord-Frankrijk hebben toegelegd. Op de invloed die uitgaat van de aanwezigheid van een belangrijk bedrijf voor carrosseriebouw op het aantal getelde autobussen te Beveren werd hoger reeds gewezen.

HOOFDSTUK II

DIENSTEN VAN OPENBAAR NUT

§ 1. Het berichtenverkeer.

A. Telefoon.

De gemeenten van het arrondissement Roeselare worden qua telefoonverkeer bediend door de netten Roeselare, Izegem, Lichtervelde, Staden, Passendale, Ardoois-Koolskamp en Ledegem. De begrenzing van deze netten valt niet volledig samen met de administratieve grenzen van het arrondissement Roeselare, doch de afwijking is vrij gering ⁽¹⁾. De netten Lichtervelde en Staden zijn nog handbediend.

In 1962 bedroeg het aantal abonneuten die op voormelde netten waren aangesloten 9.281 eenheden. Per 100 inwoners waren aldus in het Roeselaarse 6,2 personen op het telefoonnet verbonden; in het Rijk bedroeg dit verhoudingscijfer 9,4. De toename van het aantal abonneuten beliep tussen 1955 en 1962 48,1 % in het arrondissement Roeselare en 42,0 % in het Rijk.

Het aantal gesprekken nam tussen 1955 en 1962 toe van 4.752.242 tot 8.207.054 of met 72,7 %. De groei van het aantal gewestelijke gesprekken bedroeg 64,9 % en de toename van het aantal interkommunale en internationale gesprekken respectievelijk 82,5 % en 160,3 %.

In het Rijk waren de overeenkomstige stijgingspercentages respectievelijk 39,0 %, 76,7 % en 142,0 %.

Tabel III, 8 geeft een overzicht van de evolutie van het aantal telefoonabonneuten en telefoongesprekken in het Roeselaarse.

---

(1) De netten bestrijken een bevolking van circa 150.000 personen; de bevolking van het arrondissement Roeselare bedroeg op einde 1962 134.587 personen.

Tabel III, 8 : Telefoonabonnten en telefoongesprekken in het Roeselaarse, 1955-62.

Jaar	Aantal abonnen-ten	Aantal gesprekken			
		Gewestelijke	Inter-kommunale	Internationale	Totaal
1955	6.267	3.426.535	1.308.024	17.683	4.752.242
1958	7.401	4.112.220	1.595.700	21.270	5.729.190
1960	8.211	4.738.517	2.012.495	31.583	6.782.595
1962	9.281	5.650.696	2.507.381	48.977	8.207.054

Het aantal gewestelijke interkommunale gesprekken beliep in het Roeselaarse 879,0 per abonent tegenover 918,3 in het Rijk. Het aantal internationale gesprekken per abonent beliep 5,3 in het Roeselaarse tegenover 8,7 in het Rijk.

B. Telegraaf.

Tabel III, 9 geeft een overzicht van de evolutie van het telegraafverkeer in het Roeselaarse. Het aantal telegrammen bij aankomst kan niet bepaald worden, omdat sommige gemeenten bediend worden door telegraafkantoren die buiten het arrondissement Roeselare gelegen zijn (Menen, Wevelgem) en de beschikbare documentatie niet toelaat de bestemming van de telegrammen te volgen.

Tabel III, 9 : Aantal verzonden telegrammen in het Roeselaarse, 1955-62 (a).

Jaar	Aantal telegrammen bij vertrek
1955	81.110
1958	63.984
1960	55.764
1962	58.111

(a) Heeft betrekking op de telegraafkantoren Dadizele, Ledegem, St.-Eloois-Winkel, Izegem, Roeselare, Ardoioie-Koolskamp, Gits, Hooglede, Ingelmunster, Lichtervelde, Moorslede, Rumbekke en Staden. In 1955 en 1958 had ook Westrozebeke een telegraafkantoor; de gegevens zijn vervat in tabel III, 9.

De trend van het telegraafverkeer is dalend. Tussen 1955 en 1962, jaren van opgaande conjunctuur, is het aantal telegrammen bij vertrek gedaald van 81.110 tot 58.111 of met 28,4 %.

C. Telex.

In het arrondissement Roeselare zijn er 15 ondernemingen die over een telexaansluiting beschikken. De stad Roeselare telt 7 telexabonementen, Izegem en Hooglede ieder 2; de overige abonenten worden gevonden te Lichtervelde, Ingelmunster, Moorslede en Rumbeke.

De voordelen van de telexverbinding voor de belangrijke industriële en handelsondernemingen situeren zich vooral op het vlak van de snelheid en de veiligheid van de berichtgeving.

§ 2. De elektriciteitsdistributie.

De elektriciteitsvoorziening in het arrondissement Roeselare is toevertrouwd aan vier maatschappijen, namelijk Inelgas (Intercommunale Electriciteits- en Gasmaatschappij voor de Vlaamse Gewesten) die 12 gemeenten bedient, Interwest (Regionale Intercommunale Electriciteitsmaatschappij voor West-België) die 3 gemeenten bedient, Westvlaamse Electriciteitsmaatschappij die 2 gemeenten bedient en Imelwest (Intercommunale Maatschappij voor Electriciteits- en Gasverdeling in West-Vlaanderen) die 1 gemeente bedient (1). De verdeling wordt verzekerd respectievelijk door B.M.G.E. (Belgische Maatschappij voor Gas- en Electriciteitsbedrijf in West-Vlaanderen), E.W.B. (Gas en Electriciteit van West-België), en E.B.E.S. (Verenigde Energiebedrijven van het Scheldeland).

De gemeentelijke regie van Izegem verzorgt de verdeling te Izegem en te Emelgem. Een gedeelte van Hooglede, gemeente die aangesloten is bij Inelgas, wordt van elektriciteit voorzien door de Westvlaamse Electriciteitsmaatschappij (wijk St.-Jozef, circa 600 inwoners).

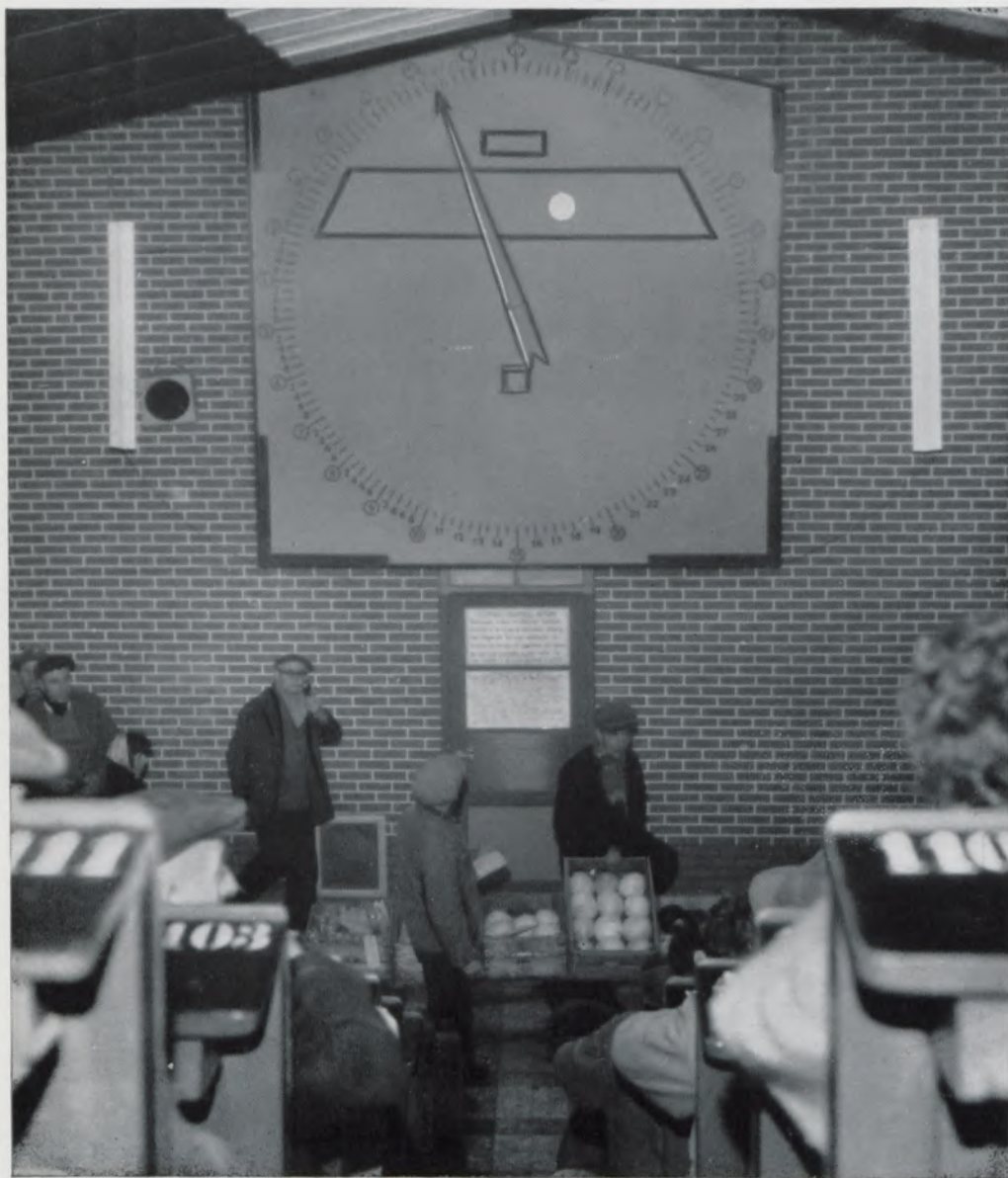
Een belangrijke firma te Izegem heeft, als industrieel zelfproducent, een vermogen van 2.700 kW.

---

(1) Inelgas bedient Beveren, Dadizele, Hooglede, Ledegem, Moorslede, Oekene, Oostnieuwkerke, Roeselare, Rollegem-Kapelle, Rumbeke, Staden en Westrozebeke. Interwest bedient Ardoie, Ingelmunster, Kachtem; de Westvlaamse Electriciteitsmaatschappij bedient Gits en St.-Eloois-Winkel en Imelwest verzorgt Lichtervelde.

Provinciaal centrum voor onderzoek en voorlichting ter bevordering van de Nijverheidsteelten — Instituut Arthur Olivier, Rumbeke.

Groentenveling te Roeselare.

A. Verbruik in laagspanning.

Het stroomverbruik in laagspanning in het arrondissement Roeselare bedroeg in het jaar 1961 29.776.988 kWh waarvan 1.893.358 kWh voor openbare verlichting en openbare besturen en 27.883.630 kWh voor partikulier verbruik (1). De totale lengte van het net in laagspanning bedroeg 1.067.780 m.

Het partikulier verbruik in laagspanning bereikte 207,7 kWh per inwoner in het arrondissement Roeselare. In West-Vlaanderen bedroeg het gemiddeld verbruik per inwoner 223 kWh en in het Rijk 230 kWh. Voor openbare verlichting en openbare diensten bedroegen de overeenkomstige gemiddelden respectievelijk 14 kWh per inwoner in het arrondissement Roeselare, 21 kWh in West-Vlaanderen en 25 kWh in het Rijk.

Kaart III, 3 geeft de spreiding van het partikulier verbruik in laagspanning per inwoner. Het partikulier verbruik is zeer laag in het zuidelijk en westelijk gedeelte van het arrondissement Roeselare.

B. Verbruik in hoogspanning.

Het verbruik in hoogspanning beliep in 1961 in het arrondissement Roeselare 65.120.714 kWh waarvan 908.874 kWh voor openbare diensten en gemeentediensten. Het aantal abonnees in hoogspanning beliep 261; te Izegem was een industriële zelfproducent gevestigd. De totale lengte van het hoogspanningsnet bedroeg op einde 1961 334.230 m.

Het verbruik in hoogspanning (inclusief industriële zelfproductie) voor de industrie bedroeg 478 kWh per inwoner tegenover 553 kWh in West-Vlaanderen en 1160 kWh in het Rijk.

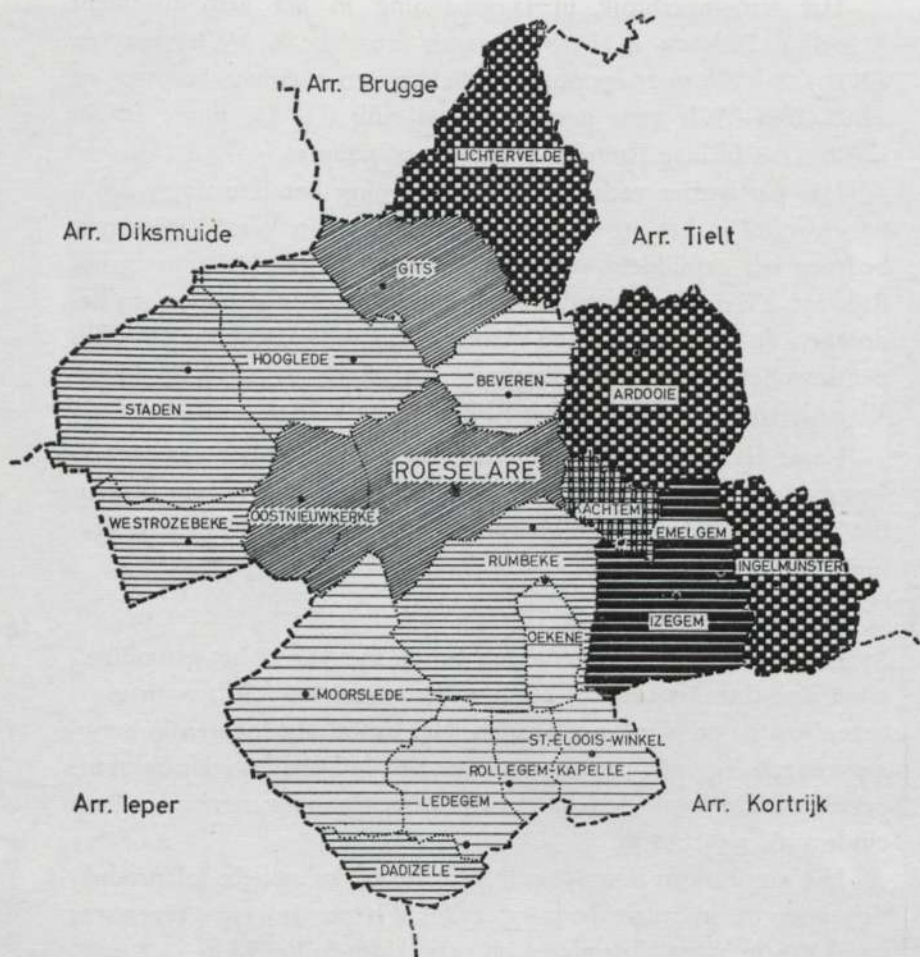
Kaart III, 4 geeft een overzicht van het belang van het industrieel verbruik in hoogspanning per inwoner. De zware kernen van industrieel verbruik zijn Roeselare (845 kWh per inwoner), Lichtervelde (730), Rumbeke (613) en Izegem-Emelgem (552).

§ 3. De gasdistributie.

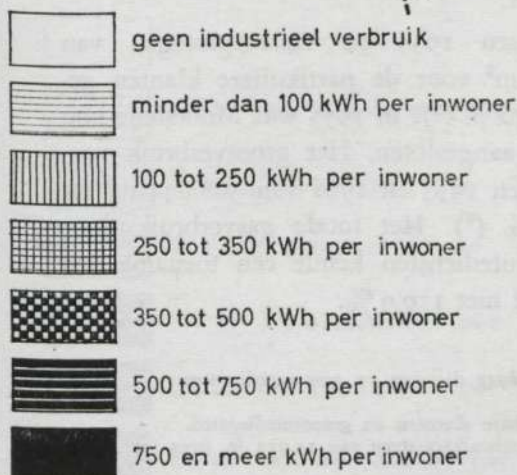
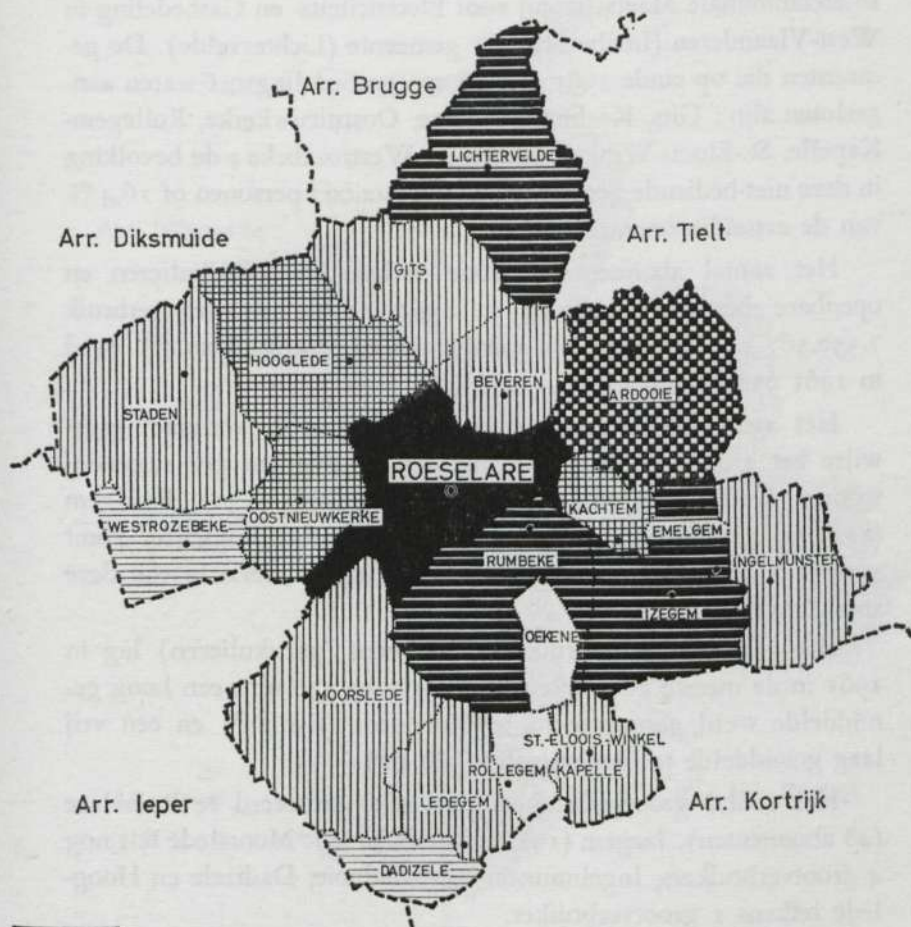
De gasdistributie wordt in het arrondissement Roeselare verzorgd door de Intercommunale Electriciteits- en Gasmaatschappij voor de Vlaamse Gewesten (Inelgas) in 11 gemeenten en door de

(1) Bron: de onderscheiden maatschappijen.

Kaart III, 3 : Elektriciteitsverbruik in laagspanning (partikulier verbruik) in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1961.

Kaart III, 4 : Elektriciteitsverbruik in hoogspanning voor de industrie in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1961.

Intercommunale Maatschappij voor Electriciteits- en Gasbedeling in West-Vlaanderen (Imelwest) in 1 gemeente (Lichtervelde). De gemeenten die op einde 1961 niet op een gasbedelingsnet waren aangesloten zijn : Gits, Kachtem, Oekene, Oostnieuwkerke, Rollegem-Kapelle, St.-Eloois-Winkel, Staden en Westrozebeke ; de bevolking in deze niet-bediende gemeenten beloopt 22.067 personen of 16,4 % van de arrondissementsbevolking.

Het aantal abonneuten-gewone verbruikers (partikulieren en openbare besturen) bedroeg in 1961 14.369 en het verbruik 7.330.567 m³ (1). Door 79 abonneuten-grootverbruikers (2) werd in 1961 958.470 m³ gas verbruikt (3).

Het aantal abonneuten-gewone verbruikers is verhoudingsgewijze het grootst te Roeselare met 208 abonneuten per 1.000 inwoners. Nadien volgen Izegem (132), Dadizele (130), Emelgem (111) en Lichtervelde (104). Het laagste verhoudingscijfer komt voor te Moorslede (22). Kaart III, 5 geeft een overzicht van deze spreiding.

Het gemiddelde verbruik per abonneut (partikulieren) lag in 1961 in de meeste gemeenten tussen 450 en 550 m³ ; een hoog gemiddelde werd geregistreerd te Moorslede (650 m³) en een vrij laag gemiddelde te Ingelmunster (360 m³).

Het aantal grootverbruikers ligt gekoncentreerd te Roeselare (48 abonneuten), Izegem (14) en Rumbekke (8). Moorslede telt nog 4 grootverbruikers, Ingelmunster 2 en Ardoorie, Dadizele en Hooglede telkens 1 grootverbruiker.

Het gasverbruik is tussen 1955 en 1961 gestegen van 4.998.796 m³ tot 7.197.477 m³ voor de partikuliere klanten gewone verbruikers, d.i. met 44,0 % (4). In 1955 was Moorslede nog niet op het gasbedelingsnet aangesloten. Het grootverbruik vanwege partikulieren steeg tussen 1955 en 1961 van 308.844 m³ tot 630.574 m³ of met 104,2 % (5). Het totale gasverbruik door openbare diensten en gemeentediensten kende een toename van 218.535 m³ tot 460.986 m³ of met 110,9 %.

(1) Waarvan 133.090 m³ door openbare diensten en gemeentediensten.

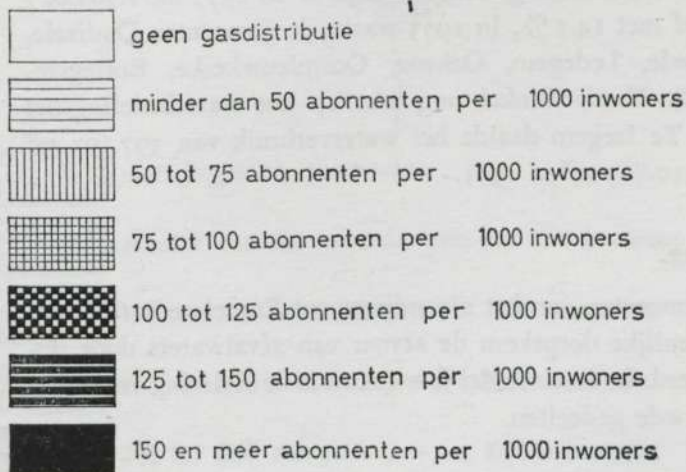
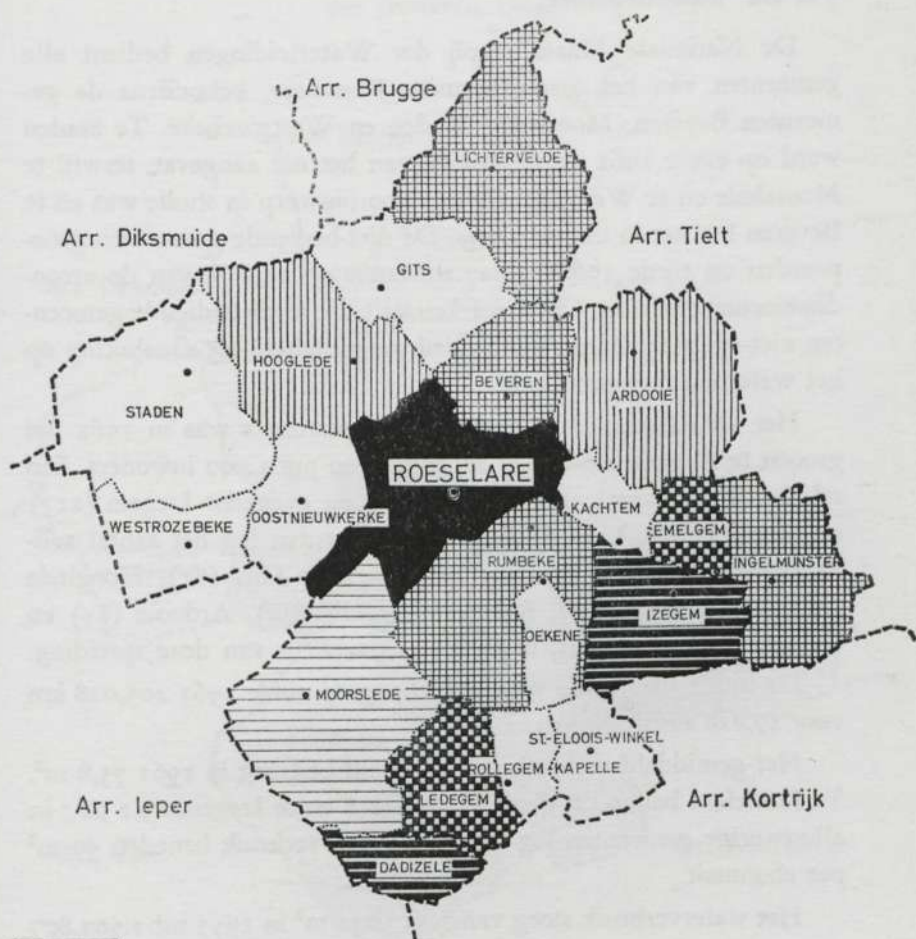
(2) Meer dan 12.000 m³ per jaar.

(3) Waarvan 327.896 m³ door openbare diensten en gemeentediensten.

(4) Het aantal abonneuten gewone verbruikers steeg van 11.915 in 1955 tot 14.369 in 1961.

(5) Het aantal abonneuten grootverbruikers steeg van 24 in 1955 tot 79 in 1961.

Kaart III, 5 : De gasdistributie in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1961.

§ 4. De waterbedeling.

De Nationale Maatschappij der Waterleidingen bedient alle gemeenten van het arrondissement Roeselare, behoudens de gemeenten Beveren, Moorslede, Staden en Westrozebeke. Te Staden werd op einde 1961 de uitvoering van het net aangevat, terwijl te Moorslede en te Westrozebeke een voorontwerp in studie was en te Beveren het net in ontwerp was. De niet-bediende gemeenten groepeerden op einde 1961 17.727 inwoners of 13,2 % van de arrondissementsbevolking. Op te merken valt dat in de bediende gemeenten niet op het gehele grondgebied mogelijkheid tot aansluiting op het waterbedelingsnet bestaat.

Het aantal aansluitingen per 1.000 inwoners was in 1961 het grootst te Roeselare met 242 aansluitingen per 1.000 inwoners. Een relatief groot aantal aansluitingen hadden eveneens Izegem (217) en Emelgem (209). In de gespijste gemeenten lag het aantal aansluitingen per 1.000 inwoners het laagst te Gits (61), Hooglede (79), Lichtervelde (79), Rollegem-Kapelle (84), Ardoioe (84) en Oekene (93). Kaart III, 6 geeft een overzicht van deze spreiding.

De totale lengte van het net bedroeg op einde 1961 405,048 km voor 19.828 aansluitingen.

Het gemiddeld verbruik per abonent bedroeg in 1961 75,8 m³. Te Roeselare beliep dit gemiddelde 110,8 en te Izegem 83,1 m³; in alle overige gemeenten lag het gemiddeld verbruik beneden 50 m³ per abonent.

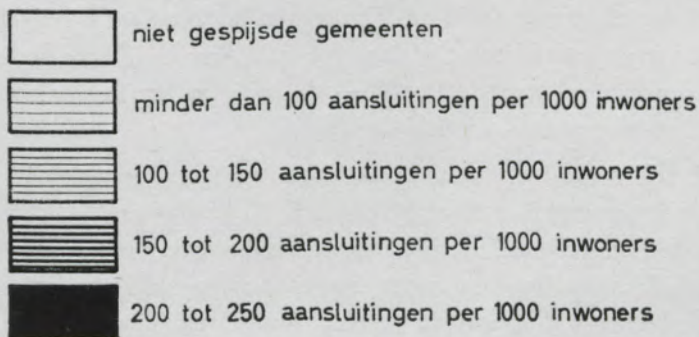
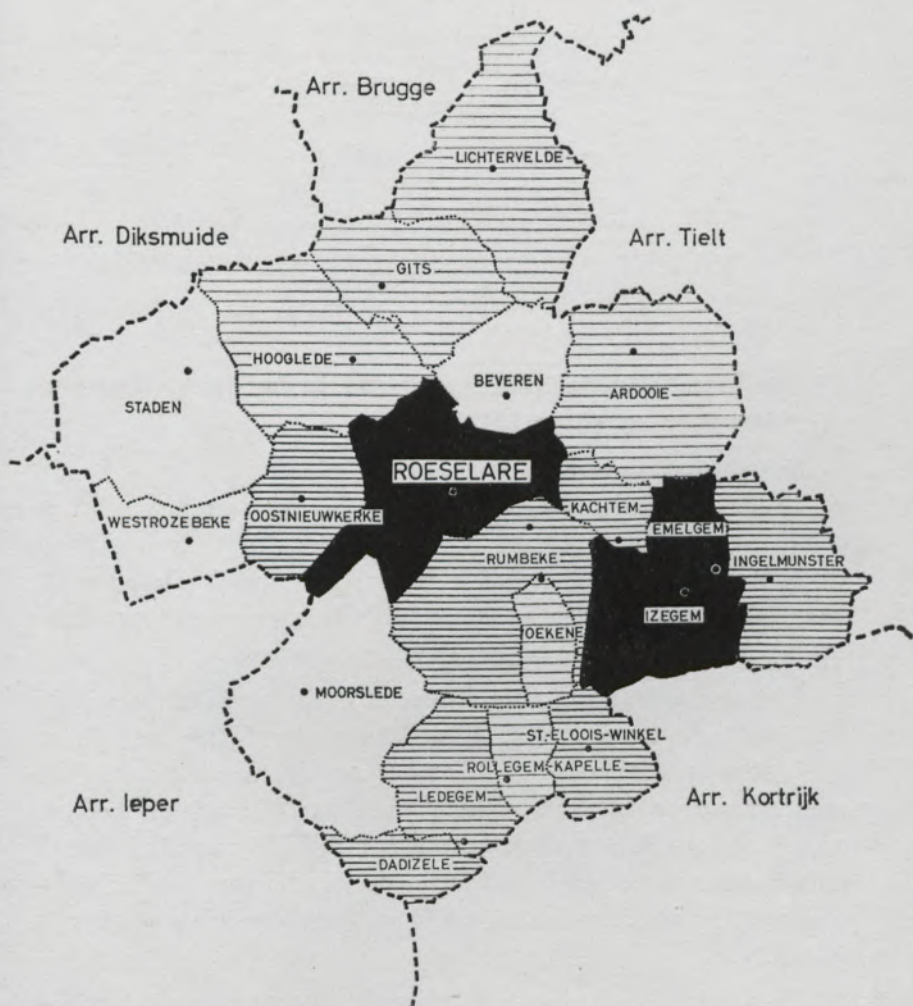
Het waterverbruik steeg van 1.310.041 m³ in 1955 tot 1.502.807 m³ in 1961 of met 14,7 %. In 1955 waren de gemeenten Dadizele, Gits, Hooglede, Ledegem, Oekene, Oostnieuwkerke, Rollegem-Kapelle en St.-Eloois-Winkel nog niet op het waterbedelingsnet aangesloten. Te Izegem daalde het waterverbruik van 397.393 m³ in 1955 tot 310.865 m³ in 1961.

§ 5. Riolering.

In alle gemeenten van het arrondissement Roeselare is ten minste in de eigenlijke dorpskern de afvoer van afvalwaters door riolering verzekerd. In de verstedelijkte centra is de riolering verzekerd in alle bebouwde gedeelten.

Kaart III, 6 : De waterdistributie in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1961.

HOOFDSTUK III

DE HUISVESTING IN HET ARRONDISSEMENT ROESELARE

§ 1. De stand van de woningvoorraad in het arrondissement Roeselare op einde 1947.

A. Kwantitatieve analyse.

Bij de algemene telling van 31 december 1947 werden in het arrondissement Roeselare 30.330 gebouwen geteld die in hoofdzaak of bijkomstig voor de huisvesting waren bestemd. Deze 30.330 woongebouwen bevatten 35.188 woningen waarvan 217 woningen op het ogenblik van de telling onbewoond waren.

Het aandeel van het arrondissement Roeselare in het totaal van de bewoonde woningen in West-Vlaanderen beliep 12,0 % en 1,2 % ten opzichte van het Rijk ; het aandeel van het arrondissement Roeselare in de bevolking van West-Vlaanderen bedroeg 12,5 % en 1,5 % ten opzichte van het Rijk. Het aandeel van de onbewoonde woningen in het totaal der beschikbare woningen beliep 0,6 % in het Roeselaarse, 4,2 % in West-Vlaanderen en 1,8 % in het Rijk.

De woningvoorraad voor de normale wisseling was in het Roeselaarse zeker onvoldoende. In West-Vlaanderen lag het aantal vrijstaande woningen relatief hoog ; in deze voorraad werden echter de verlofwoningen (vooral aan de kust) — die niet in het normale marktaanbod voorkomen — geteld.

Uit tabel III, 10, die de totale gebouwen- en woningvoorraad van het arrondissement Roeselare weergeeft, blijkt dat enkel het aandeel van de particuliere huizen en van de bijkomstig voor huisvesting bestemde gebouwen nagenoeg in verhouding staat tot het bevolkingsaandeel van het arrondissement Roeselare. Vooral het

aantal hotels, herbergen en logementshuizen ligt verhoudingsgewijze zeer laag. Het arrondissement Roeselare bezit geen toeristische potentialen, terwijl de geringe graad van verstedelijking al evenmin de uitbouw van het hotelbedrijf in de hand heeft gewerkt.

Tabel III, 10 : Gebouwen- en woningvoorraad in het arrondissement Roeselare, 31 dec. 1947.

Aard van het gebouw	Aantal Gebouwen	Aantal woningen	Aandeel van het arrondissement Roeselare in pCt van			
			West-Vlaanderen		Het Rijk	
			Gebouwen	Woningen	Gebouwen	Woningen
Partikuliere huizen	30.078	34.899	12,1	11,7	1,5	1,2
Noodwoningen	79	86	5,9	5,9	0,5	0,5
Hotels, herbergen, logementshuizen	13	16	0,8	0,8	0,2	0,1
Kostscholen, wezenhuizen, kloostergemeenten, vakantiehuizen e.d.	50	58	9,0	5,7	1,5	0,8
Ziekenhuizen, sanatoria e.d.	5	14	5,4	10,4	0,8	1,0
Gebouwen niet voor huisvesting bestemd die bijkomstig woningen bevatten	105	115	11,1	10,6	0,9	0,8
Totaal	30.330	35.188	12,0	11,6	1,5	1,2

Het aantal gezinnen in het arrondissement Roeselare bedroeg op einde 1947 35.125 tegenover 34.971 bewoonde woningen. Louter kwantitatief beschouwd was er dus reeds een woningtekort.

Gemiddeld werden in het arrondissement Roeselare 356 personen geteld per 100 bewoonde woningen, 339 in West-Vlaanderen en 300 in het Rijk.

De jongere leeftijdsstructuur van het arrondissement Roeselare oefent een verhogende invloed uit op de woondensiteit (1).

(1) Zie deel II, hoofdstuk I, § 4, blz. 45.

B. Kwalitatieve analyse.

Het woonprobleem stelt zich niet enkel op het kwantitatief vlak doch tevens en minstens in even sterke mate op het kwalitatieve vlak. De jongste telling die gegevens beschikbaar stelt nopens de kwalitatieve waarde van de woningvoorraad gaat terug tot einde 1947.

Een van de belangrijkste aspecten voor een juist waardeoordeel over de woonsituatie heeft betrekking op de beschikbare oppervlakte voor bewoning in relatie met de gezinsgrootte en de gezinsstructuur.

In het arrondissement Roeselare bedroeg het aantal bewoonbare vertrekken per 100 inwoners in partikuliere huizen 121 eenheden tegenover 129 in West-Vlaanderen en 138 in het Rijk. Op het totaal van 34.971 bewoonde woningen in het arrondissement Roeselare waren er 17.308 met meer dan een vertrek per persoon, d.i. een aandeel van 49,5 %; in West-Vlaanderen bedroeg het overeenkomstig aandeel 54,3 % en in het Rijk 57,5 %. Het aandeel van de woningen met één vertrek per persoon beliep 23,4 % in het arrondissement Roeselare, 21,5 % in West-Vlaanderen en 23,1 % in het Rijk. Het arrondissement Roeselare bleef met 27,1 % van het aantal woningen die minder dan één vertrek per persoon boden tegenover een aandeel van 24,2 % voor West-Vlaanderen en 19,4 % voor het Rijk.

Een klassifikatie op basis van de normen vastgelegd door het Nationaal Instituut voor de Huisvesting (1) doet uitschijnen dat op einde 1947 de helft van de bevolking van het arrondissement Roeselare leefde in woningen met te geringe woonoppervlakte (tabel III, 11).

Daartegenover was 21 % van de bevolking gehuisvest in « ruim voldoende » woningen. Een betere rotatie op de woningmarkt had de situatie aanzienlijk gunstiger kunnen stellen.

De woonsituatie bleek op het hier bestudeerde vlak het gunstigst te zijn in de meest verstedelijkte centra. Te Roeselare waren

(1) Door het Nationaal Instituut voor de Huisvesting toegepaste normen :

1 bewoner : 25 m ²	6 bewoners : 75 m ²
2 bewoners : 35 m ²	7 bewoners : 85 m ²
3 bewoners : 45 m ²	8 bewoners : 85 m ²
4 bewoners : 55 m ²	9 bewoners : 85 m ²
5 bewoners : 65 m ²	10 bewoners en meer : 95 m ²

36,4 % van de woningen — op basis van de hier gebruikte normen — te klein voor hun inwonerstal, te Izegem 38,5 %, te Ingelmunster 44,0 %. De sterk agrarische gemeenten Moorslede en Lichtervelde bereikten een verhoudingscijfer van respectievelijk 53,7 % en 51,6 % ; er moet bij de interpretatie van deze gegevens rekening worden gehouden met de gemiddeld jongere leeftijdsopbouw van de bevolking op het platteland.

Tabel III, 11 : *Woningvoorraad naar de grootte van de woningen en het aantal bewoners in het arrondissement Roeselare, 31 dec. 1947.*

Kategorie (a)	Aantal woningen		Bewoners	
	Absoluut	pCt	Aantal	pCt
Te kleine woningen . . .	14.963	42,8	63.612	51,2
Voldoende grote woningen .	11.417	32,6	34.056	27,4
Ruim voldoende woningen .	8.591	24,6	26.586	21,4
	34.971	100,0	124.254	100,0

De ouderdom van de woningen geeft belangrijke aanwijzingen ter beoordeling van de kwaliteit van de woningen. In het arrondissement Roeselare waren op eind 1947 50,6 % van de partikuliere huizen ten minste 30 jaar oud ⁽²⁾ ; 31,2 % van de partikuliere huizen werden gebouwd tussen 1918 en 1930 en 18,2 % van de partikuliere huizen werden opgetrokken na 1930. Deze toestand is gunstig in vergelijking met het Rijk waar 67,8 % van de partikuliere huizen dateren van vóór 1918 en slechts 15,0 % van de periode 1930-47.

De situatie in West-Vlaanderen is vrij gelijklopend met die van het Roeselaarse met 51,6 % van de partikuliere huizen van vóór 1918 en 18,8 % van de huizen van na 1930. Tijdens de eerste

(a) Er werd enigermate afgeweken van de normen van het N.I.H., gelet op de beschikbare gegevens.

De woningen die de norm met minstens 20 m² overschreden, werden als « ruim voldoende » gekatalogeerd.

(2) Partikuliere huizen waarvan de bouwdatum onbekend is, werden gerekend als daterend van vóór 1918.

wereldoorlog sloot het zuidwestelijk deel van het arrondissement Roeselare aan bij de frontstreek en werden talrijke woongebouwen vernield. De wederopbouw tijdens de periode 1918-30 was belangrijk.

Te Roeselare dateerden in 1947 slechts 44,3 % van de particuliere huizen van vóór 1918 tegenover 51,8 % in de gemeenten met 5.000 tot 20.000 inwoners, 55,2 % in de gemeenten met 2.000 tot 5.000 inwoners en 53,8 % in de gemeenten met minder dan 2.000 inwoners. De overeenkomstige verhoudingscijfers voor de huizen opgetrokken tijdens de periode 1930-47 waren 22,1 %, 15,9 % en 12,5 %.

Op einde 1947 waren in het arrondissement Roeselare 42,7 % van de particuliere huizen aangesloten aan een rioolnet ⁽¹⁾ tegenover 47,2 % in West-Vlaanderen en 40,6 % in het Rijk. In het arrondissement Roeselare waren 5,3 % van de particuliere huizen voorzien van een autobergplaats; in West-Vlaanderen beliep dit aandeel 6,5 % en in het Rijk 5,6 %.

5,0 % van de bewoonde woningen in het arrondissement Roeselare waren op einde 1947 niet aangesloten op een elektriciteitsnet; in West-Vlaanderen beliep dit aandeel 8,4 % en in het Rijk 4,6 %. In de gemeenten met minder dan 5.000 inwoners werden 8,0 % van de woningen op een andere wijze dan met elektriciteit verlicht. Te Roeselare bleven slechts 2,3 % van de woningen van elektriciteit verstoken, te Moorslede 1,4 % en te Izegem amper 0,2 %.

§ 2. De bouwactiviteit na 1947.

A. De evolutie van het aantal woongebouwen tussen 1947 en 1961.

De bouwactiviteit was in het arrondissement Roeselare vrij druk tijdens de periode 1947-61.

Het aantal particuliere huizen nam toe van 30.078 in 1947 tot 36.527 in 1961 of met 21,4 %; de procentuele groei bedroeg 21,8 % in West-Vlaanderen en 20,8 % in het Rijk. Tabel III, 12 geeft een overzicht van deze evolutie.

(1) In de stad Roeselare 72,6 %, in de gemeenten met 5.000 tot 20.000 inwoners 37,0 %, in de gemeenten met 2.000 tot 5.000 inwoners 26,0 % en in de kleinere gemeenten 7,1 %.

Tabel III, 12 : Evolutie van het aantal woongebouwen in het arrondissement Roeselare, 1947-61.

Aard van het gebouw	Aantal gebouwen			Angroei 1947-61		Procentuele aangroei, periode 1947-61	
	1947	1955	1961	Absoluut	pCt	West-Vlaanderen	Het Rijk
Partikuliere huizen	30.078	33.449	36.527	6.449	21,4	21,8	20,8
Huizen waarvan de bewoners in gemeenschap leven (hotels e.d.) .	68	79	92	24	35,3	24,7	26,9
Noodwoningen	79	88	85	6	7,6	— 16,9	— 5,5
Totaal	30.225	33.616	36.704	6.479	21,4	21,6	20,6
Niet voor huisvesting bestemde ge- bouwen die toekomstig woningen bevatten (conciërges e.d.)	105	197	333	228	217,1	75,5	34,9
Totaal	30.330	33.813	37.037	6.707	22,1	21,8	20,7

In de verhoudingsgewijze enigszins snellere toename van het aantal partikuliere huizen in West-Vlaanderen dan in het Roeselaarse en het Rijk, dient de bouw van verlofwoningen aan de kust te worden verrekend.

Het aantal noodwoningen verhoogde met 6 eenheden in het arrondissement Roeselare terwijl dit aantal zowel in het Rijk als in West-Vlaanderen verminderde ⁽¹⁾. Het aantal niet voor huisvesting bestemde gebouwen die bijkomstig woningen bevatten kende in het Roeselaarse een relatief snelle groei.

In het arrondissement Roeselare werden tijdens de periode 1948-53 in de nieuwgebouwde of wederopgebouwde woongebouwen nauwelijks meer woningen geteld dan woongebouwen (100,2 woningen voor 100 woongebouwen) ; voor de periode 1954-61 werden gemiddeld 101 woningen geteld voor 100 woongebouwen ⁽²⁾. In het Rijk bereikte de verhouding woningen/woongebouwen index 124 voor de periode 1948-53 en index 138 voor de periode 1954-61 ; voor de provincie West-Vlaanderen waren de overeenkomstige verhoudingscijfers respectievelijk 114 en 132. Aldus beschouwd blijkt de woningbouw in het arrondissement Roeselare geen gelijke tred te hebben gehouden met de woningbouw in West-Vlaanderen en in het Rijk. In het arrondissement Roeselare is de appartementenbouw nog niet doorgedrongen ; de graad van verstedelijking is er ook vrij gering.

De groei van de bevolking tussen 1947 en 1961 bedroeg in het arrondissement Roeselare 7,7 %, in West-Vlaanderen 7,6 % en in het Rijk 8,4 %. De relatief jonge leeftijdsopbouw van de bevolking in het arrondissement Roeselare brengt mede dat het aantal gezinnen en korrelatief de woningbehoefte minder snel stijgen dan in het Rijk en in West-Vlaanderen.

Verder zal gepoogd worden de woningvoorraad en de woningbehoefte nader te omlijnen ⁽³⁾.

(1) Het aantal noodwoningen in het Roeselaarse was stijgend tot 1955 en is nadien gedaald.

(2) Bron : N.I.S. — Statistiek van de bouwvergunningen.

(3) Zie § 3 van dit hoofdstuk, blz. 106.

B. De bouw van partikuliere huizen.

Tijdens de periode 1948-61 werden in het arrondissement Roeselare 6.715 nieuwe partikuliere huizen opgetrokken, werden er 259 weder opgebouwd, verdwenen 554 partikuliere huizen door sloping en verwoesting en leidde verbouwing tot een aanwinst van 29 partikuliere huizen. De totale aangroei bereikte aldus 6.449 eenheden (zie tabel III, 13 ⁽¹⁾).

De nieuwbouw was zeer belangrijk tussen 1953 en 1956; nadien volgde een verzwakking ingevolge de beperkingen in het toekennen van rijksbouwpremies. Einde 1958 en begin 1959 werden beschikkingen getroffen waardoor de voorwaarden tot het toekennen van de bouwpremie werden verruimd ⁽²⁾; reeds in 1959 kon de gunstige invloed op de bouwbedrijvigheid worden vastgesteld. In 1960 werd het bouwvolume van het topjaar 1956 opnieuw benaderd en in 1961 werd het overschreden.

De wederopbouw van partikuliere huizen was vrij regelmatig over de ganse periode gespreid. De sloping van woonhuizen groeide vrij sterk aan vanaf 1953 en lag bijzonder hoog in 1961, 1958 en 1959. Door verbouwing werd het aantal woongebouwen in geringe mate verruimd.

De groei van het aantal partikuliere huizen was tussen 1947 en 1961 voornamelijk groot te Roeselare; de winst bedroeg er 1.961 huizen ⁽³⁾. Te Izegem werden in 1961 849 huizen meer geteld dan in 1947, te Ingelmunster 534 en te Rumbeke 466. Kaart III, 7 geeft een beeld van de aangroei van het aantal partikuliere huizen in het arrondissement Roeselare. In alle gemeenten was de procentuele groei van de huizenvoorraad groter dan de procentuele groei van de bevolking. Ook rekening houdend met de relatief snellere groei van het aantal gezinnen dan van de bevolking ⁽⁴⁾, kan ongetwijfeld nog besloten worden tot een vrij belangrijke verbetering op de woningmarkt; de procentuele groei van het aantal huizen bereikte gemiddeld bijna het drievoudige van de procentuele groei van de bevolking.

(1) Zie volgende blz.

(2) K.B. van 1-9-1958 en 4-2-1959 ten einde de economische recessie tegen te gaan.

(3) Zie appendix III, 2.

(4) De gemiddelde gezinsgrootte in het arrondissement Roeselare daalde tussen 1930 en 1947 van 3,88 tot 3,55.

Tabel III, 13 : *Bouw van partikuliere huizen in het arrondissement Roeselare, 1948-61.*

Jaar	Nieuw- bouw	Weder- opbouw	Resultaat van de verbou- wingen	Verwoes- tingen en slopingen	Totale aangroei
1948	251	21	+ 6	16	262
1949	490	16	—	9	497
1950	340	20	+ 3	13	350
1951	314	11	+ 5	11	319
1952	326	9	— 2	20	313
1953	632	18	— 9	42	599
1954	496	15	+ 2	46	467
1955	566	26	+ 6	34	564
1956	634	21	— 1	22	632
1957	496	22	+ 4	42	480
1958	454	22	+ 5	77	404
1959	475	21	+ 3	62	437
1960	598	14	+ 9	46	575
1961	643	23	— 2	114	550
Totaal	6.715	259	+ 29	554	6.449

Daar geen recente gegevens beschikbaar zijn over het aantal gezinnen, is het niet mogelijk een preciese konfrontatie door te voeren tussen de beschikbare woningvoorraad en de behoefte. De verhouding tussen het aantal partikuliere huizen en het bevolkings-tal geeft echter in eerste benadering een inzicht van het probleem, althans voor wat de vergelijking betreft tussen de diverse gemeen-ten onderling. Kaart III, 8 duidt aan hoeveel partikuliere huizen op de woningmarkt aangeboden worden per 1.000 inwoners.

Te Roeselare en de verstedelijkte centra worden meer dan 275 partikuliere huizen geteld per 1.000 inwoners.

Te Gits en te Westrozebeke staan minder dan 250 partikuliere huizen ter beschikking van 1.000 inwoners ; een woondensiteit van 4 personen en meer wijst op een tekort aan woongebouwen (1).

(1) In 1947 bedroeg de gemiddelde gezinsgrootte te Gits 3,71 en te Westrozebeke 3,61 personen.

Bedrijfsgebouw M.B.L.E., N.V., Beveren-Roeselare.

Foto : Bauters, Brussel

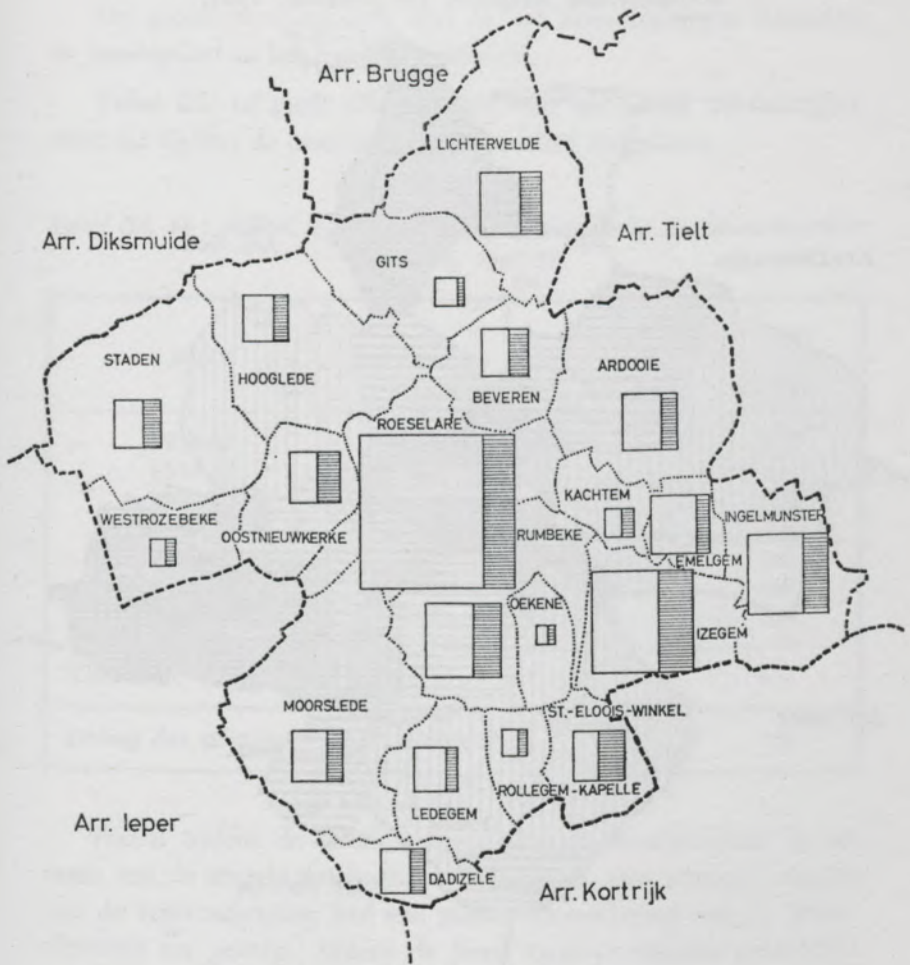

Bedrijfsgebouw Dumont-Wyckhuysse, N.V., Beveren-Roeselare.

Foto : Lefere, Roeselare

Kaart III, 7 : Aangroei van het aantal partikuliere huizen in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1947-61.

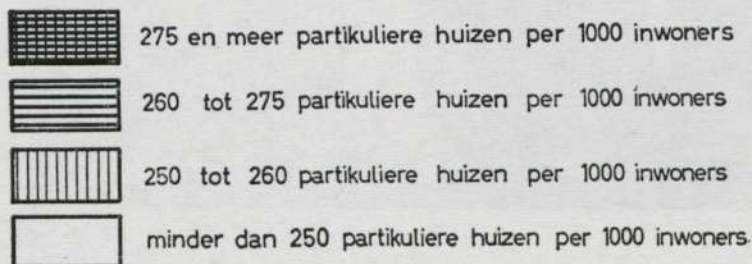
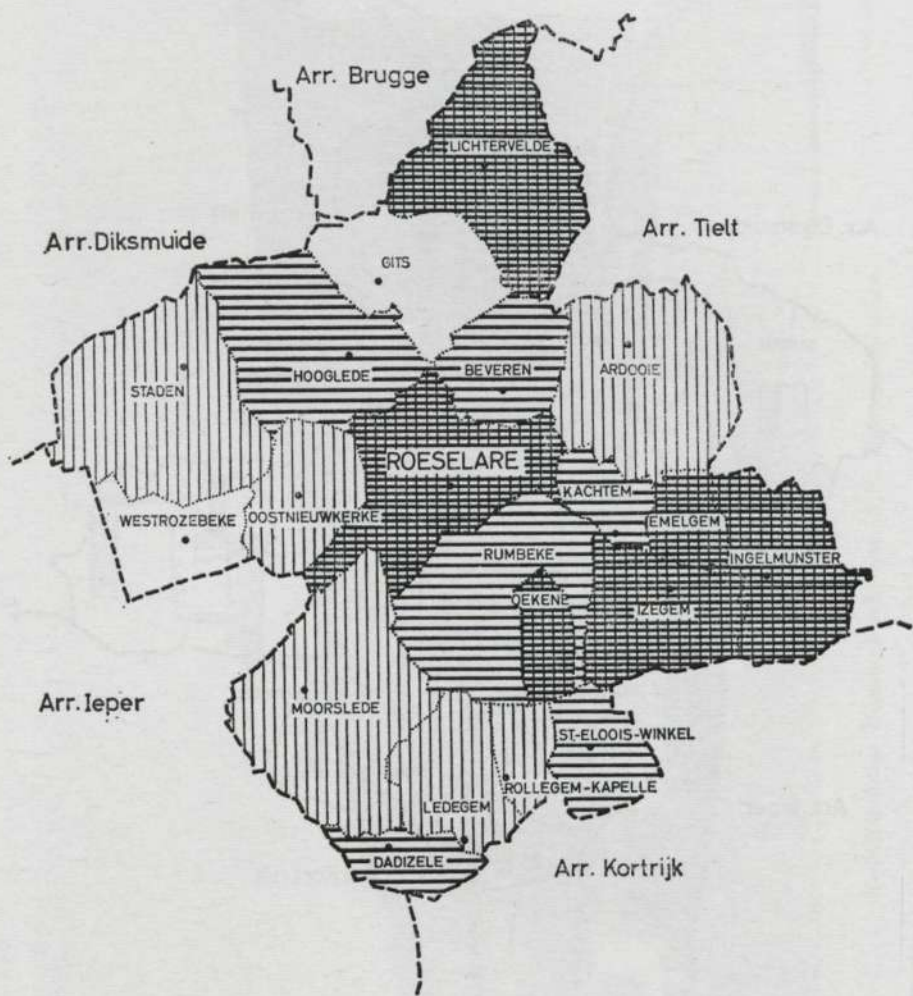

□ 100 partikuliere huizen

□ 1947 - 61.

▨ 1957 - 61.

Kaart III, 8 : Aantal partikuliere huizen per 1.000 inwoners in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1961.

C. Sociale woningbouw.

De sociale woningbouw was in het arrondissement Roeselare de hoofdpijler in het huisvestingsbeleid.

Tabel III, 14 geeft een overzicht van het aantal rijksbouwpremies die tijdens de periode 1948-61 werden toegekend.

Tabel III, 14 : Aantal toegekende rijksbouwpremies in het arrondissement Roeselare, 1948-61.

Jaren	Aantal premies	Aantal premies in pCt van	
		West-Vlaanderen	Het Rijk
1948-49	351	16,2	1,9
1950-52	629	10,6	1,2
1953-55	688	12,1	1,4
1956-58	522	13,0	1,5
1959	384	13,7	1,6
1960	418	15,4	1,9
1961	408	15,4	2,0
Totaal	3.400	13,1	1,5
Bedrag der premies .	111.120.000 F	13,1	1,5

Vooraf tijdens de jaren 1953-54 was de bouwactiviteit in het raam van de sociale woningbouw zeer groot. Het strenger worden van de reglementering had een sterke vermindering van de bouwactiviteit tot gevolg ; tijdens de jaren 1956-57 werden gemiddeld slechts 151 premies toegekend tegenover gemiddeld 257 per jaar tijdens de jaren 1953-54. Het versoepelen van de toekenningsvoorwaarden leidde tot een snel stijgende bouwactiviteit ; in 1960-61 werden gemiddeld 413 rijksbouwpremies toegekend.

In verhouding tot de bevolking nam het arrondissement Roeselare iets meer dan zijn aandeel op in vergelijking met West-Vlaanderen ; het Roeselaarse had verhoudingsgewijze een even intense sociale woningbouw als het Rijk in zijn geheel (1).

(1) Aandeel in de bevolking van West-Vlaanderen 12,5 % en ten opzichte van het Rijk 1,5 %.

Tijdens de periode 1948-61 werden in het Roeselaarse 1.420 aankooppremies toegekend.

In procent van het rijkstotaal betekent dit aantal aankooppremies in het Roeselaarse 5,0 % en 27,2 % ten opzichte van West-Vlaanderen. Het aandeel van het arrondissement ligt dus zeer hoog, bijzonder ten opzichte van het Rijk.

Op einde 1961 waren er in het arrondissement Roeselare vier bouwmaatschappijen die hun aktiviteit ontplooiden als door de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting erkende vennootschapper voor volkswoningen. Tabel III, 15 geeft een overzicht van de aktiviteit van deze maatschappijen binnen de grenzen van het arrondissement Roeselare voor de periode 1948-61.

De bouwmaatschappij « Eigen Haard » te Ardoorie werd in 1958 door de Samenwerkende Bouwmaatschappij « De Mandel » te Roeselare opgeslorpt; deze maatschappij had na 1948 een groep van 9 woningen gebouwd waarvan er 4 waren verkocht vooraleer de maatschappij werd opgeslorpt. In 1950 werd de maatschappij « Voor Huis en Land » te Ledegem en in 1951 de maatschappij G.W. in verwoest West-Vlaanderen door « De Mandel » opgeslorpt. Deze beide maatschappijen waren na 1947 niet meer bedrijvig in het arrondissement Roeselare (1).

De bouwmaatschappij « Eigen Erf », erkend door de Nationale Maatschappij voor de Kleine Landeigendom, die haar zetel heeft te Roeselare, en haar aktiviteit uitstrekt over de arrondissementen Roeselare en Tielt, bouwde in de periode 1948-61 44 woonhuizen in complexbouw in het Roeselaarse; in privaatbouw werden in het ganse werkingsgebied 225 woningen gebouwd.

In het arrondissement Roeselare zijn een viertal kredietmaatschappijen, erkend door de Algemene Spaar- en Lijfrentekas, gevestigd: Woninghulp te Ingelmunster, Eigen huis te Izegem, N.V. Leenmaatschappij de Meiboom te Roeselare en de Leenmaatschappij voor de arrondissementen Roeselare-Tielt te Roeselare (2).

-
- (1) De bouwmaatschappij « De Toekomst » te Lichtervelde was vóór de tweede wereldoorlog actief te Lichtervelde. Deze maatschappij werd ontbonden in 1935.
- (2) Het Woningfonds van de Bond van de Grote Gezinnen met zetel te Kortrijk bestrijkt het arrondissement Roeselare. Ook de kredietmaatschappij « Voor ons Volk » met zetel te Meulebeke is actief in het arrondissement Roeselare.

Tabel III, 15 : *Aktiviteit van de vennootschappen voor volkswoningbouw in het arrondissement Roeselare, 1948-61 (a).*

Benaming en maatschappelijke zetel	Gemeenten	Aantal woningen die werden gebouwd of in opbouw		
		Eengezinshuizen	Appartementen	Aantal verkochte eengezinswoningen
De Mandel, Roeselare (b)	Roeselare	913	34	478
	Oostnieuwkerke	50	—	18
	Dadizele	38	—	20
	Ardoois	30 (c)	—	—
	Staden	24	—	7
	Ledegem	22	—	13
	Moorslede	12	—	4
	Kachtem (d)	8 (c)	—	—
Eigen Heerd, Rumbeke	Rumbeke	125	—	55
De Mandelbeek, Ingelmunster (b)	Ingelmunster	197	—	161
	St.-Eloois-Winkel	26	—	—
	Emelgem	50 (c)	—	—
Izegemse Bouwmij, Izegem	Izegem	266	—	266
		38 (c)	—	—

(a) Bron : de diverse bouwmaatschappijen.

(b) Is ook bedrijvig buiten het arrondissement Roeselare.

(c) Huizen in opbouw.

(d) De bouwmaatschappij De Mandel betreft ook in haar werkingsveld Beveren, Gits, Hooglede, Lichtervelde, Oekene en Rollegem-Kapelle. Tussen 1947 en 1961 werd in deze gemeenten geen aktiviteit ontplooid.

De strijd tegen de ongezonde woningen is een belangrijk aspect in het raam van een sociale woningpolitiek. In het raam van de wet van 7 december 1953 (art. 8 en 11; K.B. van 16 februari 1955) werden over de periode 1955-61 in totaal 414 slopingstoelagen toegekend voor een totaal bedrag van 7.740.000 F. Het arrondissement Roeselare heeft een aandeel van 11,8 % in het aantal toegekende slopingstoelagen ten opzichte van West-Vlaanderen en van 1,7 % ten opzichte van het Rijk. Het aantal slopingstoelagen ligt vrij gespreid over het arrondissement. Tijdens de periode 1955-61 werden tevens 222 verhuizingstoelagen (telkens 2.000 F) toegekend; dit betekent een aandeel van 12,6 % ten opzichte van West-Vlaanderen en van 1,8 % ten opzichte van het Rijk. Te Roeselare werden tussen 1955 en 1961 54 verhuizingstoelagen toegekend en te Izegem 59.

Van de mogelijkheden van art. 11 werd in de periode 1955-61 gebruik gemaakt door Izegem en Beveren. Aan de gemeente Izegem werden toelagen toegekend ten bedrage van 316.000 F voor de aankoop van 11 te slopen gebouwen en aan de gemeente Beveren 230.000 F voor de aankoop van 3 te slopen gebouwen.

§ 3. Woningvoorraad en -behoefte.

De woningvoorraad in het arrondissement Roeselare bedroeg op einde 1947, volgens de algemene volks-, nijverheids- en handelstelling, 35.102 woningen in 30.251 gebouwen die in hoofdzaak of bijkomstig voor huisvesting bestemd waren (1).

De acute woningschaarste gaf op dit ogenblik evenwel aanleiding tot het in gebruik nemen van woningen die niet aan de minimumvoorwaarden van een behoorlijke woonsituatie beantwoordden. Na 1947 zijn dan ook in een aantal gevallen twee of meer woningen tot een enkele woning versmolten.

Door nieuwbouw en wederopbouw van partikuliere huizen tijdens de periode 1948-61 werden ongeveer 7.000 woningen aan de woningvoorraad toegevoegd. Het resultaat van de verwoestingen en slopingen en van de verbouwingen gaf een verlies van circa 520 woningen. De toename van de woningvoorraad door de bouw van huizen waarvan de bewoners in gemeenschap leven en van gebou-

---

(1) Noodwoningen niet inbegrepen.

wen die bijkomstig voor huisvesting worden gebruikt, bedroeg ongeveer 250 woningen.

De totale woningvoorraad op einde 1961 kan geraamd worden op ongeveer 38.600 woningen.

In 1947 werden in het arrondissement Roeselare gemiddeld 355 personen geteld per 100 gezinnen. Na 1947 is een voortschrijdende gezinsverdunding tot uiting gekomen. Een gemiddelde gezinsgrootte van 3,30 personen voor Roeselare en Izegem en een gemiddelde gezinsgrootte van 3,55 personen voor de overige gemeenten van het arrondissement Roeselare blijken als norm te kunnen worden aangehouden (1). De bevolking van het arrondissement Roeselare zou dus circa 38.800 gezinnen omvatten. Wordt de woningbehoefte voor de normale wisseling op 2,5 % van de woningvoorraad geraamd, dan bedraagt de feitelijke woningbehoefte 39.800 woningen.

De woningvoorraad in het arrondissement Roeselare zou dus met 1.200 eenheden moeten opgedreven worden om tot een evenwicht tussen vraag en aanbod op de woningmarkt te komen. Te Roeselare bedraagt het tekort aan woningen 300 à 400 woningen. Te Izegem moet meer ruimte worden geschapen om de woonwisseling te versoepelen. Ook in een aantal landelijke gemeenten en vooral te Ardoeie, Gits, Moorslede, Lichtervelde en Ledegem blijkt de woningmarkt vrij krap te zijn en geen ruimte te laten voor een normale wisseling.

Bovendien moet op het kwalitatieve vlak de toestand nog aanzienlijk verbeteren. Vooral op de landelijke gemeenten laat de uitrusting van de woongebouwen heel wat te wensen over.

Indien aangenomen wordt dat de woningen gebouwd vóór 1918 uiterlijk tegen 1988 moeten vervangen worden, dan bedraagt de vervangingsbehoefte gemiddeld per jaar 220 woningen. Rekening houdend met de verwachte aangroei van de bevolking en de wijzigingen in de leeftijdsopbouw moeten voor de aangroei van het aantal gezinnen in de eerstvolgende jaren gemiddeld per jaar 320 woningen worden opgetrokken. De totale behoefte per jaar bedraagt aldus 540 woningen. Tijdens de periode 1957-61 bereikte

---

(1) In 1930 bedroeg de gemiddelde gezinsgrootte in het arrondissement Roeselare nog 3,88 eenheden tegenover 3,55 eenheden in 1947. Te Roeselare werd in 1947 een gemiddelde geregistreerd van 3,38, te Izegem van 3,32 en in de overige gemeenten samen een gemiddelde van 3,68 personen.

de aangroei van het aantal woningen gemiddeld 490 eenheden per jaar. Het huidig volume van de woningbouw blijkt aldus niet te volstaan voor de aangroei van de woningbehoefte en de vervangingsbouw; er moet bovendien een bijkomende inspanning verricht worden om het bestaande tekort op te heffen. In de huisvestingspolitiek moet aandacht worden geschonken aan de veranderingen in de gezinsstructuur (1) en aan de te verwachten industriële groei van enkele gemeenten in het Roeselaarse.

---

(1) Het aantal uitgebloeide gezinnen stijgt vrij vlug; te Roeselare werden in 1948 460 huizen bewoond door 1 persoon, in 1955 waren er reeds 601 en in 1961 was dit aantal gestegen tot 784 (Bron: Stad Roeselare: Verslag over het bestuur en de toestand der stadszaken, dienstjaar 1960-61, 18).

DEEL IV

UITBOUW VAN DE EKONOMIE
VAN HET ARRONDISSEMENT
ROESELARE

INLEIDING

Het totaal der beschikbare arbeidsplaatsen in het arrondissement Roeselare kan geraamd worden op ongeveer 50.500.

De industrie vormt in het Roeselaarse de voornaamste bron van tewerkstelling ; ongeveer 27.800 personen ⁽¹⁾ werken in deze sektor, dit is 55 % van de totale tewerkstellingskapaciteit.

In het ambachtswezen, in handel en diensten vinden ongeveer 16.200 personen een tewerkstellingsbron (32 % van de totale tewerkstellingskapaciteit). De landbouw stelt nog ongeveer 6.500 personen (13 %) tewerk ⁽²⁾.

In de hiernavolgende hoofdstukken zullen de diverse sectoren van de ekonomie in het Roeselaarse worden ontleed.

---

(1) Inclusief patroons en helpers.

(2) Inclusief niet-bestendig tewerkgestelde leden van het gezin van de landbouwers, voor het grootste gedeelte bestaande uit echtgenoten van bedrijfshoofden en vrouwelijke helpers die ook gedeeltelijk in het huishouden bezigheid vinden.

HOOFDSTUK I

STRUKTUUR EN WERKGELEGENHEID IN DE LANDBOUW

§ 1. Bodem en bodemgebruik.

A. Aard en omvang.

Het arrondissement Roeselare behoort, wat zijn bodemstructuur betreft, bijna geheel tot het licht-zandleemgebied dat deel uitmaakt van de Zandleemstreek. Enkel de noordelijke helft van Lichtervelde en gedeelten van Roeselare, Kachtem, Ardooië, Emelgem, Rumbeke, Izegem en Ingelmunster behoren tot het lemig-zandgebied van de Zandstreek (1).

De totale beteelde oppervlakte in het arrondissement Roeselare bedroeg in 1959 23.715 ha (2). In procent van de totale kadastrale oppervlakte betekende dit 79,8 % ; in West-Vlaanderen bedroeg het overeenkomstig aandeel 78,0 % en in het Rijk slechts 56,3 %.

Tussen 1929 en 1959 is de kultuurbodem in het Roeselaarse regelmatig verminderd. In 1929 werd nog 24.862 ha in teelt genomen ; in 1950 was deze oppervlakte verminderd tot 24.539 ha en in 1959 tot 23.715 ha (3).

De gemeenten waar de vermindering van het landbouwareaal tussen 1950 en 1959 het grootst was, waren Roeselare (177 ha), Lichtervelde (107 ha), Ingelmunster (96 ha) en Izegem (84 ha). Enkel te Westrozebeke was er een toename van het landbouwareaal (25 ha) (4).

(1) Zie deel I, hoofdstuk I, § 5, blz. 15.

(2) Algemene landbouwtelling van 15 mei 1959, telling naar ligging van de gronden.

(3) Inclusief braakgronden; de tellingen van 1929 en volgende jaren geschieden niet integraal volgens dezelfde maatstaven.

(4) Zie appendix IV, 1.

Het aandeel van het landbouwareaal in de totale oppervlakte van iedere gemeente is een goede aanwijzer voor het agrarisch karakter van de onderscheiden gemeenten.

Kaart IV, 1 geeft een visueel beeld van het belang van de landbouw in de diverse gemeenten van het arrondissement Roeselare.

Enkel in de verstedelijkte kernen Roeselare en Izegem wordt minder dan 65 % van de bodem in kultuur gebracht ⁽¹⁾. Te Ingelmunster bedraagt het aandeel van de betaalde oppervlakte tussen 65 en 75 %. Te Lichtervelde, Emelgem en Rumbeke ligt het aandeel van de kultuurbodem tussen 75 en 80 % van de totale oppervlakte. In alle overige gemeenten van het arrondissement wordt meer dan 80 % van de bodem voor de landbouw aangewend. De hoogste percentages worden bereikt te Westrozebeke (88 %), Oekene (87 %), Rollegem-Kapelle (86 %), Hooglede (86 %), Gits (86 %) en Ledegem (85 %).

De algemene landbouwtelling van 15 mei 1959 gaf voor het arrondissement Roeselare 4.440 landbouwbedrijven die als hoofd- of nevenberoep voortbrengen voor de verkoop; 19 van deze bedrijven waren uitbatingen zonder teelten. De totale oppervlakte door deze bedrijven betaald bedroeg 23.030,49 ha ⁽²⁾. Onder deze 4.440 landbouwbedrijven kwamen 3.144 bedrijven voor die meer dan 1 ha betaalden; door deze bedrijven van 1 ha en meer werden 22.517,97 ha in kultuur gebracht. In de verdere bespreking zal enkel gehandeld worden over deze 3.144 bedrijven van 1 ha en meer, tenzij het uitdrukkelijk anders vermeld wordt ⁽³⁾. De tuinbouwbedrijven worden afzonderlijk behandeld.

B. Gebruik van de bodem.

1. *De grootte van de landbouwbedrijven en de verhoudingen onder de grootteklassen.*

De grootte van het landbouwbedrijf is een belangrijk element

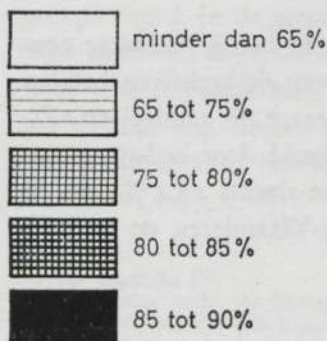
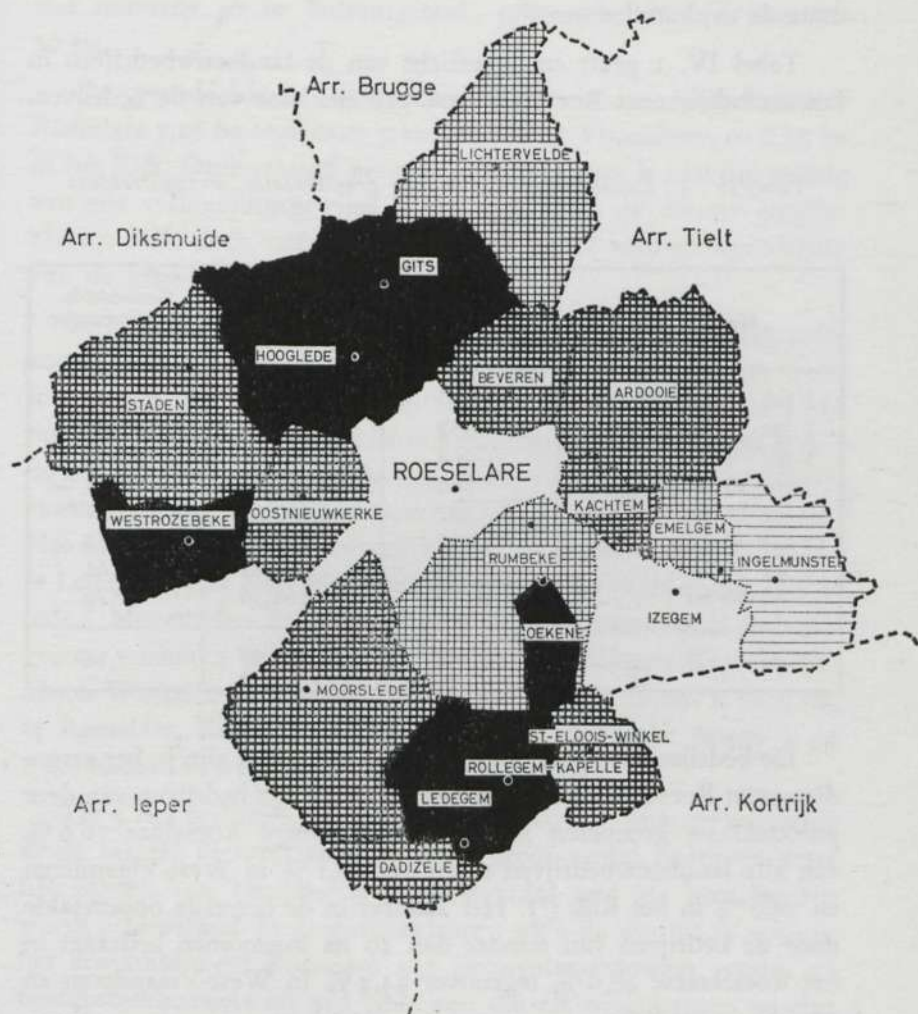
(1) Zie appendix IV, 1.

(2) Telling naar ligging van de bedrijfszetel, dus met inbegrip van de gronden buiten het arrondissement gelegen.

(3) De telling van 15 mei 1959 omvatte in totaal 17.787 aangiften voor een totale betaalde oppervlakte van 24.058,88 ha. Onder deze aangiften kwamen er 13.347 voor van personen die niet voor de verkoop voortbrengen en die gezamenlijk 1.028,39 ha betaalden; hiervan werden 27,57 ha uitgebaat door 10 personen die meer dan 1 ha betaalden.

Kaart IV, 1 : Teelgronden in pCt van de kadastrale oppervlakte in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1959.

tot het omgrenzen van de rendabiliteitskansen en beïnvloedt in hoge mate de exploitatievorm.

Tabel IV, 1 geeft een overzicht van de landbouwbedrijven in het arrondissement Roeselare naar grootteklasse van de bedrijven.

Tabel IV, 1 : Landbouwbedrijven naar grootteklasse, arrondissement Roeselare, 1959.

Grootteklasse	Aantal bedrijven	Beteelde oppervlakte (ha)	Gemiddelde bedrijfsgrootte (ha)
1 tot 3 ha	804	1.451,33	1,81
3 tot 5 ha	632	2.520,68	3,99
5 tot 7 ha	464	2.749,81	5,93
7 tot 10 ha	508	4.221,79	8,31
10 tot 15 ha	402	4.827,23	12,01
15 tot 20 ha	215	3.724,96	17,33
20 tot 30 ha	104	2.455,81	23,61
30 tot 50 ha	15	566,36	37,76
Totaal	3.144	22.517,97	7,16

De bedrijven met minder dan 10 ha teelgrond zijn in het arrondissement Roeselare sterk vertegenwoordigd. De bedrijven van deze grootteklasse groeperen in het arrondissement Roeselare 76,6 % van alle landbouwbedrijven tegenover 68,1 % in West-Vlaanderen en 74,6 % in het Rijk (1). Het aandeel in de beteelde oppervlakte door de bedrijven van minder dan 10 ha ingenomen bedraagt in het Roeselaarse 48,6 % tegenover 34,4 % in West-Vlaanderen en 38,6 % in het Rijk.

De bedrijven van 20 ha en meer zijn in het Roeselaarse zeer schaars vertegenwoordigd. Slechts 3,8 % van de bedrijven betalen meer dan 20 ha ; in West-Vlaanderen bedraagt dit aandeel 10,2 % en in het Rijk 7,4 %. De oppervlakte beteed door bedrijven van meer dan 20 ha beslaat in het Roeselaarse slechts 13,4 % van de kultuurbodem tegenover 32,3 % in West-Vlaanderen en 31,5 % in het Rijk.

(1) Zie appendix IV, 2.

In het arrondissement Roeselare komen slechts 15 bedrijven voor met minstens 30 ha kultuurgrond; geen enkel bedrijf overtreft 50 ha.

De gemiddelde bedrijfsgrootte bereikt in het arrondissement Roeselare 7,16 ha tegenover 9,20 ha in West-Vlaanderen en 8,33 ha in het Rijk. Deze relatief geringe bedrijfsgrootte is niet het gevolg van een verhoudingsgewijze lagere grootte in de diverse grootteklassen zelf, doch wel van een relatief sterke vertegenwoordiging van de laagste grootteklassen (1).

In het arrondissement Roeselare is de gemiddelde bedrijfsgrootte vooral klein in het oostelijk gedeelte van het arrondissement, evenals in de gemeenten Staden en Westrozebeke. Te Kachtem en te Lichtervelde bedraagt de gemiddelde bedrijfsgrootte minder dan 6 ha; de gemiddelde bedrijfsgrootte ligt tussen 6 en 7 ha te Izegem, Ingelmunster, Emelgem, Ardoois, Beveren, Gits, Staden en Westrozebeke. Het hoogste gemiddelde wordt bereikt te Dadizele (12,03 ha) en te Ledegem (9,21 ha). In de overige gemeenten in de strook Hooglede - Moorslede - St.-Eloois-Winkel ligt de gemiddelde bedrijfsgrootte tussen 7 en 9 ha; te Moorslede, Rollegem-Kapelle, St.-Eloois-Winkel en Hooglede ligt het gemiddelde tussen 8 en 9 ha, te Roeselare, Rumbleke, Oekene en Oostnieuwkerke tussen 7 en 8 ha. Kaart IV, 2 brengt deze verdeling in beeld.

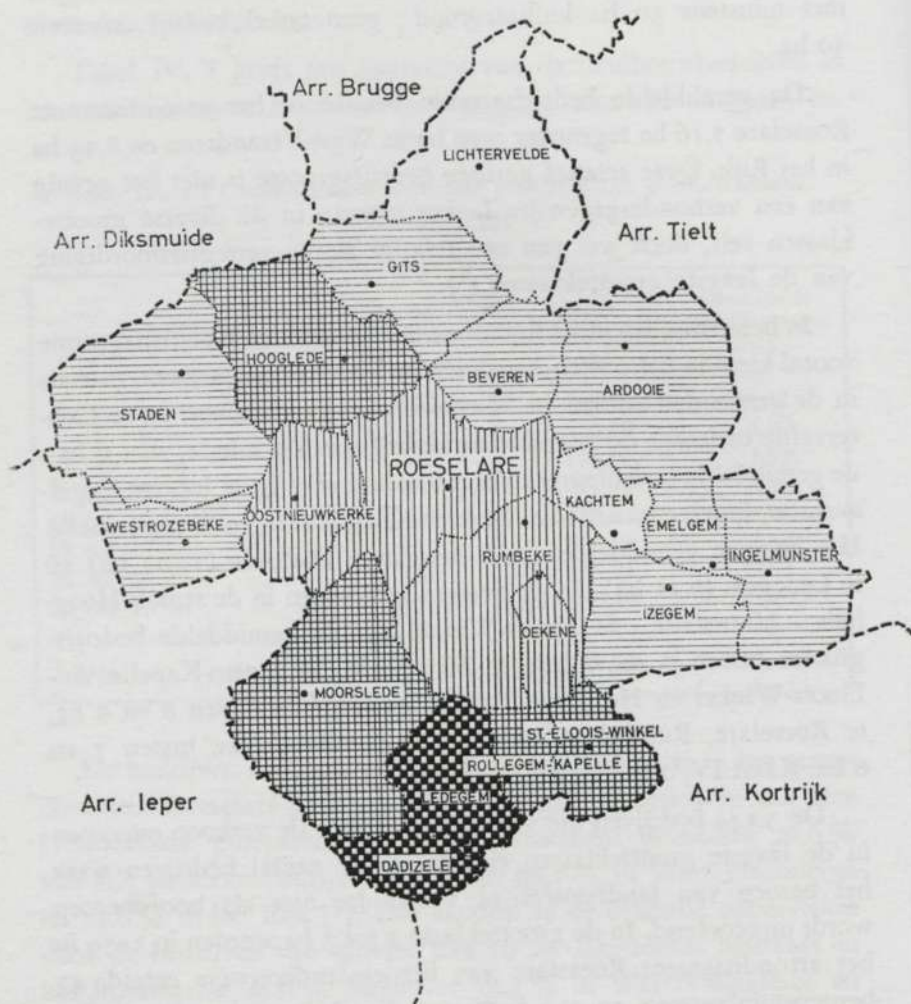
De 3.144 bedrijven die voortbrengen voor de verkoop omvatten in de laagste grootteklassen een vrij groot aantal bedrijven waar het beroep van landbouwer of veehouder niet als hoofdberoep wordt uitgeoefend. In de grootteklasse 1 tot 3 ha werden in 1959 in het arrondissement Roeselare 445 beroepslandbouwers geteld, 47 beroepstuinbouwers en 312 bedrijven die als nevenberoep werden geëxploiteerd. In de grootteklasse 3 tot 5 ha waren de overeenkomstige aantallen respectievelijk 561, 9 en 62 en in de grootteklasse 5 tot 7 ha respectievelijk 449, 2 en 13. In alle overige grootteklassen werden nog slechts 18 bedrijven geteld die niet als hoofdberoep (landbouw of tuinbouw) werden beheerd (2).

(1) Zie appendix IV, 2.

(2) Er werden onder de beroepslandbouwers en veehouders 18 bedrijven geregistreerd die minder dan 0,50 ha beteelden (gezamenlijk 5,18 ha) en 43 bedrijven die 50 a tot 1 ha beteelden (gezamenlijk 32,64 ha).

Kaart IV, 2 : Gemiddelde grootte van de landbouwbedrijven in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1959.

Tussen 1929 en 1959 is de gemiddelde bedrijfsgrootte toegenomen van 6,21 ha in 1929 tot 6,35 ha in 1950 en tot 7,15 ha in 1959. Er heeft zich een verschuiving doorgezet naar het grotere bedrijfstype. Het aantal bedrijven van minder dan 5 ha is verminderd van 2.086 in 1929 tot 1.909 in 1950 en tot 1.444 in 1959. Vooral het bedrijfstype van 10 tot 20 ha is in aantal toegenomen; het aantal steeg van 538 in 1929 tot 590 in 1950 en tot 617 in 1959. Tabel IV, 2 geeft een beeld van deze evolutie.

Tabel IV, 2: Evolutie van het grondgebruik naar grootteklasse van de bedrijven in het arrondissement Roeselare, 1929-59 (a).

Grootteklasse	Aantal bedrijven			Beteelde oppervlakte (in ha)		
	1929	1950	1959	1929	1950	1959
1 tot 3 ha	2.086	1.203	812	5.261,08	2.133,47	1.464,52
3 tot 5 ha		706	632		2.795,87	2.520,68
5 tot 10 ha	828	954	974	5.968,18	6.751,38	6.985,98
10 tot 20 ha	538	590	617	7.680,58	8.243,54	8.552,19
20 tot 30 ha	123	96	104	2.804,45	2.236,26	2.455,81
30 tot 50 ha	16	13	15	594,52	475,42	566,36
Totaal	3.591	3.562	3.154	22.308,81	22.635,94	22.545,54

De oppervlakte beteeld door bedrijven van minder dan 5 ha is tussen 1950 en 1959 gedaald met 19,2 %. De oppervlakte uitgbaat door bedrijven van 10 tot 20 ha steeg met 3,7 %.

Deze evolutie is in overeenstemming met wat zich voltrok in het Rijk en in West-Vlaanderen. In West-Vlaanderen verminderde het aantal bedrijven van minder dan 5 ha van 14.054 in 1950 tot 10.424 in 1959; de beteelde oppervlakte verminderde met 22,0 %. In het Rijk was er een vermindering van het aantal bedrijven van minder dan 5 ha van 147.599 in 1950 tot 96.343 in 1959; de beteelde oppervlakte daalde met 31,9 %. In het Rijk viel zelfs in de grootteklasse van 5 tot 10 ha nog een verminderd aantal bedrijven te registreren, nl. van 58.307 in 1950 tot 52.684 in 1959; de beteelde oppervlakte

(a) Bedrijven van tenminste 1 ha, inclusief de bedrijven niet voortbrengend voor de verkoop.

daalde met 8,9 %. Het aantal bedrijven van 10 tot 20 ha nam in West-Vlaanderen toe van 5.463 in 1950 tot 5.709 in 1959 en in het Rijk van 32.489 tot 35.188 ; de beteelde oppervlakte van deze bedrijven steeg respectievelijk met 4,2 % en met 13,4 % (1).

Zoals verder zal blijken kende de tuinbouwteelt in het Roeselaarse gedurende deze periode een merkwaardige opbloei. Dit is de grote verklarende faktor voor het voortbestaan van talrijke bedrijven met geringe areaaloppervlakte in het arrondissement.

2. *De bodemversnippering en de verkavelingsstructuur van de landbouwbedrijven.*

De versnippering van de gronden heeft in het arrondissement Roeselare scherpe vormen aangenomen.

In 1950 bereikte de gemiddelde oppervlakte van een grondstuk in dit arrondissement 2,49 ha ; in West-Vlaanderen werd een gemiddelde van 2,63 ha en in het Rijk van 1,08 ha geregistreerd (2).

In 1959 bedroeg de gemiddelde oppervlakte van een grondstuk in het Roeselaarse 2,16 ha. In West-Vlaanderen bedroeg dit gemiddelde 2,51 ha en in het Rijk 1,34 ha.

De versnippering van de bodem is dus minder uitgesproken dan in het Rijk doch iets meer dan in West-Vlaanderen.

In 7 gemeenten van het arrondissement Roeselare bedraagt de gemiddelde grootte van een grondstuk minder dan 2 ha ; kaart IV, 3 geeft een overzicht van deze toestand. Enkel te Dadizele (3,85 ha) en te Ledegem (3,39 ha) wordt een gemiddelde van meer dan 3 ha bereikt. Dit zijn de gemeenten waar de gemiddelde bedrijfsgrootte van de landbouwbedrijven ook het hoogst ligt. De gemiddelde grootte van de grondstukken per gemeente staat in nauw verband met de structuur van de bedrijven naar grootteklasse, zoals een vergelijking van kaart IV, 3 en kaart IV, 2 aantoont.

Tabel IV, 3 stelt de samenhang tussen de grootte van de bedrijven en de versnippering van de gronden in het licht (3).

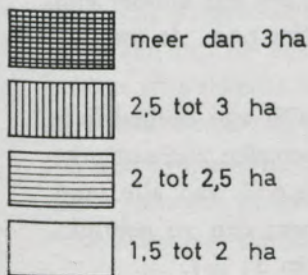
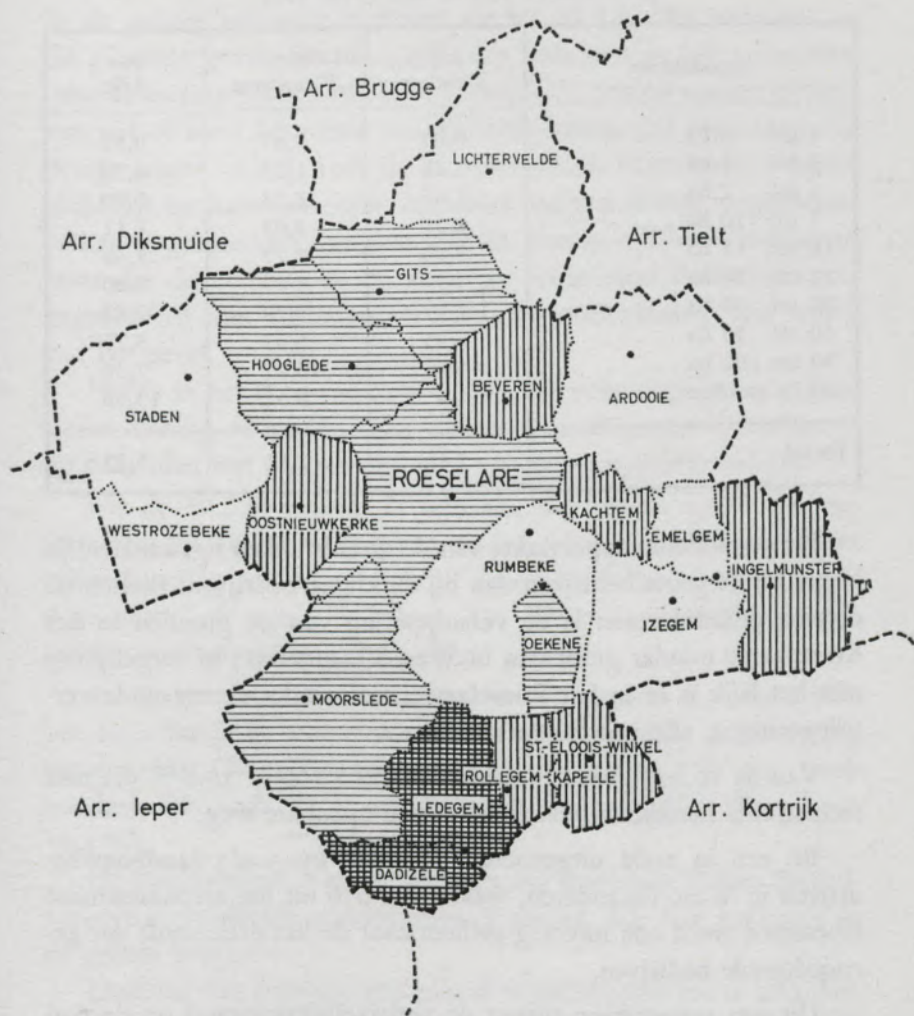
(1) Zie appendix IV, 1.

(2) Bedrijven van 1 ha en meer, inclusief de bedrijven van personen die als neven-beroep dit van landbouwer, veehouder of tuinbouwer uitoefenen, met uitsluiting van personen die enkel een moes- of fruittuin betelen voor eigen gebruik.

(3) Zie blz. 120.

Kaart IV, 3 : Gemiddelde grootte van de grondstukken in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1959.

Tabel IV, 3 : Gemiddelde oppervlakte van de grondstukken naar grootteklasse van de bedrijven, 1959.

Grootteklasse	Arr. Roeselare	West- Vlaanderen	Het Rijk
1 tot 3 ha	0,85	0,87	0,57
3 tot 5 ha	1,21	1,23	0,74
5 tot 7 ha	1,65	1,58	0,90
7 tot 10 ha	2,21	2,05	1,11
10 tot 15 ha	3,03	2,77	1,38
15 tot 20 ha	4,29	3,67	1,80
20 tot 30 ha	4,79	4,70	2,43
30 tot 50 ha	6,43	6,37	3,77
50 tot 100 ha	—	10,27	7,36
100 ha en meer	—	8,52	13,36
Totaal	2,16	2,51	1,35

De gemiddelde oppervlakte van de grondstukken ligt aanzienlijk hoger bij de grote bedrijven dan bij de kleine bedrijven. Binnen de diverse grootteklassen is de versnippering van de gronden in het Roeselaarse minder groot dan in West-Vlaanderen ; in vergelijking met het Rijk is er in het Roeselaarse een minder verregaande versnippering in alle grootteklassen.

Van de 10.408 grondstukken waren er 1.108 of 10,6 % die niet rechtstreeks bereikbaar waren langs een openbare weg.

Bij een in 1962 uitgevoerd onderzoek op 3.465 landbouwbedrijven in West-Vlaanderen, waaronder 636 uit het arrondissement Roeselare, werd ook navraag gedaan naar de kavelstructuur der geëneuëerde bedrijven.

Uit een vergelijking tussen de verkavelingstoestand op de 636 bedrijven in het arrondissement Roeselare met de 3.465 bedrijven in geheel de provincie West-Vlaanderen blijkt een iets minder gunstige kavelstructuur der Roeselaarse exploitaties t.o.v. de toestand in West-Vlaanderen.

Uit de vergelijking blijkt namelijk dat 7,9 % van de bedrijven uit het Roeselaarse uit meer dan 15 gebruikspcelen zijn samengesteld (in West-Vlaanderen 6,9 %), terwijl 24,9 % van alle landbouwexploitaties in het arrondissement uit meer dan 10 gebruikspcelen samengesteld zijn (in West-Vlaanderen 23 %).

Bij 82,7 % der steekproefgevallen in het arrondissement Roeselare ligt het verste perceel op minder dan 2 km van de hoeve. In de gehele provincie verkeren slechts 68,4 % der bedrijven in dit gunstige geval. Slechts 4,4 % der bedrijven in het arrondissement Roeselare hebben het verst verwijderde perceel op een afstand van vijf of meer kilometer van de bedrijfszetel. Dit percentage bedraagt echter 11,6 % voor de provincie West-Vlaanderen, waaruit blijkt dat het arrondissement Roeselare wel een lichtjes ongunstiger verkavelingsstructuur vertoont dan de provincie West-Vlaanderen, maar dat de percelen er op gunstiger wijze rond de bedrijfszetel gegroepeerd zijn. Dit laatste is voor alle grootteklassen van bedrijven het geval.

Het is in het licht van deze cijfers niet onbelangrijk na te gaan welke mening de landbouwers uit het arrondissement Roeselare er op nahouden wat de wenselijkheid van ruilverkaveling betreft.

Uit de W.E.S.-enquête is gebleken dat slechts 3,1 % der geënuquëeerden uit het arrondissement Roeselare van mening zijn dat ruilverkaveling voor hun bedrijf noodzakelijk is, terwijl 24,7 % deze nuttig of wenselijk achten. De Westvlaamse verhoudingen terzake zijn respectievelijk 3,3 % en 29,2 %.

8,4 % der landbouwers uit het arrondissement Roeselare hebben betreffende de wenselijkheid van ruilverkaveling geen mening uitgesproken (West-Vlaanderen 8,1 %) terwijl 63,8 % deze noch noodzakelijk, noch nuttig, noch wenselijk achten (West-Vlaanderen 59,4 %).

De landbouwers in het arrondissement Roeselare blijken de ruilverkavelingsgedachte minder gunstig gezind dan hun kollega's in de gehele provincie.

Deze minder gunstige gezindheid is gedeeltelijk toe te schrijven aan de betere groepering der percelen rond de bedrijfsgebouwen en anderzijds aan het feit dat het arrondissement Roeselare minder last heeft van waterzieke landbouwgronden.

Waar 52,2 % der Westvlaamse exploitaties met dit probleem hebben af te rekenen hebben in het arrondissement Roeselare slechts 48,5 landbouwers op honderd waterzieke landbouwgronden.

40,6 % der Westvlaamse landbouwers hebben minstens één hectare waterzieke gronden, terwijl deze verhouding in het arrondissement Roeselare slechts 33,8 % bedraagt.

Nu is het een bekend feit dat de ruilverkaveling evenzeer van belang is voor de sanering van de waterhuishouding der landerijen als voor de eigenlijke herstructurering der grondkavels, zodat het mede aan de basis ligt van de minder dringende behoefte in het arrondissement Roeselare.

Opvallend is evenwel het veel gunstiger onthaal dat de ruilverkavelingsgedachte vindt bij de landbouwers in het arrondissement Roeselare die de volledige cyclus van het landbouwonderwijs hebben genoten. Onder deze landbouwers (33) zijn 42,4 % de ruilverkaveling gunstig gezind (15 % achten ze noodzakelijk, 27,3 % nuttig). Slechts 3,1 % dezer best-geschoolde landbouwers hebben over de ruilverkaveling geen opinie.

3. *Specialisatie in de uitbatingsvormen.*

De uitbatingswijze der landbouwbedrijven is in het Roeselaarse intensiever dan in de overige gedeelten van de provincie. Niet alleen de aard van de zandlemige bodem leent zich hiertoe uitstekend, ook de relatief geringe groottestructuur der bedrijven werkt een intensieve landbouw in de hand. Talrijke kleinere bedrijven in het Roeselaarse schakelden reeds gedeeltelijk om naar grove groententeelt, die in veel gevallen de plaats heeft ingenomen van de eertijds bloeiende cichoreikultuur.

Uit een onderzoek op een steekproef van 636 bedrijven in het arrondissement Roeselare (1) blijkt dat nagenoeg 30,7 % der landbouwbedrijven er akkerbouw-bedrijven zijn, naast 15,7 % gemengde akkerbouw-veeteelt bedrijven. Verder zijn circa 10,1 % der exploitaties op veeteelt georiënteerd zonder zich echter intensief of op gespecialiseerde wijze op deze activiteiten toe te leggen. De respectievelijke verhoudingen voor de provincie West-Vlaanderen zijn 32,7 %, 21,5 % en 11,4 %.

30,3 % der landbouwexploitaties in het arrondissement Roeselare bedrijven de veeteelt op intensieve wijze, terwijl nogmaals 8,9 % als gespecialiseerde veeteeltbedrijven moeten worden beschouwd. In de provincie kunnen respectievelijk 23,6 % en 4,1 % der exploitaties als intensieve en gespecialiseerde veeteeltbedrijven

(1) In de loop van 1962 voerde het W.E.S. een onderzoek uit op 3.465 landbouwbedrijven in de provincie West-Vlaanderen, waarvan er 636 in het arrondissement Roeselare gesitueerd waren. Op grond van de onderlinge verhoudingen tussen totale areaaloppervlakte, oppervlakte weiland en de diverse veesoorten op het bedrijf aanwezig, werden deze bedrijven naar uitbatingswijze gerangschikt.

worden beschouwd. De Roeselaarse landbouwers die zich op intensieve wijze op veeteelt toeleggen verwachten vooral heil van de pluimveehouderij (17,1 % van alle exploitaties tegenover 9,5 % in West-Vlaanderen).

Onder de landbouwbedrijven, gespecialiseerd op veeteelt (8,9 %), zijn vooral de varkensfokkerijen talrijk; deze maken 4 % uit van alle exploitaties in het Roeselaarse, 3 % zijn fokkerijen en mesterijen van jong rundvee.

4. De uitbatingswijze van de landbouwgrond naar huur- en eigendomsgebruik.

Het aandeel van de teelgronden die in eigendom worden uitgebaat bedraagt in het arrondissement Roeselare 31,4 %. In West-Vlaanderen beloopt het overeenkomstig verhoudingscijfer 23,7 % en in het Rijk 31,8 %. In 1950 waren de overeenkomstige percentages respectievelijk 28,8 %, 20,8 % en 32,1 % (1).

De samenhang tussen de grootte van de bedrijven en het gedeelte dat in eigendom wordt uitgebaat is sprekend. Tabel IV, 4 is illustrerend terzake.

Tabel IV, 4: Eigendomsverhoudingen naar de grootte van de bedrijven, in het arrondissement Roeselare, in West-Vlaanderen en in het Rijk, 1959.

Grootteklasse	Aandeel uitgebaat als eigenaar			
	Arr. Roeselare		West-Vlaanderen	Het Rijk
	absol.	in pCt	in pCt	in pCt
1 tot 3 ha	674	46,4	42,6	46,1
3 tot 5 ha	947	37,6	32,4	39,0
5 tot 7 ha	973	35,4	29,2	37,1
7 tot 10 ha	1.533	36,3	28,3	36,1
10 tot 15 ha	1.399	29,0	25,4	34,3
15 tot 20 ha	864	23,2	21,3	30,9
20 tot 30 ha	516	21,0	15,7	26,1
30 tot 50 ha	155	27,4	14,7	23,2
50 tot 100 ha	—	—	20,3	15,8
100 ha en meer	—	—	63,4	20,0
Totaal	7.061	31,4	23,7	31,8

(1) Bedrijven van 1 ha en meer, inclusief de bedrijven van personen die als nevenberoep dit van landbouwer, veehouder of tuinbouwer uitoefenen, met uitsluiting van personen die enkel een moes- of fruittuin betelen voor eigen gebruik.

Het verhoudingsgewijze hoge aandeel van de teelgrond in eigendom in vergelijking met West-Vlaanderen wordt niet enkel bepaald door de relatieve kleinstructuur van de bedrijven en de samenhang tussen bedrijfsgrootte en eigendomsverhouding, doch tevens door een hogere eigendomsverhouding in de onderscheiden grootteklassen. In elk van de grootteklassen is het aandeel dat in eigendom wordt uitgebaat groter dan in West-Vlaanderen.

In vergelijking met het Rijk is het aandeel van het in eigendom uitgebate areaal in de meeste grootteklassen iets geringer.

De gemeenten met een hoog percentage in eigendom uitgebate kultuurbodem zijn gemeenten met een lage gemiddelde hoeveegrootte. Kaart IV, 4 geeft de eigendomsverhoudingen per gemeente weer.

Ter gelegenheid van een algemeen onderzoek in de Westvlaamse landbouw door het W.E.S. uitgevoerd in de loop van 1962 werd op de 636 geënuquëeerde landbouwbedrijven uit het arrondissement Roeselare de eigendom-huurverhouding nagegaan.

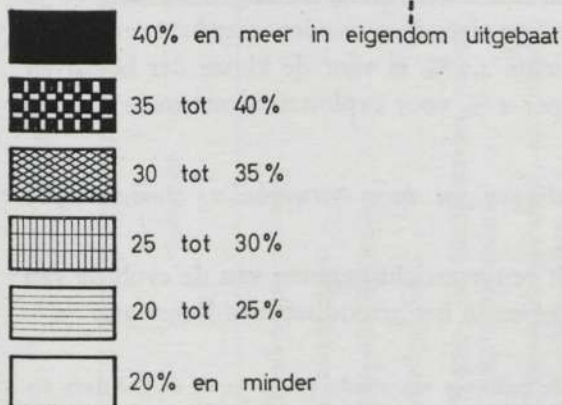
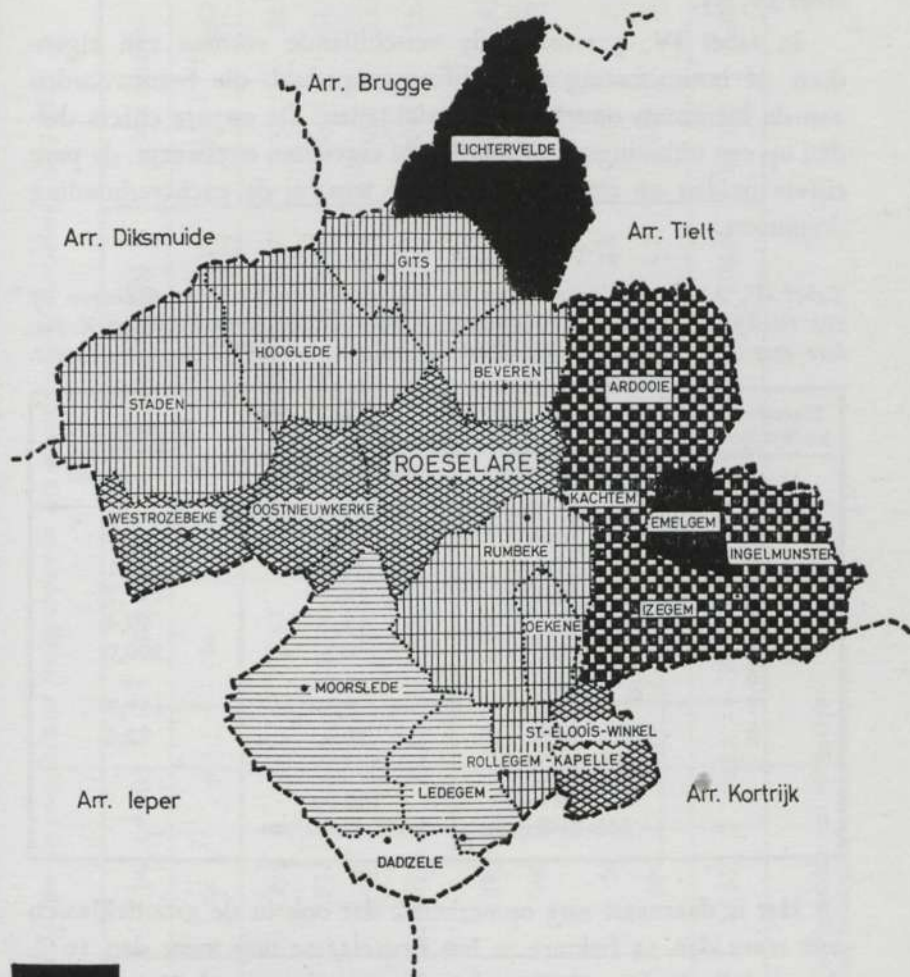
Men onderscheidt hierbij 8 verschillende vormen van uitbating naargelang van het aandeel van pacht en eigendom in de totale bedrijfsoppervlakte en in de bedrijfsgebouwen.

1. het bedrijf wordt in volledige eigendom uitgebaat ;
2. het bedrijf wordt volledig in huur genomen ;
3. meer dan de helft van de grond met hofplaats en gebouwen is eigendom van de exploitant ;
4. meer dan de helft van de grond met de hofplaats wordt in huur genomen ;
5. alle grond is eigendom, maar de hofplaats wordt gehuurd ;
6. alle grond wordt gehuurd, maar de hofplaats is eigendom ;
7. meer dan de helft van de grond wordt in eigendom uitgebaat terwijl de hoevegebouwen gehuurd worden ;
8. meer dan de helft van de grond wordt gehuurd, de hofplaats is eigendom van de exploitant.

Wanneer nu de eigendoms- en huurverhoudingen in de 636 onderzochte bedrijven van het arrondissement Roeselare worden vergeleken met de steekproef van de 3.465 bedrijven in geheel de provincie komt men tot de vaststelling dat alle vormen van eigendom-uitbating in het arrondissement Roeselare sterker zijn

Kaart IV, 4 : Aandeel van de teelgronden in eigendom uitgebaat in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1959.

vertegenwoordigd dan in de provincie West-Vlaanderen (zie tabel IV, 5).

In tabel IV, 5 worden de verschillende vormen van eigendom- of huuruitbating door cijfers aangeduid, die beantwoorden aan de hierboven omschreven modaliteiten. De onpare cijfers duiden op een uitbatingswijze waarbij de eigendom overweegt, de pare cijfers duiden op een uitbatingswijze waarbij de pachtverhouding domineert.

Tabel IV, 5 : Vergelijking tussen de eigendoms- en pachtverhoudingen op een steekproef van 636 landbouwexploitaties uit het arrondissement Roeselare met 3.465 bedrijven uit West-Vlaanderen. — W.E.S.-enquête, 1962.

Eigendoms- en pachtverhouding	Procentuele verdeling arr. Roeselare	Procentuele verdeling West-Vlaanderen	Dispariteits-indexcijfers W.-VI. = 100
Modaliteit			
1	15,4	10,1	152,5
2	36,9	38,8	95,1
3	18,2	16,3	111,7
4	15,9	16,0	99,4
5	0,6	0,3	200,0
6	—	1,4	—
7	1,1	0,7	157,1
8	11,9	16,4	72,6
	100 = 636 bedrijven	100 = 3.465 bedrijven	

Het is daarnaast nog opmerkelijk dat ook in de grootteklassen met meer dan 15 hectare in het Roeselaarse nog meer dan 10 % der exploitaties in volledige eigendom worden uitgebaat terwijl dit in West-Vlaanderen slechts 4,2 % is voor de klasse der bedrijven met 15 à 20 ha en amper 2 % voor exploitaties met meer dan 20 hectare.

5. De teeltverhoudingen en hun ontwikkeling tussen 1929 en 1959 (1).

In tabel IV, 6 wordt een overzicht gegeven van de evolutie van de voornaamste teeltgroepen in het arrondissement Roeselare.

(1) Alle bedrijven inclusief de bedrijven van minder van 1 ha en de bedrijven die niet voortbrengen voor de verkoop.

Tabel IV, 6 : Ontwikkeling van de voornaamste teeltgroepen in het arrondissement Roeselare, 1929-59.

Teeltgroep	Jaar 1929 (a)		Jaar 1950 (a)		Jaar 1950 (b)		Jaar 1959 (b)	
	ha	pCt	ha	pCt	ha	pCt	ha	pCt
Weiden en grasland	5.798	23,5	7.187	29,3	7.351	29,7	7.322	30,5
Graangewassen	7.734	31,4	7.266	29,6	7.311	29,5	7.448	31,0
Nijverheidsgewassen	4.526	18,4	3.705	15,1	3.713	15,0	3.296	13,7
Aardappelen	3.513	14,2	3.471	14,1	3.482	14,0	3.294	13,7
Wortel- en knolgewassen andere dan aardappelen	1.485	6,0	1.452	5,9	1.455	5,9	1.092	4,6
Groenvoedergewassen en diverse voedergewassen	560	2,3	122	0,5	122	0,5	51	0,2
Droog geoogste peulvruchten	54	0,2	1.336	5,5	556	2,2	460	1,9
Overige teelten	992	4,0			792	3,2	1.066	4,4
Totaal	24.662	100,0	24.539	100,0	24.782	100,0	24.029	100,0

(a) Telling naar ligging van de gronden; braakgronden niet inbegrepen.

(a) Telling naar ligging van de bedrijfszetel; braakgronden niet inbegrepen.

a. Weiden en grasland.

De toename sinds 1929 van de kultuurbodem voorbehouden aan weiden en grasland is zeer aanzienlijk. In 1959 nam de oppervlakte gras- en weiland in het Roeselaarse 7.322 ha in tegenover 7.351 ha in 1950 ⁽¹⁾ en 5.798 ha in 1929. Het aandeel in het totale landbouw-areaal steeg van 23,5 % in 1929 tot 29,7 % in 1950 en tot 30,5 % in 1959 ⁽²⁾.

Dergelijke ontwikkeling deed zich ook in West-Vlaanderen en in het Rijk voor. Het aandeel van het gras- en weiland steeg in West-Vlaanderen van 30,8 % in 1929 tot 35,8 % in 1950 en tot 36,5 % in 1959 ; in het Rijk was de evolutie 37,5 % in 1929, 46,0 % in 1950 en 47,6 % in 1959 ⁽³⁾. Deze toename van de oppervlakte grasland staat in nauwe relatie met de toename van de veestapel in de gehele Belgische landbouw. Vooral de kleinere bedrijven hebben zich gedurende de laatste tientallen jaren op veredelende en meer arbeidsintensieve landbouw toegelegd. Dit is in onze gewesten meestal via de veeteelt geschied. In het Roeselaarse heeft ook de tuinbouw een belangrijke toename gekend zoals verder zal blijken. In het Roeselaarse is de veeuitbating met uitbreiding van het graslandareaal vooral in de plaats gekomen van de vroeger bloeiende nijverheidsteelten cichorei en tabak.

b. Graangewassen.

Het graanareaal was in het Roeselaarse dalend tussen 1929 en 1950, namelijk van 7.734 ha tot 7.311 ha, en licht stijgend tussen 1950 en 1959 ; in 1959 werden 7.448 ha door graangewassen ingenomen ⁽⁴⁾. Het aandeel in de totale landbouwoppervlakte daalde van 31,4 % in 1929 tot 29,5 % in 1950 en steeg opnieuw tot 31,0 % in 1959.

In West-Vlaanderen was de evolutie als volgt : 34,4 % in 1929, 35,2 % in 1950 en 36,7 % in 1959 ; in het Rijk waren de overeenkomstige percentages 31,8 %, 29,6 % en 30,7 %.

(1) Voor het jaar 1950 telkens naar ligging van de bedrijfszetel.

(2) De telling van 15 mei 1962 gaf een totaal van weiden en grasland van 7.307 ha. In deze telling zijn de bedrijven die niet voortbrengen voor de verkoop niet inbegrepen. De telling heeft betrekking op 4.132 bedrijven met een totale betaalde oppervlakte van 22.837 ha.

(3) Zie appendix IV, 4.

(4) De telling van 1962 geeft 6.713 ha graangewassen.

Binnen de teeltgroep graangewassen werd een steeds groeiend aandeel ingeruimd aan de teelt van tarwe en vooral van gerst (zie tabel IV, 7).

Tabel IV, 7 : Evolutie van de teelt van graangewassen, naar soort, in het arrondissement Roeselare, 1929-59.

Graansoort	1929	1950	1959	Index 1929 = 100	
	(in ha)			1950	1959
Tarwe . . .	1.865,65	2.406,80	3.169,73	129,0	169,9
Rogge . . .	2.892,97	685,85	244,07	23,7	8,4
Gerst . . .	17,76	1.537,53	1.712,01	8.657,3	9.639,7
Haver . . .	2.940,81	2.669,86	2.266,63	90,8	77,1
Overige . .	16,65	10,64	55,62	63,9	334,1
Totaal . . .	7.733,84	7.310,68	7.448,06	94,5	96,3

Het areaal zomergerst was zeer snel stijgend : amper 13,10 ha in 1929, 1.456,11 ha in 1950 en 1.541,45 ha in 1959 ⁽¹⁾. Na de tweede wereldoorlog is de zomergerstteelt in West-Vlaanderen een renderende kultuur geworden die uitstekend past in de vruchtafwisseling en de werkverdeling ⁽²⁾.

In 1959 nam West-Vlaanderen 33,2 % op van de totale in het Rijk betaalde oppervlakte zomergerst. De zomergerstteelt is in het arrondissement Roeselare minder doorgedrongen dan in andere gewesten van West-Vlaanderen. In het arrondissement Roeselare bedroeg het aandeel van het areaal zomergerst in de totale betaalde oppervlakte 6,4 % tegenover 9,9 % in West-Vlaanderen en 4,4 % in het Rijk.

De roggeteelt heeft sterk aan betekenis ingeboet. De vooruitgang in de bemestingsmethoden heeft deze evolutie in de hand gewerkt.

(1) 1.341 ha in 1962.

(2) Zie O. VANNESTE, J. THEYS en M. ZWAENEPOEL : « Het arrondissement Oostende, een regionaal-ekonomische studie », Brugge, 1962, 176-177.

c. Nijverheidsgewassen.

De teelt van nijverheidsgewassen is op heden minder belangrijk dan in 1929. Er worden nog steeds 3.296 ha door nijverheidsgewassen ingenomen (1).

De beteelde oppervlakte daalde van 4.526 ha in 1929 tot 3.713 ha in 1950 en tot 3.296 ha in 1959 (2). Het aandeel in het landbouwareaal daalde van 18,4 % in 1929 tot 15,0 % in 1950 en 13,7 % in 1959.

In West-Vlaanderen was de vermindering zeer belangrijk tussen 1929 en 1950, namelijk van 10,5 % tot 7,8 %; in 1959 was de oppervlakte bezet met nijverheidsgewassen even groot als in 1950 doch het aandeel was lichtjes gestegen tot 8,0 %. In het Rijk waren de overeenkomstige percentages respectievelijk 4,6 %, 5,2 % en 5,1 %.

De vermindering van de nijverheidsteelten is vooral het gevolg van de terugloop van de teelt van koffiecichorei. Waar vóór de tweede wereldoorlog de Belgische cichoreiprijzen richtinggevend waren in Europa, volgen ze thans de wereldprijs; vooral Polen verdrong de traditionele cichoreigewesten. Het Roeselaarse was vóór 1940 een belangrijk centrum van cichoreiteelt. Op een totaal van 6.379 ha koffiecichorei geteeld in het Rijk in 1929 nam het arrondissement Roeselare 2.187 ha voor zijn rekening, dit is een aandeel van 34,3 %; ten opzichte van West-Vlaanderen bedroeg het aandeel 38,1 %.

In 1959 werden in het arrondissement Roeselare nog slechts 675 ha aan de teelt van koffiecichorei voorbehouden (3).

Tabel IV, 8 geeft een overzicht van de evolutie van de teelt van nijverheidsgewassen in het Roeselaarse.

Het areaal suikerbieten is na 1950 aanzienlijk uitgebreid; tegenover 547 ha in 1929 en 560 ha in 1950 werden in 1959 1.229 ha suikerbieten geteeld (4).

(1) Te Beitem-Rumbeke is het « Provinciaal Centrum voor Onderzoek en Voorlichting ter bevordering van de Nijverheidsteelten » gevestigd. Het werd opgericht in 1956, het instituut werd ingehuldigd in 1959 en kreeg de benaming Instituut Arthur Olivier.

(2) 3.370 ha in 1962.

(3) 502 ha in 1962.

(4) 1.094 ha in 1962.

Het vlasareaal is vrij schommelend, terwijl de oppervlakte bezet met tabak in de jongste jaren weerom een stijgende tendens aan-geeft.

Tabel IV, 8 : Evolutie van de teelt van nijverheidsgewassen in het arrondissement Roeselare, 1929-59.

	1929	1950	1959	Index 1929 = 100	
	(in ha)			1950	1959
Koffiecichorei	2.187	1.088	675	49,7	30,9
Vlas	1.620	1.804	1.071	111,4	66,1
Suikerbieten	547	560	1.229	102,4	224,7
Tabak	167	254	319	152,1	191,0
Overige	5	7	2	140,0	40,0
Totaal	4.526	3.713	3.296	82,0	72,8

d. Aardappelen.

De aardappelteelt handhaafde zich in 1950 nog op hetzelfde niveau als in 1929, namelijk circa 3.500 ha ; na 1950 daalde het areaal tot 3.294 ha. Het aandeel van de aardappelteelt bedroeg 14,2 % in 1929, 14,0 % in 1950 en 13,7 % in 1959.

In West-Vlaanderen en het Rijk was er reeds tussen 1929 en 1950 een gevoelige vermindering van de teelt van aardappelen te registreren ; het aandeel in de betaalde oppervlakte daalde in West-Vlaanderen van 10,8 % tot 9,6 % en in het Rijk van 8,0 % tot 5,5 %. Tussen 1950 en 1959 viel een verdere daling waar te nemen ; het aandeel bedroeg in 1959 voor West-Vlaanderen 8,8 % en voor het Rijk 4,6 %.

De bodemstructuur in het Roeselaarse laat, beter dan in vele andere gewesten van de provincie, het gebruik van de modernste aardappelrooimachines toe waarbij de oogst reeds bij het rooien gesorteerd en opgezakt wordt. Deze faktor verklaart in belangrijke mate het voortbestaan van een groot aardappelareaal in het Roeselaarse.

Tijdens de jongste jaren is bovendien de teelt van vroege aardappelen belangrijk geworden in het Roeselaarse ; deze speculatie die nauw bij de tuinbouw aansluit besloeg in 1959 een oppervlakte van 767,99 ha tegenover 245,76 ha in 1950 en 345,35 ha in 1929.

e. Wortel- en knolgewassen.

De teelt van wortel- en knolgewassen, andere dan aardappelen, kende slechts geringe schommelingen tussen 1929 en 1950. Na 1950 verminderde het areaal voeder- en halfsuikerbieten van 1.409 ha tot 1.073 ha in 1959. Het aandeel van deze teelt bedroeg 5,7 % in 1929 en 1950 en daalde tot 4,5 % in 1959. De teelt van voederwortelen en andere wortel- en knolgewassen verminderde van 68 ha in 1929 tot 19 ha in 1959.

In West-Vlaanderen was de teelt van voeder- en half-suikerbieten stagnerend tussen 1929 en 1950 en dalend na 1950 ; het aandeel in de betaalde oppervlakte verminderde van 5,1 % in 1929 en 1950 tot 4,0 % in 1959. In het Rijk werd de teelt van voeder- en half-suikerbieten reeds ingekrompen tussen 1929 en 1950 ; het aandeel daalde van 4,3 % in 1929 tot 4,2 % in 1950 en tot 3,1 % in 1959. De teelt van voederwortelen en andere wortel- en knolgewassen verminderde van 639 ha in 1929 tot 129 ha in 1959 in West-Vlaanderen en van 7.646 ha in 1929 tot 1.225 ha in 1959 in het Rijk.

f. Groenvoedergewassen.

De teelt van groenvoedergewassen is dalend ; in 1959 werden nog slechts 51 ha (0,2 %) betaald, tegenover 122 ha (0,5 %) in 1950 en 560 ha (2,3 %) in 1929.

In West-Vlaanderen evolueerde het aandeel van 2,4 % in 1929 tot 1,2 % in 1950 en tot 0,9 % in 1959 ; in het Rijk waren de overeenkomstige percentages respectievelijk 6,0 %, 3,3 % en 2,7 %.

g. Overige teelten.

Onder de overige teelten is vooral de teelt van droog geoogste peulvruchten en meer in het bijzonder de teelt van droog geoogste erwten belangrijk geworden. In 1929 werden nauwelijks 28,06 ha erwten droog geoogst ; in 1950 waren het reeds 533,62 ha. In 1959 bedroeg het areaal 445,73 ha. Deze teelt is in West-Vlaanderen na de tweede wereldoorlog vrij belangrijk geworden (1) ; op heden

(1) In 1959 had West-Vlaanderen 74,1 % van de totale betaalde oppervlakte in het Rijk.

zijn de perspectieven voor lonende afzet minder gunstig geworden (1).

De teelt van landbouwzaden en pootgoed voor de verkoop nam in 1959 19,62 ha in beslag.

De overige teelten omvatten hoofdzakelijk teelt van groenten en fruit voor verbruik in het eigen gezin en tuinbouwteelt voor de handel. Gelet op de jongste evolutie van de groenteteelt in het Roeselaarse en het belang van deze oriëntering als middel tot intensivering op het gemengd landbouwbedrijf, wordt hierna nadere aandacht besteed aan de tuinbouwteelt in dit arrondissement. Het arbeidsintensief karakter van de groenteteelt verruimt de bestaansmogelijkheden op de talrijke kleine en middelgrote bedrijven; de teruggang van de cichoreibezaaïingen heeft een tegenhanger gevonden in de verbreiding van de extensieve groenteteelt.

De aanwezigheid van een degelijk afzetapparaat en een flink uitgebouwd tuinbouwonderwijs hebben deze evolutie begunstigd. Een aantal bedrijven die aanvankelijk alleen extensieve groenteteelt in open lucht beoefenden, evolueerden geleidelijk naar de intensieve tuinbouw onder glas.

h. Tuinbouw.

Op 15 mei 1959 werden in het arrondissement Roeselare 171 beroepstuinbouwers geteld die gezamenlijk 203,31 ha beteelden. Hieronder werden 5 tuinbouwers geteld die meer dan 5 ha beteelden en 9 tuinbouwers die 3 tot 5 ha beteelden; het grootste aantal beroepstuinbouwers, namelijk 57, bebouwde een oppervlakte van minder dan 0,50 ha, terwijl 53 tuinbouwers een oppervlakte van 50 a tot 1 ha en 47 tuinbouwers een oppervlakte van 1 tot 3 ha in gebruik hadden. De gemiddelde beteelde oppervlakte bedroeg 1,19 ha. Niet al de kultuurgrond van deze bedrijven werd echter voorbehouden aan specifieke tuinbouwteelten. Door de beroepstuinbouwers werden 98,57 ha aan tuinbouwteelt voorbehouden, door beroepslandbouwers 457,33 ha en door personen die als nevenberoep dit van landbouwer of tuinbouwer uitoefenen en die produkten van hun bedrijf verkopen nog 59,86 ha (2). De totale oppervlakte

(1) In 1962 besloeg het areaal droog geogste peulvruchten in het Roeselaarse nog slechts 243 ha.

(2) Het totaal aantal aangevers van tuinbouwteelten beliep 1.024.

bezet door tuinbouwteelten voor de verkoop bedroeg volgens de algemene landbouwtelling van 15 mei 1959 615,76 ha (1).

Tijdens de jongste jaren was de uitbreiding van de tuinbouwteelt in het arrondissement Roeselare zeer belangrijk. Volgens de landbouwtelling van 15 mei 1962 was een areaal van 1.301 ha bezet met tuinbouwteelten voor de verkoop bestemd (2).

De gemeenten met de grootste oppervlakten tuinbouwteelten in 1962 waren: Ardooië (199 ha), Staden (137 ha), Moorslede (113 ha), Hooglede (112 ha), Ingelmunster (104 ha) en Roeselare (93 ha). In verhouding tot de totale betaalde oppervlakte werden de hoogste percentages waargenomen te Emelgem (10,8 %), Ardooië (10,5 %), Ingelmunster (9,8 %), Kachtem (9,0 %), Westrozebeke (7,0 %), Oostnieuwkerke (6,6 %), Roeselare (6,7 %) en Staden (6,5 %).

Het gemiddelde voor het arrondissement Roeselare bedroeg 5,7 %.

De groenteteelt benam in 1962 in het arrondissement Roeselare 1.175 ha, de fruitteelt 60 ha, de teelt van bloemen, bloembollen, snijbloemen en sierplanten 2 ha, de teelten onder glas voor de verkoop bestemd 26 ha (3) en de kweek van bomen en heesters 38 ha.

De voornaamste teeltgroepen onder de groenteteelt waren: groen-geogste erwten (516 ha), groen-geogste bonen (279 ha), schorseneer (161 ha), tuinwortelen (81 ha), ajuin (37 ha), bloemkolen (33 ha), kropsla (19 ha), rode kolen (13 ha), prei (7 ha), witloof (5 ha) en spinazie (4 ha). De groen geogste erwten en bonen zijn hoofdzakelijk voor de inmaaknijverheid bestemd (respectievelijk 481 ha en 255 ha). Schorseneer wordt vooral gekweekt te Ardooië (52 ha) en Ingelmunster (45 ha) en bloemkolen te Gits (12 ha).

De tellingsgegevens over de groenteteelt stemmen echter niet met de werkelijkheid overeen. De betaalde oppervlakte is in feite groter (4). Zowel de extensieve als de intensieve groenteteelt heb-

(1) Voor het verbruik in het eigen gezin werden nog 311,61 ha in moestuinen, 114,59 ha fruitteelt in open lucht en 0,61 ha teelten onder glas aangegeven (totaal 426,81 ha).

(2) De tuinbouw voor eigen verbruik nam nog 118 ha in beslag, moestuinen niet meegerekend.

(3) In 1959 werden in totaal 457 serres en warenhuizen geteld.

(4) Tellingsdata en weerslag van fiskaliteit op aangifte van tuinbouwteelten.

ben tijdens de jongste jaren in het centrale gedeelte van West-Vlaanderen een grote uitbreiding genomen. Talrijke landbouwers die vroeger intensivering van hun bedrijf nastreefden langs de cultuur van nijverheidsgewassen, hebben overgeschakeld op de groenteteelt. Schorseneer wordt veel verbouwd als vervangingsgewas van cichorei. Winterbloemkool is een specialiteit van het Roeselaarse. Ook de glastuinbouw heeft een snelle opgang gekend. Sommige groentegewassen passen uitstekend op het landbouwbedrijf als tussenteelt of als nateelt; ze verschaffen een produktieve werkgelegenheid aan de familiale arbeidskrachten.

De afzet van de groenten geschiedt in het Roeselaarse in hoofdzaak langs de veiling. De S.V. Veiling Roeselare en Omstreken werd gesticht in 1942 ⁽¹⁾. Na een aanvankelijk moeilijke aanloopperiode werd de veiling in korte tijd tot een sterke vereniging uitgebouwd.

De Roeselaarse veiling is een typische groothandelsveiling. De veiling is geografisch zeer gunstig gelegen in Midden West-Vlaanderen. Er worden groenten aangevoerd uit zowat alle gewesten van de provincie; er wordt ook fruit op de veiling aangeboden.

Kropsla gekweekt in serres of in open lucht, vroege tomaten, schorseneren, spruiten en andere koolsoorten, zijn de voornaamste aangevoerde groenten. De Roeselaarse veiling is de enige veiling in het land waar het ganse jaar door sla wordt aangevoerd ⁽²⁾.

Tabel IV, 9 ⁽³⁾ geeft een overzicht van de evolutie van het ledental en het omzetcijfer van deze veiling.

De snelle stijging van de omzet in 1959 was een gevolg van de vrij hoge prijzen van de groenten ingevolge de relatieve schaarste geschapen door de langdurige droogte. Niettegenstaande het omzetcijfer in 1960 lager lag dan in 1959 was de afzet gevoelig verhoogd.

---

(1) De vereniging is gegroeid uit een lokale tuinbouwmaatschappij. Zij ontwikkelde zich tijdens de oorlog uit de verzamelplaats voor groenten van de toenmalige Landbouw- en Voedingscorporatie.

(2) Zie ir. L. BOCKSTAELE: « De coöperatieve afzet van groenten in West-Vlaanderen » in « West-Vlaanderen Werkt », 3^e jg., nr. 1, 10-13.

(3) Zie volgende blz.

Tabel IV, 9 : Evolutie van het ledental en het omzetcijfer van de S.V. Veiling Roeselare en Omstreken, 1953-63.

Jaar	Aantal leden	Aanvoer (in 1.000 F)
1953 (a)	585	12.610
1954	598	15.808
1955	612	21.488
1956	633	23.486
1957	661	32.883
1958	703	32.837
1959	723	51.914
1960	740	47.090
1961	799	63.938
1962	871	94.020
1963 (b)	972	96.332

Als besluit van dit overzicht van de teeltverhoudingen in het arrondissement Roeselare kan er op gewezen worden dat in vergelijking met West-Vlaanderen het teeltpatroon van het Roeselaarse sterker georiënteerd is op de teelt van nijverheidsgewassen en aardappelen doch minder op de teelt van graangewassen, weiden en grasland (1). In vergelijking met het Rijk is de negatieve afwijking zeer uitgesproken voor weiden en grasland; daarentegen worden in het Roeselaarse verhoudingsgewijze meer nijverheidsgewassen, aardappelen en droog geogoste peulvruchten geteeld.

Grafiek IV, 1 illustreert de verhoudingen van de diverse teeltgroepen in het arrondissement Roeselare, in West-Vlaanderen en in het Rijk.

6. De veelteelt en zijn ontwikkeling tussen 1929 en 1959 (2).

Tabel IV, 10 (3) geeft een overzicht van de evolutie van de veestapel in het arrondissement Roeselare.

a. Rundveestapel.

De uitbreiding van het weide- en grasland werd geïnduceerd door een sterk verruimde veestapel. De rundveestapel groeide aan

(a) Tot 1953 geschiedde de verkoop in noodgebouwen. In 1953 werden nieuwe gebouwen in gebruik genomen.

(b) Periode januari-september.

(1) Zie appendix IV, 5.

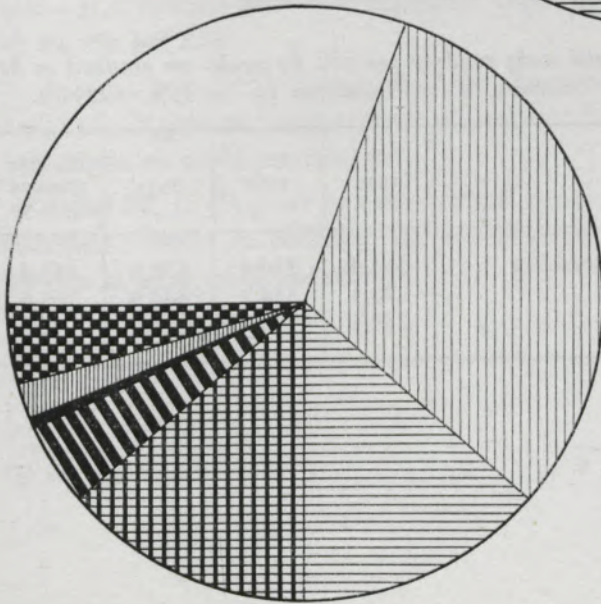
(2) Alle bedrijven, inclusief de bedrijven van minder dan 1 ha en de bedrijven die niet voortbrengen voor de verkoop.

(3) Zie blz. 138.

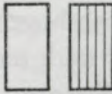

Grafiek IV, 1 : Procentuele verdeling van het landbouwareaal in het arrondissement Roeselare, in West-Vlaanderen en in het Rijk, 1959.

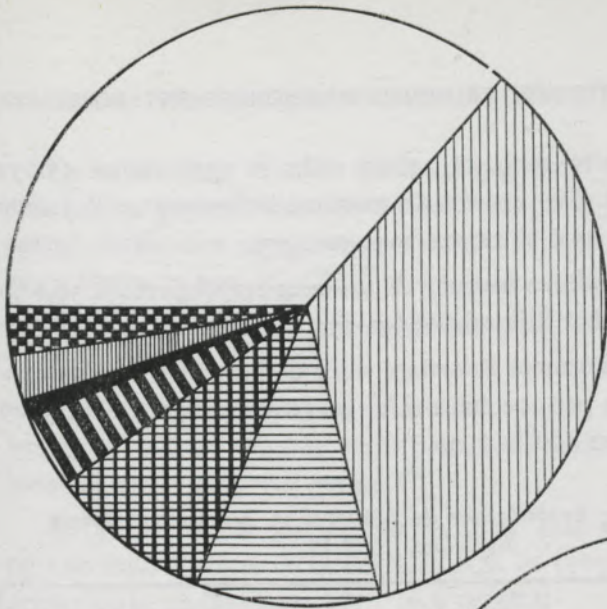
ARR. ROESELARE

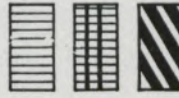
weiden en grasland
graangewassen

WEST-VLAANDEREN

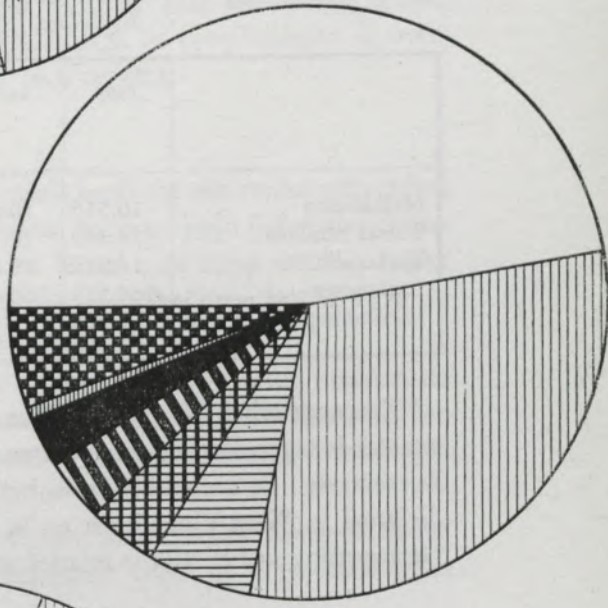
nijverheidsgewassen
aardappelen
wortel- en knolgewassen

groenvoedergewassen
droog geoogte peulvruchten
overige teelten

HET RIJK

van 18.289 stuks in 1929 tot 24.727 stuks in 1950 en tot 35.057 stuks in 1959 (1). De procentuele toename bedroeg 35,2 % tussen 1929 en 1950 en 41,8 % tussen 1950 en 1959.

In West-Vlaanderen bedroeg de toename respectievelijk 36,8 % en 32,7 % en in het Rijk 26,3 % en 25,4 % (2).

In het arrondissement Roeselare steeg de bezetting van het aantal stuks rundvee per 100 ha weide- en grasland van 315 in 1929 tot 336 in 1950 en 479 in 1959.

Tabel IV, 10 : Evolutie van de veestapel in het arrondissement Roeselare, 1929-59.

	1929	1950	1959	Index 1929 = 100	
				1950	1959
Melkkoeien	10.516	10.667	12.500	101,4	118,9
Totaal rundvee	18.289	24.727	35.057	135,2	191,7
Varkens	14.845	28.871	45.932	194,5	309,4
Leghennen	364.513	266.045	324.020	73,0	88,9
Landbouwpaarden	3.210	3.464	2.933	107,9	91,4

Zoals uit tabel IV, 11 blijkt was de bezetting in West-Vlaanderen steeds lager doch de groei tussen 1929 en 1950 hoger dan in het Roeselaarse ; de ontwikkeling in het Rijk bleef sterk ten achter op de groei in West-Vlaanderen en in het arrondissement Roeselare. De bezetting in het Rijk is relatief zeer gering.

Tabel IV, 11 : Aantal stuks rundvee per 100 ha weide- en grasland in het arrondissement Roeselare, West-Vlaanderen en het Rijk, 1929-59.

	1929	1950	1959	Absolute toename 1929-59
Arrondissement Roeselare	315,4	336,4	478,8	163,4
West-Vlaanderen	275,5	334,7	444,9	169,4
Het Rijk	234,1	255,2	324,7	90,6

(1) 37.530 in 1962.

(2) Zie appendix IV, 6.

De uitbreiding van de rundveestapel werd bereikt door een belangrijke toename van het aantal stuks jong- en mestvee. Het aantal melkkoeien steeg amper van 10.516 in 1929 tot 10.667 in 1950 en tot 12.500 in 1959 ⁽¹⁾.

In 1929 waren er 57,5 melkkoeien op 100 stuks rundvee en in 1959 nog slechts 35,7 stuks.

In West-Vlaanderen was de evolutie van het aantal melkkoeien weinig afwijkend van het verloop in het Roeselaarse. In het Rijk bleef de uitbreiding vrij gering ⁽²⁾.

In West-Vlaanderen werden in 1929 47,4 melkkoeien geteld op 100 stuks rundvee en in het Rijk 54,8. In 1959 beliepen de overeenkomstige verhoudingscijfers 30,9 en 38,3.

b. Varkensstapel.

De intensivering van de veeteelt heeft tot een sterke uitbreiding van de varkensstapel geleid. Tussen 1929 en 1950 is het aantal varkens toegenomen van 14.851 tot 28.871; in 1959 werden 45.932 varkens geteld ⁽³⁾. De procentuele groei bedroeg tussen 1929 en 1950 94,5 % en tussen 1950 en 1959 59,1 %.

In West-Vlaanderen was er tussen 1929 en 1950 een procentuele toename van 85,0 % en tussen 1950 en 1959 een toename van 25,0 %. Voor het Rijk waren de overeenkomstige percentages 35,3 % en 7,9 %.

Per 100 ha kultuurgrond worden in het arrondissement Roeselare 191,2 varkens gekweekt tegenover 164,6 in West-Vlaanderen en 84,7 in het Rijk.

In 1959 was de varkensstapel in het Roeselaarse samengesteld uit 38.984 biggen en jonge varkens van minder dan 6 maand, 4.885 fokvarkens en 2.063 mestvarkens.

Tabel IV, 12 ⁽⁴⁾ geeft de varkensstapel per grootteklasse van de bedrijven; alleen de bedrijven die voortbrengen voor de verkoop werden in deze tabel opgenomen.

(1) 13.566 in 1962.

(2) Zie appendix IV, 6.

(3) 63.934 in 1962.

(4) Zie volgende blz.

Tabel IV, 12 : Varkensstapel naar grootte van de bedrijven in het arrondissement Roeselare, 1959.

Grootteklasse	Aantal varkens	Aantal varkens per 100 ha kultuurgrond	Aantal varkens per bedrijf
1 tot 3 ha	6.251	430,7	7,8
3 tot 5 ha	7.159	284,0	11,3
5 tot 7 ha	6.749	245,4	14,5
7 tot 10 ha	7.628	180,7	15,0
10 tot 15 ha	6.028	124,9	15,0
15 tot 20 ha	3.198	85,9	14,9
20 tot 30 ha	1.916	78,0	18,4
30 tot 50 ha	298	52,6	19,9
Totaal	39.227	174,2	12,5

Het gemiddeld aantal varkens per bedrijf neemt toe per grootteklasse en gaat van 7,8 varkens voor de bedrijven van 1 tot 3 ha tot 19,9 varkens voor de bedrijven van 30 tot 50 ha. In verhouding tot de totale betaalde oppervlakte worden echter de hoogste cijfers gevonden bij de kleine bedrijven; per 100 ha kultuurgrond worden op de bedrijven van 1 tot 3 ha gemiddeld 430,7 varkens gekweekt tegenover slechts 52,6 op de bedrijven van 30 tot 50 ha.

c. Pluimvee.

Tussen 1929 en 1950 verminderde het aantal leghennen van 364.513 tot 266.045 of met 27,0 % (1). In 1959 bedroeg het aantal leghennen 324.020; de toename tussen 1950 en 1959 bedroeg 21,8 % (2).

In West-Vlaanderen was er tussen 1929 en 1950 een vermindering van 42,5 % en tussen 1950 en 1959 een toename van 2,5 %. In het Rijk bedroeg de vermindering 55,1 % tussen 1929 en 1950 en 1,1 % tussen 1950 en 1959.

d. Landbouwpaarden.

Tussen 1929 en 1950 was er in het arrondissement Roeselare nog een toename van het aantal landbouwpaarden, namelijk van 3.210

(1) De telling van 1929 ging door op 31 december, die van 1950 en 1959 op 15 mei.

(2) Op 15 mei 1962 werden 421.340 leghennen geteld.

tot 3.464, dit is met 7,9 %. Op dit ogenblik was in het Rijk de vervanging van dierlijke trekkracht door motoren reeds ingezet. Tussen 1929 en 1950 verminderde het aantal landbouwpaarden in het Rijk met 9,6 %. In West-Vlaanderen was er in die tijdspanne een toename van 1,5 %.

Na 1950 verminderde het aantal landbouwpaarden in het Roeselaarse tot 2.933 eenheden in 1959 ⁽¹⁾; dit betekent een vermindering van 15,3 % tussen 1950 en 1959. In West-Vlaanderen en in het Rijk bedroeg de procentuele daling 19,4 % en 30,3 %.

Per 100 ha akkerbouw werden in 1959 in het Roeselaarse 17,6 landbouwpaarden geteld tegenover 18,2 in West-Vlaanderen en 18,9 in het Rijk. De grootte van de bedrijven is een belangrijk element terzake.

§ 2. De bedrijfsuitrusting van de landbouwbedrijven in het Roeselaarse.

A. De ouderdom der bedrijfsgebouwen.

Op 636 landbouwbedrijven in het arrondissement Roeselare waarvan de ouderdom der bedrijfsgebouwen in 1962 werd nagegaan, zijn 23,3 % vóór 1800 gebouwd. Nagenoeg 32 % zijn meer dan een eeuw oud.

Deze verhoudingen wijken nauwelijks af van de verhoudingen in de provincie West-Vlaanderen waar 23,5 % der hoeven vóór 1800 werden opgericht en waar 33,6 % meer dan 100 jaar oud zijn.

In de periode 1860-1920 werden nagenoeg 23,7 % der hoeven in het arrondissement Roeselare opgericht, terwijl de periode 1920-40 eveneens 34,6 % der landbouwbedrijfsgebouwen zag oprijzen. Amper 9,8 % der hoeven mogen als nieuwbouw, na 1940 opgericht, worden bestempeld (West-Vlaanderen 9,5 %).

Op tabel IV, 13 ⁽²⁾ kan de ouderdom der hoeven in de diverse grootteklassen worden nagegaan.

(1) 2.684 in 1962.

(2) Zie volgende blz.

Tabel IV, 13 : Ouderdom van de bedrijfsgebouwen op de hoeven van het arrondissement Roeselare, W.E.S.-enquête, 1962.

Grootteklasse	Aantal geënquête- teerden (= 100)	Bouwjaar					
		vóór 1800	1800-60	1860- 1920	1920-40	1940 en later	
1 tot 3 ha	112	30,4	7,1	23,2	25,0	14,3	100
3 tot 5 ha	119	17,6	3,4	27,7	42,0	9,3	100
5 tot 7 ha	100	21,0	6,0	29,0	33,0	11,0	100
7 tot 10 ha	129	22,5	7,0	18,6	38,8	13,1	100
10 tot 15 ha	82	17,1	15,8	25,6	37,8	3,7	100
15 tot 20 ha	54	31,5	11,1	16,7	35,2	5,5	100
20 en meer ha	40	30,0	22,5	22,5	22,5	2,5	100
Totaal arr. Roeselare	636	23,3	8,6	23,7	34,6	9,8	100
West- Vlaanderen	3.465	23,5	10,1	25,1	31,8	9,5	100

De tabel geeft op verrassende wijze de veroudering der bedrijfsgebouwen weer in de bedrijfsklassen vanaf 10 ha, waar sedert 1940 een zeer zwakke nieuwbouw wordt genoteerd. Op meer dan de helft der geënquêteerde bedrijven met meer dan 20 ha zijn de bedrijfsgebouwen meer dan een eeuw oud.

De oorzaak van deze situatie is waarschijnlijk te zoeken in twee samenlopende factoren. De omvang der bedrijfsgebouwen neemt toe met de uitgestrektheid der bedrijven. Deze eerste faktor is er oorzaak van dat de uitbaters van grotere hoeven er des te minder gemakkelijk toe overgaan een nieuwe hoeve op te richten of er te grote herstellingen door te voeren naarmate de omvang der gebouwen toeneemt. Een tweede oorzaak moet ongetwijfeld worden gezocht in het feit dat grotere hoeven veelvuldiger pachthoeven zijn. De eigenaars dezer grote pachthoeven kunnen nieuwbouw en grote herstellingen zeer moeilijk via een eventueel verhoogde pacht som rekupereren, zodat deze bedrijven in vele gevallen slecht worden onderhouden.

Het moet niet nader worden onderlijnd dat de gebrekkige toestand van vele landbouwbedrijfsgebouwen een nadelige weerslag heeft op de bedrijfsresultaten. De huisvesting van de veestapel is

van direkte invloed op de wijze van verzorging, de gezondheidstoestand en het rendement. De toestand van de stapelruimten voor granen, voeders, aardappelen en dergelijke heeft een direkte weerslag op het bewaarvermogen. Kostelijke installaties, zoals elektrische leidingen, waterleidingen, automatische drinkbakken worden niet aangelegd in stallingen in vermolmde en vochtige toestand. Ook stal-ventilatiesystemen, bemestings- en voederinstallaties van moderne vinding kunnen alleen op verantwoorde wijze worden aangebracht in bedrijfsgebouwen van relatief recente bouwdatum.

Kostbare landbouwmachines die lange periodes van het jaar ongebruikt blijven, moeten in vochtvrije ruimten kunnen ondergebracht worden.

Om al deze redenen heeft de landbouw in het Roeselaarse, zowel als in de provincie West-Vlaanderen, behoefte aan een snelle vernieuwing der bedrijfsruimten.

B. De mechanisering en de motorisering op de landbouwbedrijven.

Voor de studie van de mechanisering en de motorisering van de landbouw in het arrondissement Roeselare wordt gebruik gemaakt van de resultaten van de landbouwteiling van 15 mei 1962 ⁽¹⁾.

Tabel IV, 14 geeft de resultaten wat betreft de telling van het landbouwmaterieel.

Tabel IV, 14 : Landbouwmaterieel in het arrondissement Roeselare, 1962.

Omschrijving	Aantal	Verhoudingsgetallen
Landbouwtraktoren (met 2 assen)	687	30,1 per 1.000 ha kultuurgrond
Traktoren enkel voor het dor- sen gebruikt	32	0,5 per 100 ha graangewassen
Landbouwjeeps	10	
Pikbinders	717	10,7 per 100 ha graangewassen
Pikdorsers	26	0,4 per 100 ha graangewassen
Motokulturen	121	9,3 per 100 ha tuinbouwteel- ten (voor de verkoop)
Melkmachines	371	2,7 per 100 melkkoeien
Verstuivers en sproeitoestellen	124	5,4 per 1.000 ha kultuurgrond

(1) De snelle evolutie die zich inzake mechanisering en motorisering voltrekt heeft reeds in sterke mate de gegevens van 1959 voorbijgestreefd. Sinds 1961-62 is blijkbaar een pauze in het mechaniseringsproces in de landbouw ingetreden.

De mechanisering is in het Roeselaarse ver gevorderd. Vooral het aantal motokultoren is zeer hoog. Te Roeselare werden in 1962 28 motokultoren geteld, te Gits 16, te Staden en te Izegem 10, te Oostnieuwkerke en Lichtervelde 9, te Moorslede 8; het zijn de gemeenten waar de extensieve groenteteelt belangrijke oppervlakten inneemt.

De mechanisering is in feite pas na 1950 ingezet. Tussen 1929 en 1950 was het aantal landbouwpaarden nog toegenomen van 3.210 tot 3.464. Na 1950 werden regelmatig landbouwpaarden uitgeschakeld door de mechanisering van de activiteiten. Tabel IV, 15 geeft enig inzicht in deze evolutie.

Tabel IV, 15 : Evolutie van de mechanisering in de landbouw in het arrondissement Roeselare, 1950-62.

	1950	1953	1956	1962
Landbouwtractoren (met 2 assen)	83	182	376	687
Dorstractoren	32	27	35	32
Landbouwjeeps	41	30	28	10
Pikbinders	625	(a)	642	717
Pikdorsers	6	8	12	26
Motokultoren	25	19	47	121
Melkmachines	70	111	186	371
Landbouwpaarden	3.464	3.244	3.049	2.684

In 1950 werden in het arrondissement Roeselare slechts 83 landbouwtractoren geteld, 32 dorstractoren, 41 landbouwjeeps, 625 pikbinders, 6 pikdorsers, 25 motokultoren en 70 melkmachines.

In 1953 was de mechaniseringsgraad nog vrij laag; 182 landbouwtractoren, 111 melkmachines wijzen niet op een snelle vordering van de mechanisering. Tijdens de daaropvolgende jaren kreeg de mechanisering vat op de landbouwactiviteit; het aantal landbouwtractoren steeg van 182 in 1953 tot 376 in 1956 en het aantal melkmachines van 111 tot 186. Na 1956 verliep de mechanisering in een zeer vlug tempo; het aantal landbouwtractoren nam toe van 376 in 1956 tot 687 in 1962. In de jongste jaren was vooral de groei van het aantal melkmachines en het aantal motokultoren opvallend, respectievelijk van 186 in 1956 tot 371 in 1962 en van 47 tot 121.

(a) Niet geteld in 1953.

Het aantal landbouwpaarden verminderde inmiddels van 3.464 in 1950 tot 2.684 in 1962.

De mechanisering en de motorisering van de landbouwactiviteiten blijft niet beperkt tot akkerbouwmachines en tractoren. Ook de vervanging van de menselijke arbeid door gebruik van elektrische energie neemt steeds groter vormen aan. Het aantal elektrische motoren op de landbouwbedrijven neemt steeds toe.

Op een steekproef van 636 bedrijven in het arrondissement Roeselare hadden in 1962 nog slechts 15,1 % geen enkele elektrische motor in gebruik. Dit percentage beliep 20,5 % voor een steekproef van 3.465 bedrijven in de gehele provincie.

19,8 % der bedrijven in het arrondissement Roeselare beschikte over slechts één elektrische motor, een verhouding die volkomen gelijk is aan de verhouding in de provincie West-Vlaanderen. 26,6 % hebben twee motoren, waar er in de provincie West-Vlaanderen slechts 21,6 % zijn. 18,9 % der bedrijven in het arrondissement Roeselare hebben 3 elektrische motoren (West-Vlaanderen 14,7 %). 19,8 % hebben meer dan drie elektrische motoren (West-Vlaanderen 23,4 %).

Deze verhoudingsgetallen wijzen erop dat het Roeselaarse relatief minder bedrijven telt waar geen gebruik wordt gemaakt van elektrische energie dan de provincie West-Vlaanderen, maar dat er anderzijds minder bedrijven worden aangetroffen met meer dan drie motoren, hetgeen moet worden toegeschreven aan het feit dat het arrondissement Roeselare relatief weinig grotere bedrijven telt.

§ 3. De landbouwbevolking en de tewerkstelling in de landbouw.

A. De landbouwbevolking.

Op een totale bevolking van 132.382 inwoners telde het arrondissement Roeselare in 1959, ter gelegenheid van de algemene land- en tuinbouw telling nog 18.795 personen die behoorden tot de gezinnen van landbouwexploitanten.

In dit cijfer zijn begrepen : de bedrijfshoofden en hun echtgenoten, hun inwonende kinderen en schoonkinderen, inwonende ouders, schoonouders en grootouders, inwonende kleinkinderen en andere familieleden, evenals het personeel met kost en inwoon en andere gezinsleden.

Deze bevolking van 18.795 personen wier inkomen geheel of gedeeltelijk van de landbouwactiviteit afhangt, maakte 14,2 % uit van de totale bevolking in het arrondissement. In West-Vlaanderen bedroeg het overeenkomstige bevolkingsaandeel 13,4 % en in het Rijk 11,3 %.

Tabel IV, 16 geeft een inzicht in de samenstelling van de landbouwersgezinnen in het arrondissement Roeselare.

Tabel IV, 16 : Samenstelling van de landbouwersgezinnen in het arrondissement Roeselare, 31 december 1959 (a).

	Mannen	Vrouwen
Bedrijfshoofden	4.110	264
Echtgenoten	44	3.589
Kinderen en schoonkinderen		
14 jaar en meer	2.539	1.982
minder dan 14 jaar	2.354	2.143
Ouders, schoonouders en grootouders	405	480
Kleinkinderen	25	29
Andere leden van de familie	358	386
Totaal	9.835	8.873
Andere leden van het gezin	12	3
Personeel met kost en inwoon	61	11
Algemeen totaal	9.908	8.887

Tot deze landbouwbevolking in het arrondissement Roeselare behoren de gezinnen van 2.796 beroepslandbouwers (kat. 1), 169 beroepstuinbouwers (kat. 2), 1.409 gelegenheidslandbouwers (kat. 3) en 40 instellingen van speciale aard zoals K.O.O. (kat. 3bis). De betaalde oppervlakte bedroeg 21.486 ha voor kat. 1, 208 ha voor kat. 2, 1.193 ha voor kat. 3 en 74 ha voor kat. 3bis.

(a) Betreft : — Personen die als hoofdberoep dit van landbouwer of veehouder uitoefenen (kat. 1).

— Personen die als hoofdberoep dit van tuinbouwer uitoefenen (kat. 2).

— Personen die als nevenberoep dit van landbouwer, veehouder of tuinbouwer uitoefenen en die verklaard hebben produkten van hun bedrijf te verkopen (kat. 3).

Wanneer de categorieën 3 en 3bis buiten beschouwing worden gelaten en wanneer als landbouwbevolking alleen worden weerhouden de gezinsleden van exploitanten die uitsluitend of *in hoofdzaak* van de landbouwactiviteit leven dan telde het arrondissement Roeselare per 31 december 1959 nog 11.864 exploitanten en gezinsleden van land- en tuinbouwers.

In procent van de totale bevolking betekende dit een aandeel van 9,0 %; in West-Vlaanderen bedroeg dit verhoudingscijfer 9,1 % en in het Rijk 6,6 %.

De zwaarste landbouwkernen in het arrondissement Roeselare zijn de gemeenten Staden, Lichtervelde, Ardooeie en Moorslede met een landbouwbevolking ⁽¹⁾ van respectievelijk 1.175, 1.146, 1.103 en 1.061 personen. Hierop volgen de gemeenten Hooglede (812) en Rumbeke (794).

In verhouding tot de totale bevolking was het aandeel van de landbouwbevolking in 1959 het hoogst te Westrozebeke (25,8 %), gevolgd door Staden (21,2 %), Gits (19,7 %), Oekene (18,7 %), Hooglede (16,9 %), Lichtervelde (16,6 %) en Moorslede (16,1 %). Het aandeel van de landbouwbevolking in de totale bevolking is zeer gering te Roeselare (2,2 %), Izegem (3,2 %) en Emelgem (4,5 %).

Kaart IV, 5 geeft een visueel beeld van het belang van de landbouwbevolking in de onderscheidene gemeenten.

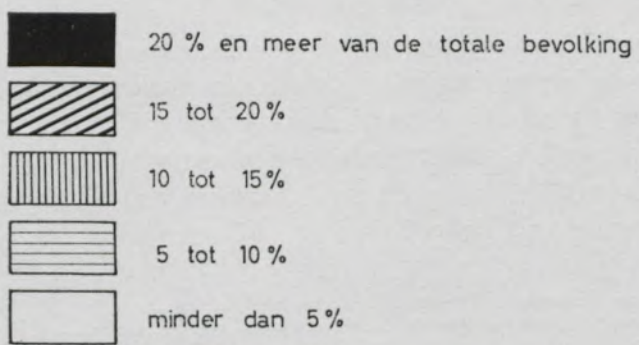
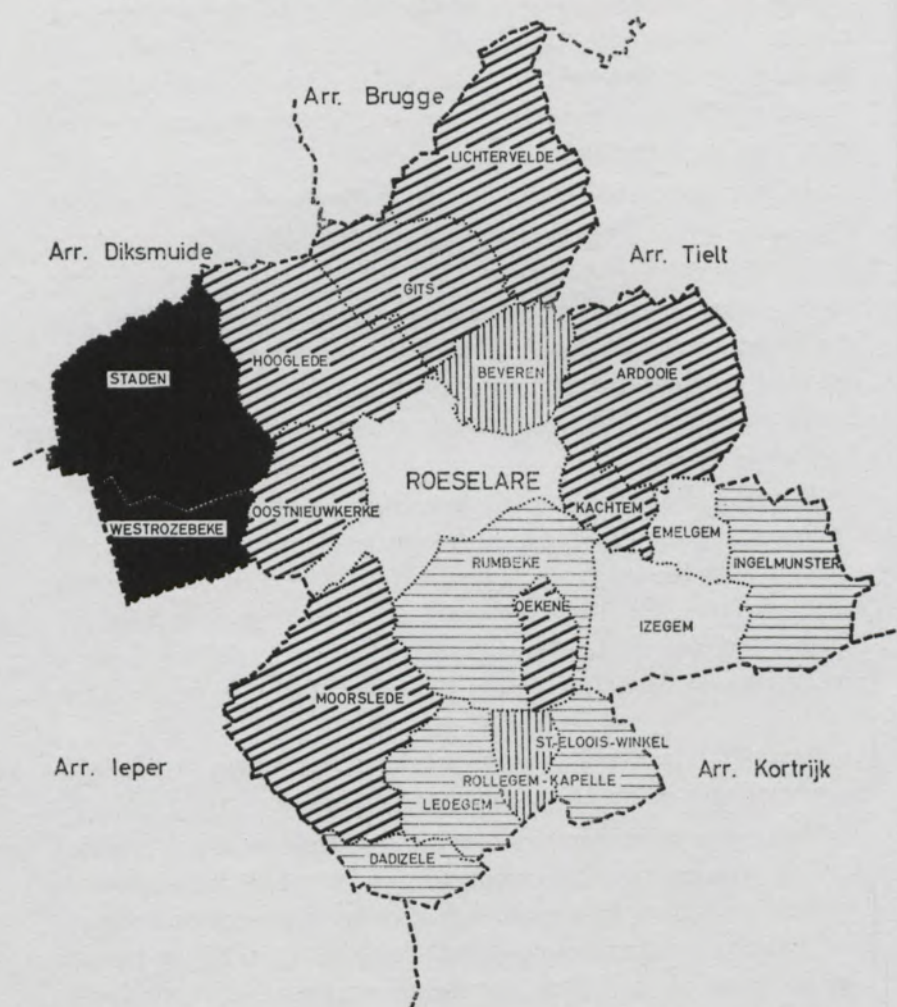
Naast deze eigenlijke landbouwersbevolking moet ook melding gemaakt worden van een groep van 343 bestendig tewerkgestelde loontrekkenden en hun gezinsleden, wier inkomen eveneens in hoofdzaak van de landbouwactiviteit herkomstig is. Bij deze groep zijn de 72 op de bedrijven inwonende personeelsleden begrepen, waarvan in tabel IV, 16 melding wordt gemaakt.

Volgens de algemene landbouwtelling van 31 december 1950 waren er in het arrondissement Roeselare 14.527 gezinsleden van landbouwexploitanten ⁽²⁾ waarvan het onderhoud uitsluitend of in hoofdzaak door de inkomsten van het bedrijf verzekerd werd; in procent van de totale bevolking beliep dit 11,5 % tegenover 11,8 % in West-Vlaanderen en 9,9 % in het Rijk.

(1) Kat. 1 en 2, bestendig loontrekkend personeel uitgezonderd.

(2) Inclusief bestendig loontrekkend personeel dat deel uitmaakt van het landbouwersgezin.

Kaart IV, 5 : De landbouwbevolking van het arrondissement Roeselare in pCt van de totale bevolking, per gemeente, 31 dec. 1959.

Aangezien de telling in 1950 niet integraal op dezelfde basis geschiedde als in 1959, gaat een vergelijking echter niet volledig op.

Op het einde van 1959 werden in het arrondissement Roeselare, zoals reeds werd vastgesteld, 11.864 personen geteld wier levensonderhoud uitsluitend of in hoofdzaak door inkomsten uit de landbouw werd verzekerd (kat. 1 en 2).

Onder de 2.965 land- en tuinbouwers (kat. 1 en 2) hadden er nochtans 277 een bijberoep dat gedeeltelijk of geheel buiten de landbouwbedrijvigheid werd uitgeoefend.

Het aantal beroepslandbouwers met een bijberoep beliep in 1959 255 personen of 9,1 % van het totaal ; de oppervlakte beteeld door de beroepslandbouwers die een bijberoep uitoefenden bedroeg 1.299 ha 32 a of 6 % van het areaal dat door beroepslandbouwers in gebruik werd genomen. De gemiddelde oppervlakte der bedrijven waarvan de exploitant nog een bijberoep uitoefende beliep derhalve slechts 5,09 ha.

Ook 22 tuinbouwers (13,0 % van het totaal) oefenden een bijberoep uit. Zij beteelden tesamen 34,29 ha, dit is 16,5 % van alle door tuinbouwers beteelde oppervlakte in het arrondissement. De gemiddelde oppervlakte van de bedrijven door deze tuinbouwers uitgebaat, bedroeg 1,56 ha.

Tabel IV, 17 (1) geeft een inzicht in de aard der bijberoepen en de oppervlakte door deze land- en tuinbouwers beteeld.

Een enquête op 636 landbouwbedrijven in het arrondissement Roeselare uitgevoerd in de loop van 1962 wees uit, dat de samenstelling der landbouwersgezinnen slechts in geringe mate afwijkt van de Westvlaamse gezinsstructuur, zoals deze in de loop van hetzelfde jaar op een steekproef van 3.465 gezinnen werd bestudeerd.

Uit tabel IV, 18 (1) blijkt overigens dat evenals in geheel West-Vlaanderen een nauwe samenhang bestaat tussen de areaaloppervlakte der exploitaties en de gezinsgrootte. De grote gezinnen komen veel talrijker voor op de grotere bedrijven dan op de kleinste exploitaties, terwijl anderzijds de kinderloze gezinnen het talrijkst voorkomen op de zeer kleine exploitaties.

---

(1) Zie volgende blz.

Tabel IV, 17 : Indeling van de landbouwers naar de aard van het eventueel bijberoep, arrondissement Roeselare, 1959.

	Beroepslandbouwers (kat. 1)		Beroepstuinbouwers (kat. 2)	
	Aantal	Beteelde oppervl.	Aantal	Beteelde oppervl.
— Zonder bijberoep	2.541	20.186,50	147	173,54
— Met bijberoep dat verband houdt met land- of tuinbouw				
— arbeider	14	42,05	2	1,52
— aannemer van landbouwwerken	32	197,63	2	1,09
— handelaar in landbouwprodukten of in grondstoffen voor de landbouw	63	453,34	8	23,06
— Met bijberoep dat geen verband houdt met land- of tuinbouw				
— arbeiders of bedienden	22	69,36	—	—
— handelaars	116	462,19	10	8,62
— ambachtlieden	4	13,62	—	—
— andere	4	61,13	—	—
	2.796	21.485,82	169	207,83

Tabel IV, 18 : De gezinsgrootte naar kindertal op de naar grootteklasse ingedeelde landbouwbedrijven van het arrondissement Roeselare, W.E.S.-enquête, 1962.

Grootteklasse der exploitaties	Aantal geënquêteerde bedrijven (= 100)	Gezinsgrootte = aantal kinderen in leven (procentuele verdeling)						
		kinderloos	1	2	3	4	5	meer dan 5 kinder.
1 tot 3 ha	112	27,6	13,4	20,5	10,7	14,3	5,4	8,1
3 tot 5 ha	119	22,9	18,5	17,6	13,4	12,6	6,7	8,3
5 tot 7 ha	112	14,0	19,0	23,0	12,0	13,0	12,0	7,0
7 tot 10 ha	129	15,6	15,5	18,6	17,8	10,1	8,5	13,9
10 tot 15 ha	82	15,9	15,8	23,2	18,3	6,1	8,6	12,1
15 tot 20 ha	54	14,8	1,9	7,3	14,8	18,5	16,7	26,0
20 tot 30 ha	31	9,7	9,7	12,9	6,5	16,1	19,4	25,7
30 ha en meer	9	11,2	—	33,3	—	33,3	—	22,2
arr. Roeselare	636	18,6	14,6	19,0	13,8	12,6	9,3	12,1
prov. West-Vlaanderen	3.465	17,9	13,9	19,7	17,3	11,7	7,6	11,9

B. De tewerkstelling in de landbouw.

De uitstoting van arbeidskrachten uit de primaire sectoren is een verschijnsel dat algemeen wordt vastgesteld in zich ontwikkelende economieën waar de secundaire en tertiaire sectoren het overwicht krijgen. In het arrondissement Roeselare hadden deze sectoren reeds omstreeks 1930 het overwicht verkregen door een belangrijke uitbouw van de industriële activiteit te Roeselare en Izegem-Emelgem. De meeste gemeenten bleven echter nog overwegend agrarisch. Sindsdien hebben zich echter ook verschuivingen in het activiteitspatroon van deze overige gemeenten voorgedaan die vooral na 1950 belangrijke wijzigingen tot gevolg hadden.

De telling van 31 december 1959 gaf voor het Roeselaarse een totaal van 7.207 bestendig tewerkgestelde arbeidskrachten ⁽¹⁾ samengesteld uit 4.430 mannen (61,5 %) en 2.777 vrouwen (38,5 %). In West-Vlaanderen bedroeg het aandeel van de mannen in de bestendige tewerkstelling 59,8 % en in het Rijk 57,2 %.

Het aantal bedrijven met ten minste 1 bestendig tewerkgestelde arbeidskracht bedroeg 3.304 eenheden. Er waren 1.129 bedrijven met slechts 1 bestendig tewerkgestelde, 1.206 bedrijven met 2 bestendig tewerkgestelden, 512 bedrijven met 3 bestendig tewerkgestelden en 261 bedrijven met 4 bestendig tewerkgestelden; op 126 bedrijven werden 5 bestendige arbeidskrachten geteld, 44 bedrijven telden 6 bestendig tewerkgestelden en 26 bedrijven hadden 7 of meer bestendig tewerkgestelde arbeidskrachten in dienst.

Wordt het totaal aantal bestendig tewerkgestelde arbeidskrachten uitgedrukt in relatie tot de totale betaalde oppervlakte, dan geeft dit voor het arrondissement Roeselare 31,2 bestendig tewerkgestelden per 100 ha landbouwgrond ⁽²⁾. In West-Vlaanderen bedroeg de arbeidsbezetting 24,9 en in het Rijk 24,4 personen per 100 ha.

Per 31 december 1959 werden op de landbouwbedrijven van het arrondissement Roeselare 343 loontrekkenden geteld die niet tot

(1) Inclusief de bestendig tewerkgestelde bedrijfshoofden en de loontrekkende of niet loontrekkende gezinsleden.

(2) Als landbouwareaal werd genomen de totale oppervlakte betaald door beroepslandbouwers en beroepstuinbouwers verhoogd met de oppervlakte betaald door gelegenheidslandbouwers die ten minste 1 ha betalen. Het aantal in aanmerking genomen bedrijven beliep aldus 3.316 en de betaalde oppervlakte 22.488 ha. De telling van het bestendig tewerkgesteld personeel gaf 3.304 bedrijven met bestendige tewerkstelling.

de familieleden van de exploitant behoorden. Daarnaast telde men nog 168 bezoldigde personen die met de exploitant verwant waren.

Deze 511 bezoldigden waren tewerkgesteld op 382 bedrijven. Per 100 exploitaties in het arrondissement Roeselare werden er derhalve slechts 11,5 geteld met bestendig bezoldigd personeel. Op hetzelfde tijdstip beliep dit percentage 12,9 in West-Vlaanderen en 6,2 % in het Rijk.

In het arrondissement Roeselare werden 41 landbouwbedrijven geteld met ten minste 3 bestendig loontrekkende arbeidskrachten, 69 bedrijven met 2 bestendig loontrekkenden en 272 bedrijven met 1 bestendig loontrekkende arbeidskracht. Deze groep loontrekkende bestendige arbeidskrachten werd overwegend samengesteld uit mannelijke arbeidskrachten, namelijk 478 op 551 of 86,8 %. In West-Vlaanderen beliep het aandeel van de mannen 87,0 % en in het Rijk 93,0 %.

Vooraf tijdens de oogstperiode wordt door tal van bedrijven beroep gedaan op tijdelijk tewerkgestelden. In het Roeselaarse werd door 267 landbouwbedrijven, op een totaal van 382 die bestendig loontrekkend personeel tewerkstellen, ook nog de hulp ingeroepen van tijdelijk tewerkgesteld personeel; het aantal gepresteerde arbeidsdagen (1) bereikte een totaal van 15.258 dagen. Op bedrijven zonder bestendig loontrekkend personeel werden 166.662 arbeidsdagen gepresteerd door tijdelijk tewerkgestelden. A rato van 300 arbeidsdagen per arbeidseenheid geeft dit nog een totale prestatie van 606 arbeidseenheden.

De werkgelegenheid in de landbouw is permanent dalend. De onderscheiden tellingen (1929, 1950 en 1959) gebeurden weliswaar niet integraal op dezelfde basis, maar geven toch zeer duidelijk de dalingstendens weer. Tabel IV, 19 geeft een overzicht van dit verloop.

Het aantal bestendig tewerkgestelde familiale arbeidskrachten was regelmatig dalend voor de mannen, namelijk van 4.861 in 1929 tot 4.764 in 1950 en tot 4.111 in 1959. De telling van de bestendige familiale vrouwelijke arbeidskrachten geeft een toename van 3.340 personen in 1929 tot 4.434 personen in 1950 en nadien een zeer sterke daling tot 2.753 personen in 1959.

(1) Exclusief ondernemingswerken.

Tabel IV, 19 : Evolutie van de bestendige tewerkstelling in de landbouw, arrondissement Roeselare, 1929-59.

	1929	1950	1959
Familiale arbeidskrachten			
Mannen	4.861	4.764	4.111
Vrouwen	3.340	4.434	2.753
Niet-familiale arbeidskrachten			
Mannen	828	527	319
Vrouwen	411	98	24
Totaal	9.440	9.823	7.207

De belangrijke wijzigingen die zich tussen 1929 en 1959 voordeden, wat betreft het aantal vrouwelijke familiale arbeidskrachten, moeten nochtans omzichtig beoordeeld worden. Men heeft hier veel eer te doen met verschillen in interpretatie ter gelegenheid van de telling dan met eigenlijke wijzigingen bij de inschakeling van vrouwelijke arbeid op de bedrijven. In feite verdelen de meeste boeren-vrouwen en -dochters de arbeidstijd tussen eigenlijk landbouwwerk en huishoudelijke taken. Het is waarschijnlijk dat zich op de meeste bedrijven een vermindering van het zware veldwerk heeft voorgedaan, naast een toename van lichtere taken in en om de hoeve (verzorging van kleinvee, taken bij de zuivelbereiding, e.d.). Anderzijds kan worden aangenomen dat in de Roeselaarse tuinbouw meer vrouwelijke krachten ingeschakeld blijven dan op de eigenlijke akkerbouwbedrijven. De tuinbouw heeft dikwijls met grote seizoen-arbeidsbehoeften af te rekenen waarvoor in hoofdzaak familiale hulp moet worden ingeroepen.

Het aantal niet-familiale arbeidskrachten is verhoudingsgewijze vlugger gedaald dan het aantal familiale arbeidskrachten. In 1929 werden nog 828 mannelijke niet-familiale arbeidskrachten geteld tegenover 527 in 1950 en 319 in 1959. Het aantal vrouwelijke niet-familiale arbeidskrachten verminderde van 411 in 1929 tot 98 in 1950 en tot 24 in 1959.

De tellingen van de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid bevestigen deze tendens van dalende tewerkstelling in de land-

bouw. In 1950 werden 596 bezoldigde arbeidskrachten geteld, in 1955 nog slechts 416 en in 1962 231 bezoldigden (1).

Sinds 1960 worden door het N.I.S. jaarlijkse tellingen uitgevoerd die de tewerkstelling medio mei registreren.

Tabel IV, 20 geeft de resultaten weer van deze momentopnamen tijdens de periode 1960-62.

Tabel IV, 20 : Bestendige tewerkstelling in de landbouw, arrondissement Roeselare, 1960-62.

	1960	1961	1962
Bedrijfshoofden :			
Mannen	2.908	2.869	2.805
Vrouwen	258	171	146
Leden van het gezin			
Mannen	1.044	947	962
Vrouwen	1.452	1.131	837
Andere :			
Mannen	259	284	171
Vrouwen	25	24	12
Totaal :			
Mannen	4.211	4.100	3.938
Vrouwen	1.735	1.326	995
Algemeen totaal	5.946	5.426	4.933

De vermindering van de tewerkstelling verloopt zonder onderbreking en is vooral belangrijk bij de vrouwen. Het aantal bestendig tewerkgestelde mannen verminderde tussen 1960 en 1962 van 4.211 tot 3.938 of met 6,5 % ; de vermindering van de vrouwelijke tewerkstelling ging van 1.735 in 1960 tot 995 in 1962 of met 42,7 % (2).

Deze vermindering van de bestendige tewerkstelling wordt niet gecompenseerd door een stijging van de tijdelijke tewerkstelling.

(1) Het aantal landbouwbedrijven met bezoldigd personeel verminderde van 471 in 1950 tot 337 in 1955 en tot 170 in 1962.

(2) De tellingen van 1960 en volgende jaren zijn niet vergelijkbaar met de algemene telling van 1959; vooral voor de vrouwelijke tewerkstelling is de vergelijking onmogelijk.

Het totale aantal tijdelijk tewerkgestelden verminderde van 3.071 personen medio mei 1960 tot 2.820 in 1961 en tot 2.422 in 1962; het aantal tijdelijk tewerkgestelden die geen deel uitmaken van een landbouwersgezin daalde van 274 in 1960 tot 241 in 1961 en tot 120 personen in 1962.

Naast deze officiële cijfergegevens waaruit op duidelijke wijze de globale vermindering van het aantal bezoldigde arbeidskrachten in de landbouwsector tot uiting komt, wijzen ook enquête-gegevens in eenzelfde richting. Bij een onderzoek, in 1962 door het W.E.S. uitgevoerd op 636 landbouwexploitaties van het arrondissement Roeselare, werd vastgesteld dat 95 % der landbouwbedrijven in het arrondissement Roeselare over geen enkele niet-familiale bestendige arbeidskracht beschikten. Op de bedrijven groter dan 20 ha beliep dit percentage slechts 77,5 %.

85 % der onderzochte exploitaties hadden daarenboven geen enkele tijdelijke arbeidskracht ter beschikking. Dit percentage beliep nog 72 à 77 % op de bedrijven met 10 tot 30 hektaren ⁽¹⁾.

Bijzonder leerzaam is de vergelijking tussen het aantal vreemde arbeidskrachten waarop tijdens de oogstperiode 1950 werd beroep gedaan en het aantal in 1960 gebezigde vreemde oogstwerklieden op 636 onderzochte bedrijven in het arrondissement Roeselare.

In 1950 waren er per 100 bedrijven in het Roeselaarse 74 die tijdens de oogstperiode op geen enkele vreemde d.i. niet-familiale arbeidskracht beroep deden. Dit aantal liep op tot 83 in 1960. 11 bedrijven op 100 deden in 1950 beroep op één vreemde arbeider tijdens de oogstperiode. Hun aantal bleef gelijk in 1960.

Op 100 bedrijven deden er in 1950 nog 8 beroep op twee vreemde arbeiders tijdens de oogstperiode. Het waren er nog 4 in de oogstperiode van 1960.

7 landbouwbedrijven deden tijdens de oogst van 1950 beroep op meer dan twee vreemde arbeiders, terwijl er in 1960 nog maar 2 waren. Deze ontwikkeling toont duidelijk aan dat de exploitanten zelfs tijdens de drukste periodes van het landbouwjaar steeds minder beroep doen op bezoldigde arbeid. Een en ander hangt vanzelfsprekend ten nauwste samen met de toegenomen motorisering

(1) Er kwamen slechts 9 bedrijven groter dan 30 ha in de steekproef voor, waarvan er 4 geen enkele tijdelijke werkkraft hadden.

en mechanisering, terwijl ook het gebrek aan landarbeiders steeds nijpender wordt ingevolge de toenemende tewerkstellingsmogelijkheden buiten de primaire sektor.

C. De opvolgingstoestand op de landbouwbedrijven.

Ter gelegenheid van het reeds meermalen vermelde onderzoek in de Westvlaamse landbouw (1962), waarbij 3.465 landbouwexploitanten in alle gemeenten van de provincie werden betrokken, werd ook aan de opvolgingssituatie op de landbouwbedrijven bijzondere aandacht besteed. Met het oog op de studie van de opvolgingssituatie in het arrondissement Roeselare is het goed het te bestuderen gebied niet te eng te nemen omdat de migratie van de landbouwerszonen op zoek naar een eigen bedrijf zich niet tot enkele omliggende gemeenten en zelfs niet tot het arrondissement zelf beperkt.

De jonge landbouwers die zich als zelfstandig exploitant wensen te vestigen blijven gewoonlijk in dezelfde landbouwstreek, maar migreren hiervoor toch gemakkelijk over enkele kilometer. De vrijkomende hoeven in een straal van 15 à 20 kilometer komen doorgaans in aanmerking om te worden overgenomen. Pas indien in dit gebied geen bedrijf wordt gevonden, en indien het ouderlijk bedrijf niet kan worden overgenomen is men bereid te emigreren naar een andere landstreek of zelfs naar het buitenland, zo de landbouwsector althans niet wordt verlaten.

In het licht van deze beschouwingen lijken de 636 onderzochte bedrijven die in het arrondissement Roeselare zijn gelokaliseerd een te beperkte steekproef voor de studie van de opvolging en doet men er beter aan een ruimer gebied als onderzoeksgebied voorop te stellen. De gehele oostelijke Zandleemstreek in West-Vlaanderen lijkt hiervoor het meest geschikt. Met uitzondering van de gemeente Lichtervelde die in de Zandstreek ligt, liggen alle gemeenten van het arrondissement Roeselare in de Zandleemstreek.

Voor het onderzoek wordt ook alleen het oostelijke gedeelte van de Zandleemstreek weerhouden omdat dit gebied — wat zijn bevolkingsevolutie betreft — tamelijk homogeen is. De bevolking is er in expansie of vertoont er tenminste een normale aangroei, waar het westen van de Zandleemstreek op demografisch gebied uitgesproken degressief is.

Naast het landbouwkundig criterium is het, bij de afbakening van een onderzoeksgebied waarin de bedrijfsopvolging zal worden bestudeerd, ook van belang met dit demografische criterium rekening te houden. Immers de overbezetting der exploitaties of de overdadige afvloeiing van landbouwjongeren naar andere sectoren van de ekonomie wordt geremd of in de hand gewerkt door de lokaal geboden kansen buiten de primaire sektor. De demografische evolutie van een streek is in grote mate funktie van de mogelijkheden die zich buiten de landbouw voordoen. De diversiteit van uitwegen, waardoor de natuurlijke bevolkingsaangroei ter plaatse wordt gevaloriseerd, wordt als het ware gedemonstreerd door een gunstige bevolkingsevolutie.

Daarom zal bij de bespreking van de opvolgingsverhoudingen in het Roeselaarse de oostelijke Zandleemstreek als onderzoeksgebied worden weerhouden. Dit gebied omvat alle gemeenten van de Zandleemstreek waar de bevolking niet in regressie is. Kaart IV, 6 duidt aan welke deze gemeenten zijn ⁽¹⁾ en wat de plaats is van het arrondissement Roeselare in dit ruimere geheel.

Het onderzoeksgebied dat zowel landbouwkundig als demografisch slechts weinig afwijkingen vertoont met het arrondissement Roeselare, dat er het centrale deel van uitmaakt, ligt grosso modo tussen de kernen Diksmuide, Tielt, Avelgem en Komen. Het gebied omvatte 1.108 geënquêteerde bedrijven. Op deze steekproef werden in 1962 in totaal 371 mannelijke helpers geteld ⁽²⁾.

Men mag aannemen dat deze helpers nagenoeg alle een leeftijd hebben tussen 15 en 30 jaar. Deze jonge landbouwers zijn derhalve de kandidaat-opvolgers van de vrijkomende bedrijven die in de eerstkomende 15 jaren zullen over te nemen zijn. Immers ook de jongsten onder hen, de 15-jarigen, zullen normalerwijze in 1977 op een leeftijd van hoogstens 30 jaar een eigen bedrijf hebben gevonden. Dit bedrijf kan ofwel het ouderlijke bedrijf zijn, of een vrijkomend bedrijf elders in de streek.

(1) Bij de eerste werkfase van het Survey der Westvlaamse gewesten onderscheidde men in het omliggende gebied gemeenten met kernvorming, gemeenten met agglomeratietendens en gemeenten met normale aangroei.

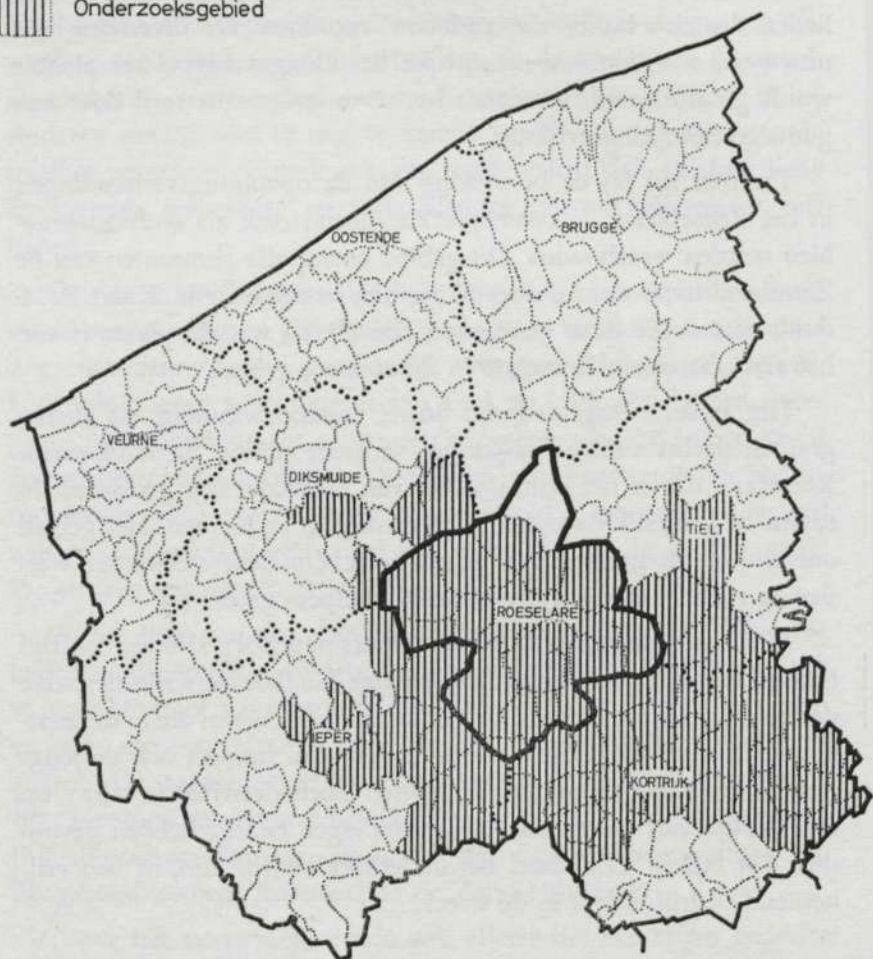
(2) Dit cijfer werd bij de enquête bekomen aan de hand van de vraag naar het aantal arbeidskrachten op de individuele bedrijven. Een ander cijfer van slechts 357 helpers werd bekomen via de vraag naar de studie- of beroepsrichting der kinderen.

Kaart IV, 6 : Afbakening van het onderzoeksgebied bij de studie van de opvolgingstoestand op de landbouwexploitaties van de oostelijke Zandleemstreek.

— Aftijning arrondissement Roeselare

||||| Onderzoeksgebied

De bedrijven die in de eerstkomende 15 jaren in het onderzoeksgebied zullen vrijkomen zijn normalerwijze de bedrijven waar het bedrijfshoofd in 1962 de leeftijd van 50 jaar had overschreden. Immers in 1977 zullen ook de jongsten onder hen, de 50-jarigen, 65 jaar oud zijn en dus op een leeftijd waarop zij zich van de bekommernissen van de exploitatie zullen wensen terug te trekken. Zowel de te verwachten evolutie inzake pensioenen aan zelfstandigen, als een algemene trend, zal ertoe leiden dat steeds meer landbouwers rond de 65-jarige leeftijd hun beroepsactiviteit stopzetten.

Op de 1.108 in de steekproef vervatte landbouwexploitaties werden 77 bedrijfshoofden geteld die meer dan 65 jaar en 120 die tussen de 60 en 65 jaar oud waren, 315 landbouwers waren tussen 50 en 59 jaar oud.

De quasi-totaliteit dezer 512 landbouwers zal tussen 1962 en 1977 zijn exploitatie aan een der eigen kinderen of aan derden hebben overgelaten. De 371 helpers die thans op de 1.108 bedrijven van de steekproef werkzaam zijn, zijn derhalve niet voldoende talrijk om deze 512 vrijgekomen bedrijven over te nemen. 141 vrijkomende bedrijven zullen zonder opvolger blijven. In de steekproef van 1.108 bedrijven in de oostelijke Zandleemstreek zullen, zoals uit deze verhoudingen blijkt, in de eerstkomende 15 jaren gemiddeld 34 bedrijven per jaar vrijkomen, waarvan er slechts 25 een opvolger zullen vinden.

Anders gezegd, waar de verhouding tussen vrijkomende bedrijven en opvolgers 512/512 of 1 zou dienen te zijn (normale opvolgingsdruk), is deze thans slechts 371/512 of 0,72, wat erop wijst dat voor elke 10 vrijkomende bedrijven slechts 7 opvolgers gevonden zullen worden.

Hoewel, zoals uit deze cijfers duidelijk naar voor komt, de opvolging der bedrijven in het Roeselaarse niet meer verzekerd lijkt, is de toestand nochtans heel wat minder ernstig op de grotere bedrijven dan op de kleinere uitbatingen.

Tabel IV, 21 (1) geeft de opvolgingsdruk weer op de verschillende grootteklassen van bedrijven.

---

(1) Zie volgende blz.

Tabel IV, 21 : De opvolgingsdruk op de landbouwbedrijven van de oostelijke Zandleemstreek, W.E.S.-enquête, 1962.

Bedrijfs grootte	Aantal geënquêteerde bedrijven	Aantal exploitanten van meer dan 50 jaar oud (%)	Aantal mannelijke helpers	Opvolgingsdruk = verhouding kol. 3 kol. 2	Opvolgingsdruk West-Vlaanderen
1 tot 3 ha	175	102 (58,3)	13	0,13	0,08
3 tot 5 ha	202	93 (46,0)	37	0,40	0,26
5 tot 7 ha	155	64 (41,3)	52	0,81	0,53
7 tot 10 ha	197	88 (44,7)	85	0,97	0,81
10 tot 15 ha	184	68 (37,0)	71	1,04	1,06
15 tot 20 ha	93	46 (49,5)	48	1,04	1,07
20 tot 30 ha	79	39 (49,4)	51	1,31	1,21
30 en meer ha	23	12 (52,2)	14	1,17	1,13
Totaal oostelijke Zandleemstreek . . .	1.108	512 (46,2)	371	0,72	—
West-Vlaanderen	3.465	1.684 (48,6)	1.098	—	0,65

Uit deze cijfers, en uit de vergelijking met de verhoudingen, weergevonden in een steekproef van 3.465 exploitaties over de hele provincie West-Vlaanderen gespreid, blijkt :

- a. een gunstiger algemene opvolgingssituatie in de oostelijke Zandleemstreek dan in de hele provincie.
- b. Deze gunstiger algemene verhouding is vooral toe te schrijven aan het relatief grote aantal kandidaat-opvolgers op de bedrijven kleiner dan 10 ha.
- c. De opvolgingsdruk is nagenoeg even groot in het oostelijke Zandleemgebied als in de gehele provincie in alle grootteklassen boven de 10 hectare. Het opvallende feit is vooral het relatief grote aantal kandidaat-opvolgers dat nog wordt aangetroffen op de kleinere exploitaties, hoewel hun aantal op verre na niet volstaat om alle vrijkomende exploitaties over te nemen.

Ongetwijfeld zien een aantal jongeren nog toekomst op de kleinere exploitaties dank zij de gunstige overschakelingsmogelijkheden naar extensieve en zelfs intensieve groentenverbouwing, waarvoor de Zandleemstreek in het Roeselaarse veel betere perspectieven biedt dan welke andere landbouwstreek in West-Vlaanderen ook.

Nochtans leren de cijfers van tabel IV, 21 ook dat in de eerstkomende 15 jaren circa 160 bedrijven op een totaal van 1.108 door gebrek aan opvolgers zullen verdwijnen, dit is 14,4 % van de geënquêteerde bedrijven. Daarvan zijn 55,6 % kleiner dan 3 hectare, 35 % tussen 3 en 5 ha, en 9,4 % tussen 5 en 10 hectare groot.

Bij de jaarlijkse landbouwtelling van 1962 werden in het arrondissement Roeselare 2.951 bedrijven geteld. Volgens de verhoudingen, berekend aan de hand der enquêtegegevens zouden hiervan in de tijdspanne 1962-1977, 14,4 ten honderd, of 425 exploitaties als zelfstandige eenheid verdwijnen.

Wanneer men een gelijkaardige berekening maakt op grond van de gegevens door het N.I.S. opgenomen ter gelegenheid van de algemene land- en tuinbouwtelling van 1959, komt men tot een nagenoeg identiek cijfer.

Volgens de algemene land- en tuinbouwtelling van 1959 telde het arrondissement Roeselare in 1959 nog 3.144 landbouwexploitaties. 46,9 % der bedrijfshoofden waren toen meer dan 50 jaar

oud, zodat men aannemen kan dat 1.474 bedrijven zouden vrijkomen in de periode 1959-1975. Op dezelfde bedrijven werden toen 1.051 mannelijke onbezoldigde helpers geteld, die dus als potentiële opvolgers in aanmerking komen. Ook uit het aftrek-saldo 1.474 — 1.051 blijkt dat circa 423 bedrijven zonder opvolger zouden blijven en derhalve voorbestemd zijn om als zelfstandige uitbatingseenheid te verdwijnen.

D. De afvloeiing van landbouwerskinderen naar andere economische sectoren.

De landbouwbevolking wordt traditioneel beschouwd als een kinderrijke bevolkingsgroep en heeft steeds in belangrijke mate de andere economische sectoren van arbeidskrachten voorzien. Het lijkt geen twijfel dat deze bevoorradingsrol van minder doorslaggevende betekenis is geworden nu de landbouwers nog amper 9 % van de provinciale bevolking uitmaken.

Niettemin telde de steekproef van 1.108 boerderijen in de oostelijke Zandleemstreek een totaal van 3.067 kinderen van exploitanten, waaronder 1.575 jongens en 1.492 meisjes.

De studie- en de beroepsrichting van deze jongeren uit het landbouwmidden kan een inzicht verschaffen in de mate waarin de landbouwbevolking van het arrondissement Roeselare en het naburige gebied een rol speelt als toeleveraar van nieuwe krachten in de diverse maatschappelijke groepen. Onder de 1.575 mannelijke kinderen die in de steekproef waren betrokken waren 14,2 % nog beneden de schoolplichtige leeftijd (233) terwijl 37,8 % van deze groep nog schoolgaande was (596).

Deze verhoudingen stemmen in hoge mate overeen met de verhoudingen aangetroffen in de provinciale steekproef van 4.941 mannelijke boerenjongeren (respektievelijk 14,3 % en 36,7 %).

Tabel IV, 22 geeft een inzicht in de beroepsrichting van de 756 boerenjongens uit het oostelijke Zandleemgebied die reeds een beroepsactiviteit uitoefenden. Dezelfde tabel maakt ook melding van de beroepsrichting der meisjes, waarover verder zal gehandeld worden. De tabel maakt de vergelijking mogelijk met een ruimere steekproef van 2.421 boerenjongens en 2.400 meisjes uit alle gemeenten van de provincie West-Vlaanderen (1).

(1) Deze groep van 2.421 jongens en 2.400 meisjes is het gedeelte van de 9.550 kinderen, herkomstig van 3.465 Westvlaamse landbouwbedrijven, die reeds een beroepsrichting ingeslagen zijn.

Tabiel IV, 22 : De beroepsrichting van de boerenjongeren uit het oostelijke Zandleemgebied en de provincie West-Vlaanderen, W.E.S.-enquête, 1962.

Beroep	Aantal		Procentuele verhoudingen			
	Jongens	Meisjes	Jongens		Meisjes	
			Oostelijke Zandleemstreek	West-Vlaanderen	Oostelijke Zandleemstreek	West-Vlaanderen
Landbouwer (-ster)	89	76	11,8	14,2	10,1	11,1
Landbouwhelper (-ster)	343	331	45,4	41,2	44,0	37,7
Bezoldigd helper (-ster)	14	6	1,9	2,0	0,8	1,3
Huishoudster	—	186	—	—	24,7	28,1
Arbeider (-ster)	80	51	10,6	13,5	6,8	6,2
Loontrekkend geschoold beroep	51	3	6,8	7,5	0,4	0,6
Zelfstandig geschoold beroep	27	10	3,6	3,0	1,3	0,8
Handelaar (-ster)	37	5	4,9	3,3	0,7	1,5
Bediende	24	11	3,2	3,3	1,5	2,6
Hogere bediende of ambtenaar	14	4	1,8	1,5	0,5	0,9
Onderwijs (op alle niveaus)	9	23	1,2	0,9	3,1	2,4
Vrij universitair beroep	8	—	1,0	1,0	—	—
Clerus	12	17	1,6	1,2	2,3	2,0
Openbare orde (a)	1	—	0,1	0,2	—	—
Militiaan	20	—	2,6	2,7	—	—
Zonder beroep (b)	8	6	1,0	1,0	0,7	1,8
Beroep onbekend	19	23	2,5	3,5	3,1	3,0
Totaal	756	752	100,0 (= 756)	100,0 (= 2.421)	100,0 (= 752)	100,0 (= 2.400)

(a) Beroepsmilitairen, rijkswacht, politie, toldiensten...
 (b) Inclusief 7 gehandicapten bij de jongens en 1 meisje.

Uit deze tabel blijkt voornamelijk dat op 100 boerenjongens uit het oostelijke Zandleemgebied die reeds een beroepsrichting hebben ingeslagen er 59 in de landbouwsector zijn gebleven, waarvan 12 definitief als zelfstandig landbouwer en 47 voorlopig als helper op het ouderlijk bedrijf. Deze verhoudingen sluiten nauw aan bij deze die voor de hele provincie werden waargenomen.

17 anderen komen als arbeider in een loontrekkend beroep terecht, waarvan slechts 7 als geschoolde (in West-Vlaanderen 21 loontrekkenden waarvan 7 geschoolden). Daarnaast telt men verrassend weinig zelfstandige ambachtslui (3,6 %) en handelaars (4,9 %), hoewel hun aantal in de oostelijke Zandleemstreek nog hoger is dan het provinciale verhoudingscijfer van 6,3 %. De semi-intellektuele en intellektuele beroepen groeperen samen nogmaals 8,8 % der boerenzonen die reeds een beroepsrichting hebben ingeslagen (West-Vlaanderen 7,9 %).

De overige percentages (6,2 %) worden ingenomen door diverse beroepen zoals « openbare orde » (0,1), militianen (2,6), personen zonder beroep (1,0) of wier beroep niet werd opgegeven (2,5); een percentage van 7,4 werd voor deze beroepen genoteerd onder de groep van 2.421 boerenzonen in de ruimere steekproef die betrekking heeft op de hele provincie West-Vlaanderen.

Onder de 1.492 dochters van landbouwers, op de 1.108 bedrijven in de steekproef, waren er 220 (14,7 %) beneden de schoolplichtige leeftijd. 520 (34,9 %) waren nog schoolgaande, terwijl 752 meisjes reeds een beroepsrichting ingeslagen hadden (50,4 %).

Onder de 752 meisjes uit de oostelijke Zandleemstreek die de school hebben verlaten zijn er 413, of 54,9 %, in de landbouw actief. Per honderd zijn er 10 landbouwsters en 45 helpsters.

Het provinciale verhoudingscijfer is slechts 50,1 %, waarvan 11 landbouwsters.

Per honderd niet meer schoolgaande meisjes zijn er 24,7 huishoudsters (West-Vlaanderen 28).

7,2 boerendochters op honderd oefenen een loontrekkend beroep uit, waarvan slechts 0,4 als geschoolde (West-Vlaanderen 6,8 respectievelijk 0,6).

Naast 1,3 % zelfstandige geschoolde beroepen en 0,7 % handelaarsters worden er nog 5,1 % geteld die een semi-intellektueel

of intellectueel beroep uitoefenen en 2,3 % die tot de vrouwelijke clerus behoren (West-Vlaanderen 5,9 % en 2,0 %).

De personen zonder beroep of wier beroep niet bekend werd gemaakt vormen tenslotte nogmaals 3,8 % van de groep niet meer schoolgaande boerenmeisjes (West-Vlaanderen 4,8 %).

Dit beknopte overzicht van de beroepsrichting der boerenjongens en -meisjes in de oostelijke Zandleemstreek wijst een sterke gelijklopendheid uit met de verhoudingen die voor de hele provincie West-Vlaanderen gelden.

Alleszins blijkt uit deze verhoudingen een sterke binding aan het landbouwersberoep ; dit blijkt althans uit het grote aandeel door de landbouwers en de landbouwhelpers en -helpsters ingenomen.

De voorgaande beschouwingen in verband met de bedrijfsopvolging hebben echter aangetoond dat onder dezen geen secundaire afvloeiing meer toegelaten is, wil de normale opvolging der bedrijven in het Roeselaarse niet verder in het gedrang worden gebracht, aangezien deze nu reeds zeer precair is.

Desondanks lijkt de secundaire afvloeiing van talrijke helpers naar andere sectoren onvermijdelijk.

Dit besluit kan worden getrokken uit de verhoudingen in tabel IV, 21. Daaruit blijkt dat een aantal helpers op de grotere bedrijven onmogelijk een bedrijf zullen kunnen vinden van dezelfde grootteorde als het ouderlijk bedrijf en derhalve verplicht zal zijn de landbouwsector te verlaten.

Hoewel deze helpers op hun huidige plaats nl. op de grotere uitbatingen, niet als overtollige arbeidskrachten mogen worden aangezien is het duidelijk dat zij de enige « arbeidskrachtenreserve » zijn die de landbouw nog inhoudt voor andere economische sectoren. De zonen van grotere bedrijven komen evenwel zeer zelden als loontrekkende arbeiders in de industrie terecht. De meesten die secundair de landbouwsector verlaten komen in de ambachtelijke of in de handelsbranche terecht. In tegenstelling met een veelvuldig voorkomende mening, is de reserve aan arbeidskrachten op de kleine exploitaties nagenoeg onbestaande. Wel komen de kinderen van dergelijke bedrijven herkomstig, via hun schoolse opleiding buiten de landbouw terecht (primaire afvloeiing).

De exploitanten zelf van de « marginale » kleine bedrijven kunnen evenmin als een belangrijke reserve worden aangezien, zoals het weleens wordt voorgesteld. De meesten onder hen geven immers pas het bedrijf op wanneer zij wensen op rust te gaan ; vandaar de sterk verouderde leeftijdsstructuur in deze groep. De gevallen waarbij het bedrijfshoofd het landbouwbedrijf op jonge leeftijd opgeeft om een ander beroep uit te oefenen behoren ook in het arrondissement Roeselare tot de uitzonderingen.

Dit gebeurt in het arrondissement Roeselare des te zeldzamer daar talrijke kleine bedrijven er, dank zij de geschiktheid van de bodem voor groententeelt, reeds naar deze specialisatie kunnen overschakelen. Ook de commercialisatiemogelijkheden voor groenten liggen in het Roeselaarse gunstiger dan elders in de provincie, dank zij de stimulerende werking van de Coöperatieve veiling te Roeselare. Bovendien telt het arrondissement, zoals reeds werd vastgesteld een zeer groot aantal zeer intensieve en gespecialiseerde veeteeltbedrijven, voornamelijk pluimveebedrijven. Dit zijn hoofdzakelijk bedrijven met een geringe oppervlakte kultuurgrond.

Men kan hieruit besluiten dat de arbeidsreserves voor andere economische sectoren op de landbouwbedrijven van het Roeselaarse nagenoeg onbestaand zijn, maar dat de kinderen van landbouwers in groot getal primair afvloeien d.w.z. na de schooplichtige leeftijd de landbouwsector verlaten.

E. Het landbouwonderwijs in het arrondissement Roeselare (1).

In deel V, hoofdstuk VI wordt gehandeld over de scholingsmogelijkheden in het arrondissement Roeselare. De opleidingsmogelijkheden in dagonderwijs in land- en tuinbouwscholen worden in dit hoofdstuk besproken.

In het arrondissement Roeselare werden en worden, zowel door het Rijk als door de beroepsorganisaties en door private personen, tevens initiatieven genomen om door avondleergangen het vaktechnisch peil van land- en tuinbouwers te verhogen.

In 1960 werden 4 leergangen ingericht in 4 onderscheiden gemeenten van het arrondissement ; in 1961 waren het 6 leergangen

---

(1) Inlichtingen bereidwillig ter beschikking gesteld door de heer R. Lecluyse, Rijkslandbouwkundig ingenieur te Kortrijk.

in 5 gemeenten, in 1962 werden 8 kursussen ingericht in 7 gemeenten van het arrondissement Roeselare.

Deze kursussen van 20 tot 130 lesuren werden overwegend tijdens de wintermaanden ingelegd. Zij omvatten meestal lessen in algemene land- en tuinbouwwakken, doch ook specifieke vakken als varkensteelt, phytopharmacie en bedrijfsleiding, bestemd hetzij voor jongere afgestudeerden van het lager onderwijs en het middelbaar onderwijs van de lagere graad, hetzij voor volwassenen en bedrijfsleiders.

Het gemiddeld aantal lesvolgers per leergang varieerde in al deze kursussen van 15 tot 38 leerlingen, met een gemiddelde van 24 leerlingen over deze drie jaren.

Van de 18 kursussen die in de loop van de jaren 1960-62 in het arrondissement Roeselare werden ingericht, zijn er 4 waarvan het initiatief uitging van het Rijk, 4 van de Belgische Boerenbond, 3 van de Belgische Boerenjeugdbond en 7 van individuele landbouweraren.

Naast deze leergangen die zich in het bijzonder tot landbouwers en landbouwhelpers richten, werden te Roeselare nog leergangen ingericht ten behoeve van specialisten, onderwijzers en afgestudeerden van de landbouwscholen met A2 of A3 diploma. Deze leergangen handelden hoofdzakelijk over plantenbescherming en phytopharmacie en liepen over twee cyclussen van 70 lesuren (1ste en 2de jaar). Zij werden door het Rijk ingericht. Ook de Belgische Boerenbond richtte in 1961 en 1962 dergelijke kursussen in voor onderwijzers en gediplomeerden A2 en A3.

HOOFDSTUK II

STRUKTUUR EN WERKGELEGENHEID IN DE NIJVERHEID

Het arrondissement Roeselare is na het arrondissement Kortrijk het meest geïndustrialiseerde gewest van West-Vlaanderen (1).

§ 1. Geschiedkundig overzicht van de industriële onderbouw van het arrondissement Roeselare (2).

De industriële omwenteling, ingezet in de eerste helft van de 19de eeuw, heeft aanvankelijk het Roeselaarse — zoals geheel West-Vlaanderen — buiten het groeiende nieuwe economische bestel gehouden. De huisnijverheid, naast de landbouw het sluitstuk van de economie in Vlaanderen, brokkelde af door de toepassing van nieuwe produktiemethoden; opeenvolgende krisissen in de landbouw sloten bovendien ook in de primaire sektor de mogelijkheden tot tewerkstelling af van de uit de huisnijverheid vrijkomende arbeidskrachten. Het gevolg was een algemene daling van de vergoeding voor de faktor arbeid. Deze tendens van dalende lonen maakte West-Vlaanderen aantrekkelijk als vestigingsgebied van de elders in volle groei zijnde textielnijverheid.

Het Roeselaarse heeft vrij vroeg ingehaakt op de nieuwe tendensen, geactiveerd door het doordringen van de mechanische verwerking. Reeds in 1842 werd te Roeselare en te Izegem geweven met mechanische garens.

---

(1) De verhouding van het aandeel in de industriële tewerkstelling (inclusief bouw en transport) in West-Vlaanderen tot het aandeel van de bevolking in West-Vlaanderen geeft voor het jaar 1962 een concentratie-index van 149 voor het arrondissement Kortrijk en van 141 voor het Roeselaarse; het arrondissement Brugge, derde in de rangorde, bekomt nog slechts een index van 96.

(2) Bronnen: B.H. DOCHY: *Geschiedenis van de stad Roeselare vanaf de oudste tijden tot heden*, Roeselare, 1949.

G. DECLERCQ: *De industrie, 1800-1950*, in « West-Vlaanderen », Elsevier, Brussel, 1958, 220-230.

Een enquête, uitgevoerd in 1962 met medewerking van het Ministerie van Economische Zaken en Energie, Economische Algemene Inspectie te Gent.

In 1853 waren te Roeselare mechanische vlasspinnerijen en linnenweverijen in werking (1). De plaatselijke markt van linnenweefsels van de huisnijverheid moest wijken voor een op internationale afzet georiënteerde industriële linnennijverheid.

In 1864 werd te Roeselare de jutespinnerij en -weverij geïntroduceerd. De stijgende verpakkingsbehoefte voor vlas, linnen, maaldrijen, meststoffen — eerst guano, later kunstmeststoffen — en samengestelde voeders ondersteunden deze nieuwe activiteit.

De katoennijverheid bereikte het centrum van de provincie West-Vlaanderen van Oost-Vlaanderen uit via Tielt en Kortrijk.

Rond het einde van de 19de eeuw zwerfde de textielnijverheid uit in de Mandelvallei; juteweverijen en vlasweverijen werden opgericht te Emelgem, Izegem, Ingelmunster.

Aldus werd de ekonomie van het Roeselaarse allengerhand door de textielnijverheid in nieuwe banen geleid. Op het platteland bleef de combinatie van landbouw en huisnijverheid echter stand houden.

Geënt op de landbouwactiviteit ontwikkelde zich in het Roeselaarse tijdens de tweede helft van de 19de eeuw de cichoreinijverheid. Ook andere activiteiten zoals huidevetterijen, brouwerijen, olieslagerijen kwamen te Roeselare tot groei. Roeselare werd echter vooral een voornaam centrum van de textielnijverheid.

Inmiddels was de stad Izegem een totaal eigen weg ingeslagen. Reeds bij het begin van de vorige eeuw was Izegem bekend voor de produktie van schoenen. Aanvankelijk gestart als huisnijverheid, waarvan de afzet voor een belangrijk gedeelte door de leurhandel werd verzorgd, leidde het invoeren van de naaimachine omstreeks 1860 geleidelijk tot de overgang naar schoenfabrikage in ateliers.

Voor na de eeuwwisseling groeide Izegem uit tot een centrum van schoennijverheid met internationale faam. Een gelijkaardig proces voltrok zich in de borstelnijverheid. In het spoor van deze bedrijfstakken groeiden toeleveringsbedrijven voor de fabrikage van schoenleesten en hakken, borstelhout en -stokken.

Tal van bedrijven ontstaan in de tweede helft van de 19de eeuw zijn uitgegroeid tot belangrijke ondernemingen met hoge tewerkstelling.

(1) Zie ook deel III, hoofdstuk I, blz. 69.

Onder de voornaamste bedrijven daterend uit de 19de eeuw telt Roeselare thans een jutespinnerij-weverij met circa 500 tewerkgestelden, een linnenweverij met ongeveer 150 tewerkgestelden en een bedrijf voor veredeling van textielstoffen met circa 200 tewerkgestelden. In het spoor van de textielnijverheid groeide een bedrijf, gespecialiseerd in de fabricage van textielgereedschappen, geleidelijk en na de tweede wereldoorlog vrij snel tot een belangrijke onderneming met op heden ruim 200 tewerkgestelden (1).

In de schoensektor telt Izegem op heden een drietal belangrijke bedrijven daterend uit de 19de eeuw : twee bedrijven met meer dan 500 tewerkgestelden en een bedrijf met nagenoeg 200 tewerkgestelden. Een bedrijf in de houtverwerkende sektor dat in de 19de eeuw te Izegem werd opgericht, stelt thans ruim 100 personen tewerk. Twee initiatieven, respectievelijk een druk- en boekbindersbedrijf (Izegem) en een pettenfabriek (Ardooie), met thans ongeveer 150 respectievelijk 100 tewerkgestelden, werden eveneens genomen op het einde van de 19de eeuw. Een onderneming voor carrosseriebouw (Beveren) en een olieslagerij (Izegem), die in de tweede helft van de 19de eeuw werden opgericht, stellen elk meer dan 500 personen tewerk. Het carrosseriebedrijf is aanvankelijk gestart als wagenmakerij en heeft tijdig omgeschakeld naar autocarrosserie.

Een brouwerij, te Roeselare gevestigd, die thans meer dan 100 personen tewerkstelt, had eveneens haar oorsprong vóór 1900.

Uit de periode 1900-14 kunnen als voornaamste bedrijven geciteerd worden : een linnenweverij (Ardooie) met ruim 200 tewerkgestelden, een jutespinnerij (Roeselare) met circa 400 tewerkgestelden en een kaardwolspinnerij - weverij (Rumbeke) met ongeveer 200 tewerkgestelden.

De periode 1918-30 was tamelijk rijk aan initiatieven. Als bijzonderste bedrijven kunnen genoemd worden :

- twee schoenfabrieken (Izegem) met op heden 150 tot 200 tewerkgestelden en twee schoenfabrieken (Emelgem) met 100 tot 150 tewerkgestelden ;

(1) Het bedrijf is tot diversifikatie overgegaan en telt een 50-tal tewerkgestelden bij de produktie van persluchtapparaten en bowling.

- een toeleveringsbedrijf voor de schoenfabrikage, gespecialiseerd in de fabrikage van hakken, met op heden circa 80 tewerkgestelden (Izegem) ;
- een fluweelweverij met ongeveer 300 tewerkgestelden (Ledegem) ;
- een tegelfabriek met op heden ruim 200 tewerkgestelden (Roeselare) ;
- een metaalverwerkend bedrijf met circa 100 tewerkgestelden (Roeselare) ;
- twee meubelbedrijven met ieder ongeveer 150 tewerkgestelden (Izegem) ;
- een konfektiebedrijf met op heden ruim 300 tewerkgestelden (Gits) ;
- drie veevoederbedrijven ⁽¹⁾ met ieder meer dan 100 tewerkgestelden (Roeselare).

Het geciteerde konfektiebedrijf evenals de meubelbedrijven zijn slechts werkelijk tot groei gekomen na de tweede wereldoorlog.

Ook tijdens de crisisperiode van de jaren dertig werden in het Roeselaarse een aantal bedrijven opgericht die op heden een hoge tewerkstelling hebben.

Onder de voornaamste zijn te noemen : een wolspinnerij met ruim 500 tewerkgestelden (Roeselare), een jutespinnerij en een juteweverij met ruim 100 tewerkgestelden (Roeselare), een schoenfabriek met nagenoeg 500 tewerkgestelden (Izegem), een veevoederfabriek met circa 150 tewerkgestelden (Lichtervelde), een meubelfabriek met ongeveer 100 tewerkgestelden (Izegem) en een knopenfabriek met ruim 100 tewerkgestelden (Kachtem).

De periode na de tweede wereldoorlog bleef evenmin verstoken van belangrijke vestigingen. De voornaamste zijn : een metaalverwerkend bedrijf met ruim 400 tewerkgestelden (Lichtervelde), een katoenspinnerij met circa 100 tewerkgestelden (Rumbeke), een schoenfabriek met ongeveer 200 tewerkgestelden (Emelgem) en drie schoenfabrieken met ieder ongeveer 100 tewerkgestelden (Emel-

(1) Een van deze bedrijven heeft zijn oorsprong in feite vóór 1900 doch beperkte tot 1927 zijn activiteit tot de handel in zaaigranen en zaden; de groei van het bedrijf dagteekent pas van na 1927 toen de veevoederbereiding werd aangevat.

gem ; waaronder een filiaalbedrijf), twee metaalverwerkende bedrijven met respectievelijk ongeveer 200 tewerkgestelden (Hooglede) en 100 tewerkgestelden (Gits), en een konfektiebedrijf met ongeveer 100 tewerkgestelden (Hooglede).

In 1961 viel een belangrijke beslissing ten voordele van het Roeselaarse. Een bedrijf gespecialiseerd in elektrotechnisch materiaal besliste een filiaalbedrijf met hoge tewerkstelling te vestigen te Beveren. In 1961 werd reeds met de bedrijvigheid gestart in voorlopige gebouwen te Roeselare ; in 1962 overschreed de tewerkstelling reeds 300 personen.

In de jongste jaren hebben verder een aantal bouwondernemingen een hoge vlucht genomen.

§ 2. Hedendaagse structuur van de nijverheid.

A. Tewerkstelling naar bedrijfstak.

Midden 1962 werden in 1400 nijverheidsinrichtingen met exploitatiezetel in het arrondissement Roeselare 26.555 bezoldigde arbeidskrachten tewerkgesteld (1).

In 918 eigenlijke industriële bedrijven vonden 22.642 personen een werkgelegenheid terwijl in 482 semi-industriële bedrijven, zijnde 420 bouwondernemingen en 62 transportondernemingen, nog 3.913 personen werden tewerkgesteld.

Onder de eigenlijke industriële bedrijfstakken is de textielnijverheid de voornaamste nijverheid qua omvang van de tewerkstelling (zie grafiek IV, 2). Midden 1962 werden in 145 inrichtingen 5.156 personen tewerkgesteld. De textielsektor omvat een grote verscheidenheid van activiteiten, gaande van de vlasvezelbereiding over spinnerij en weverij van vlas, wol, jute tot de textielveredeling.

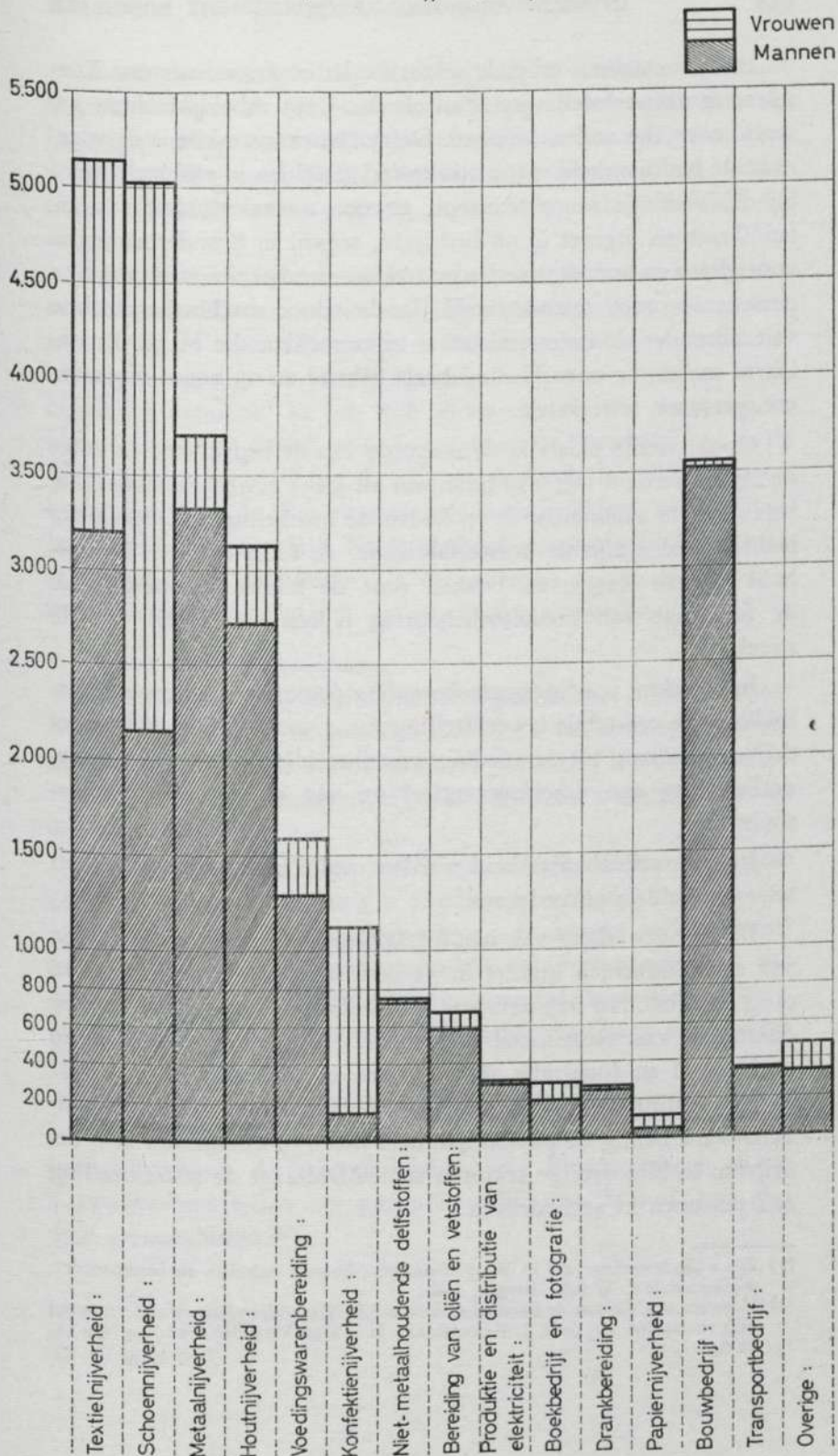
De schoennijverheid volgt in rangorde van belangrijkheid als bron van tewerkstelling op de tweede plaats ; in 66 bedrijven worden 5.025 personen tewerkgesteld (2).

(1) Bron : Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid, aangevuld met gegevens van een enquête voor die bedrijven die de aangifte bij de R.M.Z. buiten het arrondissement Roeselare verrichten en waarvoor de R.M.Z. geen toerekening doet naar de gemeente van feitelijke activiteit.

(2) Voor een analyse van de schoennijverheid in West-Vlaanderen wordt verwezen naar « De schoennijverheid in West-Vlaanderen, contact technisch en beroeps- onderwijs-industrie », Brugge, W.E.R., 1961.

Grafiek IV, 2 : Tewerkstelling in de nijverheid van het arrondissement Roeselare, naar bedrijfstak, 30 juni 1962.

In de metaalverwerkende sektor bezit het arrondissement Roeselare een tewerkstellingspotentieel van 3.713 arbeidskrachten gespreid over 202 ondernemingen. De machinekonstruktie is de voornaamste bedrijvigheid met 2.562 tewerkgestelden in 136 bedrijven; bij de fabrikage van artikels uit gewoon metaal worden 509 arbeidskrachten ingezet in 58 bedrijven, terwijl in 8 ondernemingen voor gieten en walsen, smeden en trekken van ijzer en staal nog 642 personen worden tewerkgesteld. In de sektor machinekonstruktie valt bijzonder de carrosseriebouw te vermelden die in het Roeselaarse een sterke ontwikkeling heeft gekend en op heden ongeveer 900 personen tewerkstelt.

Op de vierde plaats in de rangorde van de bedrijfstakken volgt de houtnijverheid met 159 bedrijven en 3.131 tewerkgestelden. De belangrijkste subbranche is op heden de meubelmakerij. Specifieke bedrijvigheden zijn de borstelfabrikage, de fabrikage van borstelhout en van leesten en hakken voor de schoennijverheid; ook de fabrikage van textieltoebehoorten is een specialiteit van de streek (1).

In de sektor voedingswarenberediging domineert de veevoederberediging. Op een totale tewerkstelling van 1.590 personen in 117 bedrijven behorend tot de voedingswarenberediging, neemt de veevoederberediging een arbeidspotentieel op van ongeveer 1.100 personen (2).

In de konfektienijverheid werden medio 1962 1.129 personen tewerkgesteld in 96 bedrijven.

Bij de verwerking van niet-metaalhoudende delfstoffen werden 752 arbeidskrachten ingezet in 31 bedrijven, bij de bereiding van oliën en vetstoffen 677 personen in 8 bedrijven, bij de produktie en distributie van elektriciteit 306 arbeidskrachten in 1 bedrijf, in boekbedrijf en fotografie 285 personen in 25 bedrijven en bij de drankberediging 277 arbeidskrachten in 20 ondernemingen. Vermeldenswaard is nog de papiernijverheid met 119 effectieven in 6 bedrijven. In alle overige sectoren samen bedraagt de tewerkstelling 482 personen in 42 bedrijven.

(1) Zie « De houtnijverheid in West-Vlaanderen, kontakt technisch en beroepsonderwijs-industrie », W.E.R., Brugge, 1960.

(2) Voor een analyse van de veevoedernijverheid in West-Vlaanderen wordt verwezen naar een artikel van de h. J. VANDEWALLE in « West-Vlaanderen werkt », 2de jg., 60-64.

Naast de tewerkstelling in de eigenlijke industrie is ook de tewerkstelling in de semi-industriële bedrijven belangrijk door de hoge opnamecapaciteit van het bouwbedrijf ; in 420 ondernemingen werden midden 1962 3.548 arbeidskrachten tewerkgesteld. In het transportbedrijf werden nog 365 personen ingeschakeld in 62 ondernemingen.

Het industriële leven in het arrondissement Roeselare heeft aldus een vrij hoge concentratie in een viertal bedrijfstakken ; de schoennijverheid, de textielnijverheid, de houtnijverheid en de machinekonstruktie groeperen 70,1 % van de totale tewerkstelling in de eigenlijke industrie. In het Rijk groeperen de vier voornaamste bedrijfstakken (1) slechts 53,6 % van de totale tewerkstelling. In de Westvlaamse industrie ligt 64,2% van de totale tewerkstelling geconcentreerd in de vier voornaamste bedrijfstakken, textielnijverheid, machinekonstruktie, houtnijverheid en verwerking van niet-metaalhoudende delfstoffen ; in de provincie neemt de textielnijverheid alleen reeds 33,5 % op van de totale tewerkstelling.

B. Grootte van de ondernemingen.

Midden 1962 stelden 6 ondernemingen uit het arrondissement Roeselare meer dan 500 personen tewerk ; 2 van deze ondernemingen behoorden tot de sektor schoennijverheid, 2 tot de textielnijverheid, 1 tot de metaalverwerkende sektor en 1 bedrijf was een olieraffinaderij (2).

Tot de grootteklasse van 200 tot 500 arbeidskrachten behoorden 14 ondernemingen waarvan 4 in de schoennijverheid, 3 in de metaalnijverheid en 3 in de textielnijverheid ; de overige bedrijven met 200 tot 500 tewerkgestelden waren een voedingswarenbedrijf, een konfektiebedrijf, een onderneming voor de fabricage van textielgereedschappen en een onderneming voor de distributie van elektriciteit.

34 ondernemingen stelden 100 tot 200 personen tewerk en 68 bedrijven hadden een tewerkstelling van 50 tot 100 personen. De textielnijverheid, de schoennijverheid, de houtnijverheid en de bouwnijverheid tellen het grootste aantal van de bedrijven van deze grootteklassen (2).

(1) Machinekonstruktie, textielnijverheid, metaalgieterijen, niet-metaalhoudende delfstoffen.

(2) Zie appendix IV, 7.

125 bedrijven stelden in 1962 tussen 20 en 50 personen tewerk, 167 bedrijven hadden tussen 10 en 20 tewerkgestelden, 226 bedrijven telden tussen 5 en 10 tewerkgestelden en 760 bedrijven hadden minder dan 5 personen tewerkgesteld.

Tabel IV, 23 geeft de spreiding van de tewerkstelling in het arrondissement Roeselare over de diverse grootteklassen, in confrontatie met de toestand in het Rijk.

Terwijl in het Rijk 24,9 % van de tewerkstelling in de be- en verwerkende nijverheid valt in bedrijven van 1.000 en meer tewerkgestelden, telt het arrondissement Roeselare geen enkel bedrijf met meer dan 1.000 tewerkgestelden.

Met een aandeel van 2,1 % in de industriële tewerkstelling van het Rijk heeft het arrondissement Roeselare een aandeel van 2,7 % van de tewerkstelling in de grootteklasse van 500 tot 1.000 tewerkgestelden. Behoudens in de bedrijven met minder dan 5 tewerkgestelden, overschrijdt het aandeel van de tewerkstelling in de overige grootteklassen het aandeel van het arrondissement Roeselare in de totale industriële tewerkstelling in het Rijk.

Ook in het bouwbedrijf en het transportbedrijf is de structuur van de bedrijven naar grootte ongunstig in vergelijking met het Rijk.

De gemiddelde grootte van de bedrijven ligt — afgezien van het ene bedrijf in de sektor distributie van elektriciteit — het hoogst bij de bereiding van vetten en oliën (84,6), de metaalgieterijen (80,2) en in de schoennijverheid (76,1). Het voorkomen van een groot bedrijf onder een gering aantal bedrijven is beslissend voor het hoge gemiddelde in de sectoren bereiding van vetten en oliën en metaalgieterijen. In de textielnijverheid wordt nog een gemiddelde bereikt van 35,6 eenheden en in de verwerking van niet-metaalhoudende delfstoffen van 24,3 eenheden. In alle overige bedrijfstakken ligt de gemiddelde arbeidsbezetting beneden 20 personen. Een zeer laag gemiddelde wordt geregistreerd in het bouwbedrijf (8,4) en in het transportbedrijf (5,9) evenals in de bedrijfstakken met globaal een zeer geringe tewerkstelling zoals tabakbewerking (3,3), huiden- en lederbewerking (4,3), scheikundige nijverheid (6,9), rubbernijverheid (8,3) e.a.

Het algemeen gemiddelde voor de eigenlijke industrie bedroeg in het arrondissement Roeselare 24,7 personen tegenover 21,4 in

Tabel IV, 23 : Tewelkstelling in de industrie, naar grootteklasse van de bedrijven, in het arrondissement Roeselare, 30 juni 1962

Grootteklasse van de bedrijven	TEWERKSTELLING IN HET ARRONDISSEMENT ROESELARE					
	In de be- en verwerkende nijverheid			In het bouwbedrijf en transportbedrijf		
	Absoluut	Procentuele verdeling	Proc. verdeling in het Rijk	Absoluut	Procentuele verdeling	Proc. verdeling in het Rijk
minder dan 5 tewerkgestelden . . .	850	3,7	3,8	606	15,5	12,2
5 tot 10 tewerkgestelden . . .	1.028	4,5	3,7	472	12,1	11,3
10 tot 20 tewerkgestelden . . .	1.627	7,2	5,4	690	17,6	12,3
20 tot 50 tewerkgestelden . . .	3.034	13,4	10,8	790	20,2	16,9
50 tot 100 tewerkgestelden . . .	4.023	17,8	10,3	685	17,5	10,8
100 tot 200 tewerkgestelden . . .	3.979	17,6	11,3	670	17,1	9,5
200 tot 500 tewerkgestelden . . .	4.318	19,1	16,9	—	—	7,8
500 tot 1.000 tewerkgestelden . . .	3.783	16,7	12,9	—	—	5,0
1.000 en meer tewerkgestelden . . .	—	—	24,9	—	—	14,2
Totaal	22.642	100,0	100,0	3.913	100,0	100,0

West-Vlaanderen en 26,9 in het Rijk. In het bouwbedrijf bedroegen de overeenkomstige gemiddelden respectievelijk 8,4, 8,0 en 9,0 en in het transportbedrijf 5,9, 6,6 en 18,3.

C. Ruimtelijke spreiding van de industriële tewerkstelling in het arrondissement Roeselare.

1. Globaal beeld.

De industriële tewerkstelling heeft in het arrondissement Roeselare duidelijk haar zwaartepunt te Roeselare en te Izegem. De totale tewerkstellingscapaciteit van deze beide steden in de industrie (bouwbedrijf en transportbedrijf inbegrepen) bedroeg midden 1962 respectievelijk 8.827 en 7.011 eenheden; in procent van de totale werkgelegenheid in het arrondissement Roeselare betekent dit respectievelijk 33,2 % en 26,4 %.

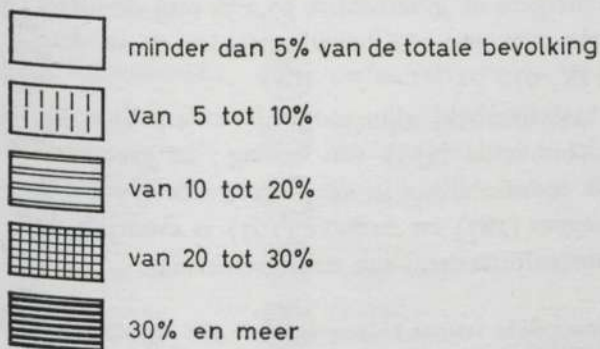
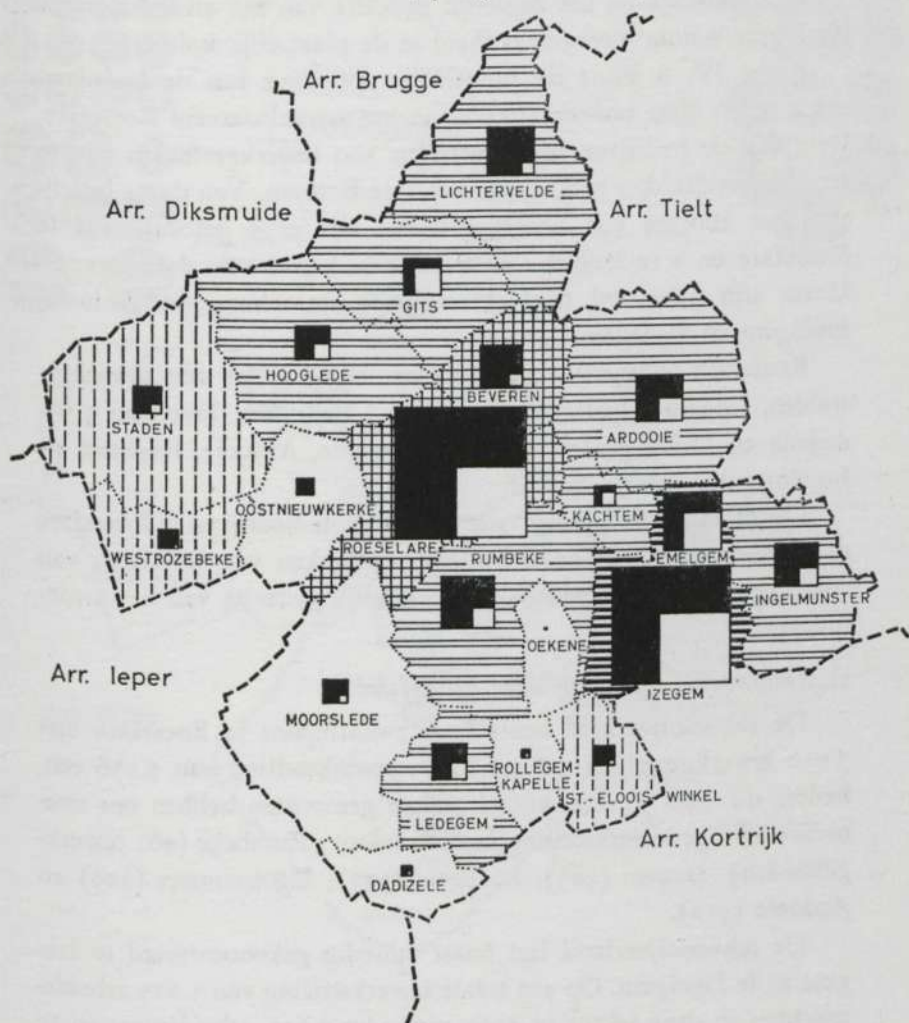
Aansluitend bij Izegem valt Emelgem te vermelden met 1.735 arbeidsplaatsen (6,5 %) in de plaatselijke industrie. Secundaire kernen zijn Rumbeke (1.465 tewerkgestelden), Ardooië (1.131), Lichtervelde (1.121), Ingelmunster (987) en Beveren (871). In drie gemeenten, Dadizele, Rollegem-Kapelle en Oekene, bedraagt de tewerkstelling in de plaatselijke industrie minder dan 50 eenheden.

Kaart IV, 7 geeft een visueel beeld van de spreiding van de werkgelegenheid in de industrie in absolute grootte en in relatie met de spreiding van de bevolking.

Izegem heeft de hoogste verhouding tussen het aantal arbeidsplaatsen in de plaatselijke industrie en de totale bevolking, nl. 40,9 %. Op de tweede plaats volgt Emelgem met 35,5 % en op de derde plaats Beveren met 25,4 %. Roeselare heeft een verhoudingscijfer van 24,8 %. Ten noorden liggen de gemeenten Lichtervelde (16,1 %), Gits (19,9 %) en Hoogdele (12,5 %) met een verhoudingscijfer tussen 10 en 20 %. De breuk met de overige gemeenten ten westen van Roeselare is vrij groot; het verhoudingscijfer bereikt ongeveer 7 % te Staden en Westrozebeke en is lager dan 5 % te Moorslede (4,1 %) en Oostnieuwkerke (4,4 %). Ingelmunster (10,1 %) sluit aan bij de zone Ardooië-Rumbeke met een verhoudingscijfer tussen 10 en 16 %. Ledegem heeft een verhoudingscijfer van 15,1 % doch te Dadizele (1,7 %), Rollegem-Kapelle (1,8 %), St.-Eloois-Winkel (5,8 %) en Oekene (0,2 %) ligt het verhoudingscijfer zeer laag.

Kaart IV, 7 : Bezoldigde tewerkstelling in de plaatselijke industrie in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 30 juni 1962.

Het westelijk en het zuidelijk gedeelte van het arrondissement biedt zeer weinig werkgelegenheid in de plaatselijk industrie.

Kaart IV, 8 geeft de ruimtelijke spreiding van de bedrijven met 100 en meer tewerkgestelden in het arrondissement Roeselare. Drie van de bedrijven met meer dan 500 tewerkgestelden zijn te Izegem gevestigd, 2 te Roeselare en 1 te Beveren. Van de 14 bedrijven met 200 tot 500 tewerkgestelden zijn er 5 gelokaliseerd te Roeselare en 3 te Izegem; de overige bedrijven van deze grootteklasse zijn gevestigd te Lichtervelde, Gits, Hooglede, Ardoorie, Emelgem en Ledegem.

Roeselare telt verder 13 bedrijven met 100 tot 200 tewerkgestelden, Izegem 7 bedrijven, Rumbeke 5 bedrijven, Emelgem 3 bedrijven en Lichtervelde (1), Gits, Hooglede, Ardoorie, Kachtem en Ingelmunster ieder 1 bedrijf.

Opvallend is de concentratie van de grote bedrijven te Roeselare en te Izegem en het haast volledig ontbreken van bedrijven van enige omvang in het westelijk en zuidelijk gedeelte van het arrondissement.

2. Ruimtelijke spreiding naar bedrijfstak.

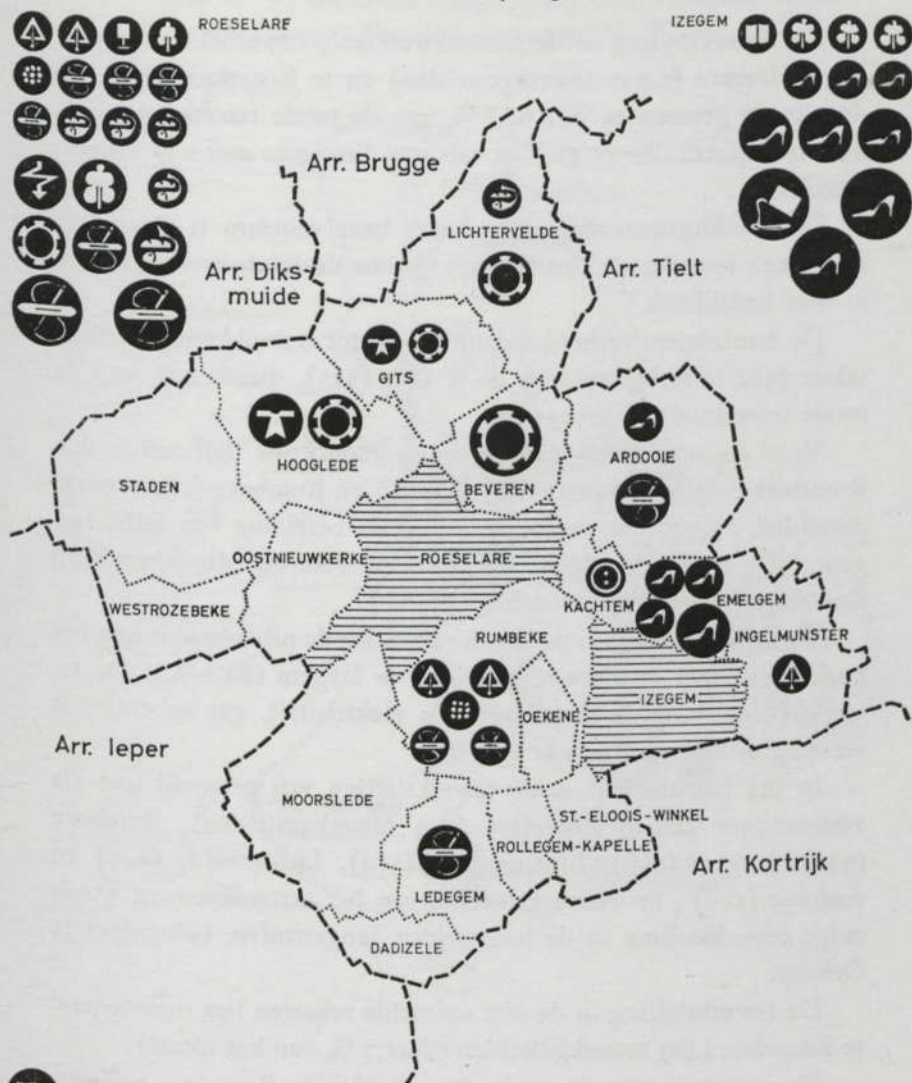
De textielnijverheid heeft haar zwaartepunt te Roeselare met 3.050 tewerkgestelden op een totale tewerkstelling van 5.156 eenheden, d.i. 59,2 %. Een vijftal andere gemeenten hebben een noemenswaardige tewerkstelling in deze sektor: Rumbeke (461 tewerkgestelden), Izegem (403), Ledegem (332), Ingelmunster (329) en Ardoorie (312).

De schoennijverheid ligt haast volledig gekoncentreerd te Izegem en te Emelgem. Op een totale tewerkstelling van 5.025 arbeidskrachten in deze sektor in 1962 vielen er 3.610 arbeidsplaatsen te Izegem en 1.174 te Emelgem of gezamenlijk 95,2 % van de totale tewerkstelling. Ardoorie nam nog 188 tewerkgestelden op in deze bedrijfstak (zie kaart IV, 9).

In de sektor metaalnijverheid zijn vooral Roeselare (1.353), Beveren (634) en Lichtervelde (553) van belang; ze groeperen samen 68,4 % van de tewerkstelling in deze sektor. Te Hooglede (258), Gits (196), Izegem (187) en Ardoorie (167) is eveneens de tewerkstelling in de metaalnijverheid van enige betekenis.

(1) Dit bedrijf met maatschappelijke zetel te Lichtervelde heeft zijn exploitatiezetel langs de haven van Roeselare.

Kaart IV, 8 : Bedrijven met 100 en meer tewerkgestelden in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1962.

- boekbedrijf
- bouwbedrijf
- drank-bereiding
- elektriciteitsbedrijf
- hout-nijverheid
- knopen-fabriek
- konfektie-nijverheid

- metaalnijverheid
- niet-metaalhoudende delfstoffen
- olieslagerij
- schoen-nijverheid
- textiel-nijverheid
- voedingswaren-bereiding

- aantal tewerkgestelden:
- 100 tot 200
  - 200 tot 500
  - 500 en meer

De tewerkstelling in de houtverwerkende nijverheid is belangrijk te Izegem (1.355 tewerkgestelden) en te Roeselare (606). In deze beide gemeenten valt 62,6 % van de totale tewerkstelling in deze bedrijfstak. Te vermelden valt nog Emelgem met 259 tewerkgestelden.

De voedingswarenbereiding heeft haar centrum te Roeselare met 1.144 tewerkgestelden of 71,9 % van de totale tewerkstelling in deze bedrijfstak.

De konfektienijverheid kwam vooral tot ontwikkeling te Roeselare (364 tewerkgestelden) en te Gits (345), die 62,8 % van de totale tewerkstelling groeperen.

Voor de verwerking van niet-metaalhoudende delfstoffen zijn Roeselare (325 tewerkgestelden, 43,2 %) en Rumbeke (172 tewerkgestelden, 22,9 %) te vermelden, voor de bereiding van oliën Izegem (563 tewerkgestelden, 83,2 %) en voor de drankbereiding Roeselare (215 tewerkgestelden, 77,6 %).

Vermeldenswaard in de be- en verwerkende nijverheid is nog het boekbedrijf met 183 tewerkgestelden te Izegem (64,2 %). De tewerkstelling voor de distributie van elektriciteit, gas en water is volledig te Roeselare aan te treffen.

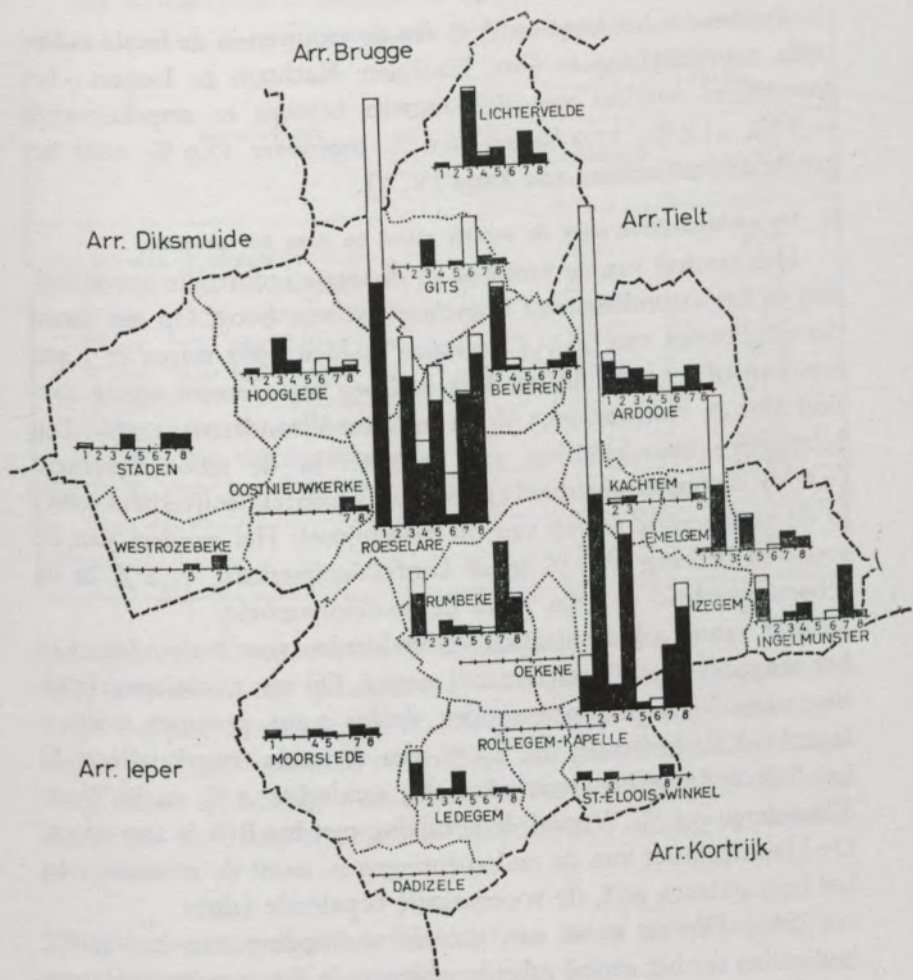
In het bouwbedrijf is de tewerkstelling vrij gespreid met als voornaamste kernen Roeselare (945 tewerkgestelden), Rumbeke (532), Izegem (456), Ingelmunster (374), Lichtervelde (245) en Ardozie (179); in iedere gemeente van het arrondissement wordt enige tewerkstelling in de bouwsector aangetroffen, behoudens te Oekene.

De tewerkstelling in de niet vermeldde sectoren ligt overwegend te Roeselare (403 tewerkgestelden of 41,7 % van het totaal).

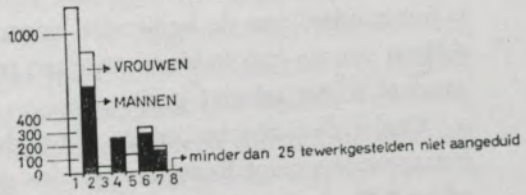
De structuur van de werkgelegenheid is te Roeselare vrij verscheiden. In de meeste overige gemeenten daarentegen domineren een paar bedrijfstakken het totaalbeeld, zoals de schoennijverheid en de houtnijverheid te Izegem en te Emelgem en de metaalnijverheid te Beveren. Kaart IV, 9 geeft voor het arrondissement Roeselare een visueel beeld van de diversifikatie van de industriële tewerkstelling per gemeente.

De vrouwelijke tewerkstelling is vooral belangrijk te Izegem (2.568 tewerkgestelden) en Roeselare (2.437). Emelgem (760 tewerkgestelden), Gits (357), Ardozie (276) en Rumbeke (237)

Kaart IV, 9 : Industriële tewerkstelling naar bedrijfstak in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 30 juni 1962.

1. Textielnijverheid
2. Schoennijverheid
3. Metaalnijverheid
4. Houtnijverheid
5. Voedingswarenbereiding
6. Konfektienijverheid
7. Bouwnijverheid
8. Overige nijverheidstakken

schakelen eveneens een vrij groot aantal vrouwen in in de plaatselijke industrie.

Treffend is het hoge aandeel van de vrouwen in de totale industriële tewerkstelling te Gits, Emelgem, Kachtem en Izegem; het procentueel aandeel van de vrouwen beloopt er respectievelijk 51,6 %, 43,8 %, 37,9 % en 36,6 % tegenover 27,9 % voor het gehele arrondissement (zie kaart IV, 7).

D. De tewerkstelling naar de sociale stand en naar het geslacht.

Het aandeel van de vrouwen in de totale industriële tewerkstelling in het arrondissement Roeselare ligt zeer hoog. Op een totaal der effectieven van 26.555 personen midden 1962 waren er 7.400 vrouwen of 27,9 %. In het Rijk bedroeg het overeenkomstig aandeel van de vrouwen 20,3 % en in West-Vlaanderen 22,7 %. Een belangrijke tewerkstelling van vrouwen in de schoennijverheid (2.875), de textielnijverheid (1.960) en de konfektienijverheid (988) is de verklarende faktor van dit verschijnsel. Het aandeel van de vrouwen bedroeg 87,5 % in de konfektienijverheid, 57,2 % in de schoennijverheid en 38,0 % in de textielnijverheid.

Het aantal arbeidsplaatsen voorbehouden voor bedienden is in het arrondissement Roeselare vrij gering. Op een totale tewerkstelling van 26.555 personen vonden slechts 2.205 personen werkgelegenheid als bediende, d.i. 8,3 % van de totale tewerkstelling. In het Rijk bedroeg het overeenkomstig aandeel 15,5 % en in West-Vlaanderen 9,2 %. Vooral de afwijking met het Rijk is zeer groot. De kleinstructuur van de ondernemingen is, naast de structuur van het bedrijfsleven zelf, de voornaamste bepalende faktor.

Tabel IV, 24 toont aan dat de verhouding van het aantal bedienden tot het aantal arbeiders binnen de diverse grootteklassen van de bedrijven in de industrie (1) aanzienlijk lager ligt in het arrondissement Roeselare dan in het Rijk. Bij stijgende grootteklasse is het aandeel van de bedienden normalerwijze stijgend; in de bedrijven van de grootteklasse van 200 tot 500 tewerkgestelden is het aandeel echter relatief gering.

Onder de 2.205 bedienden die midden 1962 in de industrie van het arrondissement Roeselare werden geteld, waren er 590 vrouwen of 26,8 %. In het Rijk omvatten de bedienden tewerkgesteld in de

(1) Bouwbedrijf en transportbedrijf inbegrepen.

Tabel IV, 24: Aantal bedienden per 1.000 arbeiders, naar grootteklasse van de bedrijven, arrondissement Roeselare en het Rijk, 1962.

Grootteklasse	Aantal bedienden per 1.000 arbeiders	
	Arrondissement Roeselare	Het Rijk
minder dan 5 tewerkgestelden . . .	46,0	69,0
5 tot 10 tewerkgestelden . . .	67,6	94,3
10 tot 20 tewerkgestelden . . .	102,8	133,8
20 tot 50 tewerkgestelden . . .	74,5	154,9
50 tot 100 tewerkgestelden . . .	85,0	169,9
100 tot 200 tewerkgestelden . . .	111,7	197,7
200 tot 500 tewerkgestelden . . .	81,4	228,2
500 tot 1.000 tewerkgestelden . . .	119,6	237,1
1.000 en meer tewerkgestelden . . .	—	217,3
Totaal	90,6	183,9

industrie 23,8 % vrouwen en in West-Vlaanderen 26,6 %. Midden 1947 werden in de industrie van het arrondissement Roeselare 1.091 bedienden tewerkgesteld; midden 1955 was dit aantal gestegen tot 1.456 eenheden en midden 1962 tot 2.205. De verhouding aantal bedienden / aantal arbeiders was stijgend van 57,0 bedienden per 1.000 arbeiders in 1947 tot 70,9 in 1955 en tot 90,6 in 1962.

§ 3. De evolutie van de tewerkstelling in de nijverheid in het arrondissement Roeselare.

Voor de studie van de evolutie van de werkgelegenheid in het arrondissement Roeselare wordt gesteund op de sociale en economische telling van 27 febr. 1937, de algemene nijverheidstelling van 31 dec. 1947 en de halfjaarlijkse tellingen die sinds 1946 door de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid worden gehouden. Deze diverse tellingen geschieden niet steeds volledig op dezelfde basis; de analyse kan daarom het best geschieden voor de periode 1937-47 op basis van de tellingen van 27 febr. 1937 en 31 dec. 1947 en voor de periode 1947-62 op basis van de tellingen van de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid. Op deze wijze wordt

de invloed van de seizoenmatige tewerkstelling zoveel mogelijk geëlimineerd en blijft de invloed van de wijzigingen in de opname-techniek vrij beperkt.

A. Evolutie van de tewerkstelling, 1937-47.

Tabel IV, 25 geeft een overzicht van de tewerkstelling in de nijverheid van het arrondissement Roeselare, per bedrijfstak, voor de periode 1937-47.

Tabel IV, 25 : Evolutie van de tewerkstelling in de industriële en semi-industriële bedrijven in het arrondissement Roeselare, 1937-47.

Bedrijfstak	27 febr. 1937	31 dec. 1947
Textielnijverheid	6.138	5.434
Houtnijverheid (a)	2.285	2.823
Schoennijverheid	2.076	3.349
Voedingswarenbereiding (b) . .	805	1.196
Metaalnijverheid	770	1.485
Konfektienijverheid (c)	434	443
Bereiding van vetten en oliën . .	265	211
Drankbereiding	219	223
Niet-metaalhoudende delfstoffen .	189	337
Papiernijverheid	98	95
Boekbedrijf en fotografie	84	140
Productie en distributie van elektri- citeit, gas en water	23	171
Tabakbewerking	21	26
Huiden- en lederbewerking	6	16
Overige	105	389
Totaal industriële bedrijven . . .	13.518	16.338
Bouwbedrijf (a)	1.029	1.477
Transportbedrijf	88	148
Totaal semi-industriële bedrijven .	1.117	1.625
Algemeen totaal	14.635	17.963

(a) In 1937 werden de ondernemingen van timmer- en schrijnwerk voor het bouwbedrijf bij de houtverwerkende nijverheid geteld, in 1947 echter bij het bouwbedrijf.

(b) Inclusief beenhouwers en spekslagers met bezoldigd personeel.

(c) Voor 1937 met inbegrip van de tewerkstelling in schoonmaakbedrijven.

De telling van 31 dec. 1947 gaf een tewerkstelling van 17.963 personen tegenover een tewerkstelling van 14.635 personen bij de telling van 27 febr. 1937. De toename bedroeg dus 3.328 eenheden of 22,7 %. In West-Vlaanderen bedroeg de procentuele groei van de werkgelegenheid tussen beide voormelde data 19,2 % en in het Rijk 20,3 %.

Deze evolutie was de resultante van sterk uiteenlopende bewegingen in de onderscheiden bedrijfstakken.

De tewerkstelling in de textielnijverheid was tussen 1937 en 1947 vrij aanzienlijk verminderd, namelijk van 6.138 tot 5.434 personen of met 11,5 %. Deze beweging ging samen met een belangrijke toename van het aantal werkgevers; in 1947 werden immers 256 werkgevers geteld tegenover 190 in 1937. In de vlasvezelbereiding was het aantal werkgevers toegenomen van 98 tot 161, terwijl de tewerkstelling was gestegen van 435 tot 842 personen. In de overige branches van de textielnijverheid was de daling van de werkgelegenheid echter aanzienlijk.

In West-Vlaanderen en in het Rijk steeg de werkgelegenheid in de textielnijverheid tussen 1937 en 1947 nog lichtjes, respectievelijk met 7,0 % en 2,8 %.

In de houtnijverheid was er een vrij belangrijke uitbreiding van de werkgelegenheid, namelijk van 2.285 tot 2.823 personen (23,5 %).

De toename van de werkgelegenheid had zich vooral voltrokken in de sektor « houten vaatwerk en houtdraaijerij » (vooral te Roeselare) en in mindere mate in de sektor meubelmakerij (Emelgem en Roeselare). In de sektor wagen- en rijtuigmakerij was de tewerkstelling dalend (1).

Op te merken valt dat de borstelnijverheid omstreeks 1932 een opmerkelijke vermindering van de tewerkstelling had gekend; van circa 2.500 tewerkgestelden in 1931 was de tewerkstelling gedaald tot ongeveer 1.500 in 1932 en tot 1.150 in 1937. De devaluatie van het Engels pond in 1932 en de afsluiting van de buitenlandse afzetgebieden tijdens de crisisjaren van de jaren dertig betekenden voor de borstelnijverheid de inzet van een bijna totale teloorgang. In 1939 bedroeg de tewerkstelling in de borstelnijverheid nog nauwe-

(1) Het bedrijf Jonckheere, carrosseriebouw, werd in 1937 nog bij de houtverwerkende sektor gerekend; in 1947 werd het bij de metaalnijverheid geteld.

lijks 900 personen. Tijdens de tweede wereldoorlog steeg het aantal borstelfabrikanten vrij sterk en de tewerkstelling liep op tot ongeveer 1.500 personen. De herleving was echter accidenteel. Bij de nijverheidstelling van 1947 werd een tewerkstelling geregistreerd van circa 1.100 personen in een 70-tal bedrijven ⁽¹⁾.

In West-Vlaanderen en in het Rijk was er tussen 1937 en 1947 een vermindering van de tewerkstelling in de houtnijverheid van respectievelijk 11,6 % en 10,7 %. Op te merken valt dat dit verloop het gevolg is van wijzigingen in de tellingstechnieken ; in 1937 werden de ondernemingen voor timmer- en schrijnwerk voor het bouwbedrijf bij de houtverwerkende nijverheid geteld, in 1947 echter bij het bouwbedrijf ⁽²⁾.

De terugslag van deze wijziging in de methode van telling was voor het arrondissement Roeselare zeer gering.

In de schoennijverheid was er tussen 1937 en 1947 een toename van de werkgelegenheid van 2.076 tot 3.349 personen ⁽³⁾ of met 61,3 % ; het aantal bedrijven was gestegen van 68 tot 93 of met 36,8 %. De schoennijverheid heeft haar bloeiperiode gekend omstreeks 1923-29. De crisis van 1930 en de mededinging van Tsjechoslowakije heeft deze bedrijfstak voor een moeilijke opgave gesteld. Na een tijdelijke inzinking van de tewerkstelling is deze bedrijfstak er toch in geslaagd de tewerkstelling op een vrij hoog niveau te handhaven. Tijdens de tweede wereldoorlog steeg het aantal werkgevers in belangrijke mate en werd de tewerkstelling verhoogd. De naoorlogse periode heeft nadien een concentratiebeweging in de werkgelegenheid meegebracht.

In de voedingswarenbereiding werd de tewerkstelling in het arrondissement Roeselare opgedreven van 805 tot 1.196 personen of met 48,6 % ; in de sektor bereiding van samengestelde veevoeders was de toename belangrijk.

In de metaalverwerkende nijverheid steeg de tewerkstelling in het arrondissement Roeselare van 770 tot 1.485 personen of met 92,9 % ; het aantal bedrijven steeg van 128 tot 205 of met 60,2 %.

(1) In 1937 waren er een 60-tal bedrijven.

(2) Tussen 1937 en 1947 was er dan ook een vermindering van het aantal bedrijven van 14,1 % in West-Vlaanderen en van 17,5 % in het Rijk.

(3) Er moet rekening gehouden worden met het feit dat het aantal thuisarbeiders in de schoennijverheid verminderde ten gunste van de fabrieksmatige tewerkstelling. In de tellingen van 1937 en 1947 werden de thuisarbeiders niet meegeteld.

In de sektor carrosseriebouw was de toename van de werkgelegenheid zeer belangrijk ⁽¹⁾, evenals in de machinekonstruktie.

Onder de overige bedrijfstakken in het Roeselaarse was de toename van de werkgelegenheid alleen vermeldenswaard in de sectoren verwerking van niet-metaalhoudende delfstoffen (+ 148 arbeidsplaatsen), produktie en distributie van elektriciteit, gas en water (+ 148 tewerkgestelden) en in het bouwbedrijf (+ 448 tewerkgestelden). Voor de sektor bouwbedrijf moet rekening worden gehouden met de hoger geciteerde wijzigingen inzake telling, het verschil in teldatum en het feit dat in 1947 de bouwaktiviteit in hoge mate funktie was van de wederopbouw in West-Vlaanderen.

B. Evolutie van de tewerkstelling, 1947-62.

Tabel IV, 26 ⁽²⁾ geeft een overzicht van de evolutie van het aantal bedrijven en de tewerkstelling in de nijverheid van het arrondissement Roeselare voor de periode 1947-62.

Op te merken valt dat in de opnametechniek van de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid enkele wijzigingen zijn ingetreden die de analyse bemoeilijken.

De voornaamste wijzigingen zijn die waardoor de bedrijven van timmer- en schrijnwerk voor het bouwbedrijf vanaf 1948 bij het bouwbedrijf worden opgenomen, terwijl zij voordien bij de houtnijverheid werden geteld, en de overschakeling in 1952 van de garages met herstellingswerkplaats van de sektor transportbedrijf naar de sektor machinekonstruktie.

Instrukatief blijft echter steeds de vergelijkende evolutie in het arrondissement Roeselare met die in West-Vlaanderen en in het Rijk.

Globaal gezien was de tewerkstelling in het arrondissement Roeselare regelmatig stijgend, nl. van 20.244 in 1947 tot 22.004 in 1955 en tot 26.555 in 1962. De procentuele groei van de werkgelegenheid in de industrie in het arrondissement Roeselare bedroeg 8,7 % tussen 1947 en 1955 en 20,7 % tussen 1955 en 1962. In West-Vlaanderen waren de overeenkomstige groeipercentages respectievelijk 11,9 % en 17,8 % en in het Rijk 3,8 % en 8,3 %.

(1) Op te merken valt dat een aantal bedrijven overgingen van de sektor houtnijverheid naar de sektor metaalnijverheid; dit was onder meer het geval voor een bedrijf met circa 170 tewerkgestelden in 1937 en ruim 350 tewerkgestelden in 1947.

(2) Zie volgende blz.

Tabel IV, 26: Evolutie van het aantal inrichtingen en van de tewerkstelling in de industriële en semi-industriële bedrijven in het arrondissement Roeselare, 1947-62 (a).

Bedrijfstak	30 juni 1947		30 juni 1955		30 juni 1962		Evolutie van de tewerkstelling
	Aantal bedrijven	Tewerkstelling	Aantal bedrijven	Tewerkstelling	Aantal bedrijven	Tewerkstelling	
Textielnijverheid	231	5.719	205	5.833	145	5.156	—
Houtnijverheid (b)	242	2.918	171	2.335	159	3.131	+
Schoennijverheid	96	4.265	77	4.777	66	5.025	+
Voedingswarenbereiding	138	1.259	119	1.162	117	1.590	+
Metaalnijverheid:							
Metaalgietrijen, -pletterijen, -smederijen, -trekkerijen	21	160	6	257	8	642	+
Fabrikage van artikels uit gewoon metaal	52	227	55	410	58	509	+
Machineconstructie, elektrische toestellen (c)	67	1.128	114	1.331	136	2.562	+
Konfektienijverheid	76	493	83	538	96	1.129	+
Bereiding van vetten en oliën	7	285	9	466	8	677	+
Drankbereiding	35	276	26	270	20	277	+
Niet-metalehoudende delfstoffen	17	362	26	551	31	752	+
Papierenijverheid	3	105	5	86	6	119	+
Boekbedrijf en fotografie	21	136	22	207	25	285	+
Productie en distributie van elektriciteit, gas en water	2	150	1	113	1	306	+
Tabakbewerking	7	20	4	16	3	10	—
Huiden- en lederbewerking	11	90	4	11	4	17	—
Overige	27	321	26	222	35	455	+
Totaal industriële bedrijven	1.053	17.914	953	18.985	918	22.642	+
Bouwbedrijf (b)	332	2.033	352	2.813	420	3.548	+
Transportbedrijf (c)	83	297	42	206	62	365	+
Totaal semi-industriële bedrijven	415	2.330	394	3.019	482	3.913	+
Algemeen totaal	1.468	20.244	1.347	22.004	1.400	26.555	+
Totaal							4.728
							1.515
							68
							1.583
							6.311

(a) Bron: R.M.Z., aangevuld met inlichtingen van de bedrijven zelf (voor aangiften buiten de exploitatiezetel).

(b) Vóór 1948 werden de ondernemingen van timmer- en schrijnwerk voor het bouwbedrijf bij de houtnijverheid geteld, sinds 1948 echter bij het bouwbedrijf.

(c) Vóór 1952 werden de garages met herstellingswerkplaats bij het transportbedrijf geteld, sinds 1952 echter bij de machineconstructie.

Het aantal bedrijven daarentegen was sterk dalend, nl. van 1.468 in 1947 tot 1.400 in 1962 of met 4,6 %. Ook in het Rijk in zijn geheel en in West-Vlaanderen trad deze dalende tendens aan het licht (1).

Onder de eigenlijke industrie waren de bedrijfstakken met de hoogste toename van het aantal arbeidsplaatsen tussen 1947 en 1962 de metaalnijverheid (toename 2.198 arbeidsplaatsen), de schoennijverheid (760) en de konfektienijverheid (636). De werkgelegenheid was eveneens vrij sterk stijgend in de sectoren bereiding van vetten en oliën (392), de verwerking van niet-metaalhoudende delfstoffen (390) en de voedingswarenbereiding (331). In de textielnijverheid was er daarentegen een belangrijke vermindering van de werkgelegenheid (563).

In de metaalnijverheid was de tewerkstelling groeiend zowel in de bedrijven van primaire verwerking (482) als bij de fabricage van artikels in gewoon metaal (282) en in de machinekonstruktie (1.434). De sterke toename van het aantal bedrijven in de machinekonstruktie is hoofdzakelijk van statistische aard, nl. door de overschakeling van de garages met herstellingswerkplaats van de sektor transportbedrijf naar machinekonstruktie; deze wijziging had slechts een geringe invloed op het tewerkstellingscijfer.

De totale tewerkstelling in de metaalverwerkende nijverheid evolueerde van 1.515 personen in 1947 tot 2.198 personen in 1955 en tot 3.713 eenheden in 1962; de procentuele toename beliep 45,1 % tussen 1947 en 1955 en 68,9 % tussen 1955 en 1962. In West-Vlaanderen waren de overeenkomstige toenamepercentages respectievelijk 30,7 % en 71,5 % en in het Rijk 11,3 % en 16,3 %.

De werkgelegenheid in de schoennijverheid kende na 1947 een verdere groei. Er was een toename van het arbeidseffektief van 4.265 eenheden in 1947 (2) tot 4.777 eenheden in 1955 en tot 5.025 eenheden in 1962; de procentuele groei bedroeg 12,0 % tussen 1947 en 1955 en 5,2 % tussen 1955 en 1962. Deze uitbreiding van de werkgelegenheid ging gepaard met een vermindering van het aantal bedrijven van 96 in 1947 tot 77 in 1955 en tot 66 in 1962.

(1) Zie appendix IV, 8 en IV, 9.

(2) De R.M.Z.-telling van 30 juni 1947 geeft een tewerkstelling aan van 4.265 personen terwijl de nijverheidstelling van 31 dec. 1947 een tewerkstelling opgeeft van 3.349 personen. De statistiek van de R.M.Z. omvat de thuiswerkers en de gedeeltelijk en toevallige werklozen, wat niet het geval is bij de nijverheidstelling.

De evolutie van de schoennijverheid in het arrondissement Roeselare is determinerend voor het verloop in West-Vlaanderen; het arrondissement Roeselare groepeerde 92,6 % van de tewerkstelling in de schoenindustrie in West-Vlaanderen. In de bedrijven buiten het arrondissement Roeselare gelegen (provincie West-Vlaanderen en andere provincies) was er tussen 1947 en 1955 een vermindering van de tewerkstelling van 16,3 % en tussen 1955 en 1962 een verdere daling van 11,8 %. In de gehele bedrijfstak tekent zich de concentratiebeweging van de werkgelegenheid in grotere bedrijven verder af.

De opkomst van de konfektienijverheid in het arrondissement Roeselare is van vrij jonge datum. Midden 1947 werden in deze bedrijfstak 493 personen tewerkgesteld; in 1955 bedroeg dit aantal 538 en tussen 1955 en 1962 verdubbelde de arbeidsbezetting. Het arrondissement Roeselare heeft vanouds een traditie van hoge vrouwelijke tewerkstelling; in de jongste jaren zijn een belangrijk aantal vrouwelijke arbeidskrachten uit de textielnijverheid vrijgekomen. De procentuele groei van de werkgelegenheid in de konfektienijverheid bedroeg in het Roeselaarse tussen 1947 en 1955 9,1 % en tussen 1955 en 1962 109,9 %. In West-Vlaanderen waren de overeenkomstige toenamepercentages respectievelijk 23,5 % en 71,2 %. In het Rijk was er tussen 1947 en 1955 een vermindering van de tewerkstelling van 4,9 % en tussen 1955 en 1962 een toename van 4,6 %.

Bij de bereiding van vetten en oliën steeg de werkgelegenheid van 285 personen in 1947 tot 466 personen in 1955 en tot 677 personen in 1962. De zeer snelle groei van een groot bedrijf te Izegem bepaalde deze evolutie.

Bij de verwerking van niet-metaalhoudende delfstoffen evolueerde de tewerkstelling van 362 eenheden in 1947 tot 551 eenheden in 1955 en tot 752 eenheden in 1962. Ook hier was de groei van één bedrijf in hoge mate beslissend voor deze evolutie.

In de voedingswarenbereiding was er een lichte daling van de werkgelegenheid tussen 1947 en 1955 nl. van 1.259 tot 1.162 personen. Tussen 1955 en 1962 groeide de werkgelegenheid echter van 1.162 tot 1.590 personen; de groei voltrok zich hoofdzakelijk in de sektor van de veevoederbereiding. Het aantal bedrijven was dalend van 138 in 1947 tot 117 in 1962.

In West-Vlaanderen was er tussen 1947 en 1955 een toename van de werkgelegenheid van 1,3 % en tussen 1955 en 1962 van 30,5 % ; in het Rijk waren de overeenkomstige groeipercentages 1,4 % en 8,3 %.

Ook in de houtnijverheid was er een groeitendens ; de overschakeling van de bedrijven voor timmer- en schrijnwerk voor het bouwbedrijf van de sektor houtnijverheid naar het bouwbedrijf verhindert echter een duidelijk inzicht. In de borstelnijverheid was er na 1947 een verdere inkrimping van de werkgelegenheid van circa 1.100 tot minder dan 400. Deze dalende tewerkstelling werd echter ondervangen door een belangrijke groei in de meubelnijverheid. Tussen medio 1955 en midden 1962 is de tewerkstelling in de houtnijverheid in het arrondissement Roeselare gestegen van 2.535 tot 3.131 personen of met 23,5 % ; in West-Vlaanderen bedroeg de procentuele groei 17,0 % en in het Rijk was er een daling van 3,7 %.

De groei van de werkgelegenheid tussen 1947 en 1962 was verder nog vermeldenswaard in de sectoren distributie van elektriciteit (+ 156) en het boekbedrijf (+ 149).

De evolutie van de werkgelegenheid was vrij ongunstig in de textielnijverheid. Tussen 1947 en 1955 steeg het arbeidseffektief nog van 5.719 tot 5.833 eenheden of met 2,0 %. Na 1955 volgde echter een belangrijke inzinking ; de tewerkstelling liep terug van 5.833 eenheden in 1955 tot 5.156 eenheden in 1962 of met 11,6 %. Vooral de werkgelegenheid in de vlasvezelbereiding werd aanzienlijk gereduceerd. Ook de juteverwerkende nijverheid kreeg het moeilijk door de dumpingspraktijken uit Azië. Op heden blijkt de structurele crisis in de textielnijverheid in hoge mate te zijn overwonnen.

In West-Vlaanderen bedroeg de procentuele groei van de werkgelegenheid in de textielnijverheid tussen 1947 en 1955 4,4 % en de procentuele vermindering tussen 1955 en 1962 5,2 %. In het Rijk was de beweging permanent dalend, nl. met 11,9 % tussen 1947 en 1955 en met 11,6 % tussen 1955 en 1962.

Overal werd het aantal bedrijven sterk gereduceerd ; de vermindering tussen 1947 en 1962 bedroeg 37,2 % in het arrondissement Roeselare, 34,8 % in West-Vlaanderen en 38,7 % in het Rijk.

In de overige bedrijfstakken van het arrondissement Roeselare was de toename of vermindering van de werkgelegenheid in absolute cijfers vrij gering.

In het bouwbedrijf is de trend van de werkgelegenheid stijgend ; de wijzigingen in de opnametechniek hebben echter het verloop enigszins vertekend. De tellingen geven een toename van 2.033 arbeidskrachten in 1947 tot 2.813 in 1955 en tot 3.548 in 1962 ; de procentuele groei bedroeg 38,4 % tussen 1947 en 1955 en 26,1 % tussen 1955 en 1962. In West-Vlaanderen beliep de procentuele toename respectievelijk 25,4 % en 12,9 % en in het Rijk 35,3 % en 10,9 %.

Tussen 1937 en 1962 heeft de industriële structuur in het arrondissement Roeselare belangrijke wijzigingen ondergaan. Het overwicht van de textielnijverheid werd doorbroken. In 1937 nam de textielnijverheid ongeveer 42 % op van de totale industriële werkgelegenheid ; in 1947 was dit aandeel gedaald tot circa 30 % en in 1962 tot 19 % (zie grafiek IV, 3). De metaalnijverheid, het bouwbedrijf en de schoennijverheid hebben tussen 1937 en 1962 in belangrijke mate het relatief aandeel in de totale industriële werkgelegenheid opgedreven. De metaalnijverheid had in 1937 een aandeel van 5 %, in 1947 van 8 % en in 1962 reeds een aandeel van 14 %. Het aandeel van het bouwbedrijf steeg van 7 % in 1937 tot ongeveer 9 % in 1947 en tot 13 % in 1962. Het aandeel van de schoennijverheid nam toe van 14 % in 1937 tot ongeveer 21 % in 1947 doch daalde terug tot 19 % in 1962. Voor haast alle overige bedrijfstakken was er tussen 1937 en 1962 een lichte toename van het relatief aandeel.

C. Evolutie van de tewerkstelling per gemeente, 1937-62 (a).

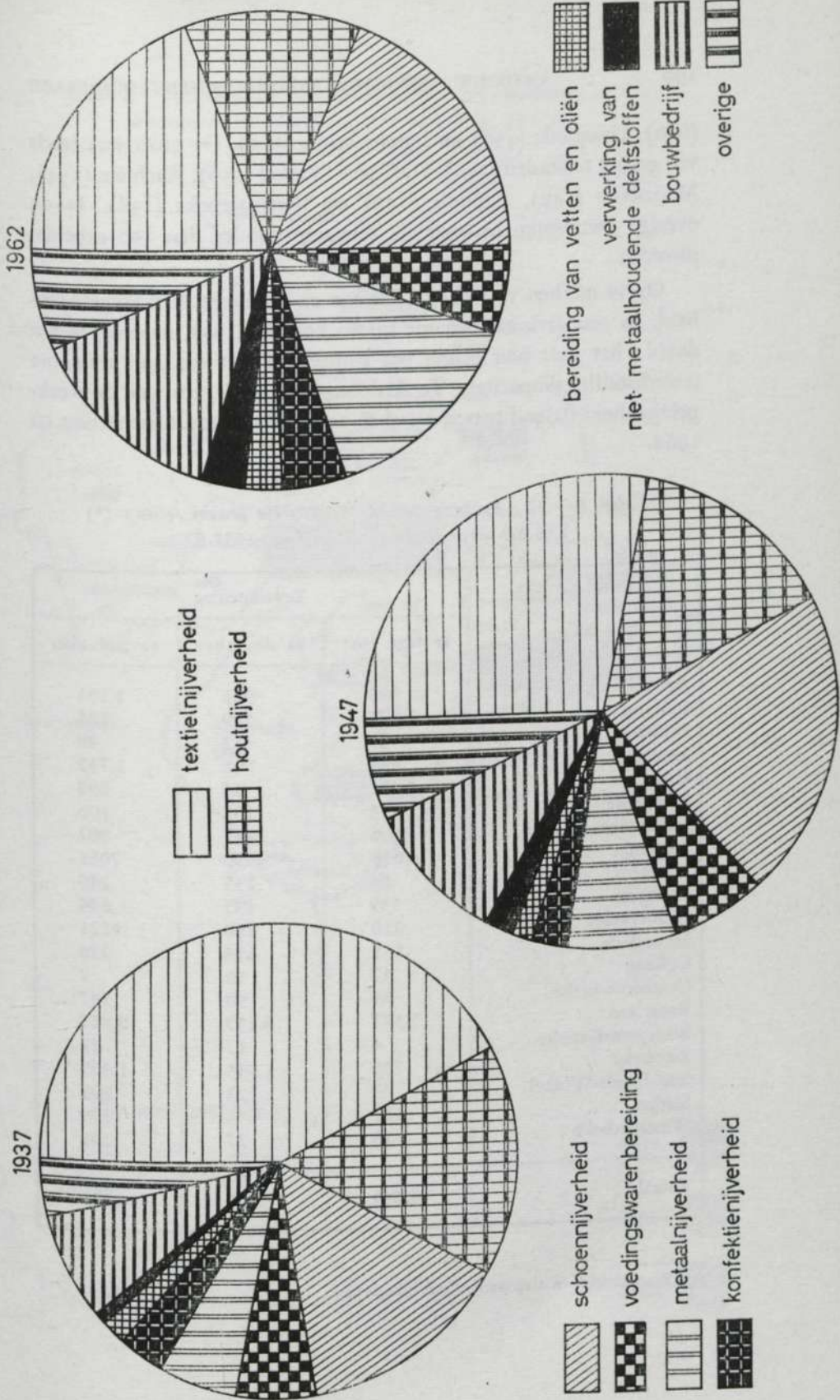
In alle gemeenten van het arrondissement Roeselare is de tewerkstelling in de plaatselijke industrie toegenomen tussen 1937 en 1962, behoudens te Oekene waar de industriële werkgelegenheid ter plaatse onbeduidend is. Tabel IV, 27 (1) geeft toelichting terzake, terwijl kaart IV, 10 deze evolutie illustreert.

De uitbreiding van de werkgelegenheid was het grootst te Roeselare (+ 3.484) en te Izegem (2.353), gevolgd door Emelgem (1.294), Lichtervelde (911), Rumbeke (709), Gits (620), Beveren

(a) De tellingen van 1937, 1947 en 1962 geschieden niet integraal op dezelfde basis zodat enige omzichtigheid bij de interpretatie geboden is; het gaat hier meer om het aanwijzen van de trend dan wel om het aanduiden van de absolute groei van de werkgelegenheid.

(1) Zie blz. 196.

Grafiek IV, 3: Evoluitie van het procentueel aandeel van de diverse bedrijfstakken in de totale industriële tewerkstelling in het arrondissement Roesselare, 1937-62.

(600), Hooglede (453) en Ingelmunster (321). De groei was reeds vrij gering te Staden (238), St.-Eloois-Winkel (156), Kachtem (154), Moorslede (147), Ardoorie (141) en Westrozebeke (138). In de overige gemeenten bedroeg de toename minder dan 100 arbeidsplaatsen.

Op te merken valt dat te Oekene en Dadizele de werkgelegenheid, na een geringe toename tussen 1937 en 1947, na 1947 is gedaald; het gaat hier echter om gemeenten met een zeer minieme tewerkstellingscapaciteit. Te Ardoorie en te Ledegem was de werkgelegenheid dalend tussen 1937 en 1947 en stijgend tussen 1947 en 1962.

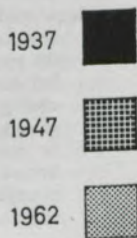
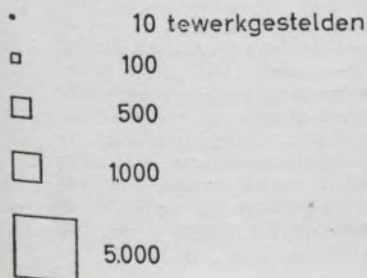
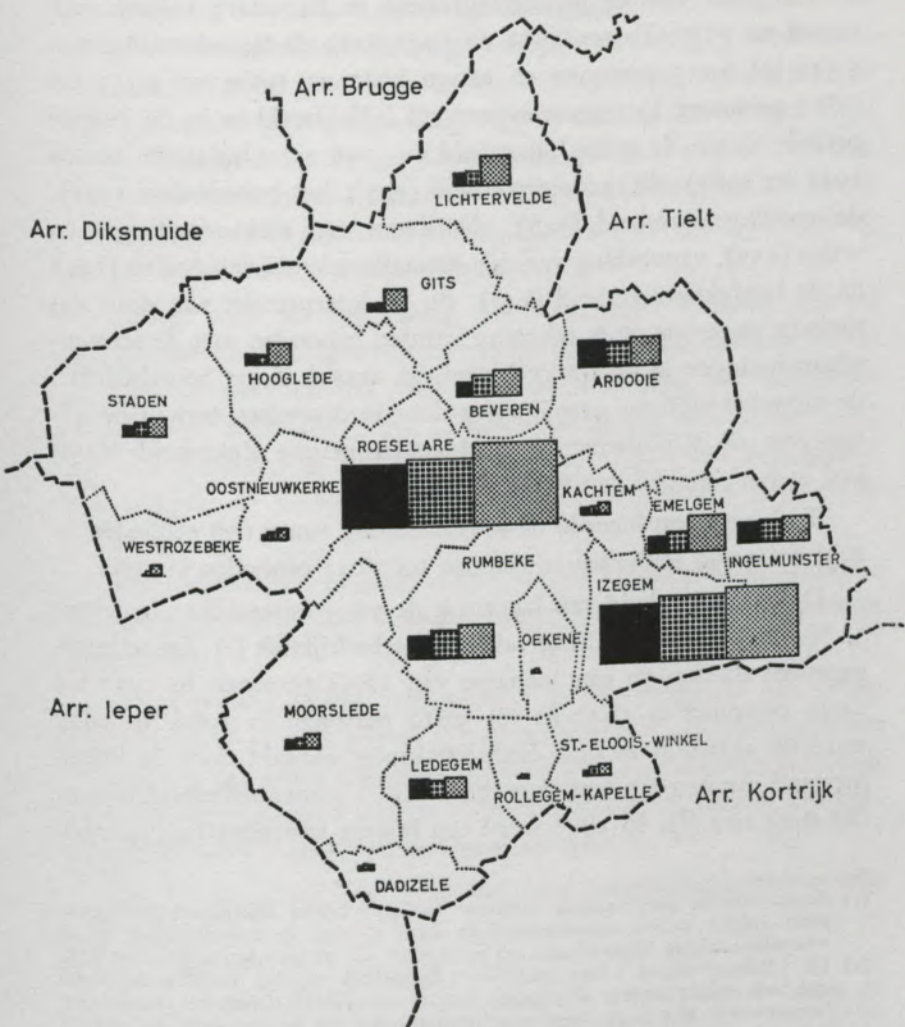
*Tabel IV, 27 : Evolutie van de industriële tewerkstelling (1)
in het arrondissement Roeselare, 1937-62.*

	Tewerkstelling		
	27 febr. 1937	31 dec. 1947	30 juni 1962
Ardoorie	990	923	1.131
Beveren	271	589	871
Dadizele	27	52	48
Emelgem	441	701	1.735
Gits	72	94	692
Hooglede	153	185	606
Ingelmunster	666	747	987
Izegem	4.658	5.990	7011
Kachtem	86	135	240
Ledegem	539	395	623
Lichtervelde	210	268	1121
Moorslede	131	134	278
Oekene	17	28	2
Oostnieuwkerke	54	90	147
Roeselare	5.343	6.157	8.827
Rollegem-Kapelle	4	17	22
Rumbeke	756	1.035	1.465
Sint-Eloois-Winkel	43	123	199
Staden	161	273	399
Westrozebeke	13	27	151
Totaal	14.635	17.963	26.555

(1) Bouwbedrijf en transportbedrijf inbegrepen.

Kaart IV, 10 : Evolutie van de industriële tewerkstelling in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1937-62.

De groei van de werkgelegenheid te Roeselare voltrok zich vooral na 1947. Tussen 1937 en 1947 steeg de tewerkstelling van 5.343 tot 6.157 personen en tussen 1947 en 1962 van 6.157 tot 8.827 personen. De meest expansieve bedrijfstakken in de jongste periode waren de metaalnijverheid (+ 746 arbeidsplaatsen tussen 1947 en 1962), de textielnijverheid (545), het bouwbedrijf (393), de voedingsnijverheid (318), distributie van elektriciteit, gas en water (155), verwerking van niet-metaalhoudende delfstoffen (140) en de konfektienijverheid (140). Bij de interpretatie van deze statistische gegevens moet rekening worden gehouden met de seizoen-schommelingen in de werkgelegenheid, vooral in het bouwbedrijf; de nijverheidstelling ging immers door in december, terwijl de telling van de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid plaats had in juni, maand van volle activiteit.

Te Izegem evolueerde de tewerkstelling van 4.658 eenheden in 1937 tot 5.990 eenheden in 1947 en tot 7.011 eenheden in 1962.

De basisnijverheid van Izegem is de schoennijverheid; ongeveer 51 % van de tewerkstelling valt in deze bedrijfstak ⁽¹⁾. De tellingsgegevens duiden op een toename van 1.844 personen in 1937 tot 2.941 personen in 1947 en tot 3.610 personen in 1962. In 1937 werd de activiteit in deze bedrijfstak nog gedrukt door de crisistoestand die in 1930 was ingetreden en de schoennijverheid bijzonder sterk trof ⁽²⁾. In 1947 werd een hogere tewerkstelling geregis-

-
- (1) Samen met de aangrenzende gemeente Emelgem (1.174 tewerkgestelden) groepeerde Izegem (3.610 tewerkgestelden) 88,2 % van de tewerkstelling in de schoenindustrie in West-Vlaanderen en 26,5 % van de tewerkstelling in het Rijk.
- (2) De schoennijverheid is een traditionele bedrijfstak van het Izegemse waarrond zich ook enkele andere activiteiten hebben ontwikkeld (fabrikage van hakken, leesten e.d.). Het is een treffende illustratie van een bedrijvigheid die zichzelf insluit in een beperkte geografische ruimte. In haar ontstaan was de schoennijverheid een familiale bedrijvigheid. Het embryo gaat terug tot in de 18de eeuw (het bevolkingsregister van 1799 vermeldt 82 gezinshoofden schoenmakers). Tot omstreeks 1860 bleef het schoenmakersbedrijf een gesloten ambacht. De opkomst van het machinaal werk bracht omstreeks 1900 de fabrieksmatige bewerking in deze sektor binnen. De volledige mechanisering voltrok zich echter pas na 1918 en leidde tot de bloeiperiode van 1923-29. Het jaar 1930 was de inzet van de wereldkrisis die ook de schoennijverheid trof; deze bedrijfstak kreeg bovendien af te rekenen met een sterke concurrentie van Tsjecho-slowakije. Het handwerk dat tot 1930 nog gedeeltelijk had stand gehouden werd volledig teruggedrongen door het machinaal werk onder de druk van de loonfaktor. Pas na de tweede wereldoorlog kon de schoennijverheid zich hervatten. In 1938 werden te Izegem 45 patroons geteld met 2.536 werklieden. In de onmiddellijke naoorlogse jaren steeg de tewerkstelling tot circa 3.500 personen; tijdens de tweede wereldoorlog was het aantal patroons in belangrijke mate gestegen (60 patroons in 1948). Na de tweede wereldoorlog heeft zich een concentratiebeweging doorgezet bij een stijgende tewerkstelling.

treerd dan in 1937 (+ 1.097). De tellingsgegevens van 1962 omvatten de thuisarbeiders en de gedeeltelijk en toevallig werklozen, wat niet het geval is voor de telling van 1947. Bij de analyse van het verloop van de tewerkstelling volgens de R.M.Z.-tellingen werd reeds vastgesteld dat na 1947 de schoennijverheid nog een belangrijke groei heeft gekend; de groei is echter niet zo groot als uit de vergelijking van de nijverheidstelling van 1947 en de R.M.Z.-telling van 1962 zou kunnen worden afgeleid.

Tussen 1947 en 1962 werd een belangrijke toename van de werkgelegenheid geregistreerd bij de produktie van oliën en vetten (+ 416 arbeidsplaatsen); de snelle ontwikkeling van een groot bedrijf was hierbij bepalend. De tewerkstelling was tussen 1947 en 1962 groeiend in het bouwbedrijf (+ 237), het boekbedrijf (+ 87) en de verwerking van niet-metaalhoudende delfstoffen (+ 24).

Sterk regressief waren de houtnijverheid en de textielnijverheid; in de meeste overige bedrijfstakken liep de tewerkstelling in geringe mate terug.

In de houtnijverheid verminderde de tewerkstelling van 1.590 personen in 1947 tot 1.355 personen in 1962. De teruggang was het gevolg van een haast volledige teloorgang van de borstelnijverheid. In de borstelnijverheid daalde de tewerkstelling van circa 900 personen in 1947 tot circa 350 personen in 1962 (1).

De tewerkstelling was expansief in de meubelmakerij (+ 260

(1) Ongeveer gelijktijdig met de schoennijverheid ontwikkelde zich te Izegem de borstelnijverheid. Zoals de schoennijverheid evolueerde ook deze bedrijvigheid pas rond de eeuwwisseling van huisnijverheid naar industriële activiteit. De mechanisering werd volledig doorgevoerd na 1918. De periode van uitzonderlijke bloei lag omstreeks 1930-31 toen circa 2.500 arbeidskrachten in de borstelnijverheid bedrijvig waren; 65 % van de produktie ging toen naar het buitenland, hoofdzakelijk Groot-Brittannië. Het jaar 1932 bracht de ineenstorting, vooral door de devaluatie van het Engels pond. De tewerkstelling daalde tot circa 1.500 eenheden in 1932. In 1938 bedroeg het arbeidseffektief nog slechts 1.200 eenheden; het exportvolume was gedaald tot 1/3 van het jaar 1931. De tweede wereldoorlog bracht een tijdelijke opflakking met een stijgend aantal bedrijven. De mechanisering van de activiteiten werd inmiddels nog verder doorgedreven; buitenlandse markten gingen verloren nadat met ingevoerde borstelmachines een eigen produktieapparaat werd uitgebouwd. Geen enkel bedrijf stelt nog meer dan 50 personen tewerk terwijl er omstreeks 1930-31 fabrieken waren met 200 tot 300 arbeidskrachten en in 1949 nog 2 bedrijven meer dan 100 personen tewerkstelden. Het aantal borstelfabrikanten is gedaald tot een dertigtal; de meeste borstelfabrikanten van enige betekenis oefenen thans een nevenactiviteit uit (speelgoed, zetels, draaiwerk e.d.).

arbeidsplaatsen). De meubelnijverheid heeft zich te Izegem pas ontwikkeld nadat de borstelnijverheid er was teloor gegaan.

In de textielnijverheid werden te Izegem in 1962 nog slechts 403 personen tewerkgesteld tegenover 529 personen op einde 1947. De bezoldigde tewerkstelling in de vlasvezelbereiding daalde van 158 personen in 1947 tot circa 60 personen in 1962 (1).

Te Emelgem evolueerde de tewerkstelling van 441 arbeidskrachten in 1937 tot 701 in 1947 en tot 1.735 in 1962. De groei van de werkgelegenheid valt kwasi volledig terug op de ontwikkeling van de schoennijverheid. In 1937 werden in de schoennijverheid 195 bezoldigden geteld; in 1947 was dit aantal gestegen tot 317 en in 1962 tot 1.174 personen. Tussen 1937 en 1947 was ook de groei in de houtnijverheid (+ 94) vermeldenswaard.

Te Lichtervelde was er tussen 1937 en 1947 slechts een geringe toename van de werkgelegenheid, nl. van 210 tot 268 personen; tussen 1947 en 1962 steeg het arbeidseffektief vrij snel tot 1.121 personen. De vestiging in 1948 van een bedrijf in de metaalverwerkende sektor lag ten grondslag aan deze snelle groei. De werkgelegenheid in de metaalnijverheid steeg van 54 personen in 1947 tot 553 personen in 1962. Ook in het bouwbedrijf (+ 189), de voedingswarenbereiding (+ 108) en de houtnijverheid (+ 75) was de werkgelegenheid stijgend tussen 1947 en 1962.

Te Gits dagtekent de uitbreiding van de tewerkstelling eveneens van na de tweede wereldoorlog. De werkgelegenheid in de konfektienijverheid steeg er tussen 1947 en 1962 met 344 eenheden en in de metaalnijverheid met 185 eenheden.

Te Beveren droeg één bedrijf (carrosseriebouw) de groei van de werkgelegenheid. De werkgelegenheid in de metaalverwerkende nijverheid steeg van 24 arbeidskrachten in 1937 (2) tot 378 eenheden in 1947 en tot 634 eenheden in 1962. In de houtnijverheid ging de sektor wagen- en rijtuigmakerij teloor; de tewerkstelling in de houtnijverheid daalde van 213 personen in 1937 tot 139 personen in 1947 en tot 76 personen in 1962.

(1) In 1930 werden te Izegem nog circa 900 personen tewerkgesteld in de textielnijverheid. De crisis van de jaren dertig heeft er de tewerkstelling gereduceerd tot circa 600 personen in 1937.

(2) In 1937 werd voornoemd bedrijf nog in de sektor « houtnijverheid » opgenomen; de tewerkstelling bedroeg ongeveer 170 personen.

Rumbeke kende tussen 1937 en 1947 een groei van de werkgelegenheid in de textielnijverheid van 504 tot 676 personen; na 1947 liep de werkgelegenheid echter terug tot 461 arbeidskrachten door het verdwijnen van een linnenweverij en een juteweverij en de teloorgang van de vlasvezelbereiding. De vermindering van de werkgelegenheid in de textielnijverheid werd ondervangen door een groeiende tewerkstelling in het bouwbedrijf, de metaalnijverheid en de verwerking van niet-metaalhoudende delfstoffen. In het bouwbedrijf evolueerde de werkgelegenheid van 102 arbeidsplaatsen in 1937 tot 112 in 1947 en tot 532 arbeidsplaatsen in 1962; de seizoenfaktor moet hierin worden verrekend. In de metaalnijverheid steeg de tewerkstelling van 11 eenheden in 1937 tot 41 eenheden in 1947 en tot 99 eenheden in 1962 en in de verwerking van niet-metaalhoudende delfstoffen van 27 eenheden in 1937 tot 35 eenheden in 1947 en tot 172 eenheden in 1962.

Hoogdele markeerde zijn groei na 1947 in de metaalnijverheid (228 arbeidsplaatsen), de konfektienijverheid (97) en de houtnijverheid (80).

Te Ingelmunster was de werkgelegenheid in de textielnijverheid dalend van 533 eenheden in 1937 tot 429 eenheden in 1947 en tot 329 eenheden in 1962; een aantal bedrijven voor de fabricage van ameublementsstoffen zijn verdwenen terwijl ook de vlasvezelbereiding werd getroffen. Er was echter een belangrijke toename van de werkgelegenheid in het bouwbedrijf nl. van 78 eenheden in 1937 tot 185 eenheden in 1947 en tot 374 eenheden in 1962. Ook in de houtnijverheid was de groei van de werkgelegenheid vermeldenswaard (16 personen in 1937, 49 personen in 1947 en 116 personen in 1962).

Te Ardoois was de vermindering van de werkgelegenheid in de textielnijverheid vrij aanzienlijk; het aantal bezoldigde arbeidskrachten daalde van 679 eenheden in 1937 tot 588 eenheden in 1947 en tot 312 eenheden in 1962. De vermindering van de werkgelegenheid in de textielnijverheid vond na 1947 een tegenhanger in de uitbreiding van de werkgelegenheid in verscheidene sectoren, vooral in de schoennijverheid (+ 147), de metaalnijverheid (+ 106), het bouwbedrijf (+ 90), de houtnijverheid (+ 88) en de konfektienijverheid (+ 57).

Te Ledegem was de textielnijverheid in achteruitgang tussen

1937 en 1947 en nadien licht stijgend; de werkgelegenheid evolueerde van 457 arbeidskrachten in 1937 tot 287 eenheden in 1947 en tot 332 eenheden in 1962. Na 1947 kende de houtverwerkende nijverheid een aangroei van de werkgelegenheid van 43 tot 165 eenheden.

Te Kachtem was de metaalnijverheid expansief na 1947; de werkgelegenheid in deze sektor steeg van 17 tot 58 eenheden. In een knopenfabriek was er een belangrijke groei van de werkgelegenheid.

Te Moorslede, St.-Eloois-Winkel en te Oostnieuwkerke daalde de bezoldigde tewerkstelling in de vlasvezelbereiding tussen 1947 en 1962 respectievelijk met 32, 38 en 30 eenheden. De vermindering van de werkgelegenheid in deze bedrijfstak werd ondervangen door een lichte groei van de werkgelegenheid in andere bedrijfstakken, vooral het bouwbedrijf.

Tussen 1947 en 1962 is het verhoudingscijfer van de industriële tewerkstelling tot de totale bevolking van het arrondissement Roeselare gestegen van 14,4 % tot 19,7 % of met 5,3 %. De groei van dit verhoudingscijfer was het grootst te Emelgem (van 17,0 % tot 35,5 %), gevolgd door Gits (+ 17,1 %), Lichtervelde (12,1), Hooglede (8,4), Beveren (7,0), Westrozebeke (6,2), Roeselare (5,5), Izegem (5,1) en Ledegem (5,0). In alle overige gemeenten was de toename van dit verhoudingscijfer minder dan 5,0 %; te Oekene en Dadizele was er een lichte vermindering.

Het aandeel van de noordelijke strook Hooglede-Gits-Lichtervelde in de totale industriële tewerkstelling van het arrondissement Roeselare steeg van 3,0 % in 1937 en in 1947 tot 9,1 % in 1962; het aandeel in de totale bevolking van het arrondissement Roeselare bedroeg in 1962 11,4 %.

Het aandeel van Izegem-Emelgem steeg van 34,8 % in 1937 tot 37,2 % in 1947, doch daalde achteraf tot 32,9 % in 1962. Het aandeel van Roeselare was permanent dalend van 36,5 % over 34,3 % tot 33,2 % terwijl het aandeel van Beveren en Kachtem samen steeg van 2,4 % in 1937 tot 4,0 % in 1947 en tot 4,2 % in 1962 (1).

(1) Het aandeel van Izegem-Emelgem in de totale bevolking bedroeg in 1962 16,4 %, het aandeel van Roeselare 26,5 % en het aandeel van Beveren en Kachtem samen 3,9 %.

In het gedeelte van het arrondissement Roeselare gelegen ten westen van de lijn Izegem-Roeselare-Hooglede was de groei van de werkgelegenheid vrij gering; het aandeel in de totale industriële tewerkstelling van het arrondissement Roeselare evolueerde van 11,9 % in 1937 tot 12,1 % in 1947 en tot 12,6 % in 1962 (1). Te Ingelmunster en Ardoois was de evolutie verhoudingsgewijze weinig gunstig; het aandeel in de totale industriële tewerkstelling daalde van 11,3 % in 1937 tot 9,3 % in 1947 en tot 8,0 % in 1962 (2).

§ 4. Arbeidsbevoorrading in het arrondissement Roeselare.

A. Herkomst van de arbeidskrachten.

Tabel IV, 28 (3) geeft een beeld van de spreiding naar woongemeente van de arbeidskrachten tewerkgesteld in het arrondissement Roeselare.

Het eigen arrondissement levert het leeuwenaandeel van de arbeidskrachten; slechts 17,5 % van de tewerkgestelde mannen en 13,4 % van de tewerkgestelde vrouwen hebben hun woonplaats buiten het arrondissement Roeselare. Onder de overige Westvlaamse arrondissementen zijn de arrondissementen Tielt, Diksmuide en Kortrijk het belangrijkste met respectievelijk een aandeel van 4,8 %, 3,3 % en 3,1 % van de mannelijke tewerkgestelden. De arbeidskrachten uit het Tieltsse en het Kortrijkse zijn hoofdzakelijk tewerkgesteld in de textielnijverheid, terwijl het arrondissement Diksmuide vooral arbeidskrachten levert voor het bouwbedrijf.

De arrondissementen Brugge, Diksmuide en Kortrijk hebben een aandeel van respectievelijk 3,5 %, 3,1 % en 2,8 % in de vrouwelijke tewerkstelling. Voor de arrondissementen Brugge en Diksmuide gaat het overwegend om tewerkgestelden in de konfektenijverheid terwijl het arrondissement Kortrijk (vooral Lendeledede) vrouwelijke arbeidskrachten afstaat voor de schoennijverheid.

De arbeidskrachten van buiten West-Vlaanderen zijn bijna uitsluitend handelsreizigers; door het bouwbedrijf wordt gebeurlijk ook op de plaats van de werf aangeworven buiten de provincie West-Vlaanderen.

(1) Het aandeel van deze gemeenten in de totale bevolking bedroeg in 1962 29,2 %.

(2) Het aandeel van Ingelmunster en Ardoois in de totale bevolking bedroeg in 1962 12,6 %.

(3) Zie volgende blz.

Tabel IV, 28 : Ruimtelijke spreiding van de arbeidskrachten tewerkgesteld in het arrondissement Roeselare, 1962 (a).

Woongemeente	GEMEENTE VAN TEWERKSTELLING											
	Roeselare				Izegem				Overige gemeenten van het arrondissement Roeselare			
	Mannen		Vrouwen		Mannen		Vrouwen		Mannen		Vrouwen	
	Abs.	pCt.	Abs.	pCt.	Abs.	pCt.	Abs.	pCt.	Abs.	pCt.	Abs.	pCt.
Gemeente van tewerkstelling	1.393	53,7	439	54,0	799	45,5	591	51,0	1.119	44,8	536	51,5
Randgemeenten van gemeente van tewerkstelling (b)	648	25,0	247	30,4	478	27,2	334	28,8	836	33,5	288	27,6
Overige gemeenten van het arrondissement Roeselare	200	7,7	48	5,9	174	9,9	128	11,1	—	—	—	—
Arrondissement Ieper	96	3,7	18	2,2	5	0,3	6	0,5	64	2,6	2	0,2
Arrondissement Diksmuide	93	3,6	23	2,8	10	0,6	—	—	126	5,0	69	6,6
Arrondissement Tielt	49	1,9	7	0,9	116	6,6	28	2,4	161	6,5	24	2,3
Arrondissement Brugge	36	1,4	17	2,1	5	0,3	7	0,6	49	2,0	80	7,7
Arrondissement Kortrijk	27	1,0	7	0,9	80	4,5	57	4,9	106	4,2	19	1,8
Overige arrondissementen van West-Vlaanderen	15	0,6	6	0,7	1	0,1	2	0,2	17	0,7	21	2,0
Buiten West-Vlaanderen	37	1,4	1	0,1	88	5,0	6	0,5	17	0,7	3	0,3
Totaal	2.594	100,0	813	100,0	1.756	100,0	1.159	100,0	2.495	100,0	1.042	100,0

(a) Bron : enquête W.E.S., mei-juni 1962.

(b) Exclusief randgemeenten in aangrenzende arrondissementen.

B. Leeftijdsopbouw van de arbeidskrachten.

Tabel IV, 29 ⁽¹⁾ geeft een inzicht nopens de leeftijdsopbouw van de arbeidskrachten tewerkgesteld in de bijzonderste bedrijfstakken van het arrondissement Roeselare.

De leeftijdsopbouw van de arbeidskrachten tewerkgesteld in de textielnijverheid is relatief ongunstig; 44,3 % van de mannelijke en 17,7 % van de vrouwelijke arbeidskrachten hebben de leeftijdsgrens van 45 jaar overschreden. Ook in de voedingswarenbereiding is de leeftijdsopbouw van de mannelijke arbeidskrachten vrij ongunstig; 41,2 % is meer dan 45 jaar oud.

Een zeer gunstige leeftijdsopbouw daarentegen wordt vastgesteld in de metaalnijverheid; 18,0 % van de mannelijke werknemers zijn minder dan 21 jaar oud en slechts 20,1 % is de leeftijd van 45 jaar voorbij. In de schoennijverheid blijkt de leeftijdsstructuur voor de mannelijke tewerkstelling vrij gunstig te zijn; slechts 23,3 % is meer dan 45 jaar oud. Onder de vrouwen tewerkgesteld in de schoennijverheid is het aandeel van de jongere leeftijdsgroep echter relatief gering; slechts 23,2 % is minder dan 21 jaar oud tegenover een algemeen gemiddelde van 36,4 % voor alle bedrijfstakken.

De konfektienijverheid heeft een zeer sterke aantrekkingskracht op de jonge vrouwen; 65,2 % van de tewerkgestelde vrouwen zijn minder dan 21 jaar.

§ 5. Enkele algemene aspecten en vooruitzichten van de bedrijven.

Op het ogenblik dat de enquête bij de industriëlen van het arrondissement Roeselare gehouden werd ⁽²⁾ was de arbeidsmarkt voor bepaalde beroepen vrij schaars. Een tekort aan geschoolde arbeidskrachten werd gesignaleerd door bedrijven uit de metaalverwerkende nijverheid, de houtnijverheid, het bouwbedrijf, de konfektienijverheid, textielnijverheid en het boekbedrijf. Een paar bedrijven uit de textielnijverheid en de houtnijverheid wezen met nadruk op de mededinging op de arbeidsmarkt van nieuw opgerichte bedrijven in andere bedrijfstakken die een hoge aantrekkingskracht uitoefenen op de jongeren.

(1) Zie volgende blz.

(2) Mei-juni 1962.

Tabel IV, 29 : Leeftijdsstructuur van de arbeidskrachten in de industrie in het arrondissement Roeselare, 1962 (a).

Bedrijfstak	Arbeidskrachten in de enquête betrokken		Procentuele verdeling naar leeftijdsgroepen					
	Mannen	Vrouwen	Mannen			Vrouwen		
			minder dan 21 jaar	21 tot 45 jaar	45 jaar en meer	minder dan 21 jaar	21 tot 45 jaar	45 jaar en meer
Schoennijverheid	686	880	12,8	63,9	23,3	23,2	67,7	9,1
Textielnijverheid	1.335	787	12,3	43,4	44,3	25,0	57,3	17,7
Metaalnijverheid	1.261	253	18,0	61,9	20,1	42,3	57,3	0,4
Houtnijverheid	410	43	15,6	62,2	22,2	39,5	60,5	—
Voedingswarenbereiding (b)	862	113	4,5	54,3	41,2	36,3	59,3	4,4
Konfektienijverheid	141	627	7,8	67,4	24,8	65,2	30,8	4,0
Bouwbedrijf	1.661	13	5,3	60,7	34,0	38,5	61,5	—
Overige	277	173	11,5	66,8	21,7	41,6	50,9	7,5
Totaal	6.633	2.889	10,8	57,4	31,8	36,4	54,5	9,1

(a) Bron : enquête W.E.S., mei-juni 1962.

(b) Inclusief bereiding van oliën en vetten.

De ligging van het Roeselaarse in het hart van West-Vlaanderen werd door vele bedrijven als een positieve vestigingsfaktor gewaardeerd; de nabijheid van de Noordfranse verbruikersmarkt opent thans gunstige perspectieven in een ruimer wordende markt. Door een paar grote bedrijven werd met aandrang de noodzakelijkheid onderstreept van een verkeersas tussen Rijsel en Antwerpen die aangepast is aan de vereisten van het modern verkeer (E3-weg). Een aantal bedrijven wezen op de noodzakelijkheid over goedkoop water voor de industrie te kunnen beschikken; voor grote afnemers ligt de kostprijs van het water op heden te hoog.

In meerdere bedrijven bestaan vooruitzichten van uitbreiding van de werkgelegenheid tijdens de eerstvolgende jaren. Een metaalbedrijf rekent met een verhoging van de tewerkstelling van circa 120 personen vóór 1965; ook in de konfektienijverheid zet een bedrijf een toename van de tewerkstelling voorop van ongeveer 100 personen. Een bedrijf uit de houtverwerkende sektor acht een vermeerdering van de werkgelegenheid met nagenoeg 100 personen mogelijk. Het ingebruik nemen van de nieuwe nijverheidsgebouwen te Beveren door een filiaalbedrijf uit de sektor van het elektro-technisch materiaal zal ook hier een aanzienlijke toename van de tewerkstelling tot gevolg hebben. In diverse bedrijven behorend tot verschillende bedrijfstakken werd op het ogenblik van de enquête een uitbreiding van de werkgelegenheid van 10 tot 50 personen vooropgezet.

§ 6. De alleenstaande handarbeiders in het arrondissement Roeselare.

Het onderscheid tussen kleine zogenaamde nijverheidsinrichtingen en het ambachtswezen is in de eerste plaats van statistische aard. Ook de aktiviteit van tal van als nijverheidsinrichting bestempelde ondernemingen is van louter verzorgende aard en de groei-mogelijkheden zijn gebonden aan de lokale afzetmarkt. Onder de inrichtingen geëxploiteerd door alleenstaande handarbeiders — eventueel bijgestaan door een of meer helpers ⁽¹⁾ — zoals onder

(1) Een helper is een lid van het gezin van het inrichtingshoofd, dat deze laatste helpt bij de uitoefening van zijn beroep, zonder daarvoor een loon te ontvangen, of een niet-loontrekkende leerjongen.

de kleine inrichtingen met bezoldigd personeel, kunnen echter ondernemingen voorkomen met een stuwend karakter. In West-Vlaanderen zijn een paar van de op heden grootste bedrijven gegroeid uit een kleine ambachtelijke onderneming. Daarom is het niet zonder betekenis de structuur van het ambachtswezen in het Roeselaarse te ontleden en omwille van de tewerkstelling op zichzelf, en omwille van de latente groeimogelijkheden die erin kunnen schuilgaan.

Op 31 december 1947 telde het arrondissement Roeselare 3.231 alleenstaande handarbeiders in activiteit ; zij werden bijgestaan door 836 helpers.

Op 1.000 inwoners waren er aldus in 1947 in het Roeselaarse 26 alleenstaande handarbeiders (met 7 helpers). Dit verhoudingscijfer lag aanzienlijk hoger dan in het Rijk (19 alleenstaande handarbeiders, 4 helpers) en dan in West-Vlaanderen (23 alleenstaande handarbeiders, 5 helpers).

De combinatie ambachtelijk bedrijf en alleenstaande handel kwam vrij veel voor. Op 3.231 alleenstaande handarbeiders op 31 dec. 1947 waren er in het Roeselaarse 1.374 die ook andere artikelen verkochten dan diegene die ze zelf fabriceerden, dit was 42,5 % van het totale aantal ; in het Rijk bedroeg het overeenkomstig aandeel 39,4 % en in West-Vlaanderen 44,5 %.

De activiteiten van deze alleenstaande handarbeiders waren niet steeds van strikt verzorgende aard (zie tabel IV, 30).

Naast de gewone verzorgende bedrijven zoals bakkerijen, slagereijen e.d. kan gewezen worden op het bestaan van een vrij groot aantal alleenstaande handarbeiders in de vlasvezelbereiding (377). Het aantal helpers in de vlasvezelbereiding bedroeg 166 personen. Sinds 1947 is het aantal « alleenstaande vlassers » sterk verminderd als gevolg van de crisis in deze bedrijfstak. In 1962 beliep het aantal alleenstaande vlassers in het arrondissement Roeselare circa 130 tegenover 377 in 1947 ; vooral te Moorslede, St.-Eloois-Winkel, Rumbeke en Oostnieuwkerke was de uitschakeling van alleenstaande vlassers zeer groot.

Onder de 3.231 alleenstaande handarbeiders werden 382 vrouwen geteld of 11,8 % ; het overeenkomstig aandeel bedroeg 10,6 % in het Rijk en 9,7 % in West-Vlaanderen.

In het Roeselaarse oefenden 2.998 ambachtslieden hun bedrij-

vigheid uit als hoofdberoep, d.i. 92,8 % van het totale aantal ; dit aandeel ligt lager dan in het Rijk (93,5 %) doch even hoog als in West-Vlaanderen (92,6 %).

Het aantal alleenstaande handarbeiders die thuisarbeiders tewerkstellen beliep 34 eenheden ; de 83 tewerkgestelde thuisarbeiders bestonden hoofdzakelijk uit vrouwen (60) en hadden vooral betrekking op de konfektie- en schoennijverheid. Ook deze vorm van tewerkstelling is sinds 1947 gedaald.

Tabel IV, 30 : Alleenstaande handarbeiders in het arrondissement Roeselare, naar de aard van de bedrijvigheid, 31 dec. 1947.

	Aantal
Fabrikage en herstellen van klederen (schoenen niet inbegrepen)	529
Fabrikage en herstellen van schoenen	214
Vlasvezelbereiding (zingelen)	377
Bakkerij en banketbakkerij	311
Slachten van vee, bereiden van vlees en van vleeskonserven, bereide vleeswaren	285
Timmerwerk, schrijnwerk en parketwerk	142
Schrijnwerk, meubelmakerij	77
Fabrikage van motorrijwielen en rijwielen	127
Onderneming van bedekking, betimmering en versiering (bouw)	132
Onderneming van moderne gebouwuitrusting en werken van burgerbouwkunde	94
Kleinsmederij, gesmeed ijzer	98
Wegvervoer	97
Onderneming van metselwerk en van gewapend beton	57
Uurwerken, juwelen	57
Herstelling van auto's, motorrijwielen en rijwielen	50
Maalderij	46
Tabakverwerking	38
Wagen- en koetswerkmakerij	31
Overige	469
Totaal	3.231

Het valt moeilijk om een nauwkeurig beeld op te hangen van de huidige situatie in het ambachtelijk bedrijf. Zonder twijfel is het aantal alleenstaande handarbeiders in sommige sectoren belangrijk gedaald. De resultaten van de algemene nijverheidstelling van 31 dec. 1961 dienen echter afgewacht te worden om deze evolutie na te gaan.

*
**

Het arrondissement Roeselare heeft vrij vroeg de golfslag van de industriële omwenteling gevolgd. Bedrijvigheden zoals de textielnijverheid, de borstelnijverheid en de schoennijverheid hebben tussen 1920 en 1930 een zeer hoge vlucht genomen; ze hebben nadien echter met structurele problemen van aanpassing te worstelen gehad. De borstelnijverheid is de instorting van de jaren dertig nooit te boven gekomen. De textielnijverheid werd vooral getroffen in de sektor vlasvezelbereiding en de linnenweverij en zeer recent (jaar 1961) in de juteverwerkende nijverheid. De schoennijverheid maakt nog steeds een periode van aanpassingsmoeilijkheden door en kende in de jongste jaren nog een aantal belangrijke falingen; alles wijst er echter op dat aanpassingen intern in de bedrijfsvoering zullen toelaten definitief tot een gezonde structuur te komen.

Het bedrijfsleven van het arrondissement Roeselare heeft steeds van een hoge dynamiek getuigd en in de plaats van kwijnende bedrijfstakken zijn nieuwe bedrijvigheden naar voor getreden (elektrotechnisch materiaal, kunststoffen). De gaping in de werkgelegenheid te Izegem, ontstaan door de teloorgang van de borstelnijverheid, werd gedeeltelijk ondervangen door een omschakeling naar de meubelnijverheid. De metaalverwerkende nijverheid is in de jongste jaren zeer snel gegroeid met inschakeling van een gamma van nieuwe produkten. Ook in andere bedrijfstakken, hebben een aantal bedrijven (olieslagerij, konfektie, drukkerij, tegelfabriek) een sterke uitbreiding van hun arbeidseffektieven gekend.

HOOFDSTUK III

STRUKTUUR EN WERKGELEGENHEID IN DE HANDEL

De verkeersgeografische ligging, de dichtheid van de bevolking, de graad van industrialisering en verstedelijking van de bevolking zijn zovele factoren die de ontwikkeling van de handel en dienstensektor van een bepaald gewest beïnvloeden.

De centrale ligging in West-Vlaanderen begunstigde de ontwikkeling van Roeselare als verzorgingscentrum voor een ruim gebied. De eerder geringe graad van verstedelijking en de nabijheid van grote stedelijke concentraties zoals Kortrijk en Brugge werkten echter remmend in op deze ontwikkeling. Een positieve stimulans ging uit van de vrij hoge graad van industrialisering; de aanwezigheid van stuwende bedrijven verlevendigt de geldstroom en verruimt de bestedingsmogelijkheden. Dit geheel van krachten zal in de analyse van de uitbouw van de tertiaire sektor in het Roeselaarse moeten verrekend worden.

§ 1. Ontwikkelingstendensen in de handelssektor, 1937-47.

De vergelijking van de resultaten van de handelstelling van 27 febr. 1937 en de handelstelling van 31 dec. 1947 wijst op een vrij aanzienlijke groei van de werkgelegenheid in de eigenlijke handelssektor. Deze groei moet echter zonder twijfel voor een ruim deel teruggebracht worden op de uitzonderlijke toestanden in de onmiddellijk naoorlogse periode. Bij de telling van 31 dec. 1947 was de normalisatie van de marktverhoudingen nog niet tot stand gebracht; in de naoorlogse periode heeft een sterke inhaalvraag een aantal bedrijven in het leven geroepen die bij normale marktverhoudingen nooit zouden zijn opgericht. De gemakkelijke toegankelijkheid van de handels- en dienstensektor is bovendien een element dat in tijden van schaarse werkgelegenheidskansen tot een

aanzwelling in de tertiaire sektor aanleiding geeft; de sanering nadien gebeurt veelal vrij moeilijk.

Tabel IV, 31 illustreert de evolutie van het aantal inrichtingen en van de werkgelegenheid in de eigenlijke handel tussen 1937 en 1947.

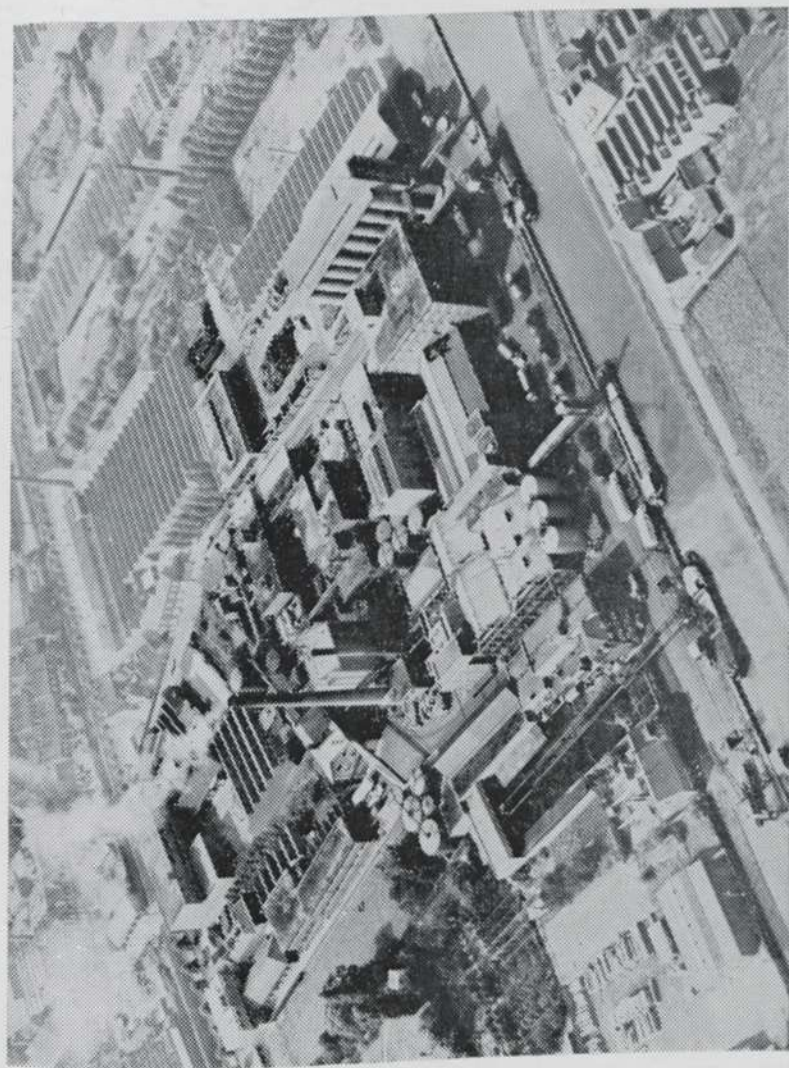
Tabel IV, 31 : Ontwikkeling van het aantal handelsinrichtingen en tewerkstelling in het arrondissement Roeselare, 1937-47.

	27 feb. 1937 (a)	31 dec. 1947
Aantal alleenstaande handelaars . .	4.550	5.664
Aantal inrichtingen met bezoldigd personeel	293	310
Aantal helpers bij alleenstaande handelaars	1.393	1.494
Tewerkstelling in inrichtingen met bezoldigd personeel (werklieden, bedienden, helpers)	1.096	1.168

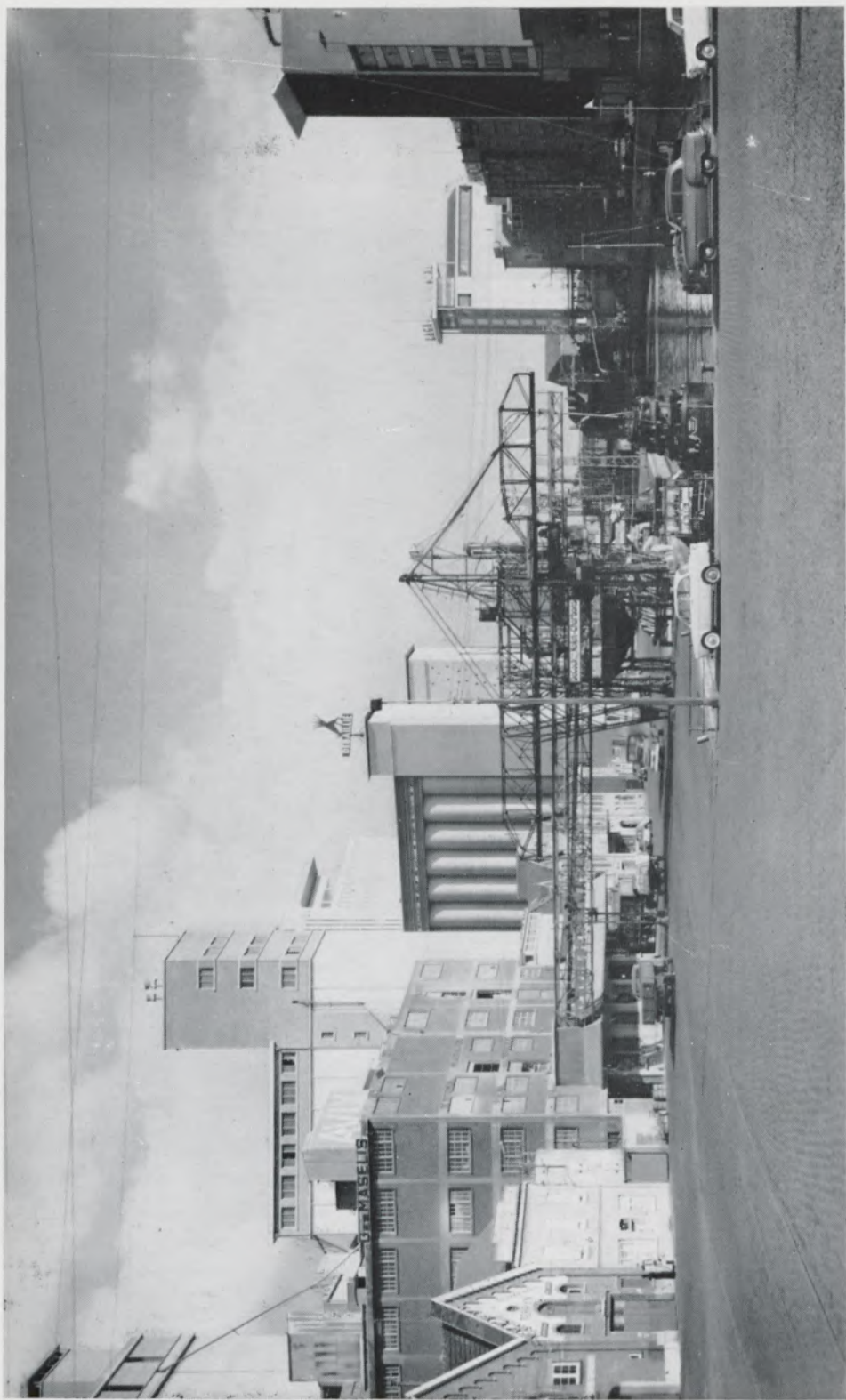
Tussen 1937 en 1947 was het aantal alleenstaande handelaars met 1.114 eenheden toegenomen, d.i. met 24,5 %. Het aantal handelsinrichtingen met bezoldigd personeel was met 17 eenheden (5,8 %) toegenomen. De groei van het aantal alleenstaande handelaars was aldus zeer merkwaardig. De tewerkstelling van helpers bij alleenstaande handelaars was met 101 personen toegenomen (7,3 %) terwijl de tewerkstelling in de inrichtingen met bezoldigd personeel een groei had gekend van 72 eenheden (6,6 %).

In het Rijk was er tussen 1937 en 1947 een groei van het aantal alleenstaande handelaars van 12,2 % en een vermindering van het aantal inrichtingen met bezoldigd personeel van 2,9 %. Het aantal helpers bij alleenstaande handelaars was met 5,4 % gedaald.

(a) Beenhouwers en spekslagers niet inbegrepen. In 1937 werden de beenhouwers en spekslagers als handelaars geteld, in 1947 daarentegen als nijverheidsinstelling. In 1937 werden in het arrondissement Roeselare 214 beenhouwers en spekslagers geteld zonder bezoldigd personeel (met 84 helpers) en 23 beenhouwers met bezoldigde tewerkstelling (30 bezoldigden en 6 helpers).

Bedrijfsgebouwen Vandemoortele, N.V., Izegem.

Veevoederbedrijven aan de haven te Roeselare.

De tewerkstelling (werklieden, bedienden, helpers) in de inrichtingen met bezoldigd personeel was met 0,7 % verminderd. In West-Vlaanderen was het aantal alleenstaande handelaars met 25,0 % toegenomen en het aantal inrichtingen met bezoldigd personeel met 0,8 %. Het aantal helpers bij alleenstaande handelaars was met 12,0 % verminderd doch de tewerkstelling in de inrichtingen met bezoldigd personeel was met 5,8 % toegenomen ⁽¹⁾.

In de sterke groei van de handelssector in het Roeselaarse komt ongetwijfeld de zwakke opnamecapaciteit van de secundaire sektor in de onmiddellijk naoorlogse jaren tot uiting; eenmaal in de tertiaire sektor geïnstalleerd blijven een aantal personen hangen in een bezigheid die geen volwaardige bestaansbron kan verstrekken. Op 31 dec. 1947 werden 45,9 % van de handelsinrichtingen zonder bezoldigd personeel als bijberoep uitgebaat; in het Rijk bedroeg dit aandeel 38,3 % en in West-Vlaanderen 44,9 % ⁽²⁾.

De groei van het aantal alleenstaande handelaars ⁽³⁾ was het grootst in de sectoren textiel en kleding (+ 382), allerlei produkten (+ 148), produkten van ruwe en afgewerkte metalen (+ 117), kunst- en precisieprodukten (+ 92) en huiden- en lederprodukten (+ 87). Bij de inrichtingen met bezoldigd personeel werd een sterke vermindering geregistreerd van het aantal inrichtingen voor de verkoop van onbereide landbouwprodukten (— 33) en een belangrijke toename van de inrichtingen voor verkoop van allerlei produkten (+ 34) en textiel en kleding (+ 7).

Het totaalbeeld van deze evolutie wijst enerzijds op een groei van verkoopinrichtingen van niet-primaire behoeften (kunst- en precisie e.d.) en anderzijds op een versnippering van de handelssector (cfr. textiel en kleding) als gevolg van onvoldoende bestaansmogelijkheden in andere sectoren.

De bezetting van het aantal handelsinrichtingen lag in het arrondissement Roeselare in vergelijking met West-Vlaanderen en het Rijk zeer hoog, zowel wat betreft de kleinhandelsinrichtingen als

(1) Tijdens de beschouwde tijdspanne was de bevolking in het arrondissement Roeselare gegroeid met 6,0 %, in het Rijk met 2,2 % en in West-Vlaanderen met 4,4 %.

(2) In 1937 bedroeg dit aandeel 37,3 % in het arrondissement Roeselare, 37,4 % in West-Vlaanderen en 32,0 % in het Rijk (inclusief de beenhouwers en spekslagers).

(3) Zie appendix IV, 10.

wat betreft de inrichtingen voor groothandel en de inrichtingen voor groot- en kleinhandel (zie tabel IV, 32).

Tabel IV, 32 : Bezetting in de handel, per 1.000 inwoners, in het arrondissement Roeselare, in West-Vlaanderen en in het Rijk, 31 dec. 1947.

Aard van de handel	Aantal inrichtingen per 1.000 inwoners			Tewerkstelling (a) per 1.000 inwoners		
	Arr. Roeselare	West-Vlaanderen	Het Rijk	Arr. Roeselare	West-Vlaanderen	Het Rijk
Kleinhandel	41,8	39,8	32,1	12,2	11,7	12,9
Klein- en groothandel	3,5	2,9	2,7	4,4	4,2	5,4
Groothandel	2,6	2,1	2,3	4,8	3,7	5,2
Totaal	47,9	44,8	37,1	21,4	19,6	23,5

De tewerkstelling per 1.000 inwoners bleef echter beneden het niveau van het Rijk, vooral in de sektor groot- en kleinhandel. In vergelijking met West-Vlaanderen had het Roeselaarse een hoge arbeidsbezetting in de drie sectoren, doch vooral in de groothandel. Het Roeselaarse vervult wel degelijk een verzorgende functie voor het centrale deel van West-Vlaanderen waarbij de arrondissementsgrenzen worden overschreden.

Konkluderend kan gewezen worden op een zeer hoge graad van verbrokkeling van de handelssector in het Roeselaarse op einde 1947.

§ 2. Ruimtelijke spreiding van de handelsinrichtingen, 31 dec. 1947.

A. De kleinhandelsinrichtingen.

Op het totaal van 5.974 handelsinrichtingen op 31 dec. 1947 waren er 5.216 die uitsluitend in het klein verkochten, d.i. 87,3 %.

(a) Werklieden, bedienden en helpers.

Het aantal kleinhandelsinrichtingen per 1.000 inwoners was het grootst te Westrozebeke (65,9 p.d.), te Dadizele (49,8 p.d.) en Roeselare (49,3 p.d.). Het beliep meer dan 40 kleinhandelsinrichtingen per 1.000 inwoners te Hooglede, Kachtem, Lichtervelde, Oekene, Rumbeke en Staden. De geringste bezetting viel waar te nemen te St.-Eloois-Winkel (31,7 p.d.), Moorslede (33,1 p.d.), Ardoois (33,5 p.d.) en Ledegem (35,0 p.d.).

Roeselare telde onder de kleinhandelsinrichtingen 45 inrichtingen met bezoldigd personeel, d.i. 44,1 % van het totale aantal kleinhandelsinrichtingen met bezoldigde tewerkstelling ⁽¹⁾. Ook Izegem groepeerde 13 kleinhandelsinrichtingen met bezoldigd personeel (12,7 %). In deze inrichtingen met bezoldigd personeel waren te Roeselare 96 en te Izegem 14 bezoldigden tewerkgesteld. In het totaal van de bezoldigde tewerkstelling nam Roeselare een aandeel op van 58,2 % en Izegem van 8,5 %.

B. De inrichtingen voor groothandel en voor groot- en kleinhandel.

De groothandelsinrichtingen werden in 1947 in het arrondissement Roeselare vooral aangetroffen te Roeselare (147), Ingelmunster (49) en Izegem (28); niet zonder betekenis waren nog Rumbeke (19), Ardoois (14) en Moorslede (13). Per 1.000 inwoners was het aantal groothandelsinrichtingen het grootst te Ingelmunster (5,4 p.d.), Roeselare (4,6), Rumbeke (2,5), Emelgem (2,2), Ardoois (2,0) en Moorslede (2,0); Izegem had een verhoudingscijfer van 1,7 p.d.

Het aantal gemengde handelsinrichtingen (groot- en kleinhandel) was in 1947 vooral groot te Roeselare (191) en Izegem (76); Lichtervelde telde 25 dergelijke inrichtingen, Staden 24, Ardoois 15, Rumbeke 14 en Ingelmunster 13. Per 1.000 inwoners was de bezetting het hoogst te Roeselare (6,0 p.d.), Izegem (4,5), Staden (4,5), Westrozebeke (4,1), St.-Eloois-Winkel (3,8) en Lichtervelde (3,7).

Onder de 318 groothandelsinrichtingen kwamen er 100 voor met bezoldigd personeel, waarvan 62 te Roeselare en 11 te Izegem. Onder de 440 inrichtingen voor groot- en kleinhandel werden er

(1) Het aandeel van de stad Roeselare in de bevolking van het arrondissement bedroeg 25,5 %.

108 geteld met bezoldigde tewerkstelling, waarvan 64 te Roeselare en 14 te Izegem.

De bezoldigde tewerkstelling in dit soort inrichtingen lag sterk gekoncentreerd te Roeselare (668 tewerkgestelden) en te Izegem (93 tewerkgestelden). Roeselare nam een aandeel op van 73,4 % en Izegem van 10,2 %.

§ 3. De verdeling van de handelsinrichtingen naar verkoopbranche, 31 dec. 1947.

Op een totaal van 5.664 inrichtingen zonder bezoldigd personeel waren er in het arrondissement Roeselare op eind 1947 1.924 gespecialiseerd in de verkoop van produkten van de voedingsnijverheid en 1.413 in de verkoop van textielwaren en kleding. In procent van het totaal aantal alleenstaande handelaars betekende dit een aandeel van respectievelijk 34,0 % en 24,9 %. Onder de 310 inrichtingen met bezoldigd personeel werden er 85 geteld (27,4 %) in de sektor voedingswaren en 51 (16,5 %) in de sektor textielwaren en kleding. Van veel minder betekenis waren de branches « produkten van ruwe en afgewerkte metalen » en « onbereide landbouwprodukten » (1).

Tabel IV, 33 laat toe de sterke concentratie van sommige branches in de stad Roeselare vast te stellen.

Het aantal kleinhandelsinrichtingen zonder bezoldigd personeel die produkten van eerste levensonderhoud verkopen was in 1947 vrij regelmatig gespreid over het arrondissement. Een concentratie te Roeselare werd geregistreerd voor produkten met duurzaam karakter waarvan de frekwentie van aankoop vrij gering is (textielwaren) en voor produkten met weeldekarakter (kunst- en precisienijverheid). Te Roeselare werden een relatief gering aantal inrichtingen geteld voor de verkoop van produkten die tegemoet komen aan de behoeften van een landelijke bevolking (landbouwnijverheid).

De kleinhandelsinrichtingen met bezoldigd personeel kenden een vrij grote concentratie te Roeselare, vooral in de branches « houtnijverheid, stoffering en konstruktie », « textiel en kleding »

(1) Zie appendix IV, 10.

en « drukkunst ». Uitzondering hierop maakten de inrichtingen die « allerlei produkten » verkopen, die gespreid liggen over het gehele arrondissement.

De bezoldigde tewerkstelling (werklieden, bedienden) in groot-handel, kleinhandel en groot- en kleinhandel lag, met uitzondering van een vijftal verkoopsbranches, telkens voor tweederde en meer gekoncentreerd te Roeselare.

Tabel IV, 33 : Koncentratie van de handelsinrichtingen naar verkoops-
branche in de stad Roeselare, 31 dec. 1947.

Verkoop van produkten van	Aandeel van de stad Roeselare (a) in :		
	het aantal kleinhandelsinrichtingen		de bezoldigde tewerkstelling in klein-, groot-, groot- en klein- handel
	met bezoldigd personeel	zonder bezoldigd personeel	
landbouwnijverheid (onbereide)	42,9	12,3	49,3
mijnen, groeven, grave- rijen	41,2	19,6	70,6
voedingsnijverheid . . .	40,0	25,3	74,4
tabaknijverheid	—	25,9	100,0
scheikundige nijverheid	50,0	26,9	77,1
houtnijverheid, stoffe- ring en konstruktie . .	100,0	26,7	37,8
papiernijverheid	—	29,5	37,5
drukkunst	75,0	41,4	85,7
huiden- en ledernijver- heid	—	26,1	40,0
textiel- en kledingsnij- verheid	88,9	45,6	93,6
keramische nijverheid en glasnijverheid	40,0	11,1	73,4
nijverheid van ruwe en bewerkte metalen . . .	42,9	26,5	89,7
kunst- en precisienijver- heid	50,0	31,3	66,7
verscheidene artikelen .	16,7	27,0	36,5
Totaal	44,1	29,8	71,1

(a) Aandeel van de stad Roeselare in de arrondissementsbevolking : 25,5 %.

§ 4. De evolutie van de bezoldigde tewerkstelling in de handelssector, 1947-62.

Over de evolutie van de tewerkstelling in de handelssector na 1947 zijn enkel adekwate gegevens voorhanden voor de bezoldigde tewerkstelling. Op basis van de halfjaarlijkse tellingen van de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid kan dit verloop gevolgd worden. Tabel IV, 34 geeft een overzicht van deze evolutie.

Het aantal handelsinrichtingen met bezoldigd personeel was tussen 1947 en 1962 afwisselend stijgend en dalend met een totale groei van 282 tot 343 eenheden, dit is een procentuele toename van 21,6 %. Ook de tewerkstelling van bezoldigde arbeidskrachten was vrij fluktuierend doch vertoont duidelijk een groeitendens. In 1962 werden 1.662 bezoldigden tewerkgesteld tegenover 1.054 in 1947; de procentuele groei beliep aldus 57,7 %. De gemiddelde tewerkstelling per inrichting steeg tussen 1947 en 1962 van 3,7 tot 4,8 eenheden.

De toename van de tewerkstelling was vooral belangrijk in de bediendengroep; in 1962 werden 684 bedienden tewerkgesteld tegenover 296 in 1947, d.i. een toename van 131,1 %. Het aantal arbeiders werd uitgebreid van 758 in 1947 tot 978 in 1962, d.i. met 29,0 %. Het aandeel van de bedienden steeg van 28,1 % in 1947 tot 41,2 % in 1962.

De uitbreiding van de bezoldigde tewerkstelling voltrok zich tussen 1947 en 1962 in hoge mate in de sectoren van de voeding (+ 200), ruwe en bewerkte metalen (+ 134), landbouwprodukten (+ 121), diverse produkten (+ 101), scheikundige produkten (+ 94) en houtnijverheid en konstruktie (+ 33). In de sektor textielwaren was er een aanzienlijke vermindering van de tewerkstelling (— 49) evenals in de sektor van de keramische produkten (— 25).

De groei van de werkgelegenheid in de handel lag sterk gekoncentreerd in de verstedelijkte centra van het arrondissement Roeselare. Tussen 1947 ⁽¹⁾ en 1962 steeg de tewerkstelling in de handel te Roeselare van 764 eenheden tot 1.002 eenheden, te Izegem van 107 tot 207, te Emelgem van 19 tot 92, te Rumebeke van 18 tot 63,

(1) Handelstelling van 31 dec. 1947; de R.M.Z.-telling van 30 juni 1947 geeft geen gemeentelijke gegevens.

Tabel IV, 34 : Evolutie van de bezoldigde tewerkstelling in de bandelsinrichtingen in het arrondissement Roeselare, 1947-62 (a).

Jaar	Aantal werkegevers	Aantal bedienden		Aantal arbeiders		Totaal bezoldigden	Gemiddelde tewerkstelling per inrichting
		Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen		
1947	282	172	124	650	108	1.054	3,7
1949	295	259	132	672	76	1.139	3,9
1950	316	282	123	740	124	1.269	4,0
1953	283	307	120	791	146	1.364	4,8
1955	321	376	150	876	128	1.530	4,8
1956	303	360	164	826	124	1.474	4,9
1957	300	302	165	707	119	1.293	4,3
1958	306	305	173	723	121	1.322	4,3
1959	305	321	163	736	133	1.353	4,4
1960	327	368	174	821	144	1.507	4,6
1961	328	386	239	833	149	1.607	4,9
1962	343	392	292	836	142	1.662	4,8

(a) Bron : R.M.Z.; telling op 30 juni.

te St.-Eloois-Winkel van 4 tot 44 en te Ingelmunster van 30 tot 60 personen. Deze zes gemeenten samen groepeerden 89,6 % van de groei van de werkgelegenheid bij een aandeel van circa 59 % van de bevolking.

§ 5. Ruimtelijke spreiding van de bezoldigde tewerkstelling, 1962.

De stad Roeselare is het onbetwist verzorgingscentrum van het gehele arrondissement Roeselare. De bezoldigde tewerkstelling per 1.000 inwoners bereikt in de stad Roeselare 28,1 eenheden ⁽¹⁾; het arrondissementsgemiddelde bedraagt 12,3. Kaart IV, 11 geeft een beeld van de concentratie van de bezoldigde tewerkstelling.

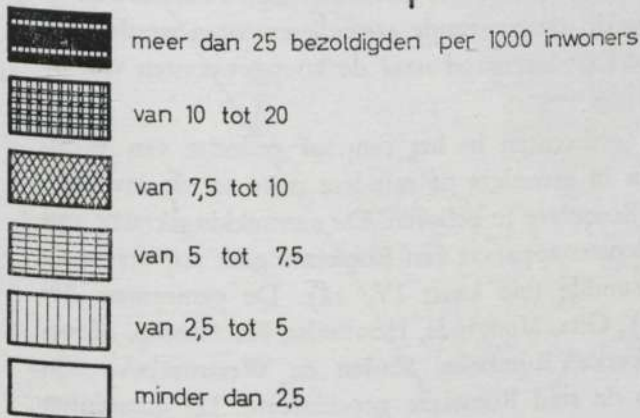
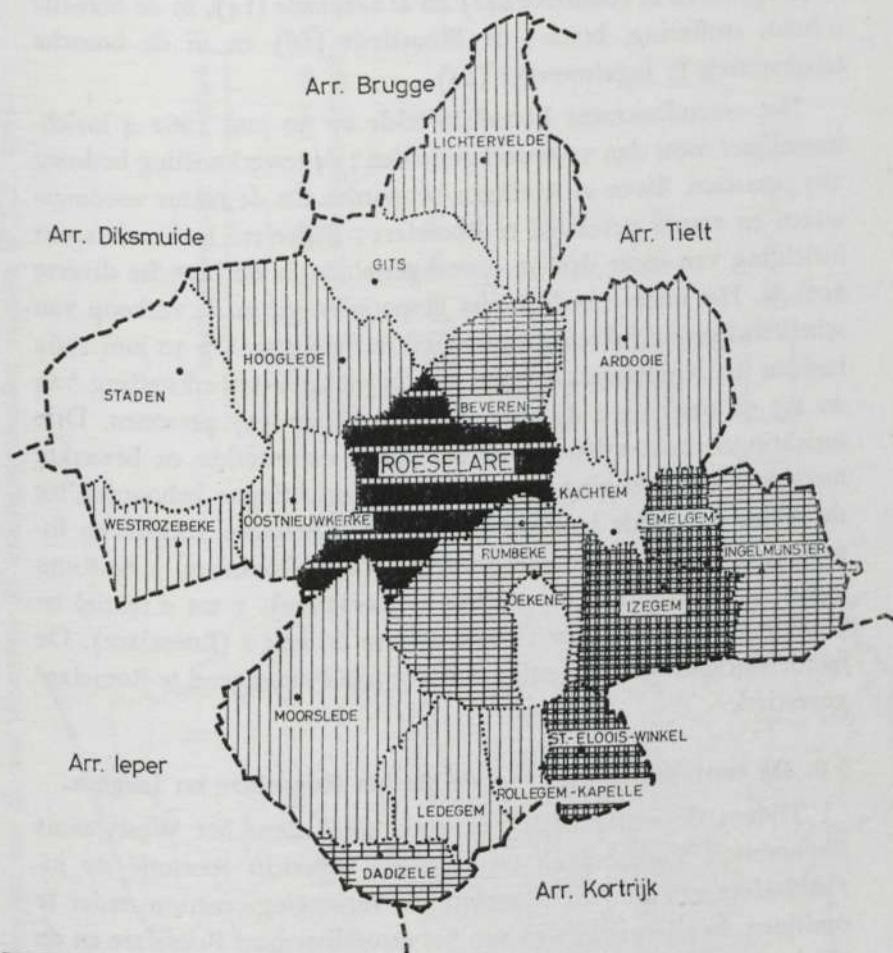
De stad Roeselare heeft in alle verkoopbranches ten minste één inrichting met bezoldigde tewerkstelling. Een hoge tewerkstelling valt in de branches voeding (314), onbewerkte en bewerkte metalen (174), textielwaren en kleding (111), mijnen en groeven (99) en landbouwprodukten (74). De concentratie van de werkgelegenheid te Roeselare is zeer hoog in de sectoren papierwaren (100 %), drukwerk (100,0 %), onbewerkte en bewerkte metalen (89,7 %), keramische en glasnijverheid (86,4 %), textielwaren en kleding (79,9 %), huiden- en lederwaren (78,6 %), diverse artikels (73,9 %), kunst en precisie (66,7 %), voedingswaren (63,3 %) en mijnen en groeven (61,9 %). Het aandeel in de bezoldigde tewerkstelling in alle branches samen bedraagt 60,3 %.

Na Roeselare volgt Emelgem met een verhoudingscijfer van 19 bezoldigden per 1.000 inwoners. Emelgem heeft vooral een hoge tewerkstelling in de branche « scheikundige produkten », nl. 77 tewerkgestelden.

Izegem en St.-Eloois-Winkel hebben respectievelijk 12 en 13 bezoldigden per 1.000 inwoners. Izegem heeft een tewerkstelling van 69 bezoldigden in de branche voedingswaren, 29 bezoldigden bij de verkoop van produkten van mijnen en groeven en 29 bij de verkoop van onbereide landbouwprodukten. De relatief hoge tewerkstelling in de handel dankt St.-Eloois-Winkel aan de branches landbouwprodukten (21) en textielwaren en kleding (10).

(1) Kortrijk heeft een verhoudingscijfer van 47,4 p.d., Oostende 43,1 p.d. en Brugge 39,2 p.d.

Kaart IV, 11 : Bezoldigde tewerkstelling in de handel in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1962.

Vermeldenswaard is de bezoldigde tewerkstelling in de branche voedingswaren te Rumbeke (42) en te Dadizele (14), in de branche « hout, stoffering, bouw » te Moorslede (16) en in de branche tabakswaaren te Ingelmunster (14).

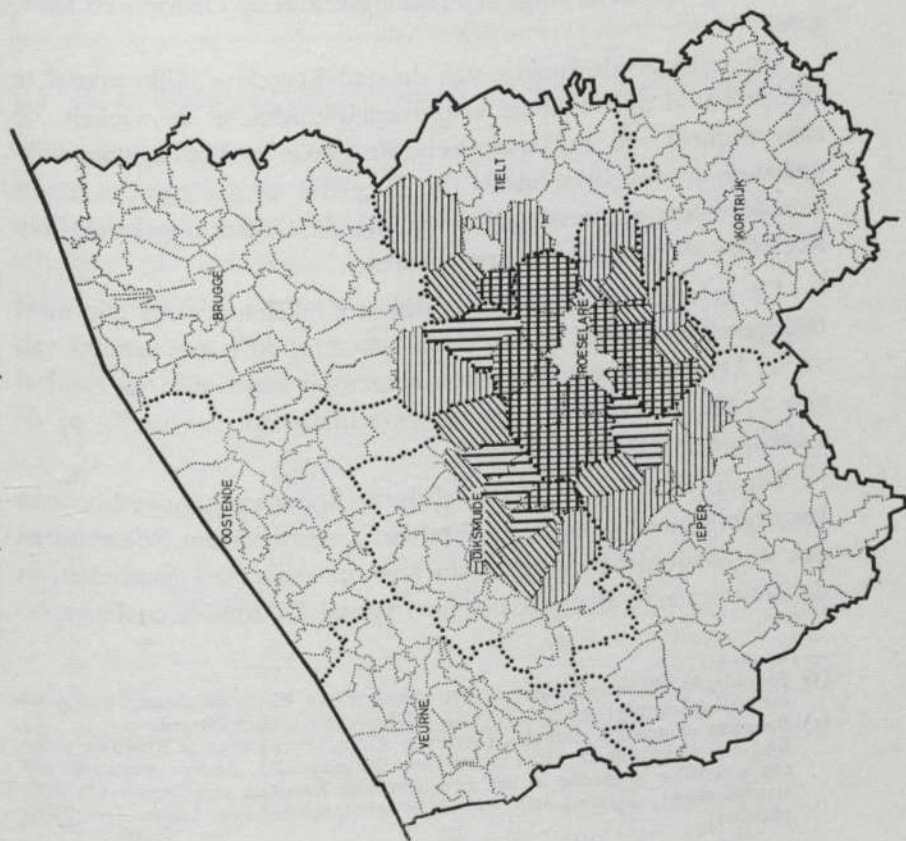
Het arrondissement Roeselare telde op 30 juni 1962 4 inrichtingen met meer dan 50 tewerkgestelden ; de tewerkstelling bedroeg 287 personen. Twee inrichtingen behoorden tot de sektor voedingswaren en waren gevestigd te Roeselare ; Roeselare had tevens een inrichting van meer dan 50 tewerkgestelden in de branche diverse artikels. Het andere bedrijf was gespecialiseerd in de verkoop van scheikundige produkten en gevestigd te Emelgem. Op 30 juni 1962 hadden 12 handelsinrichtingen een bezoldigde tewerkstelling van 20 tot 50 personen ; de tewerkstelling beliep 337 personen. Drie inrichtingen behoorden tot de branche « onbewerkte en bewerkte metalen » met vestiging te Roeselare, 3 inrichtingen behoorden tot de sektor onbereide landbouwprodukten (Roeselare, Izegem en Ingelmunster), 3 tot « voedingswaren » (2 te Roeselare, 1 te Rumbeke), 1 tot « mijnen en groeven » (Roeselare), 1 tot « textiel en kleding » (Roeselare) en 1 tot « diverse artikels » (Roeselare). De handelsinrichtingen van enige omvang zijn overwegend te Roeselare gevestigd.

§ 6. De centrumfunctie van de steden Roeselare en Izegem.

Tijdens de eerste helft van 1963 werd door het Westvlaams Economisch Studiebureau een enquête ingericht teneinde de invloedssfeer van de stad Roeselare als verzorgingscentrum nader te omlijnen. In alle gemeenten van het arrondissement Roeselare en de randgemeenten van de aangrenzende arrondissementen werden een aantal milieukenners ondervraagd naar de koopgewoonten van de plaatselijke bevolking.

Een veertigtal gemeenten in het centraal gedeelte van West-Vlaanderen blijken in meerdere of mindere mate tot de invloedssfeer van de stad Roeselare te behoren. De aantrekkingskracht van het handels- en dienstenapparaat van Roeselare gaat vrij ver in de richting van Diksmuide (zie kaart IV, 12). De gemeenten Ardooie, Beveren (R), Gits, Hooglede, Houthulst, Koolskamp, Moorslede, Oostnieuwkerke, Rumbeke, Staden en Westrozebeke zijn kwasi volledig op de stad Roeselare georiënteerd. De gemeenten

Kaart IV, 12 : Invloedsfeer van de stad Roeselare als verzorgingscentrum, enquête W.E.S., 1963.

Gerichtheid op de stad Roeselare :

meer dan 75 % van de aankopen
die niet in eigen gemeente geschieden

50 tot 75 %

25 tot 50 %

5 tot 25 %

minder dan 5 %

Handzame, Klerken, Lichtervelde, Passendale (1) en Zarren zijn nog overwegend op Roeselare gericht, met echter reeds een noemenswaardige invloed van een ander verzorgingscentrum (Torhout, Diksmuide, Brugge en Ieper).

Binnen het arrondissement Roeselare is de stad Izegem een secundaire verzorgingskern. Emelgem, Ingelmunster, Kachtem, Oekene, Rumbekke, St.-Elloois-Winkel en Ardoorie zijn zowel op Izegem als op Roeselare georiënteerd.

In het zuidelijke gedeelte van het arrondissement Roeselare dringt de invloed door van de verzorgingskern Kortrijk. Het noordelijk gedeelte van het arrondissement ondergaat enigszins de aantrekkingskracht van Torhout en Brugge.

De mededinging van Ieper, Tielt en Diksmuide als verzorgingscentra gaat niet tot in het arrondissement Roeselare zelf, doch blijft beperkt tot de randgemeenten van het arrondissement Roeselare. De stad Menen heeft enige aantrekkingskracht op Dadizele en Ledegem.

De verzorgende functie van de stad Roeselare blijkt vooral te zijn gesteund op de ruime keuzemogelijkheden in de winkels, de aanwezigheid van een warenhuis, de goede verbindingsmogelijkheden en de wekelijkse markt (2). Tabel IV, 35 geeft een overzicht van de meest geciteerde motieven die de aantrekkingskracht van Roeselare als aankoopcentrum bepalen.

De gelegenheid tot het eigenlijk « winkelen » werd 161 maal opgegeven als motief op een totaal van 873, dit is een aandeel van 18 %. De aanwezigheid van een warenhuis komt met een aandeel van 17 %, de goede verbindingsmogelijkheden met 14 % en de wekelijkse markt met 12 %.

Uit dit overzicht blijkt duidelijk dat Roeselare het overheersend verzorgingscentrum is voor geheel het arrondissement Roeselare en ook nog aantrekkingskracht uitoefent op een aantal gemeenten in de aangrenzende arrondissementen, vooral Diksmuide en Ieper.

---

(1) Formulieren, binnengekomen na het opmaken van de berekeningen, wijzen uit dat Passendale voor méér dan 75 % op Roeselare is georiënteerd.

(2) Benevens de gewone markt (circa 160 standplaatsen) is er te Roeselare wekelijks een varkensmarkt, een eiermarkt en een automarkt. Andere gemeenten met een wekelijkse markt in het arrondissement Roeselare zijn Izegem (70 à 80 standplaatsen), Ingelmunster (circa 30 standplaatsen) en Staden (40 standplaatsen).

Tabel IV, 35 : Motieven die de aantrekkingskracht van Roeselare als aankoopcentrum bepalen, enquête W.E.S., 1963.

Motieven	Frekwentie	
	Abs.	pCt
Grotere keuze in de winkels	161	18,4
Aanwezigheid van een warenhuis	146	16,7
Goede verbindingsmogelijkheden	121	13,9
Wekelijkse markt	105	12,0
Nabijheid als centrum	98	11,2
Lagere prijzen	67	7,7
Geen morele koopverplichting	66	7,6
Om onbekend te blijven	57	6,5
Kwaliteit van de produkten	42	4,8
Andere redenen	10	1,2
	873	100,0

§ 7. De inrichtingen die niet tot de eigenlijke handel behoren.

In de voorgaande paragrafen werden enkel de eigenlijke verkoopinrichtingen besproken. Tot de dienstensektor behoren ook de bankinstellingen, de kredietondernemingen en gemengde agent-schappen, het hotelwezen, de persoonsverzorging en de vermakkelijheidsbedrijven.

Tabel IV, 36 ⁽¹⁾ geeft een overzicht van de evolutie in voornoemde sectoren tijdens de periode 1937-47.

In de sektor bank- en financiewezen heeft zich een concentratiebeweging doorgezet, gepaard gaand met een vrij sterke uitbreiding van de werkgelegenheid. De sektor hotelbedrijf werd gekenmerkt door een belangrijke vermindering van het aantal inrichtingen en van de werkgelegenheid; vooral de vermindering van het aantal cafés bepaalde deze evolutie.

In de persoonsverzorging groeide het aantal inrichtingen zonder bezoldigd personeel vrij sterk; de tewerkstelling van werklie-den, bedienden en helpers was stijgend doch bleef vrij beperkt.

(1) Zie volgende blz.

Tabel IV, 36 : Evolutie van het aantal inrichtingen en de tewerkstelling in bank- en financieuzen, hotelbedrijf en persoonsverzorging, 1937-47.

	Bank- en financieuzen		Hotelbedrijf		Persoonsverzorging en vermakelijkheidsbedrijf		Totaal	
	1937	1947	1937	1947	1937	1947	1937	1947
Inrichtingen zonder bezoldigd personeel	94	47	1.669	1.447	170	223	1.933	1.717
Inrichtingen met bezoldigd personeel	16	19	18	4	12	14	46	37
Aantal helpers in inrichtingen zonder bezoldigd personeel	6	1	523	426	19	37	548	464
Tewerkstelling in inrichtingen met bezoldigd personeel (werklieden, bedienden, helpers)	85	135	28	7	26	40	139	182

Na 1947 heeft de concentratietendens in bank- en financiewezen ongetwijfeld doorgewerkt. Er zijn echter voor de periode na 1947 geen adequate gegevens voorhanden nopens het aantal inrichtingen zonder bezoldigd personeel. De evolutie van het aantal inrichtingen met bezoldigd personeel en de tewerkstelling kan afgelezen worden uit tabel IV, 37 (1).

De toename van de werkgelegenheid was vrij belangrijk in de persoonsverzorging, vooral na 1952. De arbeidsbezetting groeide tussen 1947 en 1952 amper van 97 tot 119 eenheden; in 1956 droeg de tewerkstelling reeds 194 personen en ze was in 1962 gestegen tot 236 personen. Het aantal inrichtingen met bezoldigd personeel kende een groei van 13 in 1947 tot 38 in 1962.

In de sektor bank- en financiewezen was er een regelmatige groei van de werkgelegenheid. In 1962 werden 280 personen tewerkgesteld in 14 inrichtingen tegenover 60 bezoldigden in 6 inrichtingen in 1947.

In de overige sectoren was de werkgelegenheid licht dalend of was er een geringe toename.

De tewerkstelling in het bank- en financiewezen ligt bijna volledig gekoncentreerd te Roeselare, nl. 271 tewerkgestelden op een totaal van 280 tewerkgestelden.

De werkgelegenheid in de persoonsverzorging ligt meer gespreid. Te Roeselare waren medio 1962 103 bezoldigden tewerkgesteld, te Rumbeke 32, te Izegem 26, te Lichtervelde 22, te Ingelmunster 14, te Hooglede, te Moorslede en te Emelgem 8, te Ardooie 6 en in de overige gemeenten samen 9. Het gaat vooral om tewerkstelling in schoonmaakbedrijven: medio 1962 waren in het arrondissement Roeselare 229 personen tewerkgesteld in schoonmaakbedrijven, waarvan 97 te Roeselare.

Tot de tertiaire sektor behoren eveneens de openbare diensten en andere diensten van algemeen nut. De statistieken van de R.M.Z. geven geen volledig beeld van de tewerkstelling in deze sektor, onder meer omdat zekere categorieën van tewerkgestelden niet vallen onder het stelsel van de R.M.Z. en omdat de aangifte van sommige inrichtingen gedaan wordt ten hoofde van de hoofdinstituting die buiten het arrondissement is gevestigd. Een benaderend beeld van het belang van deze sektor is echter mogelijk.

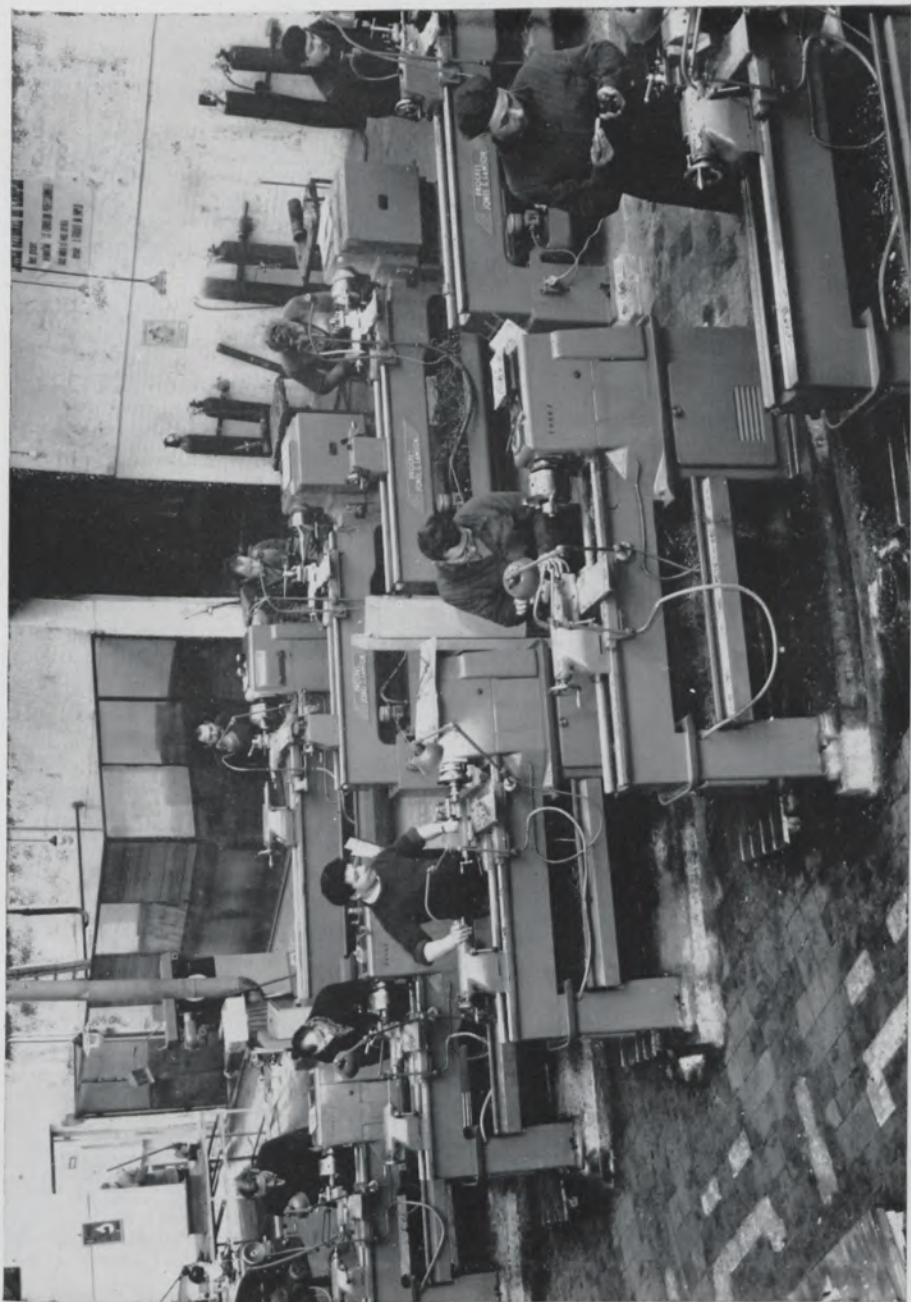
(1) Zie volgende blz.

Tabel IV, 37 : Evolutie van het aantal inrichtingen met bezoldigde tewerkstelling en van de tewerkstelling in bank- en financieuzen, hotelbedrijf en persoonsdiensten in het arrondissement Roeselare, 1947-62 (a).

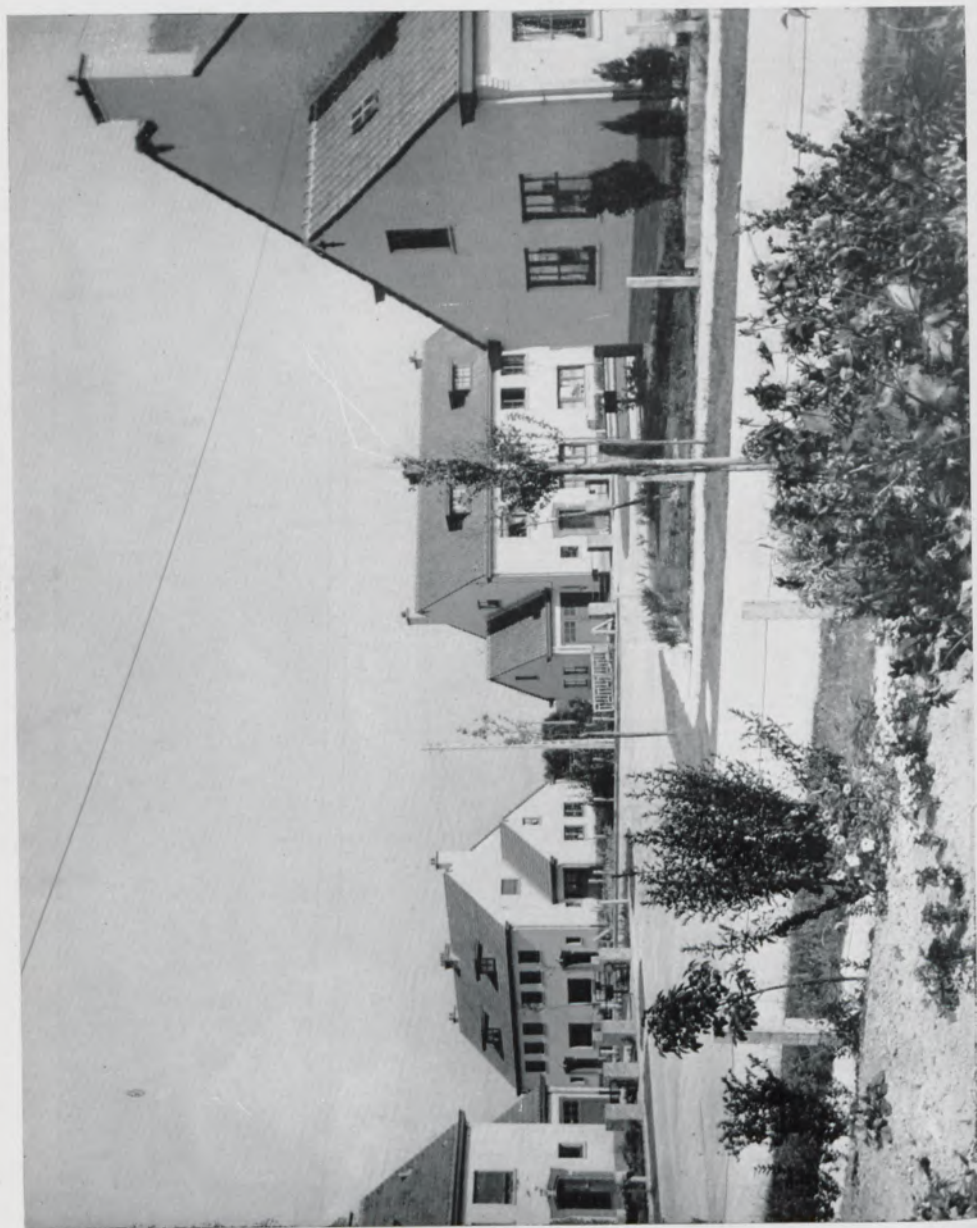
Jaar	Bank en financieuzen		Diverse agentschappen		Hotelbedrijf		Persoonsverzorging		Vermakelijkheids-bedrijven		Totaal	
	Aantal inrichtingen	Tewerkstelling	Aantal inrichtingen	Tewerkstelling	Aantal inrichtingen	Tewerkstelling	Aantal inrichtingen	Tewerkstelling	Aantal inrichtingen	Tewerkstelling	Aantal inrichtingen	Tewerkstelling
1947	6	60	9	72	7	22	13	97	8	37	43	288
1948	7	75	6	24	7	14	14	84	12	24	46	221
1949	7	82	8	28	8	17	16	85	11	21	50	233
1950	9	87	8	29	7	13	15	98	11	20	50	247
1951	8	91	9	31	11	13	21	109	12	15	61	259
1952	8	89	10	35	15	19	25	119	9	11	67	273
1953	8	98	11	38	16	20	28	131	10	13	73	300
1954	8	107	11	37	12	16	32	154	12	24	75	338
1955	8	122	14	44	18	23	36	180	9	11	85	380
1956	6	122	14	49	14	21	35	194	9	16	78	402
1957	7	127	13	43	8	15	39	211	11	18	78	414
1958	7	135	12	51	10	17	36	221	13	23	78	447
1959	10	146	15	61	12	28	40	235	13	21	90	491
1960	10	155	14	60	14	46	38	222	13	23	89	506
1961	11	212	17	64	11	34	43	233	11	20	93	563
1962	14	280	16	72	9	32	38	236	11	17	88	637

(a) Bron : R.M.Z.; telling op 30 juni.

Centrum voor beroepsherschooling te Roeselare.

Foto : R. V. A.-Roeselare

Woonwijk te Roeselare, S.M. Bouwmaatschappij De Mandel.

In het arrondissement Roeselare waren op 30 juni 1962 in 186 inrichtingen behorend tot de sektor openbare diensten en andere diensten van openbaar nut 1.403 bezoldigden tewerkgesteld. Deze tewerkstelling lag overwegend te Roeselare (1.084 eenheden) en te Izegem (111).

In de sektor geneeskunde werden op 30 juni 1962 412 personen tewerkgesteld en in opvoeding en onderwijs 210 personen. De overige tewerkstelling viel in inrichtingen van diverse aard (sekretariaten van allerlei groeperingen, sociale verzekeringen e.d.). Bij herhaling wordt hier gewezen op het partieel karakter van deze gegevens; aldus valt het onderwijzend personeel van het gesubsidieerd vrij onderwijs niet onder toepassing van de R.M.Z. en komt in bovenstaande statistische gegevens niet voor.

Een statistiek van het Nationaal Instituut voor de Statistiek wijst een tewerkstelling aan in het arrondissement Roeselare in ministeriële departementen en bijzondere korpsen en in instellingen van openbaar nut van 1.086 personen die niet onderworpen zijn aan de R.M.Z. (1).

---

(1) Statistisch Tijdschrift, maart 1963, 541; toestand op 31 dec. 1961.

DEEL V

ARBEIDSOVERSCHOTTEN EN SCHOLING

HOOFDSTUK I

WOON- EN WERKFORENZEN IN HET ARRONDISSEMENT ROESELARE

Naast de analyse van de definitieve migratie is vooral de kennis van de arbeidsmigratie naar omvang, richting en kwaliteit illustratief voor het bepalen van de economische kracht van een gewest. Deze analyse laat immers toe de aantrekkingskracht vast te stellen, de afhankelijkheid van andere tewerkstellingscentra te meten als ook de aanwezigheid van marginaal gebruikte arbeidskrachten.

Op 31 december 1947 vonden in het arrondissement Roeselare 34.916 personen werkgelegenheid in de eigen gemeente; 6.756 personen waren tewerkgesteld in andere gemeenten van het eigen arrondissement, 2.887 personen in de overige arrondissementen van West-Vlaanderen, 848 personen in andere provincies van het land en 1.624 personen in het buitenland. Ten slotte waren 1.938 personen op het ogenblik van de telling werkloos ⁽¹⁾. Tegenover deze 5.359 woonforenzen die buiten het eigen arrondissement werkten, stond slechts een ingaande pendel van 3.131 personen; het negatief migratiesaldo sloeg dus op 2.228 personen of 4,5 % van de actieve bevolking.

Met de eigen provincie bestond er globaal gezien evenwicht tussen uitgaande (2.887 personen) en ingaande pendel (2.900 personen); ten opzichte van de overige provincies van het land en het buitenland werd echter een belangrijk negatief saldo geregistreerd, resultante van een uitgaande pendel van 2.472 personen en een ingaande pendel van nauwelijks 231 personen.

(1) De werklozen omvatten de gedeeltelijk en toevallige werklozen die vooral in de schoenijverheid vrij talrijk waren. Ook talrijke seizoenarbeiders waren op het ogenblik van de telling werkloos.

Binnen de eigen provincie was de verhouding tussen ingaande en uitgaande pendel sterk afwijkend ten opzichte van de diverse arrondissementen. Na het arrondissement Kortrijk is het arrondissement Roeselare het meest geïndustrialiseerde gewest van West-Vlaanderen, wat tot uiting komt in de cijfers van de arbeidsmigratie met de onderscheiden arrondissementen. Het arrondissement Roeselare was voor zijn tewerkstelling in belangrijke mate gericht op het arrondissement Kortrijk. De uitgaande pendel naar dit arrondissement beliep 1.877 personen — waarvan alleen reeds 935 naar de stad Kortrijk — en de ingaande pendel 762 personen, zodat een negatief pendelsaldo ontstond van 1.115 personen. Ten opzichte van de overige buurarrondissementen Tielt (597 personen), Diksmuide (220), Ieper (171) en Brugge (133) registreerde het Roeselaarse in 1947 een positief pendelsaldo; ten opzichte van het Brugse is deze situatie in de jongste jaren ongetwijfeld gewijzigd geworden. Met de arrondissementen Veurne en Oostende bestond er nagenoeg evenwicht.

Ten opzichte van de overige provincies van het land lagen de verhoudingen veel ongunstiger. De provincie Brabant nam in 1947 324 arbeidskrachten op en stuurde er zelf slechts 70; voor Oost-Vlaanderen waren de overeenkomstige cijfers 256 en 79 en voor Henegouwen 144 en 20.

Tabel V, 1 geeft nadere illustratie over de verhouding tussen in- en uitgaande pendel naar gewest van herkomst en bestemming.

§ 1. Woonforenzen in het arrondissement Roeselare.

A. Intra-arrondissementele pendel.

De intra-arrondissementele arbeidsmigratie ligt op een hoog peil. 6.756 personen of 13,8 % van de totale actieve bevolking is voor tewerkstelling aangewezen op andere gemeenten van het eigen arrondissement. Bij toenemende industrialisering stijgt doorgaans de intensiteit van de intergemeentelijke arbeidsmigratie. De gevorderde graad van industrialisering van enkele kernen, zoals Roeselare en Izegem, stimuleert deze beweging in het Roeselaarse. Izegem stelde op einde 1947 2.411 personen tewerk komend uit andere gemeenten van het eigen arrondissement en Roeselare 1.962.

Tabel V, 1 : In- en uitgaande pendel in het arrondissement Roeselare,
31 dec. 1947.

Plaats van herkomst of tewerkstelling	Uitgaande pendel		Ingaande pendel		Saldo
	Absoluut	pCt	Absoluut	pCt	
Arrondissement					
Kortrijk	1.877	35,0	762	24,3	— 1.115
Tielt	286	5,3	883	28,2	+ 597
Diksmuide	147	2,8	367	11,7	+ 220
Ieper	219	4,1	390	12,5	+ 171
Brugge	254	4,8	387	12,4	+ 133
Oostende	81	1,5	92	2,9	+ 11
Veurne	23	0,4	19	0,6	— 4
Totaal andere arrondissementen West-Vlaanderen	2.887	53,9	2.900	92,6	+ 13
Provincie					
Brabant	324	6,0	70	2,2	— 254
Oost-Vlaanderen	256	4,8	79	2,5	— 177
Henegouwen	144	2,7	20	0,7	— 124
Antwerpen	62	1,2	26	0,8	— 36
Luik	38	0,7	21	0,7	— 17
Limburg	17	0,3	10	0,3	— 7
Namen	6	0,1	4	0,1	— 2
Luxemburg	1	0,0	1	0,1	—
Overige provincies van het land	848	15,8	231	7,4	— 617
Buitenland					
Frankrijk	1.539	28,7	—	—	— 1.539
Andere	85	1,6	—	—	— 85
TOTAAL	5.359	100,0	3.131	100,0	— 2.228

In verhouding tot de totale actieve bevolking was de intrarrondissementele arbeidsmigratie het hoogst te Kachtem (39,9 %), Emelgem (38,5 %), Oostnieuwkerke (29,4 %), Oekene (29,1 %), Rumbeke (27,1 %) en Ingelmunster (24,3 %), hetzij de gemeenten rond de industriële kernen Izegem en Roeselare. De laagste verhoudingscijfers werden gevonden in de industriële kernen Izegem (4,5 %) en Roeselare (7,2 %) en te Ledegem (5,8 %), Dadizele (10,2 %), St.-Eloois-Winkel (9,3 %), Staden (9,4 %) en Lichtervelde (8,3 %). De ligging van de diverse gemeenten op korte afstand van industriële kernpunten of op de grens van het eigen arrondissement dient in dit beeld verrekend.

In absolute cijfers komt Roeselare vooraan met 935 woonforenzen tewerkgesteld in eigen arrondissement; daarna volgen Ingelmunster (873), Rumbeke (837) en Emelgem (726).

B. De pendel op andere Westvlaamse arrondissementen.

De uitgaande pendel naar de overige arrondissementen van West-Vlaanderen kan in globale termen als vrij normaal geacht worden, hoewel met nadruk kan gewezen worden op de trop-plein-functie die het Roeselaarse vervult op de Westvlaamse arbeidsmarkt. Het arrondissement Roeselare is tewerkstellingsgebied voor vrij veel arbeidskrachten uit de meeste andere arrondissementen van West-Vlaanderen — vooral voor het arrondissement Tielt — doch draineert zelf betrekkelijk veel arbeidskrachten naar het arrondissement Kortrijk. Rekening houdend met de graad van economische maturiteit van de diverse Westvlaamse gewesten, mag aangenomen worden dat de scholingsgraad van de aangevoerde arbeidskrachten veelal op een lager niveau staat dan die van de uitgaande pendelarbeiders.

De uitgaande pendel naar andere Westvlaamse arrondissementen was in absolute cijfers het hoogst te Ingelmunster (465), Roeselare (449), Lichtervelde (261), Ledegem (220), St.-Eloois-Winkel (208) en Izegem (203). Vooral de pendel op Kortrijk is belangrijk: Roeselare zond 179 arbeidskrachten naar Kortrijk, Ingelmunster 166, Izegem 94, Ledegem 82 en St.-Eloois-Winkel 72. Lichtervelde is georiënteerd op het Brugse (105), doch zond ook nog 56 arbeidskrachten naar Kortrijk. Naar andere gemeenten van het arrondissement Kortrijk gingen in 1947 218 personen uit Ingelmun-

ster, 133 uit St.-Eloois-Winkel, 116 uit Roeselare en uit Ledegem en 72 uit Izegem.

De uitgaande pendel naar andere Westvlaamse arrondissementen, behoudens het arrondissement Kortrijk, is weinig omvangrijk. In verhouding tot de beroepsbevolking werden de hoogste percentages bereikt te St.-Eloois-Winkel (20,0 %), Dadizele (16,6 %), Ledegem (13,6 %), Ingelmunster (12,9 %) en Lichtervelde (11,5 %), alle gemeenten gelegen op de grens van het arrondissement.

C. De pendel op de overige provincies van het land en het buitenland.

De uitgaande pendel naar andere provincies van het land was vooral op Brabant, Oost-Vlaanderen en Henegouwen gericht met respectievelijk 324, 256 en 144 pendelarbeiders.

Gemeenten van herkomst zijn vooral Roeselare, Staden en Lichtervelde met respectievelijk 278, 109 en 97 pendelarbeiders. Terwijl de migrerenden uit Roeselare vooral in Brabant (117 arbeidskrachten) en Oost-Vlaanderen (75 arbeidskrachten) tewerkgesteld zijn, wijst de analyse van de pendel uit Staden en Lichtervelde op een andere richting. Staden stuurt zijn arbeidskrachten vooral naar Henegouwen (50) en in mindere mate naar Brabant (34), terwijl Lichtervelde overheersend op Oost-Vlaanderen (46) georiënteerd is. Roeselare zendt gekwalificeerde arbeidskrachten uit. De arbeidskrachten uit Lichtervelde zijn veelal laag geschoolde arbeidskrachten die via de spoorlijn Adinkerke-Lichtervelde-Gent in de Gentse industrie terecht komen; de arbeidskrachten uit Staden zijn marginaal gebruikte werkkrachten (1).

In verhouding tot de bevolking was de uitgaande pendel naar andere provincies van het land het hoogst te Staden (5,6 %), Lichtervelde (4,3 %) en Westrozebeke (3,6 %).

De uitgaande pendel naar het buitenland was enkel belangrijk te Moorslede (573 arbeidskrachten), Ledegem (377), Dadizele (280), St.-Eloois-Winkel (136) en Rollegem-Kapelle (71). Het gaat hier overwegend om grensarbeiders tewerkgesteld in Frankrijk (2).

(1) De zone Staden-Hooglede-Oostnieuwkerke is een reservoir van seizoenarbeiders; op het ogenblik van de telling was het grootste deel van deze seizoenarbeiders werkloos. Bij de analyse van de seizoenarbeid in het Roeselaarse zal hierover verder worden uitgebreid.

(2) Aan het fenomeen van de grensarbeid wordt een afzonderlijk hoofdstuk gewijd.

§ 2. Werkforenzen in het arrondissement Roeselare.

Het arrondissement Roeselare stelde op einde 1947 3.131 personen tewerk die buiten het arrondissement Roeselare woonachtig waren. Hiervan kwamen 883 personen uit het arrondissement Tielt, 762 uit het arrondissement Kortrijk, 390 uit het arrondissement Ieper, 387 uit het Brugse en 367 uit het Diksmuidse; de arrondissementen Oostende en Veurne leverden samen 111 arbeidskrachten en de overige provincies van het land 231.

De arbeidsopslorpande centra waren Roeselare (1.018) en Izegem (901) die gezamenlijk 61,3 % van de totale ingaande pendel opnamen. Van enige betekenis waren nog Ardoois (221), Ingelmunster (187) en Lichtervelde (116).

De ingaande pendel uit andere provincies was haast volledig gekoncentreerd op Roeselare en Izegem; op een totaal van 231 pendelarbeiders komend uit andere provincies hadden er 90 Roeselare en 77 Izegem als tewerkstellingsplaats.

Van alle gemeenten van het arrondissement Roeselare waren er op 31 dec. 1947 slechts 3 waar de ingaande pendel de uitgaande pendel overtrof; het importsurplus bedroeg 2.716 eenheden te Izegem, 1.274 eenheden te Roeselare en 75 te Beveren. In procent van de actieve bevolking betekende dit ingaand pendelsaldo respectievelijk 38,3 %, 9,8 % en 6,2 %.

Een belangrijk exportsurplus registreerden de gemeenten Ingelmunster (1.131), Moorslede (887), Ledegem (527), Rumbekke (516), Dadizele (481) en Staden (421). In verhouding tot de actieve bevolking was dit negatief saldo het grootst te Dadizele (51,1 %), Rollegem-Kapelle (47,2 %), St.-Eloois-Winkel (36,7 %), Moorslede (36,2 %), Ledegem (32,6 %) en Ingelmunster (31,5 %).

HOOFDSTUK II

DE GRENSARBEID IN HET ARRONDISSEMENT ROESELARE

In maart 1948 werden 1.311 grensarbeiders geteld in het arrondissement Roeselare. Een telling uitgevoerd door de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, gewestelijk bureau Roeselare, gaf op 15 mei 1963 een tewerkstelling van 1.172 grensarbeiders.

§ 1. Geschiedkundig overzicht van de grensarbeid.

De dagelijkse pendel van Westvlaamse arbeidskrachten naar Noord-Frankrijk dagteekent van het einde van de 19de eeuw. Voordien had de provincie West-Vlaanderen perioden van massale uitwijking naar het zuiden gekend. Door de teleurgang van de huisnijverheid omstreeks het midden van de 19de eeuw kende West-Vlaanderen een groot tekort aan werkgelegenheid; de mislukking van de oogst verhoogde nog de heersende armoede. Op dit tijdstip was de industriële omwenteling in Noord-Frankrijk in volle gang en ontstond in de Franse departementen een hoge behoefte aan arbeidskrachten. Talrijke arbeiders- en landbouwersgezinnen uit West-Vlaanderen weken uit naar Noord-Frankrijk en ondersteunden de expansie van de Franse economie op een ogenblik dat het vertragend ritme van de Franse bevolkingsaanwas de ontwikkeling dreigde af te remmen.

Omstreeks 1890 werd de Vlaamse uitwijking naar Frankrijk tamelijk snel omgezet in pendel- en wekelijkse migraties. Deze ingrijpende wijziging werd in de hand gewerkt door de opkomst van de buurtspoorwegen en fietsen als vervoermiddelen, door een prijzending in België voor de produkten welke in het arbeidersbudget een grote rol spelen en door de Franse naturalisatiewet van 1889, welke de inwijkende jonge Belgen tot militaire dienst verplichtte,

toen deze dienstplicht nog niet bestond in het eigen land ⁽¹⁾. In deze periode ontstonden de typische grensarbeidersgemeenten in de grenszone. In 1910 telde West-Vlaanderen 21.802 grensarbeiders. Na de eerste wereldoorlog steeg het aantal grensarbeiders nog voortdurend. Men schat dat hun aantal voor het Rijk in zijn geheel in de jaren 1926-28 wel 100.000 bereikte ⁽²⁾.

Deze toestand leidde ertoe dat in volle hoogconjunctuur op sommige plaatsen in eigen land knelpunten in het productieproces ontstonden door tekort aan arbeidskrachten. Ook vanwege de Franse werknemersorganisaties werden protesten gehoord tegen de vloed van Vlaamse grensarbeiders op de Noordfranse arbeidsmarkt.

In 1928 werd de grensarbeid gereguleerd; voordien gold vrij het spel van vraag en aanbod ⁽³⁾. Het stelsel van de « grenskaart » werd ingevoerd, af te leveren door de burgemeester waar de grensarbeider zijn woonplaats had en te viseren door het Franse plaatsingsbureau.

In 1930 stelde de Noordfranse industrie nog 46.771 Westvlaamse grensarbeiders tewerk. De wereldcrisis, die zeer sterk doorwerkte in de Franse textielnijverheid, reduceerde het aantal grensarbeiders op gevoelige wijze. Het aantal Westvlaamse grensarbeiders was in 1936 gedaald tot 31.222 als gevolg van een drastische politiek van bescherming van de Franse arbeidsmarkt ten gunste van de Franse arbeiders. Daar ook de Vlaamse economie in de crisis werd meegesleept was de overschakeling van de grensarbeiders naar het eigen bedrijfsleven onmogelijk; tussen 1930 en 1936 bereikte de werkloosheid onder de grensarbeiders gemiddeld 25 %.

Uit deze moeilijkheden ontstond in 1935 een nieuw akkoord tussen de regeringen van de twee betrokken landen waarbij de grenszone op Belgisch grondgebied werd verminderd en vastgelegd; door dit akkoord kwamen 115 gemeenten van West-Vlaanderen in het wervingsveld van het Noordfranse industriebekken te liggen.

(1) G. DECLERCQ & O. VANNESTE: « Structurele Werkloosheid », Kortrijk 1957, deel II, 75.

(2) « Etudes et Conjoncture », mei-juni 1949: *La main d'œuvre frontalière dans le Nord de la France*, 37.

(3) De grensarbeider had enkel de verplichting een tol te betalen van « 46 sous » aan de gemeente van tewerkstelling.

Het thans vigerend regime wordt in hoofdzaak bepaald door het Belgisch-Frans akkoord van 8 januari 1949 (1) dat enkele wijzigingen bracht aan de bepalingen van het akkoord van 1935. In dit akkoord werd een onderscheid gemaakt tussen de « bevoorrechte » en de « gewone » grenszone. De inwoners van de bevoorrechte grenszone kunnen vrijelijk door de Franse ondernemers aangeworven worden, zonder dat België deze internationale arbeidsmigratie kan beletten. In de niet-bevoorrechte zone zijn maatregelen tot beperking van de arbeidsmigratie mogelijk, indien zulks vereist zou worden door de toestand van de arbeidsmarkt. Dergelijke tegenmaatregelen dienen echter een maand vooraf aan het ander land te worden bekendgemaakt langs diplomatieke weg. Tevens werd een ingewikkeld stelsel van vier grenskaarten ingevoerd: de tijdelijke kaart, de gewone kaart, de permanente gewone kaart en de permanente kaart voor alle loonarbeid.

Het volume van de grensarbeid is vrij schommelend naar de stand van de conjunctuur en staat sterk onder invloed van accidentele oorzaken. Op einde maart 1948 werden in West-Vlaanderen 38.170 grensarbeiders geteld. Tijdens de crisis in de Noordfranse textielnijverheid in 1953-54 verminderde het aantal grensarbeiders met circa 40 % in vergelijking met 1948. Vanaf 1956 werd opnieuw een massale uittocht van arbeidskrachten naar Noord-Frankrijk vastgesteld; hierdoor werd de arbeidsbevoorrading van sommige Westvlaamse bedrijven, die in de grenszone gevestigd zijn, in gevaar gebracht en de pogingen tot industrialisering van de Westvlaamse grenszone gehinderd. In 1957 bedroeg het aantal Westvlaamse grensarbeiders circa 32.000 eenheden. Vanaf 1958 is het aantal grensarbeiders in West-Vlaanderen van jaar tot jaar verminderd; het bedroeg begin 1963 circa 25.000 personen.

Tot vóór de tweede wereldoorlog lag het loonpeil van de grensarbeider in Frankrijk hoger dan dit van zijn kollega in België tewerkgesteld; hij verzilverde niet alleen de speling tussen de twee loonniveaus doch ook de speling tussen de twee prijzenniveaus. Sindsdien is evenwel de situatie omgekeerd; het reëel loon van de grensarbeiders ligt lager dan dit van de tewerkgestelden in België.

(1) Bijvoegsel in datum van 28 november 1953 en 12 september 1958.

§ 2. Grensarbeid in het arrondissement Roeselare.

De gemeenten Dadizele en Ledegem behoren tot de bevoorrechte grenszone, terwijl Moorslede, Rollegem-Kapelle en St.-Eloois-Winkel tot de gewone grenszone behoren.

In maart 1948 telde Moorslede 607 grensarbeiders, Ledegem 381, Dadizele 214, Rollegem-Kapelle 66 en St.-Eloois-Winkel 43 grensarbeiders. In procent van de aktieve bevolking betekende dit respectievelijk 24,8 %, 23,6 %, 22,7 %, 13,1 % en 4,1 %.

Midden 1963 lag het aantal grensarbeiders in de gemeenten van het arrondissement Roeselare lager dan in 1948; er werden op 15 mei 1963 1.172 grensarbeiders geteld (1) of 10,6 % minder dan in 1948. Het aantal grensarbeiders is sinds 1962 regelmatig gedaald. Voorheen was het traditioneel dat tijdens periodes van hoogconjunctuur de greep van de Noordfranse industrie op de Westvlaamse arbeidsmarkt stijgend was; voor het eerst blijkt hierin een wijziging te zijn gekomen en is de aantrekkingskracht van het eigen bedrijfsleven sterker dan die van de Noordfranse industrie. Tabel V, 2 geeft de evolutie weer van het aantal grensarbeiders in het arrondissement Roeselare.

Tussen 15 mei 1961 en 15 mei 1963 is het aantal mannelijke grensarbeiders verminderd van 1.105 tot 849 of met 23,2 % en het aantal vrouwelijke grensarbeiders van 395 tot 323 of met 18,2 %.

Tabel V, 3 geeft nauwkeuriger inzicht in het verloop van de grensarbeid (2).

In de periode mei 1961 - mei 1963 werden 49 totaal nieuwe grensarbeiderskaarten afgeleverd aan mannen en 43 aan vrouwen. Daartegenover stonden 270 mannen en 65 vrouwen die het werk in Frankrijk hebben verlaten voor werk in eigen land. Het aantal dossiers van grensarbeiders verhoogde met 113 eenheden bij de mannen en 46 eenheden bij de vrouwen door het feit dat een aantal gewezen grensarbeiders opnieuw naar Frankrijk gingen werken — eventueel na ziekte, militaire dienst e.d. — en door woonstverandering uit het gebied van andere gewestelijke bureaus. Daartegenover verminderde het aantal grensarbeiders door woonstverandering, ziekte, op pensioenstelling e.a.m. met 150 mannen en 95 vrouwen.

(1) Telling Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, gewestelijk bureau Roeselare.

(2) Zie blz. 244.

Tabel V, 2 : Evolutie van het aantal grensarbeiders in het arrondissement Roeselare, 1961-63 (a).

GEMEENTE	MANNEN					VROUWEN				
	15.5.61	15.10.61	15.5.62	15.10.62	15.5.63	15.5.61	15.10.61	15.5.62	15.10.62	15.5.63
	Dadizele	227	230	222	216	191	81	83	74	71
Ledegem	239	240	214	205	185	104	112	103	98	84
Moorslede	448	445	397	382	343	135	131	132	129	121
Rollegem-Kapelle	71	67	55	51	48	21	20	19	16	16
Sint-Eloois-Winkel	120	119	97	98	82	54	54	51	49	42
Totaal	1.105	1.101	985	952	849	395	400	379	363	323

(a) Bron : R.V.A.-Gewestelijk Bureau Roeselare.

Tabel V, 3 : Evolutie van het aantal grensarbeiders in het Roese-laarse, in- en afschrijvingen 1961-63 (a).

Nieuwe dossiers	Periode 1961-62		Periode 1962-63		Stopzetten grensarbeid	Periode 1961-62		Periode 1962-63	
	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen		Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
	Van Tourcoing	32	35	17		8	Werken in België . . .	139	31
Uit passief (b)	38	13	33	14	Naar andere gewestelijke bureaus	13	5	14	12
Komend uit andere gewestelijke bureaus	18	8	24	11	Op pensioen	13	2	12	3
					Huishoudster	—	29	—	36
					Werken voor eigen rekening	8	2	3	—
					Overleden	2	1	6	—
					Ziekte, militaire dienst	25	1	27	—
					Werkloos	5	—	11	3
					Andere	6	—	5	1
	88	56	74	33		211	71	209	89

(a) Inclusief Wakken uit het arrondissement Tielt; in mei 1961 waren er te Wakken 7 grensarbeiders en in mei 1963 5 grensarbeiders.

(b) Gewezen grensarbeiders die opnieuw grensarbeider worden (eventueel na ziekte, militaire dienst e.d.).

De grensarbeidersgroep uit het Roeselaarse omvat in 1963 verhoudingsgewijze meer vrouwen dan in 1948. Het aandeel van de vrouwen bedraagt thans 27,6 % tegenover 21,1 % in 1948. Het aantal vrouwen is relatief groot te St.-Eloois-Winkel (33,9 %) en Ledegem (31,2 %).

De overheersende bedrijfstak van tewerkstelling is de textielnijverheid: 85,7 % van de mannen en 99,1 % van de vrouwen zijn in de textielsektor tewerkgesteld. Van enig belang zijn nog de huiden- en ledernijverheid (39 mannen), de houtnijverheid (20 mannen), de metaalnijverheid (17 mannen) en het bouwbedrijf (17 mannen). De vermindering van de grensarbeid slaat dan ook overwegend op de textielsektor.

Het aantal A-kaarten ⁽¹⁾ beliep in 1963 onder de mannen 192 of 22,6 %, B-kaarten 244 of 28,7 %, C-kaarten 155 of 18,3 % en D-kaarten 258 of 30,4 %; voor de vrouwelijke grensarbeiders waren de overeenkomstige percentages respectievelijk 44,3 %, 30,0 %, 12,4 % en 13,3 %. Het hoog aandeel van de D-kaarten bij de mannen wijst er op in welke sterke mate de grensarbeid in deze gemeenten de traditionele bestaansbron is geworden. De turnover is uiteraard groter bij de vrouwen.

Het verschijnsel van het werkverlaten voor het opnemen van werkgelegenheid in Noord-Frankrijk is zeer sterk teruggelopen. Tabel V, 4 ⁽²⁾ is illustrerend.

Tijdens het jaar 1957 waren er 239 mannen en 79 vrouwen die hun werk in eigen land verlieten om grensarbeider te worden; in de jaren 1961-62 — jaren van hoogkonjunctuur zoals in 1957 —

(1) De tijdelijke kaart (A-kaart) is maximum gedurende één jaar geldig voor één enkel beroep en in één bepaald gebiedsdeel.

De gewone kaart (B-kaart) is geldig voor drie jaar en voor de ganse grenszone, maar voor één enkel beroep.

Na 5 jaar onderbroken werk wordt automatisch een gewone kaart afgeleverd wanneer de grensarbeider aan het werk is; deze periode wordt verkort tot 3 jaar voor de bewoners van de bevoorrechte grenszone met evenwel mogelijkheid tot beperking in geval van ernstige werkloosheid.

De permanente gewone kaart (C-kaart) is geldig voor één enkel beroep en voor de ganse grenszone. Zij kan slechts bekomen worden na 8 jaar, respectievelijk 6 jaar onderbroken arbeid in Frankrijk naargelang de grensarbeider in de gewone of de bevoorrechte grenszone woont.

De vaste kaart voor alle beroepen van loontrekkenden (D-kaart) is geldig voor alle beroepen in de ganse grenszone. Zij kan verkregen worden na 10 jaar onderbroken arbeid in Frankrijk.

(2) Zie volgende blz.

Tabel V, 4 : Nieuwe grensarbeiderskaarten afgeleverd door het Gewestelijk Bureau Roeselare van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, 1957-62 (a).

Vroegere activiteit	Jaar 1957		Periode 1958-60		Periode 1961-62	
	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
Werklozen	146	20	104	7	8	—
Werkend in België	239	79	88	58	31	24
Zelfstandigen	50	1	29	1	6	—
Niet-werkenden voordien	17	3	2	3	—	—
Andere (b)	44	86	49	85	15	42
Totaal	496	189	272	154	60	66

werden nog slechts 31 mannen en 24 vrouwen geregistreerd die hun werk in eigen land opgaven voor tewerkstelling in Noord-Frankrijk.

(a) Bron : R.V.A. - Gewestelijk bureau Roeselare.
 (b) Schoolverlaters, huishoudsters e.d.

HOOFDSTUK III

DE SEIZOENARBEID IN HET ARRONDISSEMENT ROESELARE

Het verschijnsel van de seizoenarbeid in het arrondissement Roeselare ontstond, evenals de grensarbeid, reeds vóór de eeuwwisseling. De oorzaak van deze trek van Westvlaamse seizoenarbeiders moet gezocht worden in het gebrek aan werkgelegenheid ter plaatse op een ogenblik dat een zeer dichte landbouwbevolking de vraag naar landbouwgronden uitermate had opgedreven ; aldus stegen de huurprijzen op ongehoorde wijze en stonden geenszins in verhouding tot de zuivere opbrengst. Talrijke landbouwers gingen in de seizoenarbeid een aanvullend inkomen zoeken. Het aantal seizoenarbeiders steeg vooral snel toen de huisnijverheid aan het kwijnen ging en een deel van de plattelandsbevolking eveneens in de seizoenarbeid een uitweg zocht.

Aanvankelijk was de seizoenarbeid zowel gericht op het eigen land als naar Frankrijk. De grotere verdiensten van de seizoenarbeiders in Frankrijk aksentueerden aldra het belang van de trek naar Frankrijk. Omstreeks 1900 migreerden jaarlijks ongeveer 40.000 Belgen naar Frankrijk om er het zware landwerk te helpen verrichten. In 1912 werd het aantal Belgische seizoenarbeiders naar Frankrijk op 43.000 geraamd. Hieronder telde men 15.000 Westvlamingen, waarvan meer dan de helft afkomstig was uit de arrondissementen Kortrijk, Roeselare, Ieper en Tielt, waar de gronden bijzonder duur waren (1).

Het aantal « Fransmans » daalde tussen de twee wereldoorlogen ; vóór de jongste wereldoorlog beliep hun aantal circa 30.000.

---

(1) M. VERMEIRE : « Geschiedkundige schets van West-Vlaanderen's landbouw », Brugge, 1937, 105.

Na de tweede wereldoorlog werd een regime van kontingentering door de Franse regering ingesteld. De voortschrijdende mechanisering van de landbouwactiviteiten reduceerde verder de behoefte aan seizoenarbeiders. Het aantal afreizen van seizoenarbeiders daalde van 20.212 in 1948 tot 4.605 in 1962 in het Rijk en van 12.203 tot 3.138 in West-Vlaanderen. Het aandeel van West-Vlaanderen in het totaal van de afreizen bedroeg in 1962 68,1 %.

Over de seizoenarbeid in eigen land zijn geen precieze gegevens beschikbaar. Het aantal plaatsingen bedroeg in 1962 in West-Vlaanderen nog amper 1.233 eenheden en in het Rijk 5.707. Het gaat hier echter uitsluitend om de door bemiddeling van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening verwezenlijkte plaatsingen; een aantal seizoenarbeiders wenden zich echter tot de z.g. « placeurs » of sluiten rechtstreeks een kontrakt af met de landbouwer voor het uitvoeren van seizoenwerk.

§ 1. De seizoenarbeid in Frankrijk.

Tijdens het jaar 1953 bedroeg het aantal afreizen van seizoenarbeiders uit het arrondissement Roeselare 1.589 eenheden ⁽¹⁾; dit betekende 16,9 % van het totale aantal afreizen uit West-Vlaanderen en 12,0 % uit het Rijk. In 1962 was het aantal afreizen gedaald tot 620 eenheden of met 61,0 %. In West-Vlaanderen en in het Rijk was de terugloop echter nog sterker, nl. met respectievelijk 66,7 % en 65,3 %.

De gemeenten van het arrondissement Roeselare met het grootste aantal seizoenarbeiders in Frankrijk zijn ⁽²⁾: Staden (258 afreizen in 1959), Hooglede (112), Lichtervelde (94), Roeselare (84), Gits (49), Ardoois (42), Oostnieuwkerke (37) en Westrozebeke (20). In procent van de actieve bevolking is het aantal seizoenarbeiders het hoogst te Staden (12,9 %), Hooglede (6,7 %), Gits (4,4 %), Lichtervelde (4,0 %), Westrozebeke (3,1 %) en Oostnieuwkerke (3,0 %). Het zijn de gemeenten die aansluiten bij

(1) Het aantal afgereisde arbeiders geeft niet het werkelijk aantal seizoenarbeiders daar sommige arbeiders meer dan één kampanje meemaken. De beschikbare statistische gegevens laten niet toe het juiste aantal seizoenarbeiders te bepalen. Het gemiddeld aantal afreizen per seizoenarbeider beliep in 1961 in het Rijk 1,4.

(2) Er zijn geen gemeentelijke gegevens over 1962 beschikbaar. Het totaal der afreizen in 1959 beliep 770.

de centrale werkloosheidszak van West-Vlaanderen die het grootste aantal seizoenarbeiders tellen.

In de gemeenten Staden, Hooglede, Lichtervelde, Gits en Ardooie is het aantal seizoenarbeiders verhoudingsgewijze traag afgenomen; het totale aantal afreizen in deze gemeenten daalde van 875 in 1953 tot 555 in 1959 of met 36,6%. Te Roeselare en de randgemeente Oostnieuwkerke, evenals te Westrozebeke was de vermindering belangrijk, namelijk van 521 tot 141 of met 72,9%.

De seizoenarbeid verschuift duidelijk naar het noordelijk gedeelte van het arrondissement.

De bietenkampanjes zijn de voornaamste kampanjes. Het aantal seizoenarbeiders in de cichoreidrogerijen is echter eveneens vrij belangrijk, zoals dit blijkt uit tabel V, 5.

Tabel V, 5 : Seizoenarbeiders in Frankrijk, naar aard van de kampanje, arrondissement Roeselare, 1953-62.

	1953	1955	1959	1960	1961	1962
Bietenhakkers . . .	447	290	269	261	226	180
Bietenrooiers . . .	425	268	161	174	137	100
Cichoreidrogerijen .	314	342	237	331	287	240
Vlas	228	233	55	83	92	73
Suikerfabrieken . .	27	25	10	6	6	6
Steenbakkerijen . .	26	29	38	23	36	17
Hopplukkers . . .	117	95	—	20	16	4
Andere	5	1	—	2	1	—
Totaal	1.589	1.283	770	900	801	620

De kampanje van het bietenhakken situeert zich van omstreeks begin mei tot einde juni, het bietenrooien van 15 september tot midden november en de kampanje van het cichoreidrogen van begin oktober tot einde december.

De overige kampanjes zijn voor het Roeselaarse weinig belangrijk.

Voor de kampanje van het vlasslijten en de hoppepluk zijn sterk teruggelopen. Ook in de bietenkampanjes was de terugloop vrij aanzienlijk.

Een sterke concentratie van de seizoenarbeiders in het Roeselaarse wordt vastgesteld voor de cichoreidrogers. Op een totaal van 324 afreizen uit West-Vlaanderen (1) in deze kampanje kwamen er in 1962 240 uit liet Roeselaarse, d.i. 74,1 %. Het Roeselaarse was voorheen een belangrijk centrum van cichoreiteelt.

Het aantal vrouwelijke seizoenarbeiders is zeer beperkt. In 1962 werden 29 afreizen van vrouwen geregistreerd, waarvan 14 voor het bietenhakken, 10 voor het bietenrooien, 4 voor het cichoreidrogen en 1 voor de suikerfabrieken.

De overheersende departementen van tewerkstelling voor de bietenkampanjes zijn Pas-de-Calais (76 afreizen in 1962), Calvados (77), Marne (35), Somme (33), Seine et Oise (12), Oise (12) en Nord (9). Voor het werk in de cichorei-asten overheersen Pas-de-Calais (128) en Nord (102). De vlasslijters trekken vooral naar het département du Nord (53).

§ 2. De seizoenarbeid in België.

Het aantal plaatsingen verricht door de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening beliep in 1960 voor het arrondissement Roeselare in totaal amper 93 eenheden, respectievelijk 51 voor het bietenhakken en 42 voor het bietenrooien. De voornaamste gemeenten van seizoenarbeiders zijn, zoals voor de seizoenarbeid in Frankrijk, de noordelijk gelegen gemeenten Staden (26 afreizen), Gits (16), Hooglede (13), Ardooië (5) evenals Roeselare zelf (25). Onder deze seizoenarbeiders werden in 1960 9 vrouwen geteld.

De voornaamste centra van tewerkstelling zijn de streek van Charleroi (62 afreizen), Namen (10) en La Louvière (8) ; in eigen arrondissement werden 2 plaatsingen verricht.

De seizoenarbeiders zijn meestal van reeds vrij gevorderde leeftijd. De telling van de volledig werklozen in het arrondissement Roeselare gaf op 30 juni 1962 57 mannelijke seizoenarbeiders. 36 onder hen waren pas voor kort opnieuw werkloos geworden na het beëindigen van een kampanje. Tabel V, 6 geeft een overzicht van de volledig werkloze seizoenarbeiders op 30 juni 1962 ingedeeld naar leeftijdsklasse en arbeidsgeschiktheid.

(1) Geen afreizen uit andere gewesten van het land.

Tabel V, 6: Volledig werkloze seizoenarbeiders in het arrondissement Roeselare op 30 juni 1962, naar leeftijdsklasse en arbeidsgeschiktheid.

Leeftijdsklasse	Minder dan 3 maanden werkloos			3 tot 12 maanden werkloos			1 jaar en meer werkloos		
	Normale geschiktheid	Gedeeltelijke geschiktheid	Bepaalde geschiktheid	Normale geschiktheid	Gedeeltelijke geschiktheid	Bepaalde geschiktheid	Normale geschiktheid	Gedeeltelijke geschiktheid	Bepaalde geschiktheid
Minder dan 20 jaar	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20 - 25 jaar	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25 - 30 jaar	2	—	—	—	—	—	—	—	—
30 - 35 jaar	4	—	—	1	—	—	—	—	—
35 - 40 jaar	6	—	—	—	—	—	—	—	—
40 - 45 jaar	3	1	—	—	1	—	—	—	—
45 - 50 jaar	1	4	—	—	—	1	—	—	1
50 - 55 jaar	2	1	1	—	—	—	—	2	1
55 - 60 jaar	5	2	—	—	1	—	—	—	—
60 - 65 jaar	1	2	1	—	2	—	—	4	7
Totaal	24	10	2	1	4	1	—	6	9

Onder de 36 pas ontslagen seizoenarbeiders waren er 24 of 66,7 % meer dan 40 jaar oud. In de leeftijdsgroepen van minder dan 30 jaar vielen er slechts 2.

HOOFDSTUK IV

WERKLOOSHEID IN HET ARRONDISSEMENT ROESELARE

§ 1. De evolutie van de werkloosheid, 1946-62.

A. Globaal overzicht.

Onmiddellijk na de tweede wereldoorlog was het bedrijfsleven nog niet gereorganiseerd en lag de werkloosheid op een hoog peil. Reeds in 1946 echter werd in het arrondissement Roeselare de werkloosheid gereduceerd tot het onverkleinbaar minimum. Het daggemiddelde van de totale werkloosheid bedroeg 1.791 eenheden of 3,6 % van de actieve bevolking. Deze toestand bleef behouden in 1947, met dien verstande dat de volledige werkloosheid tot op bijna de helft van het cijfer van 1946 werd gebracht, terwijl de gedeeltelijke en toevallige werkloosheid meer dan verdubbelde.

Deze gunstige verhoudingen op de arbeidsmarkt waren echter van korte duur. Het daggemiddelde van de totale werkloosheid steeg voor het jaar 1948 tot meer dan het dubbele van het werkloosheidscijfer van 1947. Vooral het aantal volledig werklozen was snel toegenomen. Het jaar 1949 bracht een nog aanzienlijke verzwaring van de werkloosheidsdruk. Het cijfer van de totale werkloosheid steeg tot 5.280 eenheden ; deze stijging was uitsluitend te wijten aan een verhoging van de volledige werkloosheid.

Het jaar 1950 kende een daling van de werkloosheid tot op het peil van 1948, dank zij een verbetering in de textielsektor. De volledige werkloosheid bleef echter op een zeer hoog peil hangen.

Vanaf 1951 steeg de werkloosheid opnieuw zeer snel en bereikte een topcijfer van 5.495 eenheden in 1952. In 1952 was ruim 10 % van de totale actieve bevolking in het arrondissement Roeselare werkloos.

Het jaar 1953 bracht een lichte daling van de werkloosheid. De omslag in de konjunctuur deed de werkloosheid vanaf 1954 vrij snel

dalen. Voor het jaar 1957 werd nog slechts een daggemiddelde van 2.458 eenheden geregistreerd wat een werkloosheidsdruk betekende van circa 5 % van de actieve bevolking. De volledige werkloosheid was tussen 1953 en 1957 met 57,2 % verminderd tegenover een daling van 44,0 % van de gedeeltelijke en toevallige werkloosheid.

De verzwakking in de conjunctuur dreef het werkloosheids-cijfer in 1958 opnieuw op tot 3.762 eenheden. In 1959 trad een verbetering in die in de volgende jaren werd doorgezet en de werkloosheid terugbracht tot 2.423 eenheden in 1961, dit is tot het niveau van het jaar 1957. In de loop van 1962 werden talrijke volledig werklozen — circa 47 % van het totale aantal — van de gemeentelijke controle vrijgesteld ⁽¹⁾ en niet meer in de statistieken opgenomen. Het daggemiddelde van de totale werkloosheid in het arrondissement Roeselare daalde tot 1.483 personen.

Tabel V, 7 belicht het hierbovengeschetste verloop en laat een vergelijking toe met de evolutie in West-Vlaanderen en in het Rijk.

In vergelijking met het Rijk worden verhoudingsgewijze steeds meer volledig werklozen geteld in het arrondissement Roeselare. Met een aandeel van 1,5 % van de bevolking wordt regelmatig een aandeel in de werkloosheid gedragen van 1,6 % tot 1,8 %. De trend wijst echter op een lichte verbetering.

De gedeeltelijke en toevallige werkloosheid is in het arrondissement Roeselare verhoudingsgewijze nog belangrijk. Tijdens de jongste jaren bedroeg het aandeel van het arrondissement Roeselare in het Rijkstotaal regelmatig 2 % tot 2,8 %. Ook hier is de trend dalend ⁽²⁾.

Het kwantum van de volledig werklozen ligt in het Roeselaarse in vergelijking met West-Vlaanderen eerder laag. Met 12,5 % van de Westvlaamse bevolking draagt het arrondissement regelmatig circa 10 % van de volledige werkloosheid. De gedeeltelijke en toevallige werkloosheid is echter relatief belangrijk; het aandeel schommelt meestal tussen 15 % en 18 %.

(1) Betreft volledig werklozen met zeer beperkte arbeidsgeschiktheid (M.B. van 29 dec. 1961).

(2) Zie grafiek V, 1.

Tabel V, 7 : Evolutie van de werkloosheid in het arrondissement Roeselare, 1946-62 (a).

Jaar	Arrondissement Roeselare			in pCt van het Rijk			in pCt van West-Vlaanderen		
	Volledig werklozen	Ged. en toev. werklozen	Totale werkloosheid	Volledig werklozen	Ged. en toev. werklozen	Totale werkloosheid	Volledig werklozen	Ged. en toev. werklozen	Totale werkloosheid
1946	1.245	546	1.791	2,6	2,8	2,7	10,9	14,9	11,9
1947	721	1.163	1.884	2,0	3,6	2,8	10,1	20,6	14,7
1948	1.727	2.103	3.830	2,1	4,4	3,0	10,9	24,5	15,7
1949	3.236	2.044	5.280	1,9	3,4	2,2	10,0	20,6	12,5
1950	2.478	1.460	3.938	1,5	2,7	1,8	9,3	16,6	11,1
1951	2.490	2.229	4.719	1,6	4,2	2,3	9,7	19,9	12,8
1952	3.033	2.462	5.495	1,7	3,4	2,2	9,9	17,5	12,3
1953	3.245	1.908	5.153	1,8	3,1	2,1	10,2	18,6	12,3
1954	3.017	1.502	4.519	1,8	2,6	2,0	10,5	16,7	12,0
1955	2.360	1.472	3.832	2,0	2,6	2,2	10,7	15,1	12,0
1956	1.652	1.505	3.157	1,8	2,8	2,2	10,0	16,8	12,4
1957	1.389	1.069	2.458	1,8	2,7	2,1	10,8	17,6	13,0
1958	1.925	1.837	3.762	1,8	2,6	2,1	10,8	17,0	13,1
1959	1.975	1.564	3.539	1,6	2,1	1,8	9,7	12,5	10,8
1960	1.822	926	2.748	1,7	1,9	1,7	10,5	15,2	11,7
1961	1.477	946	2.423	1,7	2,3	1,9	10,3	16,1	12,0
1962	630 (b)	853	1.483	1,3	2,2	1,7	7,9	15,2	10,9

Aandeel van de bevolking in 1962 t.o.v. het Rijk : 1,5 %

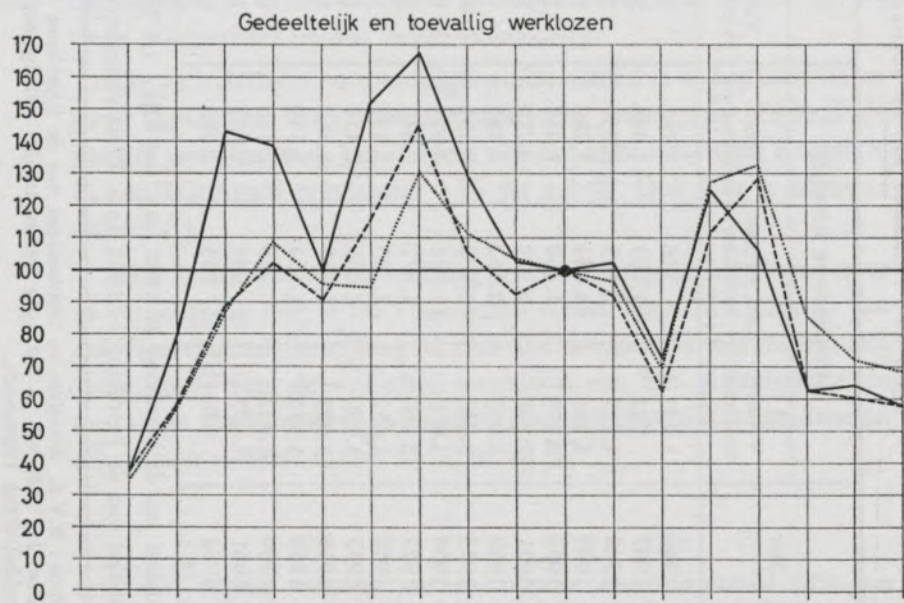
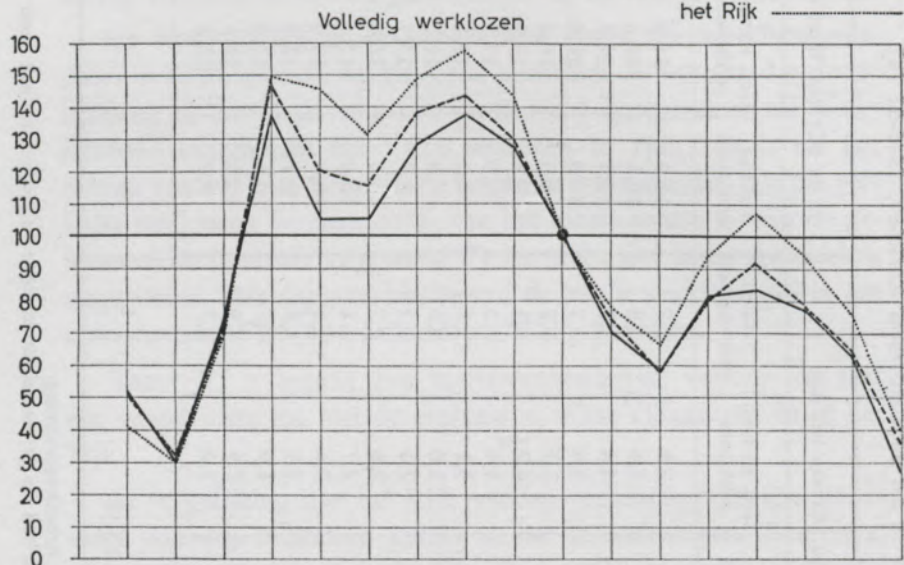
Aandeel van de bevolking in 1962 t.o.v. West-Vlaanderen : 12,5 %

(a) Bron : R.V.A. Roeselare en jaarverslagen van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening.

(b) Door het M.B. van 29 dec. 1961 werden talrijke volledige werklozen van de gemeentelijke controle vrijgesteld en niet meer in de werkloosheidsstatistiek opgenomen.

Grafiek V, 1 : Evolutie van de volledig werklozen en van de gedeeltelijk en toevallig werklozen in het arrondissement Roeselare in vergelijking met West-Vlaanderen en het Rijk, 1946-62 (basisjaar 1955 = 100).

Arr. Roeselare —————
 West-Vlaanderen - - - - -
 het Rijk .....
 —————

1946 1947 1948 1949 1950 1951 1952 1953 1954 1955 1956 1957 1958 1959 1960 1961 1962

Het opvallende kenmerk in de werkloosheid van het arrondissement Roeselare is aldus het hoge aandeel van de gedeeltelijke en toevallige werkloosheid. De sterke seizoengevoeligheid van de tewerkstelling in de schoennijverheid veroorzaakt voor een groot deel deze relatieve aangroei van de gedeeltelijke en toevallige werkloosheid ⁽¹⁾. In de gemeentengroep Izegem, Emelgem, Ingelmunster, Kachtem, waar de rekrutering van de arbeidskrachten voor de schoennijverheid overwegend geschiedt, bedroeg het daggemiddelde van de gedeeltelijk en toevallig werklozen voor de periode 1957-62 niet minder dan 463 eenheden tegenover een daggemiddelde van de volledig werklozen van 391 eenheden (verhouding 118/100). In de overige gemeenten van het arrondissement bedroeg het daggemiddelde van de gedeeltelijk en toevallig werklozen 740 eenheden tegenover een daggemiddelde van de volledig werklozen van 1.150 eenheden (verhouding 64/100).

B. Evolutie van de werkloosheid bij de mannen en bij de vrouwen.

Tabel V, 8 ⁽²⁾ geeft een overzicht van de evolutie van de werkloosheid bij de mannen en bij de vrouwen.

In vergelijking met het Rijk ligt de werkloosheid bij de vrouwen tijdens de jongste jaren niet hoger dan het relatief aandeel in de aktieve bevolking ⁽³⁾. Voor de mannen is de verhouding minder gunstig; het arrondissement Roeselare draagt regelmatig 2 % à 2,5 % van de werkloosheid in het Rijk bij een aandeel in de mannelijke aktieve bevolking van ongeveer 1,4 %.

In vergelijking met de toestand in West-Vlaanderen kent het arrondissement Roeselare slechts een geringe werkloosheid onder de vrouwen. De werkloosheidsdruk bij de mannen is regelmatig iets zwaarder dan in West-Vlaanderen.

§ 2. Gemeentelijke spreiding van de werkloosheid.

Tijdens de periode 1957-62 bedroeg het daggemiddelde van de totale werkloosheid in het arrondissement Roeselare 2.744 eenheden. In 1957 had de konjunktuur een hoogtepunt bereikt; tijdens

(1) Zie « De Schoennijverheid in West-Vlaanderen; Arbeidsbevoorrading — Kontakt onderwijs/industrie », W.E.R., Brugge 1961, 60.

(2) Zie volgende blz.

(3) De werkloosheid onder de vrouwen omvat in het arrondissement Roeselare vooral gedeeltelijk en toevallig werklozen.

het tweede halfjaar ving echter reeds een periode van neergaande conjunctuur aan. Tegen het einde van 1959 trad een verbetering in die zich doorzette in 1960 en 1961 en het bedrijfsleven opnieuw naar een top stuwde. De periode 1957-62 valt dus vrij goed samen met een volledige conjunctuurcyclus en kan als goede basis beschouwd worden voor een gemeentelijke analyse van de werkloosheidsdruk.

Het hoogste aantal mannelijke werklozen werd tijdens de periode 1957-62 aangetroffen te Roeselare (daggemiddelde van 472 personen), te Izegem (297) en te Ingelmunster (216). Vrij hoge werkloosheidscijfers konden eveneens te Staden (146), Rumbeke (143), Ardoioie (128), Lichtervelde (105), Moorslede (94) en Hooglede (94) waargenomen worden (1).

Tabel V, 8 : Evolutie van de werkloosheid bij de mannen en bij de vrouwen in het arrondissement Roeselare, 1946-62.

Jaar	Arrondissement Roeselare		In pCt van het Rijk		in pCt van West-Vlaanderen	
	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
1946	1.559	232	2,6	2,8	11,8	12,7
1947	1.528	356	2,8	2,9	14,0	18,8
1948	2.930	900	3,0	2,8	15,4	16,5
1949	4.056	1.224	2,3	2,0	12,8	11,6
1950	3.224	714	1,9	1,3	11,7	9,1
1951	3.312	1.407	2,5	1,9	13,1	12,2
1952	3.844	1.651	2,5	1,8	13,0	10,9
1953	3.719	1.434	2,4	1,6	13,2	10,5
1954	3.302	1.217	2,2	1,6	12,5	10,7
1955	2.900	932	2,5	1,6	13,0	9,8
1956	2.491	666	2,5	1,5	13,3	9,9
1957	1.954	504	2,3	1,5	13,6	10,9
1958	2.947	815	2,2	1,7	13,8	11,2
1959	2.842	697	1,9	1,4	11,5	8,4
1960	2.304	444	1,9	1,1	12,6	8,4
1961	1.927	496	2,0	1,5	12,6	10,0
1962	1.155	328	1,9	1,3	12,0	8,4
Aandeel in de actieve bevolking 31 december 1947 . .			1,4	1,5	12,3	12,7

(1) Zie appendix V, 1.

De hoogste werkloosheidscijfers onder de vrouwen werden geregistreerd te Roeselare (146) en te Izegem (133). Een noemenswaardig aantal vrouwelijke werklozen werd verder geteld te Ingelmunster (54), Emelgem (41), Rumbekke (38) en Ardoonie (34).

Het overzicht van het werklozentel in absolute cijfers geeft echter geen juist beeld van de feitelijke werkloosheidsdruk. De werkloosheidsdruk werd ingetekend op kaart V, 1 voor de mannen en op kaart V, 2 voor de vrouwen. De werkloosheidsdruk werd berekend in percent van de totale actieve bevolking (1).

A. De werkloosheidsdruk bij de mannelijke beroepsbevolking.

De gemeentengroep Staden, Hooglede, Gits samen met de gemeente Ingelmunster wordt het sterkst door de werkloosheid getroffen. Te Staden werd een werkloosheidsdruk van 7,3 % van de totale beroepsbevolking genoteerd, te Hooglede van 5,7 %, te Ingelmunster van 5,7 % en te Gits van 5,5 %. Te Staden, Hooglede en Gits oefent de werkloosheid onder de seizoenarbeiders — die hier in vrij groot aantal vertegenwoordigd zijn en die telkenjare na de trek naar Frankrijk maandenlang werkloos blijven — een oprijvende invloed uit.

Een werkloosheidsdruk van 4,5 tot 5,5 % van de totale beroepsbevolking werd geregistreerd te Ardoonie, Oostnieuwkerke, Oekene, St.-Eloois-Winkel en Lichtervelde.

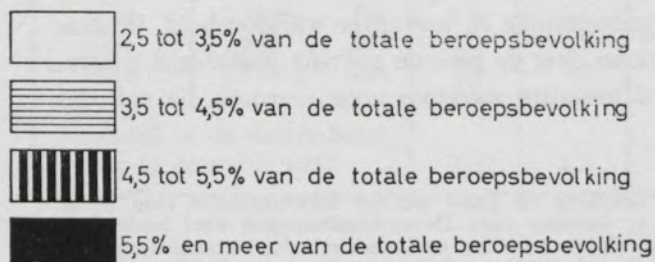
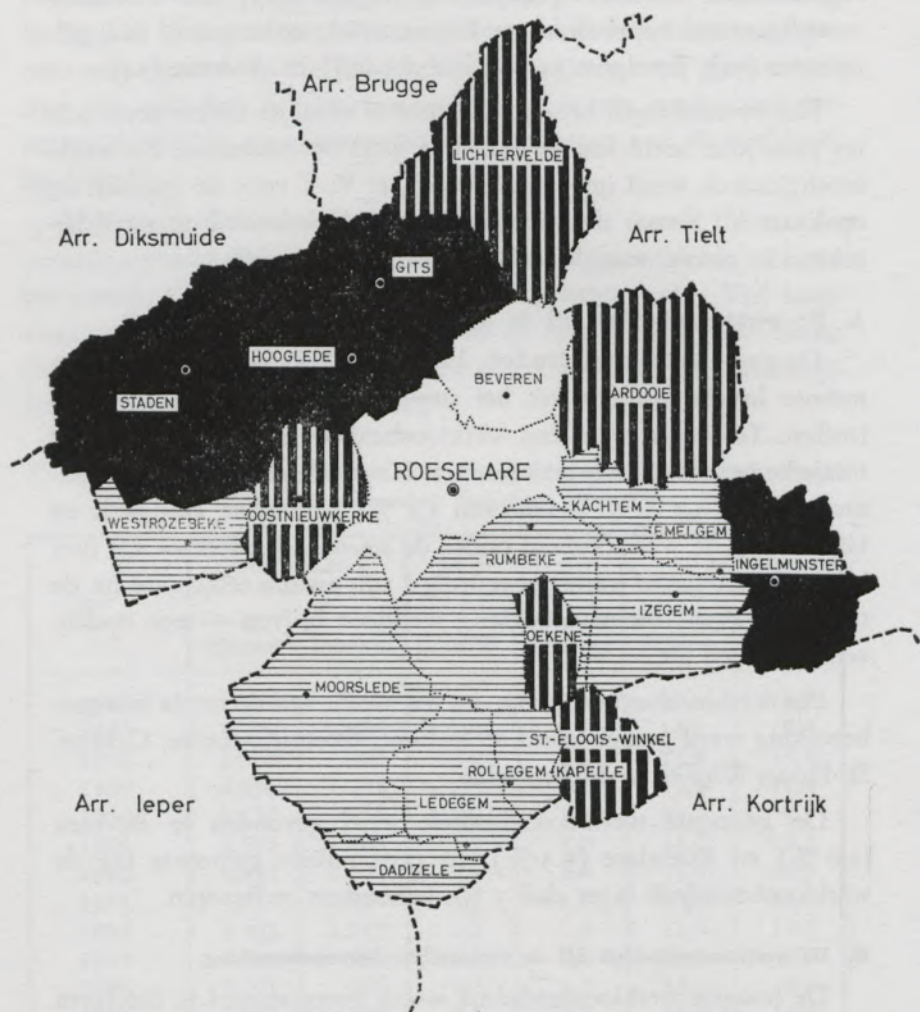
De geringste werkloosheidsdruk werd gevonden te Beveren (2,8 %) en Roeselare (3,3 %). In geen enkele gemeente lag de werkloosheidsdruk lager dan 3 %, behoudens te Beveren.

B. De werkloosheidsdruk bij de vrouwelijke beroepsbevolking.

De hoogste werkloosheidsdruk wordt geregistreerd te Emelgem (1,9 %), Izegem (1,8 %) en Ingelmunster (1,4 %). De oriëntering van de vrouwelijke arbeidsmarkt op de schoenindustrie brengt er een relatief hoge gedeeltelijke en toevallige werkloosheid. In deze gemeentengroep waren over de periode 1957-62 gemiddeld 5 vrouwen gedeeltelijk of toevallig werkloos voor 1 vrouw die volledig

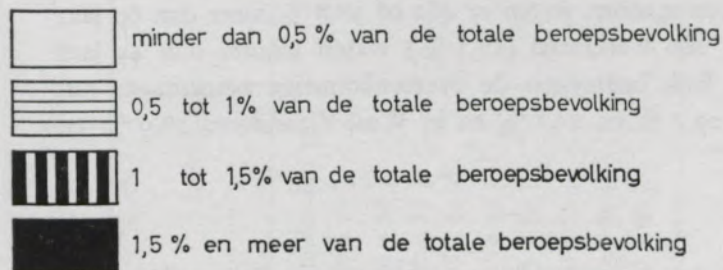
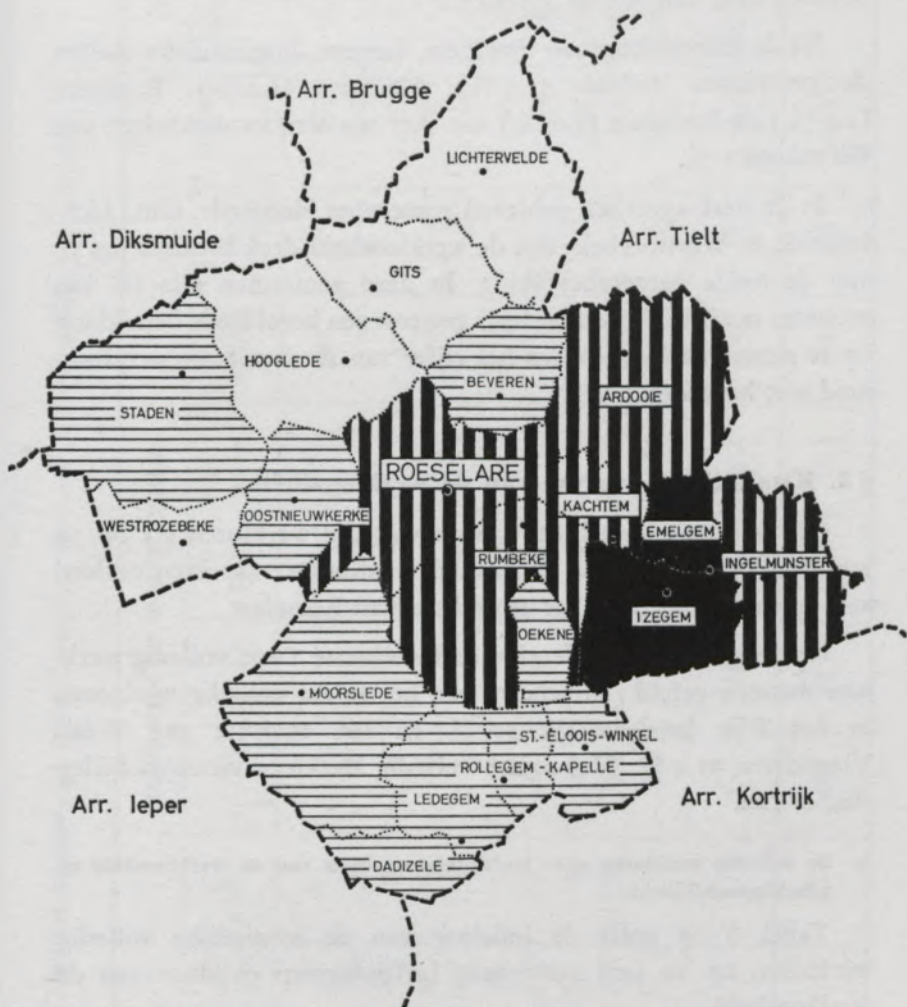
(1) Geraamde actieve bevolking op grond van het bevolkingscijfer 1959 en de activiteitsgraad op 31 december 1947. De werkloosheidsdruk werd berekend in percent van de *totale* actieve bevolking omdat een splitsing in mannen en vrouwen de foutenkans, inzonderheid voor de vrouwen, sterk zou verhogen.

Kaart V, 1 : Werkloze mannen in pCt van de totale beroepsbevolking in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1957-62.

Kaart V, 2 : Werkloze vrouwen in pCt van de totale beroepsbevolking in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1957-62.

werkloos was. In de overige gemeenten van het arrondissement bedroeg deze verhouding 1,5 tot 1.

Bij de gemeentengroep Emelgem, Izegem, Ingelmunster sluiten de gemeenten Ardoioe (1,3 %), Kachtem (1,2 %), Rumbleke (1,1 %) en Roeselare (1,0 %) aan met een werkloosheidsdruk van ten minste 1 %.

In de sterk agrarisch gebleven gemeenten Hooglede, Gits, Lichtervelde en Westrozebeke ligt de werkloosheidsdruk beneden 0,5 % van de totale beroepsbevolking. In deze gemeenten zijn tal van vrouwen nooit in de gelegenheid geweest een bezoldigde betrekking op te nemen en kunnen dus het cijfer van de manifeste werkloosheid niet bezwaren.

§ 3. Kwalitatieve analyse van de werkloosheid.

Op basis van de telling van de volledig werklozen ⁽¹⁾ op 30 juni 1961 worden hierna een aantal kwalitatieve aspecten ontleed van de werkloosheid in het arrondissement Roeselare.

Op 30 juni 1961 werden in het Roeselaarse 1.192 volledig werkloze mannen geteld; in procent van het aantal volledig werklozen in het Rijk betekent dit 1,8 % en ten opzichte van West-Vlaanderen 11,2 %. Het aantal volledig werkloze vrouwen beliep slechts 122.

A. De volledig werklozen naar leeftijdsgroep, duur van de werkloosheid en arbeidsgeschiktheid.

Tabel V, 9 geeft de indeling van de mannelijke volledig werklozen op 30 juni 1961 naar leeftijdsgroep en duur van de werkloosheid.

De werkloosheid treft vooral de oudere arbeidskrachten. Op 1.192 werkloze mannen waren er 462 of 38,8 % meer dan 60 jaar oud; amper 206 werklozen (17,3 %) waren minder dan 45 jaar oud. In het Rijk bedroegen de overeenkomstige percentages respectievelijk 29,2 % en 22,1 % en in West-Vlaanderen 28,9 % en 24,8 %.

(1) Inclusief de door de openbare besturen tewerkgestelde volledig werklozen.

Tabel V, 9 : Volledig werkloze mannen naar leeftijdsgroep en duur van de werkloosheid, 30 juni 1961.

Leeftijdsgroep	DUUR VAN DE WERKLOOSHEID								Totaal	Proc. verdeling
	minder dan 3 m.	3 à 6 m.	6 à 12 m.	1 à 2 j.	2 à 5 j.	5 à 10 j.	10 à 15 j.	15 j. en meer		
minder dan 20 j.	1	—	—	—	—	—	—	—	1	0,1
20 à 25 j.	5	1	4	1	—	1	—	—	12	1,0
25 à 30 j.	20	2	4	4	4	3	—	—	37	3,1
30 à 35 j.	21	—	3	4	5	5	2	—	40	3,4
35 à 40 j.	24	1	5	6	10	10	2	1	59	4,9
40 à 45 j.	30	3	2	4	11	3	3	1	57	4,8
45 à 50 j.	43	2	6	14	31	6	3	—	105	8,8
50 à 55 j.	29	6	12	35	42	23	7	1	155	13,0
55 à 60 j.	29	9	32	75	69	31	17	2	264	22,1
60 à 65 j.	19	7	44	104	173	79	30	6	462	38,8
	221	31	112	247	345	161	64	11	1.192	100,0
Procentuele verdeling . . .	18,6	2,6	9,4	20,7	28,9	13,5	5,4	0,9	100,0	

Onder de 1.192 volledig werklozen in het Roeselaarse werden er 209 geteld (17,5 %) met normale geschiktheid, 558 (46,8 %) met gedeeltelijke geschiktheid en 425 (35,7 %) met zeer beperkte geschiktheid. In het Rijk waren 28,3 % van de volledig werklozen normaal geschikt, 43,7 % gedeeltelijk geschikt en 28,0 % zeer beperkt geschikt; in West-Vlaanderen waren de overeenkomstige percentages 39,7 %, 43,5 % en 16,8 %. Het is vooral het hoge aandeel van de groep van 60 à 65 jaar die voor het Roeselaarse tot een sterk afwijkend beeld aanleiding geeft; de arbeidsgeschiktheid neemt normalerwijze af bij hogere leeftijd.

De langeduurwerkloosheid is vooral te zien als een gevolg van geringe arbeidsgeschiktheid die, zoals aangestipt, nauw verband houdt met de leeftijd. Oudere en minder geschikte arbeidskrachten worden zelfs bij hoogconjunctuur nog moeilijk in het productieproces ingeschakeld. Onder de 828 volledig werklozen die reeds 1 jaar of meer werkloos zijn, komen in het Roeselaarse slechts 21 arbeidskrachten voor (2,5 %) die als normaal geschikt worden geregistreerd (1).

Tabel V, 10 geeft een overzicht van de volledig werklozen naar duur van de werkloosheid in vergelijking met de situatie in het Rijk en in West-Vlaanderen.

Tabel V, 10 : Volledig werkloze mannen naar duur van de werkloosheid in het arrondissement Roeselare, in West-Vlaanderen en in het Rijk, 30 juni 1961 (procentuele verdeling).

Duur van de werkloosheid	Arr. Roeselare	West-Vlaanderen	Het Rijk
Minder dan 3 maand	18,6	24,0	16,4
3 à 6 m.	2,6	4,4	5,9
6 à 12 m.	9,4	12,4	12,0
1 à 2 j.	20,7	13,6	14,3
2 à 5 j.	28,9	29,7	32,1
5 à 10 j.	13,5	11,1	13,1
10 à 15 j.	5,4	4,3	5,5
15 j. en meer	0,9	0,5	0,7
Totaal	100,0	100,0	100,0

(1) Voor het verband tussen leeftijd, duur van de werkloosheid en arbeidsgeschiktheid wordt verwezen naar appendix V, 2.

De korteduurwerkloosheid is in het arrondissement Roeselare relatief minder belangrijk dan in West-Vlaanderen en in het Rijk. Slechts 30,6 % van de volledig werklozen waren minder dan 1 jaar werkloos tegenover 40,8 % in West-Vlaanderen en 34,3 % in het Rijk.

Het aantal vrouwelijke volledig werklozen bedroeg op 30 juni 1961 amper 122 eenheden. Slechts 18 hadden een normale arbeidsgeschiktheid, 34 waren gedeeltelijk geschikt en 70 waren zeer beperkt geschikt. 78 van deze arbeidskrachten waren reeds meer dan 1 jaar werkloos. In de leeftijdsgroepen van 45 jaar en meer werden 91 volledig werklozen (74,6 %) geteld.

B. Werkloosheid naar beroepsgroep en duur van de werkloosheid.

Tabel V, 11 geeft een overzicht van de volledig werklozen naar beroepsgroep en duur van de werkloosheid (1).

Bij de mannen wordt het grootste aantal volledig werklozen aangetroffen onder de gewone ongeschoolden; 452 mannen op 1.192 behoorden tot die beroepsgroep d.i. 37,9 %. In het Rijk bedroeg het aandeel van de gewone ongeschoolden 43,7 % en in West-Vlaanderen 27,5 %. In de beroepsgroep landbouw werden 225 volledig werklozen geteld of 18,9 % van het totale aantal; voor het Roeselaarse is de invloed van de seizoenarbeid hier belangrijk. Nadien volgen de beroepsgroepen textiel (11,4 %), geofende ongeschoolden (9,1 %), hout (6,0 %) en leder (4,4 %).

De langdurige werkloosheid is vooral belangrijk in de beroepsgroep gewone ongeschoolden; 64,2 % van het totaal van deze beroepsgroep was reeds ten minste 2 jaar werkloos. Voor alle overige beroepsgroepen samen bedraagt het aandeel van diegenen die reeds 2 jaar werkloos zijn 39,3 %. Ook in de beroepsgroep textiel, die een vrij groot aantal werklozen telt, is het aandeel van de langdurige werklozen (2 jaar en meer) tamelijk groot (51,5 %).

Onder de vrouwen domineert de beroepsgroep textiel met 47 volledig werklozen op een totaal van 122, d.i. een aandeel van 38,5 %. Te vermelden zijn verder nog de beroepsgroepen geofende ongeschoolden (16,4 %) en gewone ongeschoolden (14,8 %) evenals de beroepsgroep leder (9,0 %).

(1) Zie volgende blz.

Tabel V, 11: Volledig werklozen in het arrondissement Roeselare, naar beroepsgroep en duur van de werkloosheid, 30 juni 1961.

Beroepsgroep	minder dan 3 m.		3 à 6 m.		6 à 12 m.		1 à 2 j.		2 à 5 j.		5 à 10 j.		10 j. en meer		Totaal	
	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V
Landbouw	137	2	1	—	20	—	27	—	27	—	12	—	1	—	225	2
Bouw	4	—	2	—	3	—	6	—	11	—	—	—	1	—	27	—
Hout	7	1	5	—	3	1	19	2	28	1	9	—	1	—	72	5
Metaal	5	—	3	—	3	—	5	—	12	—	2	—	—	—	30	—
Textiel	7	8	—	2	19	3	40	10	56	17	12	7	2	—	136	47
Kleding	2	4	—	—	—	1	2	—	2	—	3	—	—	1	9	6
Leder	1	4	—	—	8	3	16	2	20	1	6	1	1	—	52	11
Voeding	3	1	4	—	2	—	4	—	6	—	2	—	2	—	23	1
Verkeer	5	—	—	—	3	—	8	—	8	1	3	—	2	—	29	1
Halfgeschoolde be- dienden en hulp- bedienden	4	2	1	2	2	1	1	—	7	4	1	—	3	—	19	9
Geoeffende onge- schoolde	16	5	7	—	10	1	26	1	30	7	10	5	9	1	108	20
Gewone ongeschool- den	29	1	6	1	36	1	91	2	136	4	101	8	53	1	452	18
Overige	1	—	2	—	3	—	2	—	2	2	—	—	—	—	10	2
Totaal	221	28	31	5	112	11	247	17	345	37	161	21	75	3	1.192	122

C. Gemeente van laatste tewerkstelling.

In tabel V, 12 wordt een overzicht gegeven van de volledig werklozen naar plaats van laatste tewerkstelling.

56,6 % van de volledig werkloze mannen waren het laatst tewerkgesteld in het eigen arrondissement (1); van de omliggende arrondissementen waren alleen Kortrijk (6,4 %) en Brugge (2,6 %) van enig belang als gewest van laatste tewerkstelling. In het eigen land vallen eveneens de arrondissementen Charleroi (3,4 %) en Brussel (2,0 %) te vermelden als plaats van laatste tewerkstelling. Frankrijk was voor 17,6 % van de volledig werkloze mannen het land van laatste tewerkstelling. Het gaat hier hoofdzakelijk om seizoenarbeiders in de landbouw (nl. 174 op een totaal van 210) (2).

De mobiliteit van de vrouwen is meer beperkt. 86,2 % van de volledig werkloze vrouwen waren het laatst tewerkgesteld in het eigen arrondissement. Ook het arrondissement Kortrijk was nog van enig belang terzake (6,6 %).

De telling van de volledig werklozen op 30 juni 1961 geeft ook aan hoeveel werklozen die hun woonplaats hebben buiten het arrondissement Roeselare, voordien in het arrondissement Roeselare tewerkgesteld waren.

Deze telling laat aldus toe in zekere mate de aantrekkingskracht van het arrondissement Roeselare als arrondissement van tewerkstelling voor arbeiders uit andere streken te testen. Tabel V, 13 geeft de indeling naar woonplaats van de volledig werklozen die het laatst in het Roeselaarse tewerkgesteld waren.

190 volledig werkloze mannen die hun laatste werkplaats hadden in het arrondissement Roeselare woonden buiten het arrondissement, d.i. 22,0 % van het totale aantal (3). De arrondissementen Tiel en Diksmuide zijn vrij belangrijk als arrondissementen die arbeiders leveren voor tewerkstelling in het Roeselaarse. De aantrekkings-

(1) Voor het Rijk in zijn geheel bedroeg dit aandeel 72 %.

(2) 81 van deze werkloze seizoenarbeiders waren woonachtig te Staden, 17 te Roeselare, 14 te Hooglede, 12 te Oostnieuwkerke, 19 te Lichtervelde en 11 te Gits; de overige gemeenten groepeerden samen nog 20 werkloze seizoenarbeiders.

(3) Voor het Rijk in zijn geheel bedroeg dit verhoudingscijfer 23 %; het arrondissement Brussel bereikte een verhoudingscijfer van 35 % en het arrondissement Charleroi 52 %.

kracht van het Roeselaarse op vrouwen woonachtig buiten het arrondissement is uiterst miniem.

Vergelijking van tabel V, 12 en tabel V, 13 leidt tot volgende vermeldenswaardige konstataties. Op 30 juni 1961 werden in het

Tabel V, 12: Indeling van de volledig werklozen naar plaats van laatste tewerkstelling, 30 juni 1961.

Plaats van laatste tewerkstelling	Mannen		Vrouwen	
	Absoluut	pCt	Absoluut	pCt
Arrondissement Roeselare	675	56,6	105	86,2
» Kortrijk	76	6,4	8	6,6
» Brugge	31	2,6	1	0,8
» Tielt	23	1,9	2	1,6
» Ieper	15	1,3	1	0,8
» Oostende	8	0,7	—	—
» Diksmuide	5	0,4	—	—
» Veurne	1	0,1	—	—
Totaal West-Vlaanderen	834	70,0	117	96,0
<i>Provincie Brabant</i>				
Arrondissement Brussel	24	2,0	1	0,8
Overige arrondissementen	2	0,2	—	—
<i>Provincie Henegouwen</i>				
Arrondissement Charleroi	40	3,4	—	—
» Bergen	12	1,0	—	—
Overige arrondissementen	12	1,0	—	—
Provincie Antwerpen	3	0,2	—	—
Provincie Oost-Vlaanderen	20	1,7	1	0,8
Provincie Luik	13	1,1	—	—
Provincie Namen	19	1,6	1	0,8
Overige provincies	—	—	—	—
Totaal eigen land zonder West-Vlaanderen	145	12,2	3	2,4
Frankrijk	210	17,6	1	0,8
Andere	3	0,2	1	0,8
Totaal	1.192	100,0	122	100,0

Rijk 190 volledig werkloze mannen en 15 volledig werkloze vrouwen geteld die buiten het arrondissement Roeselare woonachtig waren en hun laatste werkplaats in het Roeselaarse hadden gekend. Daarentegen werden er 304 volledig werkloze mannen en 15 volledig werkloze vrouwen geregistreerd, die, woonachtig in het arrondissement Roeselare, hun laatste werkkring in eigen land buiten het eigen arrondissement hadden gehad; bovendien werden 213 volledig werkloze mannen en 2 volledig werkloze vrouwen geregistreerd met laatste werkgelegenheid in het buitenland.

In eigen land blijkt het Roeselaarse een vrij belangrijk negatief pendelsaldo te hebben met de provincie Henegouwen en Brabant en zelfs nog met Luik en Namen. In eigen provincie is het Roeselaarse vooral arbeidimporterend uit de arrondissementen Tielt en Diksmuide en arbeidexporterend naar de arrondissementen Kortrijk en Brugge.

Tabel V, 13 : Volledig werklozen die hun laatste werkkring hadden in het arrondissement Roeselare, 30 juni 1961.

Woonplaats	Mannen	Vrouwen
Arrondissement Roeselare	675	105
Arrondissement Tielt	67	2
» Diksmuide	38	6
» Kortrijk	18	1
» Ieper	18	2
» Brugge	16	2
» Oostende	11	—
» Veurne	3	—
Provincie West-Vlaanderen zonder arrondissement Roeselare	171	13
Provincie Oost-Vlaanderen	11	1
» Brabant	3	—
» Antwerpen	2	—
Overige provincies	3	1
Totaal	865	120

D. Seizoengevoeligheid van de werkloosheid.

De werkloosheid in het arrondissement Roeselare is enigermate seizoengevoeliger dan in het Rijk en ongeveer even seizoengevoelig als in West-Vlaanderen wat de mannen betreft, doch in veel sterkere mate aan seizoenschommelingen onderhevig dan in het Rijk en in West-Vlaanderen wat de vrouwen betreft.

Grafiek V, 2 illustreert de seizoengevoeligheid van de werkloosheid in het Roeselaarse, in West-Vlaanderen en in het Rijk.

De seizoenindex van de werkloosheid van de mannen gaat in het Roeselaarse van een maximum van 166 in januari tot een minimum van 60 in augustus. In het Rijk liggen de uitersten op 165 en 72 en in West-Vlaanderen op 176 en 63 met de top in januari en het dieptepunt in september respectievelijk in augustus. Voor het Roeselaarse is een lichte stijging van de werkloosheid opvallend tijdens de maand juni.

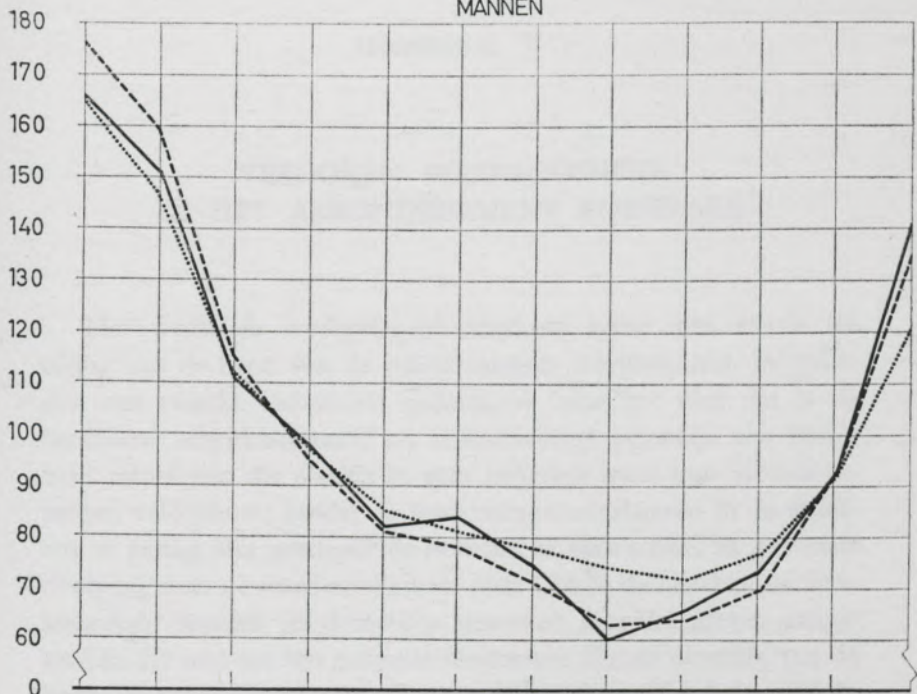
De seizoenschommelingen in de werkloosheid van de vrouwen geeft een sterk afwijkend beeld in het Roeselaarse in vergelijking met het Rijk en West-Vlaanderen. In het Rijk en in West-Vlaanderen valt het hoogtepunt van de werkloosheid in januari respectievelijk in februari en het laagtepunt in september respectievelijk in augustus. In het arrondissement Roeselare daarentegen valt de hoogste werkloosheid tijdens de maand juni (index 128) ; het laagtepunt valt in augustus (index 71). Tijdens de eerste helft van het jaar is het verloop totaal tegengesteld met dat van het Rijk en West-Vlaanderen. Tijdens de maand januari ligt de index in het Roeselaarse slechts op 93 tegenover 124 in het Rijk en 125 in West-Vlaanderen. Tussen februari en juni stijgt de werkloosheid in het Roeselaarse van index 81 tot index 128, terwijl in het Rijk een daling te noteren valt van index 116 tot 91 en in West-Vlaanderen van 126 tot 86. Na juni daalt de werkloosheid in het Roeselaarse zeer snel tot onder het niveau van het Rijk in augustus (index 71 tegenover 85) doch blijft boven het niveau van West-Vlaanderen (index 58). Na augustus wordt het verloop van het Rijk en West-Vlaanderen vrij goed gevolgd tot de maand december.

Dit sterk afwijkend seizoenkarakter van de werkloosheid in het Roeselaarse spruit voort uit het belangrijk aandeel dat de schoennijverheid inneemt in het Roeselaarse. In deze bedrijfstak ontstaat omstreeks juni steeds een belangrijke werkloosheid. Deze seizoen-

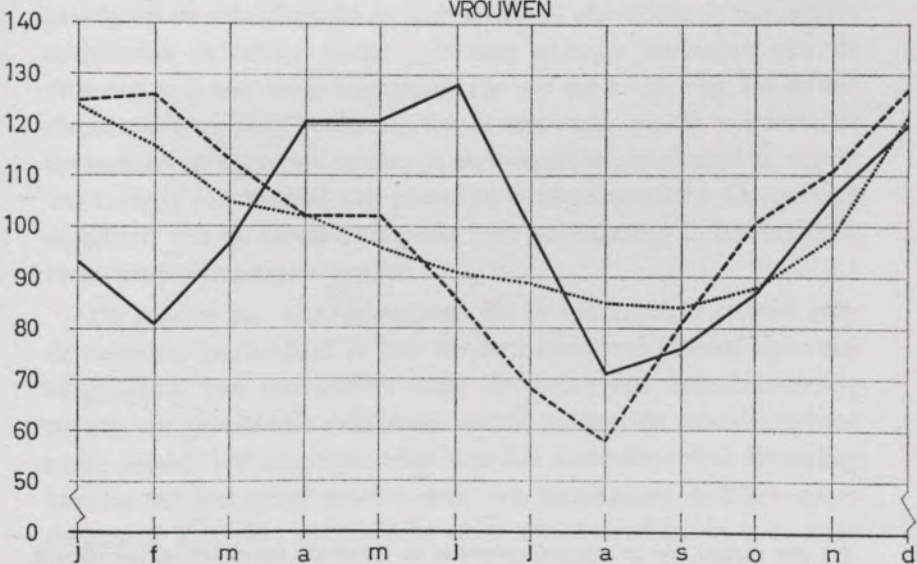
Grafiek V, 2 : Seizoenindex van de totale werkloosheid, 1955-61.

Arr. Roeselare ———
 West - Vlaanderen - - - - -
 het Rijk .....

MANNEN

VROUWEN

afhankelijkheid tekent zich bijzonder sterk af bij de vrouwen ; 39 % van de industriële werkgelegenheid van vrouwen valt immers in de schoennijverheid (1).

---

(1) Het aandeel van de schoennijverheid in de industriële tewerkstelling van mannen bedraagt 11 %.

HOOFDSTUK V

VERDOKEN WERKLOOSHEID IN HET ARRONDISSEMENT ROESELARE

Het werkelijk werkgelegenheidstekort komt niet steeds tot uiting aan de hand van de gekontroleerde werkloosheid. In gebieden met zwakke industriële onderbouw komt het voor dat in de landbouw arbeidsbekwame en arbeidswillige personen een bezigheid uitoefenen die slechts in zeer beperkte mate hun arbeidsvermogen valoriseert ; omdat de werkgelegenheidskansen in de industrie te gering zijn geschiedt de normaal te verwachten en gewenste overgang naar de secundaire sektor niet. Ook in de handels- en dienstensektor worden in dergelijke gewesten arbeidskrachten aangetroffen die niet tot een normaal rendement komen omwille van de beperkte mogelijkheden in de secundaire sektor. Het belangrijkste gevolg op de arbeidsmarkt in gewesten met onvoldoende industriële onderbouw is echter veelal een zeer geringe deelname van de vrouwen aan het produktieproces. De wil tot toetreding tot de beroepsbevolking mag veelal als latent aanwezig geacht worden ; de deelname van de vrouwen aan de economische activiteiten is vooral een kwestie van aanbod van passende werkgelegenheid. De geringe mobiliteit van de vrouwen beperkt hun inschakeling in het bedrijfsleven buiten het eigen gewest.

De reserve aan arbeidskrachten die in een bepaald gewest voor de industrie beschikbaar is, kan het best benaderd worden door een vergelijking met een gewest waar de graad van industrialisering tot een ver gevorderde valorisatie van de aanwezige arbeidskrachten heeft geleid. De mogelijkheden van het arrondissement Roeselare kunnen het best gevat worden door een vergelijking met het arrondissement Kortrijk, gekenmerkt door een arbeidsmarkt met hoge activiteitsgraad van de bevolking en een dichte industriële bevolking.

De totale werkgelegenheid in het arrondissement Kortrijk in 1962 werd op circa 109.000 personen geraamd, waarvan 77.000 mannen en 32.000 vrouwen. Het cijfer van de werkgelegenheid werd samengesteld op basis van de gekombineerde resultaten van de landbouwtelling van mei 1962, de gegevens van de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid en de statistiek van de personen onderworpen aan de wet van 10 juni 1937 (kinderbijslagen); er werd verder rekening gehouden met een aantal personen die niet onderworpen zijn aan de R.M.Z. (lekenpersoneel van het vrij onderwijs e.d.). Enige werkloosheid is steeds onvermijdelijk. Midden 1962 bedroeg het aantal volledig werkloze mannen in het arrondissement Kortrijk 1.212 en het aantal volledig werkloze vrouwen 421 personen. De theoretische beroepsbevolking van het arrondissement Kortrijk kan aldus op 78.200 mannen en 32.400 vrouwen gesteld worden. De bezoldigde werkgelegenheid in de nijverheid⁽¹⁾ bedroeg 44.894 mannen en 17.487 vrouwen. De industrialiseringshoogte beloopt aldus 57,4 % voor de mannelijke beroepsbevolking en 54,0 % voor de vrouwelijke beroepsbevolking.

Voor het arrondissement Roeselare wordt nu een gelijke industrialiseringshoogte voorondersteld. De berekende verhoudingscijfers worden overgedragen op de potentieel actieve bevolking van het arrondissement Roeselare. De potentieel actieve bevolking van het arrondissement Roeselare werd bepaald door de aktiviteitspercentages die in 1947 in het Kortrijkse werden vastgesteld, toe te passen per leeftijdsgroep op de bevolking van het arrondissement Roeselare in 1962.

Het beschikbare arbeidspotentieel voor de industrie in het arrondissement Roeselare dat op voormelde wijze werd berekend, werd nadien gesteld tegenover de effectieve tewerkstelling in de industrie. Er komt een theoretische reserve naar voor van 3.923 mannen en 1.169 vrouwen; de berekeningen werden opgenomen in tabel V, 14.

De landbouwactiviteit neemt in het Roeselaarse echter verhoudingsgewijze meer arbeidskrachten op dan in het Kortrijkse. In 1962 bedroeg het landbouwareaal in het Kortrijkse 31.460 ha voor een bevolking van 302.000 personen. In het Roeselaarse werden

---

(1) Be- en verwerkende nijverheid, bouw en transport.

Tabel V, 14 : *Raming van de arbeidsreserve beschikbaar voor de industrie van het arrondissement Roeselare, 1962.*

	Arr. Kortrijk			
	Mannen	Vrouwen		
Totale tewerkstelling, 1962	77.000	32.000		
Volledig werklozen, 1962	1.200	400		
Teoretische beroepsbevolking	78.200	32.400		
Bezoldigde tewerkstelling in de industrie, 1962 (a)	44.894	17.487		
Industrialiseringshoogte	57,4	54,0		
			Arr. Roeselare	
			Mannen	Vrouwen
Aantal inwoners, 1962			66.883	67.704
Potentieel actieve bevolking (b)			40.100	15.700
Beschikbaar voor bezoldigde tewerkstelling in de industrie op basis van een zelfde industrialiseringshoogte als in het Kortrijkse			23.000	8.500
Feitelijke tewerkstelling in de industrie, 1962			19.077	7.331
Teoretische reserve			3.923	1.169
Korrekties voor :				
relatieve meertewerkstelling in de landbouw			- 1.500	- 400
relatieve mindertewerkstelling in handel en diensten			+ 200	+ 500
Reserve			2.623	1.269

(a) Be- en verwerkende nijverheid, bouw en transport.

(b) Aktiviteitskwote van het arrondissement Kortrijk, telling 1947, toegepast op de bevolking van het arrondissement Roeselare, per leeftijdsgroep. Voor de vrouwelijke bevolking van 60 tot 65 jaar werd een aktiviteitskwote aangehouden van 10 % en voor de vrouwelijke bevolking van meer dan 65 jaar een aktiviteitsgraad van 5 %.

22.837 ha landbouwgrond beteeld voor een bevolking van 134.600 personen; het aantal bestendig tewerkgestelden in de landbouw beliep 4.933 personen. De relatieve meertewerkstelling in de landbouw in het Roeselaarse kan gesteld worden op circa 1.900 personen, waarvan 1.500 mannen en 400 vrouwen.

Daarentegen neemt de tertiaire sektor in het arrondissement Roeselare verhoudingsgewijze minder arbeidskrachten op dan in het arrondissement Kortrijk. Volgens gegevens van de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid waren op 30 juni 1962 in het arrondissement Kortrijk 9.859 bezoldigden tewerkgesteld in handel en diensten en in het arrondissement Roeselare 3.704 personen. De relatieve mindertewerkstelling in het arrondissement Roeselare bedroeg aldus circa 700 personen (200 mannen en 500 vrouwen).

De uiteindelijke reserve voor de industrie in het arrondissement Roeselare blijkt te kunnen gesteld worden op circa 2.600 mannen en 1.200 vrouwen. De reserve aan vrouwelijke arbeidskrachten blijkt vooral een reserve te zijn die in het verleden niet effectief tot uiting is gekomen op de arbeidsmarkt wegens gebrek aan passend werk-aanbod.

Indien zoals in 1947 voor de arbeiders en bedienden een overwicht van de uitgaande pendel op de ingaande pendel van 2.200 eenheden wordt behouden, dan moet de reserve worden verminderd met 1.700 mannen en 500 vrouwen en valt terug op 900 mannen en 700 vrouwen; voor de mannen is dit ongeveer het niveau van de volledig werklozen midden 1962 ⁽¹⁾. Het is zeer waarschijnlijk dat het aantal grensarbeiders in de eerstvolgende jaren zal verminderen ⁽²⁾.

In de toekomst zal de groei van de bevolking een supplementair arbeidsaanbod op de markt brengen. De toename mag voor 1966 op circa 1.400 arbeidskrachten gesteld worden, voor 1971 op circa 2.700 en voor 1976 op ongeveer 4.400 arbeidskrachten.

---

(1) Het aantal volledig werklozen bedroeg op 30 juni 1962 in het arrondissement Roeselare 979 mannen en 127 vrouwen.

(2) In maart 1948 werden 1.034 mannelijke en 277 vrouwelijke grensarbeiders geteld. Volgens de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, gewestelijk bureau Roeselare, bedroeg dit aantal in mei 1963 nog 849 mannelijke en 323 vrouwelijke grensarbeiders.

HOOFDSTUK VI

SCHOLINGSMOGELIJKHEDEN

De kwaliteit van het arbeidsaanbod is een waardegegeven dat van groeiende betekenis wordt bij de zeer snelle evolutie van de industriële ontwikkeling. Reeds vrij vroeg werden in het Roeselaarse opleidingsvormen in het leven geroepen, aangepast aan de behoeften van de plaatselijke industrie.

§ 1. Het technisch en beroepsonderwijs voor jongens.

De Vrije Technische Scholen te Roeselare — op heden de belangrijkste inrichting van vakonderwijs in het Roeselaarse — heeft haar oorsprong in 1897. De waaier van opleidingsmogelijkheden is zeer breed. Te Izegem werd in 1906 de « Vrije Vakschool » opgericht om tegemoet te treden aan de behoeften van de schoenindustrie ; zoals toen gebruikelijk was werd aanvankelijk gestart met een school met onvolledig lesrooster (avondlessen, zondag- of maandaglessen) ⁽¹⁾. Na de eerste wereldoorlog werd overgegaan naar dagonderricht. In 1958 werd een afdeling mechanica toegevoegd, onder de druk van de zich wijzigende behoeften. In 1922 kwam te Roeselare de Vrije Middelbare Landbouwschool tot stand en in 1931 de Vrije Middelbare Tuinbouwschool. In 1953 werd te Roeselare de Vak- en Tuinbouwschool Sint-Idesbald, een medisch-pedagogisch instituut, in het leven geroepen. In 1955 werden de Rijkstechnische scholen te Roeselare opgericht.

A. Lokalisatie van de inrichtingen en opleidingsmogelijkheden.

In Tabel V, 15 ⁽²⁾ worden de opleidingsmogelijkheden in de diverse instituten voor technisch en beroepsonderwijs voor jongens van het arrondissement Roeselare weergegeven.

(1) Afdelingen : schoenmaken, houtbewerking en vaktekenen hout, metaalbewerking.

(2) Zie volgende blz.

Tabel V, 15 : Inrichtingen voor technisch en beroepsonderwijs voor jongens en opleidingsmogelijkheden in het arrondissement Roeselare, schooljaar 1961-62.

Inrichting	Mechanica	Elektriciteit	Houtbewerking	Schoonmaken	Textiel (weven)	Kleermaken	Tuinbouw	Landbouw	Andere
<i>Roeselare</i> Vrije Technische Scholen	A ₂ , A ₃ , A ₄ B ₆₋₅	A ₂ , A ₃ B ₆₋₅	A ₃ B ₆₋₅		A ₃ B ₆₋₅	A ₄			B ₆₋₅ : garneren; meubeltekennen; schilderen; auto-school. A ₃ : bouw; sanitair; automechanica. A ₄ : bouw; sanitair; automechanica. B ₆₋₂ : lassen; automechanica; schilderen.
Rijkstechnischescholen	A ₂ , A ₃ , A ₄ B ₆₋₂	A ₂ , A ₃ , A ₄ B ₆₋₂	A ₃ , A ₄ B ₆₋₂		A ₃ , A ₄ B ₆₋₂				B ₂ : electromechanica; openbare werken. B ₁ : electromechanica. B ₆₋₅ : bouw; lood en zink.
Vak- en Tuinbouwschool St.-Idesbald			A ₃	A ₃		A ₃	A _{3A}	A _{2A} , A _{3A}	Normaalkursus voor landbouw- of tuinbouwvoordrachtgevers; lessen over pluimveeteelt.
Vrije Middelbare Landbouwschool									
Vrije Middelbare Tuinbouwschool									
<i>Izegem</i> Vrij Technisch Instituut (Vrije Vakschool)	A ₃			A ₃			A _{2A} , A _{3A} , A _{4A}		B ₆₋₅ : patroonkennis; machinaal schoenmaken.
<i>Giis</i> School voor Lichamelijke Opvoeding									A ₂ : monitor in de lichamelijke opvoeding. A ₁ : kinesitherapie; massage en fysiotherapie.

Een school voor schoen- en patroonmaken (A4) te Ardoonie, die tijdens het schooljaar 1950-51 23 leerlingen en in 1955-56 nog slechts 8 leerlingen telde, werd na 1956 geschorst.

Te Izegem wordt in avondonderwijs in een stedelijke instelling bedrijfsteekenen-bouwkunde (B5), siertekenen en schilderen (B6-5) onderwezen en in een rijkstechnische-avondschool schoenmaken (patronen en snijleer).

In 1962-63 werd te Moorslede een rijkstechnischeschool opgericht.

De afdeling kinesitherapie van de School voor Lichamelijke Opvoeding (Gits) werd in 1963 naar Brugge overgebracht.

B. Evolutie van het aantal leerlingen.

In Tabel V, 16 wordt een overzicht gegeven van de evolutie van het aantal leerlingen in het technisch en beroepsonderwijs in de scholen van het arrondissement Roeselare (1).

De toename van het aantal leerlingen in het dagonderwijs was zeer aanzienlijk, doch vrij uiteenlopend naar de afdeling. Naast afdelingen met zeer sterke groei komen afdelingen voor met een buitengewoon sterke vermindering van het leerlingental.

Het hoger secundair technisch onderwijs is in het Roeselaarse van vrij recente datum; het aantal leerlingen in de afdeling mechanica steeg van 59 in 1950-51 tot 159 in 1961-62; in 1961-62 volgden 111 leerlingen de afdeling elektriciteit.

In het lager secundair technisch onderwijs is de groei vooral merkwaardig in de afdelingen mechanica en elektriciteit, evenals in de afdeling hout. In de afdeling mechanica steeg het aantal leerlingen tussen 1950-51 en 1961-62 van 203 tot 683, in de afdeling elektriciteit van 35 tot 130 en in de afdeling hout van 136 tot 239. De groei voltrok zich vooral na 1955-56. In schril contrast met deze evolutie staat het verloop van het aantal leerlingen in de afdeling schoenmaken; het aantal leerlingen daalde van 181 in 1950-51 tot 83 in 1961-62. In de afdeling textiel lag het aantal leerlingen tijdens het schooljaar 1961-62 ongeveer op het niveau van 1950-51, na voordien een periode van sterke daling te hebben doorgemaakt.

(1) Zie volgende blz.

Tabel V, 16 : Aantal leerlingen in het technisch en beroepsonderwijs (jongens), arrondissement Roeselare, 1950-61.

	Schooljaren			
	1950-51	1955-56	1961-62	
	Absol.	Absol.	Absol.	Index 1950-51 = 100
DAGONDERWIJS				
<i>Hoger secundair technisch onderwijs (A2)</i>				
Mechanica	59	75	159	269
Elektriciteit	—	—	111	—
<i>Lager secundair technisch onderwijs (A3)</i>				
Mechanica	203	233	683	336
Elektriciteit	35	73	130	371
Hout	136	144	239	176
Textiel (weefkunde)	56	20	53	95
Schoenmaken	181	73	83	46
Kleermaken	—	16	13	—
Andere (bouw, sanitair, auto- mechanica)	—	—	17	—
Oriëntatiejaar	—	52	299	—
<i>Lager secundair beroepsonderwijs (A4)</i>				
Mechanica	—	—	92	—
Kleermaken	112	30	15	13
Schoen- en patroonmaken	23	8	—	—
Andere (hout, bouw, elektriciteit, automechaniek, sanitair, textiel)	—	—	28	—
<i>Landbouwonderwijs</i>				
Hoger secundair techn. onderw. (A2A)	—	38	65	—
Lager secundair techn. onderw. (A3A)	148	134	183	124
<i>Tuinbouwonderwijs</i>				
Hoger secundair techn. onderwijs (A2A)	39	43	41	105
Lager secundair techn. onderwijs (A3A)	75	107	145	193
Lager secundair beroepsonder- wijs (A4A)	—	—	36	—
<i>Maatschappelijke dienstbetoon (a)</i>				
Hoger technisch onderwijs (A8 A1)	—	88	77	} 120
Hoger secundair techn. onder- wijs (A8 A2)	64	13	—	
<i>Lichamelijke opvoeding</i>				
Hoger technisch onderwijs (A1)	—	17	72	—
Hoger secundair techn. onderw. (A2)	—	52	100	—
BEPERKT LEERPLAN				
Diversen	326	313	697(b)	214

(b) Waarvan 70 leerlingen onderwijs in pluimveeteelt en 19 leerlingen een normaal-kursus voor landbouwonderwijs volgden, onderricht dat tijdens de vorige jaren niet werd verstrekt.

(a) De school voor Maatschappelijk dienstbetoon werd in 1962 naar Kortrijk overgeplaatst.

In het lager secundair beroepsonderwijs is de vermindering van het aantal leerlingen in de afdeling kleermaken zeer groot, nl. van 112 in 1950-51 tot 15 in 1961-62.

De belangstelling voor land- en tuinbouwonderwijs is stijgend. In 1950-51 volgden 148 leerlingen landbouwonderwijs en 114 leerlingen tuinbouwonderwijs. In 1961-62 waren deze aantallen gestegen tot respectievelijk 248 en 222.

Het avond- en zondagonderwijs kende na 1955-56 een sterk gestegen belangstelling. Vooral de afdelingen mechanica-elektriciteit (164 leerlingen), automechaniek (81) en hout (83) worden gevolgd.

C. Geografische herkomst van de leerlingen in het technisch onderwijs.

De stad Roeselare vervult een verzorgende functie voor het centraal gedeelte van West-Vlaanderen op het vlak van technisch en beroepsonderwijs. In tabel V, 17 werd de ruimtelijke spreiding opgenomen van de leerlingen die te Roeselare vakonderwijs volgen.

Tabel V, 17 : Ruimtelijke spreiding van de schoolbevolking (jongens) in het technisch en beroepsonderwijs (dagonderwijs) te Roeselare, 1961-62 (a).

Woonplaats van de leerlingen	Hoger secundair techn. onderwijs (A2)	Lager secundair techn. en beroeps-onderwijs (A3, A4)	Landbouw-onderwijs (A2A, A3A)	Tuinbouw-onderwijs (A2A, A3A, A4A)
Arr. Roeselare	188	1.081	72	65
» Ieper	23	50	73	27
» Diksmuide	24	76	19	9
» Tielt	16	51	24	22
» Brugge	9	29	29	14
» Kortrijk	7	21	8	18
» Oostende	1	4	11	4
» Veurne	—	1	3	6
Buiten West-Vlaanderen	1	7	4	3
Totaal	269	1.320	243	168

(a) Vrije Technische Scholen, Vrije Middelbare Landbouwschool, Vrije Middelbare Tuinbouwschool te Roeselare.

Door het eigenlijke technisch en beroepsonderwijs wordt overwegend gerekruteerd in het arrondissement Roeselare ; het aandeel van het eigen arrondissement beliep in 1961-62 69,9 % voor het hoger secundair technisch onderwijs en 81,9 % voor het lager secundair technisch en beroepsonderwijs. De arrondissementen Diksmuide, Ieper en Tielt zijn nog vrij belangrijk als arrondissementen van herkomst van de leerlingen.

In het landbouw- en tuinbouwonderwijs is het rekruteringsveld veel sterker gespreid. Slechts 29,6 % van de leerlingen in het landbouwonderwijs en 38,7 % van de leerlingen in het tuinbouwonderwijs wonen in het arrondissement Roeselare. Vooral het arrondissement Ieper zendt veel leerlingen naar de landbouwschool te Roeselare, in casu evenveel als het arrondissement Roeselare zelf.

De Vrije Vakschool te Izegem rekruteert hoofdzakelijk te Izegem en omliggende gemeenten voor de afdeling schoenmaken (38 leerlingen op een totaal van 59) ; ze heeft echter ook bekendheid in verder afgelegen schoencentra in het land (17 leerlingen). De afdeling mechanica wordt haast uitsluitend gevolgd door leerlingen uit Izegem en de omliggende gemeenten (113 leerlingen op 118).

§ 2. Het technisch en beroepsonderwijs voor meisjes.

In het arrondissement Roeselare zijn de inrichtingen waar meisjes technisch en beroepsonderwijs kunnen volgen zeer talrijk, vooral voor de afdeling « snit en naad ». Tabel V, 18 geeft een overzicht van de evolutie van het aantal leerlingen in het technisch en beroepsonderwijs in het Roeselaarse.

Het aantal leerlingen in de afdeling « snit en naad » is zeer snel gestegen door een regelmatige uitbreiding van het aantal inrichtingen voor technisch en beroepsonderwijs voor meisjes. In dagonderwijs kan opleiding in « snit en naad » gevolgd worden te Ardooië, Emelgem, Izegem, Ingelmunster, Ledegem, Lichtervelde, Moorslede, Roeselare (5 inrichtingen, waaronder 3 met ook een afdeling hoger secundair technisch onderwijs), Rumbeke en Staden. Schoenstikken kan aangeleerd worden te Izegem, huishoudkunde te Ardooië, Ingelmunster en Roeselare (3 inrichtingen), landbouwhuishoudkunde te Moorslede, industriële konfektie en schoonheidszorgen te Roeselare,

verpleegkunde te Roeselare. Te Izegem werd aan de Rijksmiddelbareschool een pretechnische afdeling toegevoegd (1).

In avondonderricht wordt opleiding verstrekt in snit en naad te Roeselare (2 inrichtingen) en Izegem, in kantwerk te Ingelmunster, in schoenstikken te Izegem, in huishoudkunde te Roeselare en in schoonheidszorgen te Roeselare.

Tabel V, 18 : Evolutie van het aantal leerlingen (meisjes) in het technisch en beroepsonderwijs, arrondissement Roeselare, 1950-61.

	Schooljaren		
	1950-51	1955-56	1961-62
<i>Scholen met volledig leerplan</i>			
Snit en naad C1	371	342	427
Snit en naad C3	381	201	1.091
Schoenstikken A3	48	43	75
Oriëntatiejaar A3	—	—	28
Huishoudkunde C5	238	277	385
Landbouwhuishoudkunde C2 Aa . . .	40	74	100
Hoedenmaken C3	16	17	—
Industriële konfektie C3	—	—	15
Schoonheidszorgen C3	—	—	10
Pretechnische C1 (voorheen familiale afdeling)	—	—	25
Verpleegsters C1 A2 }	15	112	177
Verpleegsters A1 }			
Ziekenopassers }			
<i>Scholen met beperkt leerplan</i>			
Snit en naad C4N	—	123	395
Kantwerk B4 C4	27	34	14
Schoenstikken B6-5	—	—	25
Huishoudkunde C6	—	—	19
Schoonheidszorgen B6-5	—	—	30

(1) De vroegere familiale afdeling werd vanaf het schooljaar 1958-59 omgevormd tot een pretechnische afdeling (hoofdvakken snit en konfektie en huishoudkunde).

§ 3. Het technisch handelsonderwijs (jongens en meisjes).

De opleidingsmogelijkheden voor technisch handelsonderwijs zijn in het Roeselaarse zeer beperkt. In dagonderwijs wordt onder-richt verstrekt voor meisjes te Izegem (A6A3) en te Roeselare (A6-A3 en A6A2). Het aantal leerlingen steeg van 221 in 1950-51 tot 225 in 1955-56 en tot 255 in 1961-62 in het lager secundair tech-nisch handelsonderwijs (A6A3) en van 19 over 50 tot 59 eenheden in het hoger secundair technisch handelsonderwijs (A6A2).

In avondonderwijs volgden in 1961-62 251 leerlingen technisch handelsonderwijs (B3B2) te Roeselare en 356 leerlingen te Ize-gem (gemengd onderwijs).

§ 4. Het middelbaar onderwijs.

Het arrondissement Roeselare telt 4 inrichtingen voor middel-baar onderwijs voor jongens (3 te Roeselare en 1 te Izegem), 5 voor meisjes (2 te Roeselare en 1 te Ardooië, Izegem en Moorslede) en 2 inrichtingen die toegankelijk zijn voor jongens en meisjes (Roe-selare en Izegem).

Tabel V, 19 geeft de evolutie van het aantal leerlingen.

Tabel V, 19 : Evolutie van het aantal leerlingen in het middelbaar onderwijs, arrondissement Roeselare, 1950-61.

	Schooljaren		
	1950-51	1955-56	1961-62
<i>Jongens</i>			
Grieks-Latijnse, Latijns-Wiskunde, Latijns-Wetenschappelijke . . .	531	642	620
Moderne, Wetenschappelijke, Eko- nomische	668	703	1.182
<i>Meisjes</i>			
Grieks-Latijnse, Latijns-Wiskunde, Latijns-Wetenschappelijke . . .	77	172	276
Moderne, Wetenschappelijke, Eko- nomische	164	297	797
Familiale	16	53	25 (a)

(a) Pretechnische afdeling waarvan hoger reeds sprake.

Het aantal leerlingen is buitengewoon sterk gestegen in de moderne humaniora, zowel bij de jongens als bij de meisjes. In de oude humaniora stagneert het leerlingental tijdens de jongste jaren, vooral bij de jongens.

In het middelbaar onderwijs van de lagere graad waren tijdens het schooljaar 1961-62 1.140 jongens en 781 meisjes ingeschreven; in het middelbaar onderwijs van de hogere graad volgden 662 jongens en 292 meisjes onderricht.

Sinds 1962-63 bestaat een rijksmiddelbareschool te Moorslede.

§ 5. De beroepsherscholing en de versnelde beroepsopleiding (1).

In het organiek besluit van 26 mei 1945 wordt als een van de voornaamste doelstellingen van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening de beroepsherscholing der werklozen en de versnelde beroepsopleiding voor werknemers vermeld.

Onmiddellijk na de tweede wereldoorlog waren de behoeften in het bouwbedrijf zeer groot; alhoewel de werkloosheid snel verminderde, bleven talrijke ongeschoolden zonder werk.

Reeds vanaf begin 1946 werd door het gewestelijk bureau Roeselare (2) een eerste centrum voor beroepsherscholing ingericht met het doel metselaars te vormen voor de bouwindustrie.

De selectie der kandidaten was zeer gemakkelijk, gezien het hoge werkloosheidspeil, maar de plaatsing ervan leverde grote moeilijkheden op. De kursussen waren inderdaad nog in het proefstadium en dus niet voldoende degelijk en anderzijds waren de werkgevers onbekend met de juiste bedoeling en werking van een centrum voor beroepsherscholing.

Tot 1952 beperkte de kollektieve herscholing zich tot het inrichten van kursussen voor metselaars. 150 personen werden in deze tijdspanne opgenomen waarvan er 130 de lessen beëindigden en 84 in hun nieuw beroep geplaatst werden, wat betekent dat voor 54,4 % een gunstig resultaat geboekt werd.

(1) Deze paragraaf werd uitgewerkt aan de hand van een nota van het gewestelijk bureau van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening te Roeselare.

(2) Het gewestelijk bureau Roeselare valt grosso-modo samen met de arrondissementen Roeselare en Tielt.

Vanaf 1952 werden echter niet alleen centra ingericht voor metselaars maar ook voor plaatslagers in de carrosserie, kasseileggers, vloerders en stukadoors. De bedrijvigheid van de herscholing werd meer uiteenlopend en breidde zich uit tot een reeks beroepen, hoofdzakelijk maar niet meer uitsluitend in de bouwrijverheid.

Tot september 1961 werd, met een ongewijzigde reglementering, inzonderheid de aandacht besteed aan het uitdiepen van de onderwijsprogramma's en -methodes, om de aanwerving van de herschoolde arbeiders mogelijk te maken. Vanaf 1952 tot september 1961 werden 232 personen opgenomen in een centrum waarvan er 207 de lessen beëindigden en 191 geplaatst werden in hun aangeleerd beroep. Dit betekent dat een gunstig resultaat van 82,3 % behaald werd, hetgeen een aanzienlijke vooruitgang betekende tegenover de eerste naoorlogse jaren.

Bovendien werden 37 personen herschoold in een centrum gelegen in het gebied van een ander gewestelijk bureau, waarvan er 30 geplaatst werden in hun nieuw beroep (81,1 %).

Tot september 1961 werden alleen « werklozen » toegelaten tot de herscholing. De werkelijk arbeidsgeschikte personen die in de laatste jaren nog werkloosheidsuitkeringen genoten verminderden in grote mate, gezien de algemene hoogconjunctuur, zodat het inrichten van centra zeer problematisch geworden was, gezien het gebrek aan geschikte kandidaten.

Vanaf september 1961 was hierin een gevoelige wijziging gekomen, vermits niet alleen werklozen, maar eveneens arbeiders in loondienst of zelfs zelfstandigen konden opgenomen worden in de centra. Reeds voordien werd door de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening een gebouw aangekocht, ruim genoeg om verschillende centra te kunnen onderbrengen, op provinciaal niveau.

In het laatste jaar (van september 1962 tot en met augustus 1963) werkten onder toezicht van het G.B. Roeselare volgende permanente centra : loodgieters-zinkbewerkers, metselaars (3 centra), monteurs centrale verwarming, schilders, vloerenleggers (aanvang : 22-10-62), lassers (aanvang : 25-3-63). Onder niet-permanente centra vallen : metselaars (2 centra van november 1962 tot april 1963), ploegbazen bouw (zaterdagkursussen van 27-10-62 tot 3-8-63), volmaking metselaars (zaterdagkursussen van 19-1-63 tot half november 1963).

Tabel V, 20 : Bezetting in de centra voor kollektieve herscholing,
G.B. Roeselare.

Beroepen	Bezetting van de centra op 31-8-62	Opgenomen tussen 1-9-62 en 31-8-63	Opleiding met gunstig gevolg beëindigd (van 1-9-62 tot 31-8-63)	Stand op 31-8-63
Metselaars	15	123	93	33
Loodgieters — zinkbewerkers	8	20	12	12
Monteurs C.V.	12	28	28	12
Schilders	10	46	36	14
Vloerenleggers	—	42	23	15
Lassers	—	20	10	10
Ploegbazen-bouw	—	20	18	—
Volmaking metselaars .	—	28	—	22
Totalen	45	327	220	118

In de naaste toekomst worden zo mogelijk nog meerdere centra geopend, nl. voor metselaars (1 of 2 bijkomende centra tijdens winterperiode), stukadoors, ijzervlechters-bekisters en schrijnwerkers.

Voor sommige gevallen blijkt het onmogelijk een kollektieve herscholing in te richten, hetzij omdat de vraag naar een bepaald beroep te beperkt is, ofwel de mogelijkheden van de arbeider te eng zijn. In dergelijke gevallen wordt een individuele herscholing bij een werkgever of in een school voorzien. Mits het afsluiten van een kontrakt door bemiddeling van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening kan de patroon een werkloze aanwerven en deze een nieuw beroep aanleren.

Tot 31-8-63 werden 109 kontrakten voor individuele herscholing opgemaakt (tabel V, 21) (1).

Op de 109 begonnen kontrakten waren er dus 2 nog lopende, 90 werden beëindigd en 80 mochten als geslaagd aangezien worden.

(1) Zie volgende blz.

Tabel V, 21 : *Individuele herscholing van werklozen, toestand op 30 aug. 1963.*

Beroepen	Aangevat	Beëindigd	Geplaatst in nieuw beroep	Kontrakt nog lopend
Textiel : stopsters, hekelwerker, scheerder, spoelster, wever, spinner, e.a.	54	39	39	1
Looier	1	1	1	—
Metaal : elektriker, aluminiumgieter en lasser, lasser	8	8	8	—
Kleding : schoenbewerkers, handschoenen, oppinner, frezer	8	7	6	1
Hout : zetelgarnierder, geraamtemaker, borstelbewerker e.a.	17	17	10	—
Bouw : metselaar, schilder, steenkapper e.a.	9	7	5	—
Verscheidene : diamantbewerker, bakker, bediende e.a.	12	11	11	—
Totaal	109	90	80	2

De inspanningen om de herscholing op een steeds hoger niveau te brengen leverden reeds vruchten op en voor het komende jaar mag verwacht worden dat op ieder ogenblik een honderdtal personen in de centra zullen aanwezig zijn om de kursussen te volgen welke hen uiteindelijk zullen brengen tot de categorie der geschoolden.

DEEL VI

BESLUITEN EN AANBEVELINGEN

INLEIDING

De analyse van de demografie, de infrastructuur en de basisstructuur van landbouw, nijverheid en handel, aangevuld met een onderzoek naar de samenstelling van de arbeidsmarkt, heeft de dynamiek van het Roeselaarse duidelijk onderlijnd. Een aantal deelfacetten zijn echter voor verbetering vatbaar. In de volgende hoofdstukken wordt vooreerst een samenvattend overzicht gegeven van de hoofdpunten van de voorgaande ontleding. In het licht hiervan worden de mogelijkheden van het arrondissement Roeselare omlijnd en wordt aangeduid hoe de volledige valorisatie van de aanwezige krachten kan worden nagestreefd. Deze aanbevelingen beogen geenszins een algemeen welvaartsprogramma te schetsen waarin het ruimtelijk aspect wordt verrekend; daartoe zou de studie in een ruimer perspectief moeten worden geplaatst.

HOOFDSTUK I

SAMENVATTING

1. De centrale ligging van het arrondissement Roeselare in het Westvlaamse landschap heeft de ontwikkeling van bepaalde deelsektoren van de ekonomie ten zeerste gestimuleerd, zoals de verzorgende funktie van Roeselare op het vlak van de groothandel. De excentrische ligging van het arrondissement Roeselare in het nationaal geheel heeft echter de betrekkingen met het centrale deel van het land gehinderd.
2. Het arrondissement Roeselare is morfologisch een stuk van de waterscheidingskam IJzer-Leie ; bodemkundig gezien vormt het de overgang tussen de zandstreek en de leemstreek. Het arrondissement Roeselare behoort tot het licht-zandleemgebied, met uitzondering van het noorden van Lichtervelde en een smalle strook van Roeselare tot Ingelmunster, die deel uitmaken van het lemig-zandgebied. De licht-zandleemgronden zijn geschikt voor nagenoeg alle teelten en bieden grote mogelijkheden voor tuinbouw in open lucht.
3. Het arrondissement Roeselare heeft een bevolking van circa 134.500 personen. In de naoorlogse periode was de procentuele groei van de bevolking (natuurlijke groei min emigratiesaldo) in het arrondissement Roeselare even hoog als in West-Vlaanderen (8,0 %) en nauwelijks lager dan in het Rijk (8,7 %).
4. De natuurlijke groei van de bevolking bereikte in het arrondissement Roeselare in de jongste jaren circa 9 per duizend inwoners tegenover 8 p.d. in West-Vlaanderen en 5 p.d. in het Rijk.
5. Het arrondissement Roeselare is traditioneel een uitwijkingsgebied. In de jongste jaren wordt regelmatig ongeveer een

- derde van de natuurlijke groei afgeroomd door de migratie ; alleen Dadizele, Emelgem, Kachtem en St.-Eloois-Winkel kenden in de jongste 10 jaar een licht inwijkingsoverschot.
6. Het arrondissement Roeselare is uitwijkingsgebied ten opzichte van alle gewesten van het land, behoudens ten aanzien van de structureel zwakke Westvlaamse arrondissementen. Het uitwijkingsoverschot is vooral groot ten opzichte van de arrondissementen Brussel, Brugge, Gent en Antwerpen.
  7. De agglomeratievorming rond de kern Roeselare is nog vrij beperkt (circa 83.000 inwoners). De groei naar de agglomeratie Kortrijk toe is echter duidelijk herkenbaar. De bevolkingsdichtheid per kwadraatkilometer bedraagt in het arrondissement Roeselare 453 inwoners.
  8. De sterkst groeiende gemeenten in de jongste 10 jaar zijn Roeselare, Rumbeke, Ingelmunster, Emelgem, Dadizele en Izegem.
  9. De leeftijdsopbouw van de bevolking van het arrondissement Roeselare is in vergelijking met West-Vlaanderen en vooral ten opzichte van het Rijk vrij gunstig. Tot omstreeks 1980 zal echter een veroudering van de leeftijdsopbouw worden waargenomen.
  10. De beroepsbevolking van het arrondissement Roeselare beliep op einde 1947 48.968 personen of 39,3 % van de totale bevolking. De aktiviteitskwote van de vrouwelijke bevolking was in het Roeselaarse vrij hoog.
  11. De beroepsbevolking van het arrondissement Roeselare is verhoudingsgewijze zeer sterk op tewerkstelling in de nijverheid georiënteerd, vooral op de textielnijverheid en de kledingsnijverheid (inclusief schoennijverheid).
  12. De ontleding van de structuur van de beroepsbevolking naar de sociale stand wijst op een zeer laag aandeel van de bediendengroep. Onder de vrouwelijke aktieve bevolking is het hoge aandeel van de arbeidsters (57,3 % tegenover 47,3 % in het Rijk) bijzonder treffend.
  13. Het arrondissement Roeselare bezit een vrij goede infrastructuur. Het kanaal Roeselare-Leie en de haven van Roeselare

hebben een grote bedrijvigheid (883.908 ton ladingen en lossingen in 1962). De spoorlijn Brugge-Kortrijk is belangrijk voor het personenvervoer bij de verbinding van het noorden en het zuiden van de provincie West-Vlaanderen. Over de weg is Roeselare met het noorden en het zuiden van de provincie verbonden via de weg Menen-Torhout ; Roeselare is onrechtstreeks verbonden op de as Kortrijk-Brugge en op de weg Veurne-Lichtervelde-Tielt.

14. Alle gemeenten van het arrondissement Roeselare zijn aangesloten op het elektriciteitsnet ; in slechts 2 gemeenten (Oekene en Rollegem-Kapelle) is er geen verbruik van elektriciteit in hoogspanning door de industrie. 12 gemeenten waren op einde 1961 aangesloten op het gasbedelingsnet en 16 gemeenten op het waterbedelingsnet.
15. De woningvoorraad beliep op eind 1961 36.527 partikuliere huizen. De bouwactiviteit was na 1947 zeer belangrijk.
16. De totale tewerkstellingscapaciteit van het arrondissement Roeselare bedraagt circa 50.500 personen. Hiervan is 55 % aan te treffen in de industrie, 13 % in de landbouw en 32 % in de handel, ambachtswezen en diensten.
17. Het arrondissement Roeselare is het geweest in West-Vlaanderen waar de industriële omwenteling het vroegst werd gevolgd. Vooral de textielnijverheid is in de tweede helft van de 19de eeuw in het centrale deel van het arrondissement Roeselare belangrijk geworden. De schoennijverheid en de borstelnijverheid hebben Izegem na de eeuwwisseling tot hoge bloei gebracht ; na 1932 is de borstelnijverheid echter haast volledig teloor gegaan. Het noord-westelijk gedeelte van het arrondissement Roeselare is sterk agrarisch gebleven.
18. De bedrijfstak met de hoogste tewerkstelling in het arrondissement Roeselare is de textielnijverheid ; medio 1962 werden in deze bedrijfstak 5.156 personen tewerkgesteld. De schoennijverheid volgt in de rangorde van belangrijkheid als bron van tewerkstelling op de tweede plaats met 5.025 tewerkgestelden, gevolgd door de metaalnijverheid (3.713 tewerkgestelden) en de houtnijverheid (3.131). Een specifieke bedrijvigheid van het Roeselaarse is de voedingswarenbereiding

(1.590 tewerkgestelden), met een overwicht van de veevoederbereiding (1.100 tewerkgestelden). De konfektienijverheid (1.129 tewerkgestelden) is in het Roeselaarse na de tweede wereldoorlog vrij snel gegroeid. Het bouwbedrijf, als semi-industriële bedrijfstak, groepeerst 3.548 arbeidskrachten. Door de uitbouw van een grootbedrijf te Beveren-Roeselare in de sektor elektrotechniek zal deze branche ongetwijfeld ook in de eerstkomende jaren een belangrijke plaats innemen onder de industriële tewerkstellingsbronnen van het arrondissement.

19. De industriële werkgelegenheid heeft een opvallende concentratie te Roeselare (8.827 tewerkgestelden) en te Izegem (7.011); deze beide steden samen nemen 60 % op van de industriële werkgelegenheid. Bij Izegem sluit Emelgem aan met 1.735 tewerkgestelden. Als secundaire kernen kunnen Rumbeke, Ardoioe, Lichtervelde, Ingelmunster en Beveren vermeld worden. Het westelijk en het zuidelijk gedeelte van het arrondissement Roeselare biedt zeer weinig werkgelegenheid in de plaatselijke industrie. Haast alle bedrijven van enige omvang zijn te Roeselare of te Izegem gevestigd.
20. Tussen 1947 en 1962 is de industriële tewerkstelling toegenomen van 20.244 tot 26.555 personen of met 31,2 %; in West-Vlaanderen bedroeg de procentuele groei 31,9 % en in het Rijk 12,4 %. Het aantal werkgevers verminderde met 4,6 %. De bedrijfstakken met de hoogste toename van het arbeidseffektief zijn de metaalnijverheid (+ 2.198), de schoennijverheid (+ 760) en de konfektienijverheid (+ 636); ook de sectoren bereiding van oliën en vetten (+ 392), keramische nijverheid (+ 390) en voedingswarenbereiding (+ 331) waren expansief. In de textielnijverheid was de werkgelegenheid dalend; in 1962 werden nog slechts 5.156 personen tewerkgesteld tegenover 5.719 in 1947. In het bouwbedrijf en de houtnijverheid was de trend van de werkgelegenheid eveneens stijgend; de beschikbare statistieken laten echter niet toe de groei tussen 1947 en 1962 precies te meten.
21. De belangrijkste groeipunten qua industriële tewerkstelling waren in de naoorlogse periode Roeselare (+ 2.670), Emelgem (1.034), Izegem (1.021), Lichtervelde (853), Gits (598), Rumbeke (430) en Hooglede (421).

22. De tertiaire sektor is voor het arrondissement Roeselare een belangrijke bron van werkgelegenheid. Op einde 1947 bedroeg het aantal alleenstaande handelaars in de eigenlijke handel 5.664 personen ; er werden 310 handelsinrichtingen met bezoldigd personeel geteld. Het aantal helpers bij alleenstaande handelaars beliep 1.494 personen en de tewerkstelling in de handelsinrichtingen met bezoldigd personeel 1.168 personen.
23. Tussen 1947 en 1962 is de bezoldigde tewerkstelling in de handelsinrichtingen van het arrondissement Roeselare toegenomen van 1.054 personen in 1947 tot 1.662 personen in 1962.
24. De stad Roeselare is het dominerend verzorgingscentrum van het gehele arrondissement. Het aandeel van Roeselare in de totale bezoldigde tewerkstelling in de eigenlijke handel bedraagt circa 60 %.
25. De bezoldigde tewerkstelling in het krediet- en financiewezen en in diverse agentschappen in het arrondissement Roeselare bedroeg in 1962 352 personen ; in hotelwezen, persoonsverzorging, openbare diensten en diensten van algemeen nut waarvan het personeel aan de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid is onderworpen werden in 1962 1.690 bezoldigden geteld. In andere diensten van openbaar nut werden nog 1.086 bezoldigden tewerkgesteld.
26. Het aantal alleenstaande handarbeiders beliep in het arrondissement Roeselare op einde 1947 3.231 personen ; ze werden bijgestaan door 836 helpers en stelden 83 thuisarbeiders tewerk.
27. De landbouw groepeerde in 1962 nog 4.933 bestendig tewerkgestelden, dit is circa 10 % van de beroepsbevolking. De beeelde oppervlakte beslaat in het arrondissement Roeselare nog 79 % van de totale oppervlakte.
28. Volgens de algemene landbouwtelling van 31 dec. 1959 was 9 % van de totale bevolking van het arrondissement Roeselare voor hun inkomen van de landbouw afhankelijk.
29. De gemiddelde grootte van de landbouwbedrijven (1 ha en meer) bedraagt 7,16 ha. De bedrijven met meer dan 20 ha betalen 13,4 % van de totale kultuurbodem. 31,4 % van de oppervlakte wordt in eigendom uitgebaat.

30. De landbouw van het arrondissement Roeselare is in vergelijking met overig West-Vlaanderen sterker gericht op de teelt van nijverheidsgewassen en aardappelen en minder op de teelt van graangewassen, weiden en grasland.
31. Het Roeselaarse is in de jongste jaren het belangrijkste centrum van groenteteelt geworden van West-Vlaanderen. De omzet van de veiling te Roeselare beliep in 1962 94 miljoen F.
32. De landbouw van het arrondissement Roeselare telt relatief veel bedrijven met intensieve en gespecialiseerde veeteelt (pluimveehouderij, varkensfokkerijen).
33. De werkgelegenheid in de landbouw in het arrondissement Roeselare is tussen 1950 en 1959 sterk verminderd; het aantal bestendig tewerkgestelden daalde van 9.823 tot 7.207 personen.
34. Een enquête die door het Westvlaams Economisch Studiebureau onder de landbouwers werd gehouden heeft tot uiting gebracht dat de opvolging slechts verzekerd is op de bedrijven van 10 ha en meer; op de landbouwbedrijven van minder dan 5 ha zijn er nog slechts 26 kandidaat-opvolgers voor 100 bedrijven.
35. De arbeidsmobiliteit in het arrondissement Roeselare is vrij belangrijk. Tegenover 5.359 woonforenzen die buiten het eigen arrondissement werkten op einde 1947, stond slechts een ingaande pendel van 3.131 personen.
36. Met de eigen provincie bestond er in 1947 globaal en kwantitatief gezien evenwicht tussen in- en uitgaande pendel. Het arrondissement Roeselare had echter een belangrijk negatief pendelsaldo ten opzichte van het arrondissement Kortrijk (— 1.115) en een positief pendelsaldo ten opzichte van de overige Westvlaamse arrondissementen (+ 1.128). Ten opzichte van de overige provincies was er een negatief pendelsaldo van 617 personen en ten opzichte van het buitenland van 1.624 personen.
37. In 3 gemeenten van het arrondissement Roeselare werd op einde 1947 een positief pendelsaldo geregistreerd, namelijk te Izegem (+ 2.716), Roeselare (+ 1.274) en te Beveren (+ 75).

38. Het aantal grensarbeiders uit het arrondissement die medio 1963 in Frankrijk tewerkgesteld waren bedroeg circa 1.170 personen ; begin 1948 bedroeg hun aantal 1.311 eenheden. De vermindering van de grensarbeidersgroep is pas na 1960 ingezet, na voorafgaande periodes van ups en downs.
39. De seizoenarbeid in het arrondissement Roeselare is in de jongste jaren regelmatig teruggelopen. In 1962 werden nog slechts 620 afreizen van seizoenarbeiders naar Frankrijk geregistreerd tegenover 1.589 in 1953. De seizoenarbeiders zijn overwegend woonachtig in het noordelijk gedeelte van het arrondissement. De voornaamste kampanjes zijn het bietenhakken, het bietenrooien en het cichoreidrogen ; de kampanje in de cichorei-asten is specifiek voor het arrondissement Roeselare. De seizoenarbeid in eigen land is onbeduidend geworden.
40. De werkloosheid in het arrondissement Roeselare is in 1962 tot op een zeer laag niveau gedaald (630 volledig werklozen) ; voordien heeft het Roeselaarse perioden van zware werkloosheidsdruk gekend, vooral omstreeks 1952-53.
41. Een opvallend kenmerk van de werkloosheid in het arrondissement Roeselare is de relatief hoge gedeeltelijke en toevallige werkloosheid. De sterke seizoengevoeligheid van de werkgelegenheid in de schoennijverheid is de bepalende faktor. Deze vorm van werkloosheid situeert zich vooral te Izegem, Emelgem, Ingelmunster en Kachtem.
42. De werkloosheidsdruk was in de jongste jaren steeds het hoogst in de strook Staden-Gits voor de mannen en in de zone Izegem-Emelgem-Ingelmunster voor de vrouwen. De werkloosheid onder de vrouwen te Izegem-Emelgem-Ingelmunster betreft vooral gedeeltelijk werklozen in de schoennijverheid. De werkloosheidsperiodes van seizoenarbeiders in de strook Staden-Gits bepaalt er de hoge werkloosheidsdruk.
43. De werkloosheid onder de mannen is in het arrondissement Roeselare enigermate seizoengevoeliger dan in het Rijk en ongeveer even seizoengebonden als in West-Vlaanderen. De werkloosheid onder de vrouwen is echter bijzonder gevoelig aan seizoeninvloeden, met het hoogtepunt in juni.

44. Indien voor het Roeselaarse een gelijke aktiviteitsgraad en dezelfde industrialiseringshoogte wordt bereikt als in het Kortrijkse, dan kan — bij behoud van het bestaande uitgaand pendelsaldo — de huidige reserve voor de industrie op 900 mannen en 700 vrouwen geraamd worden.
45. Het technisch en beroepsonderwijs heeft in het arrondissement Roeselare een ruime uitbouw. Roeselare vervult op dit vlak een verzorgende funktie ; vooral voor het landbouw- en tuinbouwonderwijs is het rekruteringsveld sterk gespreid.
46. Onder de diensten van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, gewestelijk bureau Roeselare, fungeert een provinciaal centrum voor beroepsherscholing en versnelde beroepsopleiding.

HOOFDSTUK II

TENDENSEN EN VOORUITZICHTEN

De centrale ligging van het arrondissement Roeselare in West-Vlaanderen brengt mede dat dit gewest bijzonder vatbaar is voor alle prikkels die thans de economie van West-Vlaanderen bezenuwen. Het Roeselaarse draagt in zich voldoende krachten — zowel qua bevolking als algemene uitrusting — om haast onmiddellijk de geboden mogelijkheden te valoriseren.

Het bevolkingstal is in het Roeselaarse regelmatig groeiend. Bij evenwicht tussen in- en uitwijking mag voor het arrondissement Roeselare — op basis van de huidige leeftijdsopbouw en de recente natuurlijke groei — voor de eerstvolgende 15 jaar een bevolkingsgroei verwacht worden van gemiddeld 1.000 tot 1.100 personen per jaar. Deze bevolkingstoename zal vrij regelmatig gespreid zijn over de beschouwde periode.

In de leeftijdsopbouw van de bevolking zullen zich echter belangrijke verschuivingen aftekenen. De jongerengroep (minder dan 15 jaar) stijgt tussen 1961 en 1966 slechts met circa 800 eenheden (2,4 %) tegenover een toename van circa 1.700 eenheden (12,7 %) bij de groep van 65 jaar en meer; de bevolking in beroepsleeftijd (15 tot 65 jaar) zal tussen 1961 en 1966 met 2.500 eenheden (2,9 %) aangroeien. In de daaropvolgende jaren zal een veroudering plaatsgrijpen doch zal zich eveneens een verjonging aan de basis voordoen; tussen 1966 en 1971 wordt een aangroei verwacht van 1.600 personen (4,7 %) bij de jongerengroep, van 2.000 personen (13,1 %) bij de ouderengroep en van slechts 1.700 personen (2,0 %) bij de groep in beroepsleeftijd. Nadien zal de tendens tot veroudering verminderen; tussen 1971 en 1976 wordt een toename voorzien van 1.300 eenheden (3,6 %) bij de jongerengroep, van 2.500 personen (2,8 %) bij de groep in beroepsleeftijd en van

1.300 personen (7,5 %) bij de ouderengroep. Omstreeks 1980 zal de dun bezette leeftijdsgroep van de personen geboren tijdens de eerste wereldoorlog opschuiven naar de groep van 65 jaar en meer en de veroudering van de bevolking afremmen.

Deze wijzigingen in de omvang van het bevolkingstal en de leeftijdsopbouw heeft zijn terugslag op de woningbehoefte en op het arbeidsaanbod.

Het huidige tekort in het woningvolume wordt op circa 1.200 woningen geraamd; hierbij wordt een reserve aangehouden om een vlotte wisseling op de woningmarkt mogelijk te maken. Te Roeselare bedraagt het tekort 300 à 400 woningen. Voor vervangingsbouw zullen gemiddeld per jaar ongeveer 220 woningen moeten opgetrokken worden. De bevolkingstoename en de gezinsverdunding vergen een bouwvolume van gemiddeld 320 woningen per jaar.

Om het bestaande tekort op te heffen in de eerstvolgende 10 jaar en om te voldoen aan de nieuw geschapen behoefte en de vervangingsbouw zou een bouwactiviteit van gemiddeld 660 woningen per jaar moeten kunnen gerealiseerd worden; in de periode 1957-61 bedroeg de aangroei van de woningvoorraad gemiddeld 490 eenheden per jaar, zodat de aanvullende inspanning zou slaan op ongeveer 170 woningen per jaar.

Dit objectief inzake woningbouw mag als minimaal gesteld worden indien rekening wordt gehouden met de verwachtingen van de industriële groei in enkele gemeenten van het Roeselaarse.

De huidige arbeidsreserve voor de industrie werd berekend op minimaal 900 mannen en 700 vrouwen; deze reserve vertrekt van de hypothese dat in het Roeselaarse een zelfde aktivitetsgraad en industrialiseringshoogte wordt bereikt als in het Kortrijkse en dat het bestaande uitgaand pendelsaldo wordt behouden. Deze reserve zal echter stijgen door de aangroei van de actieve bevolking en de vermindering van de grensarbeid en de seizoenarbeid.

De toename van de actieve bevolking zal in de eerstvolgende jaren gemiddeld ongeveer 300 eenheden per jaar bereiken; de aangroei zal stijgend verlopen na 1970. Tot 1970 moet gerekend worden met een toename van de beroepsbevolking van circa 2.500 personen.

Uit een onderzoek dat in 1962 door het Westvlaams Economisch Studiebureau werd gehouden onder de grensarbeiders blijkt dat uit de huidige grensarbeidersgroep van circa 1.200 personen op korte en halflange termijn ongeveer 600 personen voor tewerkstelling in eigen streek in aanmerking komen. Onder de seizoenarbeiders is de reserve zeer gering; op halflange termijn kan ten hoogste gerekend worden op de inschakeling in de eigen economie van circa 200 personen. Het behoud van een negatief pendelsaldo met het Kortrijkse en de overige provincies blijkt als werkhypothese de meest waarschijnlijke. In de geregistreerde werkloosheid is geen werkelijke arbeidsreserve meer aanwezig.

Uiteindelijk blijkt de groeiomgankelijkheid van de economie van het Roeselaarse op basis van de eigen arbeidsmarkt zich voor 1970 te situeren rond 4.900 personen. Een geleidelijke groei op basis van de eigen arbeidsreserve is dus zonder twijfel mogelijk.

In het gewest bestaat reeds een lange traditie van scholing van de arbeidskrachten. Het contact tussen industrie en onderwijs heeft in het verleden steeds op voldoende wijze het evenwicht tussen de diverse deelmarkten weten te verzekeren.

De groei van de werkgelegenheid in de nijverheid was in de jongste jaren in het Roeselaarse vrij belangrijk en zal worden doorgetrokken. De groei capaciteit in bestaande en nieuwe bedrijven waarover reeds definitief werd beslist belooft circa 3.000 arbeidsplaatsen; hiervan worden 1.700 arbeidsplaatsen verwacht in de metaalnijverheid en de elektrotechnische nijverheid, 300 arbeidsplaatsen in de voedingswarenbereiding en 1.000 arbeidsplaatsen in diverse bedrijfstakken. De bijzonder gunstige ligging van het Roeselaarse ten opzichte van de zeer ruime Noordfranse markt biedt verder mogelijkheden voor een regelmatige groei in diverse sectoren.

In de landbouw wordt geen toename van de werkgelegenheid verwacht doch evenmin een belangrijke daling. De verschuiving in het teeltpatroon van nijverheidsgewassen en zelfs van gewone teelten naar groenteteelt is volop aan gang en kan versneld worden. De intensieve groenteteelt vindt reeds ruime toepassing. Een hergroepering van de landbouwwuitbatingen ligt in de lijn van de verwachtingen. Naast het eigenlijke akkerbouwbedrijf en het vee-teeltbedrijf is het aantal tuinbouwbedrijven groeiend.

De tertiaire sektor biedt nog groeimogelijkheden door de verdere uitbouw van de verzorgende funktie van Roeselare en Izegem. Door de stijgende industrialisering en verdere verstedelijking van de bevolking wordt aan de gespecialiseerde handel en de dienstensektor ruimer armslag gegeven. In termen van werkgelegenheid zal deze groei, gezien de bestaande reserves in de tertiaire sektor, eerder gering blijven.

De agglomeratievorming is in het Roeselaarse reeds in die mate gevorderd dat de hieraan verbonden voordelen voor industrie en handels- en dienstensektor reeds effectief tot gelding komen ; hierbij wordt onder meer gedacht aan de mogelijkheden tot selektie op de arbeidsmarkt en de verscheidenheid van algemene uitrusting en openbare nutsvoorzieningen en algemene diensten.

HOOFDSTUK III

AANBEVELINGEN

Op basis van het verworven inzicht in de algemene structuur van het Roeselaarse en de vastgestelde tendensen, worden thans enkele aanbevelingen geformuleerd met direkt praktische inslag.

1. Het kanaal Roeselare-Leie is voor de aanvoer van grondstoffen, vooral voor de voedings- en veevoederbereiding te Roeselare, van uitzonderlijk belang geworden. In het raam van de algemene aanpassing van het Belgisch waterwegennet is de verhoging van het gabariet van het kanaal Roeselare-Leie van 300 ton tot 1.350 ton van essentiële betekenis voor het behoud van zijn huidige positie in het waterwegennet. De modernisering van het kanaal krijgt echter slechts zijn volledige betekenis wanneer van Ooigem uit een verbinding voor schepen van 1.350 ton zou bestaan naar de ringvaart te Gent of de Bovenschelde. Samen met de modernisering van het kanaal Roeselare-Leie, moeten de nodige aanpassingen worden uitgevoerd aan de Leie, hetzij tussen Ooigem en de ringvaart te Gent, hetzij langs Ooigem-Kortrijk-Bossuit. Het geheel van de werken is een probleem dat slechts op lange termijn zijn beslag kan krijgen.
2. De binnenhaven van Roeselare is volledig volzet geraakt, zodat de uitbreiding van de haven zich opdringt. Het graven van een tweede kom, afwaarts de Bruanebrug in de vallei van de Krommebeek, zou de verdere groei toelaten van de bedrijven die rond de haven werden opgericht. Een K.B. van 26 augustus 1963 voorziet in de onteigeningen voor de uitbreiding van de haven op het grondgebied van Roeselare. Een spoedige uitvoering van de werken zou hier onmiddellijk nieuwe mogelijkheden bieden.

3. In de programmering van het waterwegennet zou een tracé van de verbinding Roeselare-kust moeten worden vastgesteld. Het is echter duidelijk dat de kalibrering en de uitrusting van de bestaande waterwegen prioriteit hebben op de aanleg van nieuwe kanalen.
4. Inzake wegeniswerken wordt in de eerste plaats gedacht aan de voltooiing van de verbindingsweg tussen Roeselare en de toekomstige autosnelweg Rijsel-Antwerpen over Kuurne en Harelbeke ; deze weg heeft immers reeds een onmiddellijke functie als rechtstreekse verbinding tussen Roeselare-Izegem en Kortrijk. De verbinding van Roeselare met het centrale gedeelte van het land en met de zwaartepunten van West-Vlaanderen vraagt diverse verbeteringswerken en aanpassingen. De aanleg van de ring rond Tielt zou de aansluiting op de autosnelweg Brussel-Oostende vergemakkelijken. De uitvoering van de ring rond Torhout en de ring rond Diksmuide zouden in hoge mate de vlotte verbinding met het noorden en het noordwestelijk gedeelte van de provincie ondersteunen.
5. Op de baan Kortrijk-Brugge is de aanleg van een ring rond Ingelmunster en de verbreding van het gehele tracé dringend gewenst.
6. De bouw van een brug over spoorweg en kanaal ten oosten van Izegem naar Emelgem en een brug die de steenweg Izegem-Kachtem met de weg Roeselare-Izegem-Harelbeke verbindt, zou de intergemeentelijke ontsluiting ten zeerste ten goede komen. Voor de versoepeling van de arbeidsbevoorrading van de industriële bedrijven van het Izegemse en Roeselare hebben deze werken een grote betekenis. Ook de aanleg van een weg Roeselare-Moorslede-Passendale in de bedding van het vroegere spoorwegtracé Roeselare-Ieper zou deze doelstelling dienen.
7. Het wegverkeer intern in het gebied wordt gehinderd door de talrijke spooroverwegen te Roeselare, Izegem en Ingelmunster. Hiervoor zou een oplossing moeten gezocht worden door verhoging van het spoor ; tevens ware het wenselijk een nieuw spoorwegstation te Roeselare op te trekken op een plaats waar een breder opgezet voorplein kan ingericht worden.

8. De bouw van een zuiveringsstation op de Mandelbeek zou in de halflange periode moeten gerealiseerd worden ; thans zouden hiervoor de nodige voorzieningen moeten worden getroffen.
9. Het tewerkstellingsobjectief voor het Roeselaarse voor het jaar 1970 stelt de voorziening van circa 4.900 nieuwe arbeidsplaatsen, overwegend in de industrie. Voor circa 1.300 arbeidsplaatsen is de nodige terreinbehoefte reeds vastgelegd (Roeselare). A rato van 50 arbeidsplaatsen per ha in gebruik genomen industriegrond zou nog een aanvullende terreinbehoefte ontstaan van circa 75 ha. De voorzieningen moeten echter rekening houden met de doorzetting van de evolutie in de daaropvolgende jaren en de mogelijkheden hiertoe vrij houden. Enige compensatie kan verwacht worden door het feit dat niet alle nieuwe inplantingen op daartoe speciaal voorbestemde industrieterreinen zullen geschieden en dat een gedeelte van de groei kan plaats hebben in bestaande bedrijven zonder verhoogde terreinbehoefte. Anderzijds moet voor de bijhorende infrastructuurwerken enige terreinbehoefte worden aangehouden en moet de overplaatsing van bestaande bedrijven worden mogelijk gemaakt. De behoefte aan uitgeruste industriegronden kan aldus op circa 150 ha worden geraamd. De huidige voorzieningen in het Roeselaarse slaan op ongeveer 190 ha (te Roeselare, Izegem, Kachtem, Emelgem, Ingelmunster en Ardooie), waarvoor de nodige uitrusting nog moet worden verzekerd. Thans zouden onmiddellijk de nodige maatregelen moeten getroffen worden voor de uitrusting van industriegrond te Ingelmunster (15 ha) en een eerste deel van 60 ha van het industrieterrein Izegem-Kachtem-Emelgem.
10. Gelet op het karakter van de initiatiefnemers in het arrondissement Roeselare — doorgaans familiale bedrijven — moet een grote soepelheid in de vestigingsmogelijkheden verzekerd worden. Een beperkte regionale spreiding moet in deze optiek als het meest geschikt voorkomen. Bijkomende voorzieningen voor industrievestiging moeten worden open gehouden in diverse gemeenten, zonder dat echter bij voorbaat de uitrusting van de gronden, noch zelfs de verwerving op korte termijn moet worden nagestreefd. Hierbij wordt vooral gedacht aan

het zuidwestelijk gedeelte van het arrondissement Roeselare waar de grensarbeid, de seizoenarbeid en de arbeidsmigratie over tamelijk grote afstand frekvent voorkomen zoals bijvoorbeeld te Moorslede ; de inplanting van kleine en middelgrote bedrijven zou hier kunnen geschieden. Ook wordt een speciale voorziening aanbevolen in het Westvlaams spoorwegkruispunt Lichtervelde.

11. Bij de aantrekking van nieuwe bedrijven zal selektief moeten worden opgetreden. De spontane groei van het eigen bedrijfsleven mag niet in gevaar worden gebracht door nieuwe bedrijven die geen werkelijke versteviging van de industriële structuur zouden inhouden.
12. De intensivering van de landbouw in het Roeselaarse door de uitbouw van de groentenkultuur moet worden gestimuleerd. De Noordfranse markt biedt ruime mogelijkheden ; systematische prospektie moet deze mogelijkheden aktualiseren.
13. Deze oriëntering van de landbouw moet worden ondersteund door een aangepaste uitbouw van het tuinbouwonderwijs en scholing. Het arrondissement Roeselare is het terrein bij uitstek om in West-Vlaanderen een experiment te wagen op het vlak van de opleiding van volwassenen. In de sektor groententeelt in open lucht bestaat een behoefte ; betere beroepskennis komt de produktie zowel op het kwantitatieve als op het kwalitatieve vlak ten goede.
14. De overschakeling van een aantal landbouwers naar het intensieve tuinbouwbedrijf verruimt de mogelijkheden om voor het eigenlijke akkerbouwbedrijf de rendabiliteitskansen te verhogen door samenvoeging van kleine bedrijven. Een te sterke uitbreiding van sommige groentengewassen veroorzaakt door tijdelijk hoge verkoopprijzen, kan echter een nadelige weerslag hebben op de bodemgeschiktheid voor deze teelten. Eenzijdige teeltkeus moet vermeden worden.
15. Bij de landbouwers zou een campagne moeten gevoerd worden om juistere statistische inlichtingen te bekomen teneinde de marktprognoses te kunnen verbeteren en de belangenverdediging van de teelt beter te kunnen opzetten.

16. Tevens zou een programma van ruilverkaveling kunnen bijdragen tot de sanering in de landbouw. Het bestaande projekt tot ruilverkaveling voor Hooglede-Gits zou met volle kracht moeten worden uitgewerkt. De ontwatering van de gronden aan de westzijde van de stad Roeselare (Schiethoek) zou voor de tuinbouw nieuwe gronden toegankelijk maken.
17. Dit programma voor de landbouw moet gedragen worden door een gedegen voorlichting. Ruime steunverlening is gewenst aan de initiatieven die de landbouwers in staat stellen de produktiefactoren beter te valoriseren. Zo is bijvoorbeeld voor het Roeselaarse met zijn uitbreiding van groententeelt de scheikundige grondontleding van de grootste betekenis (betere kennis van voedingstoestand van de bodem, betere bodembenutting). Ook bij een actieve veeverbeteringspolitiek zal het Roeselaarse, gezien zijn landbouwstructuur, ten zeerste baat vinden.
18. De watervoorziening op het landbouwbedrijf zal in de toekomst nog aan betekenis winnen. Het probleem van de drinkwatervoorziening stelt zich zeer scherp. Voldoende water onder druk is een arbeidsbesparende en produktieverhogende faktor; watervoorziening op de hoeve komt eveneens het comfort en de algemene hygiëne ten goede.
19. De stad Roeselare moet als bevolkingscentrum en verzorgingscentrum worden uitgebouwd. Diverse aanpassingen, behorende tot de techniek van stadskernvernieuwing, dringen zich op om de stad zijn rol op het sociaal-kulturele vlak te laten vervullen. Voorzieningen qua oprichting van ontmoetingscentra en ontspanningsgelegenheden zijn hierbij essentieel.
20. Op het vlak van onderwijs en scholing is een bestendig kontakt tussen industrie en onderwijs noodzakelijk. Voor de toekomst moet een soepele aanpassing van de arbeidsmarkt aan de sterke verschuivingen in het industrieel potentieel verzekerd worden. De waaier van onderwijsmogelijkheden moet soepel gehouden worden.
21. Voor de versnelling van de woningbouw is het opmaken van bijzondere plannen van aanleg noodzakelijk. Ruimtelijk ge-

zien moet nu reeds uitgekeken worden om de groeiende agglomeratievorming op de as Roeselare-Ingelmunster open te houden.

22. Thans moet eveneens gedacht worden aan het vrijwaren van de nodige ruimte voor sport en ontspanning. Het is een aspekt dat het gemeentelijke vlak ruim overschrijdt en in samenwerking moet worden bereikt. Op het ogenblik beschikt het arrondissement Roeselare op dit vlak over geen enkel potentieel van enige betekenis. De behoefte aan groenzones — die in Nederland op minimaal 10 m² per persoon gesteld wordt — zou leiden voor het gehele arrondissement tot een voorziening van circa 135 ha. Ten minste zou de beboste zone ten westen van de weg Kortrijk-Brugge (Ardooië-Meulebeke) moeten worden vrijwaard en de heuvelstreek van Hooglede-Gits worden open gehouden. Op bepaalde wegen liggend op de hoogste bodempeilen (Hooglede-Koolskamp) zouden de bebouwingsvoorwaarden streng moeten geregeld worden door onder meer op zekere stroken bouwverbod of grote kavels op te leggen teneinde het streekbeeld te bewaren.

In het geheel van de ruimtelijke ordening moet rekening worden gehouden met de bestaande dichte bebouwing rond Roeselare en de implicaties opgelegd door het feit dat de industriële opbouw hoofdzakelijk verloopt op basis van het familiaal initiatief. In de mate van het mogelijke moet de beste landbouwgrond voor de landbouw worden voorbehouden. Voor de realisatie van het geheel van de hiervoor opgesomde oogmerken zal samenwerking tussen gemeenten, ook in ruim verband, als een beslissende voorwaarde gelden.

APPENDICES

Appendix II, 1 : Evolutie van de bevolking in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1952-62.

	Bevolking		Natuurlijke groei	Migratiesaldo
	1952	1962	1952-62	1952-62
Ardooie	7.222	7.117	475	— 580
Beveren	3.255	3.424	442	— 273
Dadizele	2.544	2.876	230	+ 102
Emelgem	4.362	4.893	429	+ 102
Gits	3.434	3.481	266	— 219
Hooglede	4.617	4.831	490	— 276
Ingelmunster	9.257	9.817	853	— 293
Izegem	16.846	17.157	963	— 652
Kachtem	1.746	1.873	108	+ 19
Ledegem	3.996	4.122	268	— 142
Lichtervelde	6.715	6.983	536	— 268
Moorslede	6.534	6.815	553	— 272
Oekene	1.254	1.222	63	— 95
Oostnieuwkerke . . .	3.185	3.342	414	— 257
Roeselare	32.879	35.662	3.142	— 359
Rollegem-Kapelle . . .	1.212	1.237	183	— 158
Rumbeke	8.047	8.754	911	— 204
St.-Eloois-Winkel . . .	3.042	3.420	319	+ 59
Staden	5.537	5.581	508	— 464
Westrozebeke	1.919	1.980	171	— 110
Totaal	127.603	134.587	11.324	— 4.340

Appendix II, 2 : Procentuele verdeling van de actieve bevolking naar bedrijfstak, in het arrondissement Roeselare, per gemeentengroep, 31 dec. 1947.

Bedrijfstak	Roeselare, Rumbekke, Izegem, Emelgem, Ingelmuuster		Beveren, Ardoote, Kachtem		Dadizele, Ledegem, Rollegem-Kapelle, St.-Elouis-Winkel		Oostnieuwkerke, Moorslede, Oekene		Westrozebeke, Staden, Hooglede, Gits, Lichtervelde	
	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V
Landbouw	7,5	3,5	26,5	16,4	16,7	8,3	29,4	13,4	36,6	21,4
Nijverheid	56,9	57,6	50,4	48,6	61,0	55,1	47,7	40,6	27,2	32,0
Textiel	13,4	18,5	15,2	16,6	39,4	38,1	28,3	27,3	3,5	9,6
Kleding	12,6	29,5	7,4	23,6	2,4	12,3	2,8	9,7	2,0	12,1
Hout	12,5	3,2	6,5	1,7	5,3	1,0	4,0	—	5,3	1,1
Metaal	7,0	0,5	12,1	2,1	4,6	0,3	4,2	0,2	6,1	2,8
Bouwbedrijf	7,2	0,1	6,9	0,1	6,7	0,1	5,7	0,1	10,5	0,1
Vervoer en verkeer	4,0	0,4	3,7	0,7	2,0	0,2	2,5	0,5	5,9	0,7
Handel	14,9	17,7	7,5	14,3	8,0	14,2	9,5	17,4	11,7	15,8
Financieuzen	1,3	0,7	0,3	0,4	0,6	0,4	0,7	0,6	0,6	1,0
Hotel en persoonsdiensten	2,0	13,0	1,3	12,4	1,4	15,1	1,0	20,2	1,7	16,6
Openbare diensten en diensten van algemeen nut	5,9	7,0	3,0	7,1	3,4	6,5	3,2	7,2	5,4	12,3
Bodemindustrie en onnaauwkeurig bepaalde	0,3	—	0,4	—	0,2	0,1	0,3	—	0,4	0,1
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Werklozen in pCt van de actieve bevolking	2,9	0,4	3,4	0,6	1,9	0,2	4,4	0,4	6,7	0,2
Aandeel van de actieve bevolking in de totale bevolking	60,2	23,0	60,1	15,8	58,3	20,2	59,6	15,3	57,7	10,7

Appendix III, 1 : Samenstelling van het verkeer op het wegennet van het arrondissement Roeselare, 1960.

Telpost	Aantal getelde voertuigen tijdens 14 dagen van de dagtelling						Totaal
	Personenauto's	Lichte vrachtwagens	Zware vrachtwagens en samengestelde voertuigen	Moto's, scooters, fietsen met hulpmotor	Autobussen en autocars	Door dieren getrokken en speciale voertuigen	
weg Oostende-Ronse-Zinnik							
Staden	19.711	3.452	3.862	7.802	866	98	35.791
Hooglede	17.910	2.534	3.766	5.833	445	132	30.620
Ingelmunster	31.028	5.062	5.743	6.166	302	56	48.357
weg Oostende-Menen-Avelgem							
Gits	50.431	5.377	6.809	10.665	1.467	113	74.862
Beveren-Roeselare	44.307	4.488	5.895	8.491	985	68	64.234
Rumbeke	27.685	2.297	3.387	4.788	830	96	39.083
weg Torhout-Gent							
Lichtervelde (km 3-4)	49.842	4.887	6.201	5.982	1.204	92	68.208
Lichtervelde (km 7-8)	28.859	4.407	8.304	7.067	794	182	49.613
weg Roeselare-Ardoonie-Pittem							
Roeselare	21.999	3.398	5.348	7.441	318	203	38.797

Appendix III, 2 : Evolutie van het aantal partikuliere huizen in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1947-61.

Gemeenten	Aantal partikuliere huizen		
	1947	1957	1961
Ardooie	1.576	1.751	1.832
Beveren	735	838	915
Dadizele	574	685	736
Emelgem	1.027	1.251	1.317
Gits	786	838	852
Hooglede	1.092	1.207	1.263
Ingelmunster	2.198	2.562	2.732
Izegem	4.139	4.696	4.988
Kachtem	421	461	494
Ledegem	904	1.020	1.061
Lichtervelde	1.635	1.845	1.952
Moorslede	1.516	1.664	1.735
Oekene	307	326	337
Oostnieuwkerke	652	766	864
Roeselare	7.981	9.537	9.942
Rollegem-Kapelle	273	309	329
Rumbeke	1.900	2.192	2.366
St.-Eloois-Winkel	663	766	870
Staden	1.259	1.372	1.444
Westrozebeke	440	475	498
Totaal	30.078	34.561	36.527

Appendix IV, 1: Evolutie van het landbouwareaal in het arrondissement Roeselare, 1929-59 (a).

	1929	1950	1959	Aandeel van de beteelde oppervlakte in de totale oppervlakte jaar 1959
Ardoioe	1.991,70	2.008,99	1.978,91	82,0
Beveren	910,47	902,11	890,43	83,9
Dadizele	534,41	492,67	469,70	80,6
Emelgem	487,48	414,96	410,44	75,4
Gits	1.400,49	1.379,26	1.357,93	85,8
Hooglede	1.992,85	1.950,25	1.903,63	86,5
Ingelmunster	1.270,89	1.272,88	1.177,11	72,9
Izegem	1.243,84	994,55	910,72	63,7
Kachtem	490,88	454,03	438,70	84,9
Ledegem	1.100,87	967,26	952,18	85,3
Lichtervelde	1.980,53	2.171,51	2.064,70	79,7
Moorslede	2.230,02	2.560,67	2.501,82	84,8
Oekene	488,03	471,03	468,00	87,5
Oostnieuwkerke . . .	939,79	949,58	897,45	83,1
Roeselare	1.648,22	1.624,01	1.446,75	62,5
Rollegem-Kapelle . .	461,68	422,86	415,59	86,0
Rumbeke	1.790,75	1.715,47	1.649,99	77,3
Sint-Eloois-Winkel .	788,18	743,75	732,07	83,6
Staden	2.250,83	2.186,58	2.167,31	80,5
Westrozebeke	860,27	856,41	881,46	88,1
	24.862,18	24.538,83	23.714,89	79,8

(a) Telling naar ligging van de gronden; oppervlakte in ha.

Appendix IV, 2 : Indeling van de landbouwbedrijven naar grootteklasse in het arrondissement Roeselare, in West-Vlaanderen en het Rijk, 1959.

Grootteklasse	Aantal bedrijven procentuele verdeling			Beteelde oppervlakte procentuele verdeling			Gemiddelde bedrijfs grootte (in ha)		
	Arrondiss. Roeselare	West- Vlaanderen	Het Rijk	Arrondiss. Roeselare	West- Vlaanderen	Het Rijk	Arrondiss. Roeselare	West- Vlaanderen	Het Rijk
1 tot 3 ha	25,6	22,3	28,3	6,4	4,5	6,4	1,81	1,86	1,88
3 tot 5 ha	20,1	16,8	19,4	11,2	7,2	9,2	3,99	3,97	3,93
5 tot 7 ha	14,8	13,5	13,2	12,2	8,7	9,3	5,93	5,92	5,88
7 tot 10 ha	16,1	15,5	13,7	18,8	14,0	13,7	8,31	8,32	8,33
10 tot 15 ha	12,8	13,4	11,9	21,4	17,7	17,3	12,01	12,16	12,12
15 tot 20 ha	6,8	8,3	6,1	16,6	15,6	12,6	17,33	17,33	17,27
20 tot 30 ha	3,3	7,2	4,3	10,9	18,9	12,3	23,61	24,07	24,02
30 tot 50 ha	0,5	2,6	2,0	2,5	10,5	9,1	37,76	36,62	37,17
50 tot 100 ha	—	0,4	1,0	—	2,7	7,7	—	61,36	67,34
100 ha en meer	—	—	0,1	—	0,2	2,4	—	117,16	128,94
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	7,16	9,20	8,33

Appendix IV, 3: Evolutie van het grondgebruik naar grootteklasse van de bedrijven in het arrondissement Roeselare, in West-Vlaanderen en in het Rijk, 1950-59 (a).

Grootteklasse	Aantal bedrijven			Beteelde oppervlakte		
	Jaar 1950 = 100			Jaar 1950 = 100		
	Arrondissement Roeselare	West- Vlaanderen	Het Rijk	Arrondissement Roeselare	West- Vlaanderen	Het Rijk
1 tot 3 ha	67,5	68,0	60,7	68,6	69,0	61,1
3 tot 5 ha	89,5	84,5	73,8	90,2	84,9	74,1
5 tot 10 ha	102,1	100,9	90,4	103,5	101,5	91,1
10 tot 20 ha	104,6	104,5	108,3	103,8	104,2	109,5
20 tot 30 ha	108,3	102,0	106,7	109,8	102,1	106,7
30 tot 50 ha	115,4	98,6	109,2	119,1	98,4	108,7
50 tot 100 ha	—	116,5	104,9	—	116,9	104,3
100 en meer ha	—	133,3	99,4	—	130,2	99,1
Totaal	88,5	89,0	78,9	99,6	99,0	95,0

(a) Bedrijven van ten minste 1 ha, inclusief de bedrijven niet voortbrengend voor de verkoop.

Appendix IV, 4: Evolutie van de voornaamste teeltgroepen in West-Vlaanderen en in het Rijk, 1929-59.

Teeltgroep	Beteelde oppervlakte (in ha)						Procentuele verdeling					
	West-Vlaanderen			Het Rijk			West Vlaanderen			Het Rijk		
	1929 (a)	1950 (b)	1959 (b)	1929	1950	1959	1929	1950	1959	1929	1950	1959
Weiden en grasland	81.828	92.155	91.971	714.519	827.870	815.677	30,8	35,8	36,5	37,5	46,0	47,6
Graangewassen	91.172	90.668	92.458	606.583	532.310	525.093	34,4	35,2	36,7	31,8	29,6	30,7
Nijverheids- gewassen	27.880	20.215	20.245	87.797	93.458	88.100	10,5	7,8	8,0	4,6	5,2	5,1
Aardappelen	28.650	24.608	22.274	152.546	98.444	78.998	10,8	9,6	8,8	8,0	5,5	4,6
Wortel- en knol- gewassen an- dere dan												
aardappelen	14.241	13.379	10.103	89.238	76.742	54.897	5,4	5,2	4,0	4,7	4,3	3,2
Groenvoeder- gewassen	6.440	3.117	2.276	113.769	60.038	45.777	2,4	1,2	0,9	6,0	3,3	2,7
Droog geoogste peulvruchten	5.586	6.895	6.217	12.048	11.902	11.691	2,1	2,7	2,5	0,6	0,7	0,7
Overige teelten	9.489	6.570	6.537	130.188	98.121	92.568	3,6	2,5	2,6	6,8	5,4	5,4
Totaal	265.286	257.607	252.081	1.906.598	1.799.085	1.712.801	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

(a) Telling naar ligging van de gronden; braakgronden niet inbegrepen.

(b) Telling naar ligging van de bedrijfszetel; braakgronden niet inbegrepen.

Appendix IV, 5 : Aandeel van de voornaamste teeltgroepen in het arrondissement Roeselare in pCt van West-Vlaanderen en van het Rijk, 1959.

Teelten	Beteelde oppervlakte arrondissement Roeselare (in ha)	in pCt van West-Vlaanderen	in pCt van het Rijk
Weiden en grasland . .	7.322,41	7,96	0,90
Graangewassen	7.448,06	8,06	1,42
Droog geogste peulvruch- vruchten	459,77	7,40	3,93
Nijverheidsgewassen . .	3.296,34	16,28	3,74
Aardappelen	3.293,81	14,79	4,17
Wortel- en knolgewassen .	1.091,88	10,81	1,99
Groenvoedergewassen . .	50,99	2,24	0,11
Landbouwzaden en poot- goed voor de verkoop .	19,62	5,62	1,66
Tuinbouw voor de verkoop	615,76	30,76	1,19
Tuinbouw voor verbruik in het eigen gezin . .	426,81	10,27	1,10
Totale beteelde opper- vlakte	24.028,76 (a)	9,54	1,40
Zomergerst	1.541,45	6,17	2,05
Droog geogste erwten .	445,73	8,33	6,17
Koffiecichorei	675,06	55,29	52,53
Vroege aardappelen . .	767,99	29,98	10,04

(a) Telling naar ligging van de bedrijfszetel; braakgronden niet inbegrepen.

Appendix IV, 6 : Evolutie van de veestapel in West-Vlaanderen en in het Rijk, 1929-59.

	West-Vlaanderen						Het Rijk			Jaar 1959		
	1929			1959			1929			1959		
	1929	1950	1959	1929	1950	1959	1929	1950	1959	in pCt van West-Vlaanderen	in pCt van Het Rijk	
Melkkoeten	106.767	112.771	126.585	916.282	935.944	1.014.537	9,9	1,2				
Totaal rundvee	225.469	308.405	409.147	1.672.619	2.112.360	2.648.858	8,6	1,3				
Varkens	179.545	332.084	414.948	993.205	1.343.842	1.450.219	11,1	3,2				
Leghennen	3.496.070	2.011.608	2.061.787	16.917.222	7.589.854	7.593.855	15,7	4,3				
Landbouwpaarden	35.711	36.230	29.191	269.792	243.795	169.973	10,0	1,7				

Appendix IV, 7: Indeling van het aantal industriële en semi-industriële bedrijven naar bedrijfstak en naar grootteklasse, arrondissement Roeselare, 30 juni 1962 (a).

Bedrijfstak	minder dan 5 tewerkg.	5 tot 10 tewerkg.	10 tot 20 tewerkg.	20 tot 50 tewerkg.	50 tot 100 tewerkg.	100 tot 200 tewerkg.	200 tot 500 tewerkg.	500 en meer tewerkg.	Totaal
Textielnijverheid	56	27	25	13	13	6	3	2	145
Houtnijverheid	62	32	19	26	15	4	1	—	159
Schoennijverheid	12	7	8	15	11	7	4	2	66
Voedingswarenbereiding	79	12	12	7	1	5	1	—	117
Metaalgieterijen, -pletterijen, -smederijen, -trekkerijen	2	2	1	1	1	—	1	—	8
Fabrikage van artikels uit gewoon metaal	38	7	7	3	3	—	—	—	58
Machiniekonstruktie, elektrische toestellen	73	29	12	11	7	1	2	1	136
Konfektienijverheid	59	16	11	6	2	1	1	—	96
Bereiding van vetten en oliën	3	3	—	—	1	1	—	1	8
Drankbereiding	12	2	4	1	—	1	—	—	20
Niet-metaalhoudende delfstoffen	12	5	2	8	2	2	—	—	31
Papiernijverheid	—	1	3	2	—	—	—	—	6
Boekbedrijf en fotografie	17	3	3	—	1	1	—	—	25
Productie en distributie van elektriciteit, gas en water	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Tabakbewerking	2	1	—	—	—	—	—	—	3
Huiden- en lederbewerking	3	1	—	—	—	—	—	—	4
Scheikundige nijverheid	5	3	1	1	—	—	—	—	10
Rubbernijverheid	1	2	1	—	—	—	—	—	4
Kunst- en precisienijverheid	2	—	1	1	—	—	—	—	4
Diverse bedrijven	3	1	4	2	—	1	—	—	11
Rekuperatie- en afvalbedrijven	3	1	—	2	—	—	—	—	6
Totaal industriële bedrijven	444	155	114	99	57	29	14	6	918
Bouwbedrijf	272	67	42	23	11	5	—	—	420
Transportbedrijf	44	4	11	3	—	—	—	—	62
Totaal semi-industriële bedrijven	316	71	53	26	11	5	—	—	482
Algemeen totaal	760	226	167	125	68	34	14	6	1.400

(a) Bron: R.M.Z. en enquête W.E.S.

Bedrijfstak	30 juni 1947		30 juni 1955		30 juni 1962	
	Aantal bedrijven	Tewerkstelling	Aantal bedrijven	Tewerkstelling	Aantal bedrijven	Tewerkstelling
Textielnijverheid	1.853	40.786	1.728	42.587	1.209	40.372
Houtnijverheid (b)	1.126	7.949	550	8.491	529	9.936
Schoennijverheid	202	4.995	139	5.178	124	5.426
Voedselwarenbereiding	1.018	5.338	978	5.410	1.038	7.058
Metaalniet-ijzeren, -pletterijen, -smederijen, -trekkertijen	103	2.285	27	2.884	31	5.360
Fabrikage van artikels uit gewoon metaal	263	1.431	280	2.733	290	4.098
Machinekonstruktie, elektrische toestellen, schepen (c)	456	9.046	746	11.069	878	19.161
Konfektienijverheid	703	3.787	672	4.677	629	8.007
Bereiding van vetten en oliën	11	310	21	543	22	766
Drankbereiding	245	2.409	209	2.353	134	2.322
Niet-metaalhoudende delfstoffen	148	4.740	166	6.618	168	8.028
Papierenijverheid	12	333	22	356	31	533
Boekbedrijf en fotografie	187	1.586	191	1.832	207	2.226
Productie en distributie van elektriciteit, gas en water	27	1.999	18	1.957	9	1.595
Tabakbewerking	56	352	51	536	40	574
Huiden- en lederbewerking	77	469	54	474	53	551
Scheikundige nijverheid, rubbernijverheid, derivaten van minerale brandstoffen	93	2.710	72	2.322	79	2.701
Overige	103	1.032	140	1.395	155	1.960
Totaal industriële bedrijven	6.683	91.557	6.064	101.415	5.626	120.674
Bouwbedrijf (b)	2.982	19.360	3.144	24.274	3.434	27.403
Transportbedrijf (c)	682	3.501	347	2.344	430	2.859
Totaal semi-industriële bedrijven	3.664	22.861	3.491	26.618	3.864	30.262
Algemeen totaal	10.347	114.418	9.555	128.033	9.490	150.936

(a) Bron : R.M.Z., aangevuld met inlichtingen van de bedrijven zelf (voor aangiften buiten de exploitatiezetel).

(b) Vóór 1948 werden de ondernemingen van timmer- en schrijfwerk voor het bouwbedrijf bij de houtnijverheid geteld, sinds 1948 echter bij het bouwbedrijf.

(c) Vóór 1952 werden de garages met herstellingswerkplaats bij het transportbedrijf geteld, sinds 1952 echter bij de machinekonstruktie.

Appendix IV, 9 : Evolutie van het aantal inrichtingen en van de tewerkstelling in de industriële en semi-industriële bedrijven in het Rijk, 1947-62 (a).

Bedrijfstak	30 juni 1947		30 juni 1955		30 juni 1962	
	Aantal bedrijven	Tewerkstelling	Aantal bedrijven	Tewerkstelling	Aantal bedrijven	Tewerkstelling
Textielnijverheid	4.518	186.938	3.779	164.778	2.769	145.742
Houtnijverheid (b)	7.888	55.344	4.433	47.510	3.773	45.738
Schoennijverheid	1.399	21.891	1.014	19.522	859	18.026
Voedingswarenverwerking	8.167	66.553	8.462	67.498	8.389	73.085
Metalgieterijen, -pletterijen, -smederijen, -trekkerijen	1.360	112.666	618	113.850	534	125.698
Fabriekage van artikels uit gewoon metaal	2.386	29.293	2.823	52.931	2.725	57.355
Machiniekonstruktie, elektrische toestellen, schepen(c)	4.777	176.475	6.261	187.728	6.837	229.287
Konfektienijverheid	7.556	67.565	6.559	64.282	5.332	67.244
Bereiding van vetten en oliën	67	3.502	60	4.085	58	5.138
Drankbereiding	1.516	27.209	1.190	27.060	781	27.798
Niet-metalaalhoudende delfstoffen	1.516	64.423	1.578	66.191	1.509	74.312
Papierenijverheid	426	21.544	398	20.950	408	24.054
Boekbedrijf en fotografie	1.880	25.677	2.035	29.019	2.101	33.909
Productie en distributie van elektriciteit, gas en water	237	20.444	154	20.051	96	19.776
Tabakbewerking	378	9.003	196	9.394	139	9.185
Huiden- en lederbewerking	1.330	16.609	1.012	11.995	824	10.469
Scheikundige nijverheid, rubbernijverheid, derivaten van minerale brandstoffen	1.386	68.000	1.082	70.986	1.005	78.962
Overige	1.912	18.942	1.774	20.860	1.747	26.626
Totaal industriële bedrijven	48.699	992.078	43.428	998.690	39.886	1.072.384
Bouwbedrijf (b)	19.732	146.457	22.895	198.115	24.455	219.807
Transportbedrijf (c)	6.317 (d)	69.156 (d)	3.139	56.226	3.554	65.055
Totaal semi-industriële bedrijven	26.049	215.613	26.034	254.341	28.009	284.862
Algemeen totaal	74.748	1.207.691	69.462	1.253.031	67.895	1.357.246

(a) Bron : R.M.Z.

(b) Vóór 1948 werden de ondernemingen van timmer- en schrijnwerk voor het bouwbedrijf bij de houtnijverheid geteld, sinds 1948 echter bij het bouwbedrijf.

(c) Vóór 1952 werden de garages met herstellingswerkplaats bij het transportbedrijf geteld, sinds 1952 echter bij de machinekonstruktie.

(d) Met inbegrip van de zeelieden ter koopvaardij die onder de Dienst voor Maatschappelijke Veiligheid van de Zeelieden ter Koopvaardij (D.M.V.Z.K.) ressorteren.

Appendix IV, 10: Evoluitie van het aantal bandelsinrichtingen en de tewerkstelling, per verkoopbranche, in het arrondissement Roeselare, 1937-47.

Verkoopbranche	Inrichtingen zonder bezoldigd personeel				Inrichtingen met bezoldigd personeel			
	Aantal inrichtingen		Aantal helpers		Aantal inrichtingen		Tewerkstelling (a)	
	1937	1947	1937	1947	1937	1947	1937	1947
Onbereide landbouwprodukten	301	365	71	63	59	26	162	78
Produkten van de mijnen en groeven	176	235	29	72	22	27	79	113
Produkten van de voedingsnijverheid en visserij	1.925	1.924	516	558	89	85	334	411
Tabakprodukten	61	107	26	26	2	2	9	7
Scheikundige produkten	100	168	24	45	17	21	134	110
Produkten van de houtverwerkende nijverheid en bouwmaterialen	176	218	46	49	10	12	53	37
Papierwaren	117	72	41	20	4	3	7	8
Produkten van de polygrafische nijverheid	19	32	10	6	1	5	5	7
Huiden- en lederprodukten	152	239	40	57	7	4	13	6
Textiel en kleding	1.031	1.413	490	414	44	51	105	115
Produkten van de keramische en glasnijverheid	39	81	4	19	14	16	46	67
Produkten van ruwe en afgewerkte metalen	273	390	63	83	19	20	126	100
Produkten van de kunst- en precisienijverheid	148	240	25	46	4	3	7	4
Allerlei produkten	32	180	8	36	1	35	16	105
Totaal	4.550	5.664	1.393	1.494	293	310	1.096	1.168

(a) Bedienden, werklieden en helpers.

Appendix V, 1 : Daggemiddelde van de werkloosheid in het arrondissement Roeselare, per gemeente, periode 1957-62.

Gemeenten	Volledig werklozen		Gedeeltelijk en toevallig werklozen		Totale werkloosheid		Werkloosheid in pCt. van de totale aktieve bevolking (1)	
	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
	Ardoioie	74	10	54	24	128	34	4,8
Beveren	25	3	10	4	35	7	2,8	0,6
Dadizele	22	2	23	7	45	9	4,1	0,8
Emelgem	40	5	44	36	84	41	3,9	1,9
Giits	45	1	17	3	62	4	5,5	0,4
Hooglede	73	1	21	5	94	6	5,7	0,4
Ingelmunster	126	9	90	45	216	54	5,7	1,4
Izegem	135	23	162	110	297	133	4,1	1,8
Kachtem	19	2	14	7	33	9	4,4	1,2
Ledegem	30	4	32	9	62	13	3,6	0,7
Lichtervelde	78	3	27	6	105	9	4,5	0,4
Moorslede	50	2	44	11	94	13	3,8	0,5
Oekene	11	0	10	4	21	4	4,6	0,9
Oostnieuwkerke	44	2	16	4	60	6	4,9	0,5
Roeselare	336	77	136	69	472	146	3,3	1,0
Rollegem-Kapelle	10	2	9	3	19	5	3,7	0,9
Rumbeke	93	15	50	23	143	38	4,3	1,1
St.-Eloois-Winkel	27	1	26	7	53	8	4,6	0,7
Staden	120	5	26	6	146	11	7,3	0,5
Westrozebeke	15	1	8	1	23	2	3,6	0,3
Totaal	1.373	168	819	384	2.192	552	4,2	1,1

(1) Geraamde aktieve bevolking.

Appendix V, 2: Volledig werkloze mannen naar leeftijdsklasse, arbeidsgeschiktheid en duur van de werkloosheid, arrondissement Roetelare, 30 juni 1961.

Leeftijds- klasse	Arbeidsgeschiktheid	DUUR VAN DE WERKLOOSHEID										Totaal		
		minder dan 3 m.	3 à 6 m.	6 à 12 m.	1 à 2 j.	2 à 5 j.	5 à 10 j.	10 à 15 j.	15 j. en meer					
— 20 j.	normale geschiktheid . . .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
	gedeeltelijke geschiktheid . . . zeer beperkte geschiktheid . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20 à 25 j.	normale geschiktheid . . .	2	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
	gedeeltelijke geschiktheid . . . zeer beperkte geschiktheid . . .	3	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	6
25 à 30 j.	normale geschiktheid . . .	16	2	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	22
	gedeeltelijke geschiktheid . . . zeer beperkte geschiktheid . . .	4	—	1	3	3	—	—	—	—	—	—	—	11
30 à 35 j.	normale geschiktheid . . .	16	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18
	gedeeltelijke geschiktheid . . . zeer beperkte geschiktheid . . .	4	—	2	4	3	2	2	2	2	1	—	—	16
35 à 40 j.	normale geschiktheid . . .	21	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
	gedeeltelijke geschiktheid . . . zeer beperkte geschiktheid . . .	3	1	2	6	7	5	5	—	—	—	—	—	25
40 à 45 j.	normale geschiktheid . . .	26	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29
	gedeeltelijke geschiktheid . . . zeer beperkte geschiktheid . . .	4	1	2	4	3	3	3	3	3	1	—	—	20
45 à 50 j.	normale geschiktheid . . .	34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	35
	gedeeltelijke geschiktheid . . . zeer beperkte geschiktheid . . .	8	—	4	10	21	10	3	22	22	3	—	—	48
50 à 55 j.	normale geschiktheid . . .	20	2	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	28
	gedeeltelijke geschiktheid . . . zeer beperkte geschiktheid . . .	9	4	6	24	28	10	10	13	13	5	—	—	83
55 à 60 j.	normale geschiktheid . . .	15	1	5	11	—	—	—	—	—	—	—	—	33
	gedeeltelijke geschiktheid . . . zeer beperkte geschiktheid . . .	9	7	21	47	44	12	4	19	12	4	—	—	145
60 à 65 j.	normale geschiktheid . . .	4	2	5	17	25	19	—	—	—	—	—	—	86
	gedeeltelijke geschiktheid . . . zeer beperkte geschiktheid . . .	12	3	27	58	77	19	6	2	2	2	—	—	204
Totaal	normale geschiktheid . . .	155	10	23	15	4	1	—	—	—	—	—	—	209
	gedeeltelijke geschiktheid . . . zeer beperkte geschiktheid . . .	56	17	66	157	188	55	15	48	4	—	—	—	558
		10	4	23	75	153	105	48	7	—	—	—	—	425
		221	31	112	247	345	161	64	11	—	—	—	—	1.192

LIJST VAN DE GRAFIEKEN

Grafiek II, 1 :	Evolutie van de bevolking in het arrondissement Roeselare, in West-Vlaanderen en in het Rijk, 1831-1962	27
Grafiek II, 2 :	Leeftijdsopbouw van de bevolking van het arrondissement Roeselare, 1947 en 1961	46
Grafiek IV, 1 :	Procentuele verdeling van het landbouwareaal in het arrondissement Roeselare, in West-Vlaanderen en in het Rijk	137
Grafiek IV, 2 :	Tewerkstelling in de nijverheid van het arrondissement Roeselare, naar bedrijfstak, 30 juni 1962	173
Grafiek IV, 3 :	Evolutie van het procentueel aandeel van de diverse bedrijfstakken in de totale industriële tewerkstelling in het arrondissement Roeselare, 1937-62	195
Grafiek V, 1 :	Evolutie van de volledig werklozen en van de gedeeltelijk en toevallig werklozen in het arrondissement Roeselare in vergelijking met West-Vlaanderen en het Rijk, 1946-62 (basisjaar 1955 = 100)	256
Grafiek V, 2 :	Seizoenindex van de totale werkloosheid, 1955-61	271

LIJST VAN DE KAARTEN

Kaart I,	1 :	Ligging van het arrondissement Roeselare . . .	8
Kaart I,	2 :	Landbouwstreken in het arrondissement Roeselare	16
Kaart II,	1 :	Migratiesaldo in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1952-62 (jaargemiddelden) . . .	35
Kaart II,	2 :	Bevolkingsspreiding en bevolkingsdichtheid in het arrondissement Roeselare, 1962	39
Kaart II,	3 :	Bevolkingsevolutie in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1910-62	41
Kaart II,	4 :	Bevolkingsevolutie in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1952-62	44
Kaart III,	1 :	Waterwegen, spoorwegen en wegennet in het arrondissement Roeselare, 1962	72
Kaart III,	2 :	Aantal personenwagens in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1960	80
Kaart III,	3 :	Elektriciteitsverbruik in laagspanning (partikulier verbruik) in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1961	86
Kaart III,	4 :	Elektriciteitsverbruik in hoogspanning voor de industrie in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1961	87
Kaart III,	5 :	De gasdistributie in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1961	89
Kaart III,	6 :	De waterdistributie in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1961	91
Kaart III,	7 :	Aangroei van het aantal partikuliere huizen in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1947-61	101
Kaart III,	8 :	Aantal partikuliere huizen per 1.000 inwoners in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1961	102
Kaart IV,	1 :	Teelgronden in pCt van de kadastrale oppervlakte in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1959	113
Kaart IV,	2 :	Gemiddelde grootte van de landbouwbedrijven in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1959	116

Kaart IV, 3 :	Gemiddelde grootte van de grondstukken in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1959	119
Kaart IV, 4 :	Aandeel van de teelgronden in eigendom uitgebaat in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1959	125
Kaart IV, 5 :	De landbouwbevolking van het arrondissement Roeselare in pCt van de totale bevolking, per gemeente, 31 dec. 1959	148
Kaart IV, 6 :	Afbakening van het onderzoeksgebied bij de studie van de opvolgingstoestand op de landbouwexploitaties van de oostelijke zandleemstreek	158
Kaart IV, 7 :	Bezoldigde tewerkstelling in de plaatselijke industrie in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 30 juni 1962	179
Kaart IV, 8 :	Bedrijven met 100 en meer tewerkgestelden, in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 30 juni 1962	181
Kaart IV, 9 :	Industriële tewerkstelling naar bedrijfstak in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 30 juni 1962	183
Kaart IV, 10 :	Evolutie van de industriële tewerkstelling in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1937-62	197
Kaart IV, 11 :	Bezoldigde tewerkstelling in de handel in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1962	221
Kaart IV, 12 :	Invloedssfeer van de stad Roeselare als verzorgingscentrum, enquête W.E.S., 1963	223
Kaart V, 1 :	Werkloze mannen in pCt van de totale beroepsbevolking in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1957-62	260
Kaart V, 2 :	Werkloze vrouwen in pCt van de totale beroepsbevolking in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1957-62	261

LIJST VAN DE TABELLEN

Tabel I,	1 :	Kengetallen van het arrondissement Roeselare en van de voornaamste kernen, in vergelijking met West-Vlaanderen, 1947-62	10
Tabel II,	1 :	Evolutie van de bevolking in het arrondissement Roeselare, West-Vlaanderen en in het Rijk, 1831-1962	26
Tabel II,	2 :	Natuurlijke groei in het arrondissement Roeselare, in West-Vlaanderen en in het Rijk, 1891-1962	30
Tabel II,	3 :	In- en uitwijking in het arrondissement Roeselare, 1891-1962	32
Tabel II,	4 :	In- en uitwijking in het arrondissement Roeselare, naar herkomst en bestemming, 1956-61	37
Tabel II,	5 :	Leeftijdsopbouw van de bevolking in het arrondissement Roeselare, 1947 en 1961	45
Tabel II,	6 :	Aantal families (gehuwden, weduwnaars, weduwen) naar het aantal in leven zijnde kinderen, 31 dec. 1947	49
Tabel II,	7 :	Beroepsbevolking naar de aard van de bedrijvigheid, 31 dec. 1947	52
Tabel II,	8 :	Indeling van de beroepsbevolking naar sociale stand, arrondissement Roeselare, 31 dec. 1947	54
Tabel II,	9 :	Prognose van de bevolkingsevolutie in het arrondissement Roeselare, 1961-76	57
Tabel III,	1 :	Bedrijvigheid op het kanaal Roeselare-Leie, 1952-62	66
Tabel III,	2 :	Geladen en geloste goederen op het kanaal Roeselare-Leie, 1952-62	66
Tabel III,	3 :	Aantal uitgereikte reisbiljetten en abonnementen in de stations van het arrondissement Roeselare, 1962	73
Tabel III,	4 :	Goederenverkeer in de stations van het arrondissement Roeselare, 1962	74
Tabel III,	5 :	Verkeersdrukte op de wegen in het arrondissement Roeselare, 1949-60	75

Tabel III, 6 :	Samenstelling van het verkeer op het wegennet van het arrondissement Roeselare, 1960	76
Tabel III, 7 :	Voertuigenpark en -dichtheid, 1954-60	78
Tabel III, 8 :	Telefoonabonnenten en telefoongesprekken in het Roeselaarse, 1955-62	83
Tabel III, 9 :	Aantal verzonden telegrammen in het Roeselaarse, 1955-62	83
Tabel III, 10 :	Gebouwen- en woningvoorraad in het arrondissement Roeselare, 31 dec. 1947	93
Tabel III, 11 :	Woningvoorraad naar de grootte van de woningen en het aantal bewoners in het arrondissement Roeselare, 31 dec. 1947	95
Tabel III, 12 :	Evolutie van het aantal woongebouwen in het arrondissement Roeselare, 1947-61	97
Tabel III, 13 :	Bouw van partikuliere huizen in het arrondissement Roeselare, 1948-61	100
Tabel III, 14 :	Aantal toegekende rijksbouwpremies in het arrondissement Roeselare, 1948-61	103
Tabel III, 15 :	Aktiviteit van de vennootschappen voor volkswoningbouw in het arrondissement Roeselare, 1948-61	105
Tabel IV, 1 :	Landbouwbedrijven naar grootteklasse, arrondissement Roeselare, 1959	114
Tabel IV, 2 :	Evolutie van het grondgebruik naar grootteklasse van de bedrijven in het arrondissement Roeselare, 1929-59	117
Tabel IV, 3 :	Gemiddelde oppervlakte van de grondstukken naar grootteklasse van de bedrijven, 1959	120
Tabel IV, 4 :	Eigendomsverhoudingen naar de grootte van de bedrijven, in het arrondissement Roeselare, in West-Vlaanderen en in het Rijk, 1959	123
Tabel IV, 5 :	Vergelijking tussen de eigendoms- en pachtverhoudingen op een steekproef van 636 landbouwexploitatie uit het arrondissement Roeselare met 3.465 bedrijven uit West-Vlaanderen, W.E.S.-enquête, 1962	126
Tabel IV, 6 :	Ontwikkeling van de voornaamste teeltgroepen in het arrondissement Roeselare, 1929-59	127
Tabel IV, 7 :	Evolutie van de teelt van graangewassen, naar soort, in het arrondissement Roeselare, 1929-59	129

Tabel IV, 8 :	Evolutie van de teelt van nijverheidsgewassen in het arrondissement Roeselare, 1929-59	131
Tabel IV, 9 :	Evolutie van het ledental en het omzetcijfer van de S.V. Veiling Roeselare en omstreken, 1953-63	136
Tabel IV, 10 :	Evolutie van de veestapel in het arrondissement Roeselare, 1929-59	138
Tabel IV, 11 :	Aantal stuks rundvee per 100 ha weide- en grasland in het arrondissement Roeselare, West-Vlaanderen en het Rijk, 1929-59	138
Tabel IV, 12 :	Varkensstapel naar grootte van de bedrijven in het arrondissement Roeselare, 1959	140
Tabel IV, 13 :	Ouderdom van de bedrijfsgebouwen op de hoeven van het arrondissement Roeselare, W.E.S.-enquête, 1962	142
Tabel IV, 14 :	Landbouwmaterieel in het arrondissement Roeselare, 1962	143
Tabel IV, 15 :	Evolutie van de mechanisering in de landbouw in het arrondissement Roeselare, 1950-62	144
Tabel IV, 16 :	Samenstelling van de landbouwersgezinnen in het arrondissement Roeselare, 31 dec. 1959	146
Tabel IV, 17 :	Indeling van de landbouwers naar de aard van het eventueel bijberoep, arrondissement Roeselare, 1959	150
Tabel IV, 18 :	De gezinsgrootte naar kindertal op de naar grootteklasse ingedeelde landbouwbedrijven van het arrondissement Roeselare, W.E.S.-enquête, 1962	150
Tabel IV, 19 :	Evolutie van de bestendige tewerkstelling in de landbouw, arrondissement Roeselare, 1929-59	153
Tabel IV, 20 :	Bestendige tewerkstelling in de landbouw, arrondissement Roeselare, 1960-62	154
Tabel IV, 21 :	De opvolgingsdruk op de landbouwbedrijven van de oostelijke Zandleemstreek, W.E.S.-enquête, 1962	160
Tabel IV, 22 :	De beroepsrichting van de boerenjongeren uit het oostelijke Zandleemgebied en de provincie West-Vlaanderen, W.E.S.-enquête, 1962	163
Tabel IV, 23 :	Tewerkstelling in de industrie, naar grootteklasse van de bedrijven, in het arrondissement Roeselare, 30 juni 1962	177
Tabel IV, 24 :	Aantal bedienden per 1.000 arbeiders, naar grootteklasse van de bedrijven, arrondissement Roeselare en het Rijk, 1962	185

Tabel IV, 25 :	Evolutie van de tewerkstelling in de industriële en semi-industriële bedrijven in het arrondissement Roeselare, 1937-47	186
Tabel IV, 26 :	Evolutie van het aantal inrichtingen en van de tewerkstelling in de industriële en semi-industriële bedrijven in het arrondissement Roeselare, 1947-62	190
Tabel IV, 27 :	Evolutie van de industriële tewerkstelling in het arrondissement Roeselare, 1937-62	196
Tabel IV, 28 :	Ruimtelijke spreiding van de arbeidskrachten tewerkgesteld in het arrondissement Roeselare, 1962	204
Tabel IV, 29 :	Leeftijdsstructuur van de arbeidskrachten in de industrie in het arrondissement Roeselare, 1962	206
Tabel IV, 30 :	Alleenstaande handarbeiders in het arrondissement Roeselare, naar de aard van de bedrijvigheid, 31 dec. 1947	209
Tabel IV, 31 :	Ontwikkeling van het aantal handelsinrichtingen en tewerkstelling in het arrondissement Roeselare, 1937-47	212
Tabel IV, 32 :	Bezetting in de handel, per 1.000 inwoners, in het arrondissement Roeselare, in West-Vlaanderen en in het Rijk, 31 dec. 1947	214
Tabel IV, 33 :	Koncentratie van de handelsinrichtingen, naar verkoopbranche, in de stad Roeselare, 31 dec. 1947	217
Tabel IV, 34 :	Evolutie van de bezoldigde tewerkstelling in de handelsinrichtingen in het arrondissement Roeselare, 1947-62	219
Tabel IV, 35 :	Motieven die de aantrekkingskracht van Roeselare als aankoopcentrum bepalen, enquête W.E.S., 1963	225
Tabel IV, 36 :	Evolutie van het aantal inrichtingen en de tewerkstelling in bank- en financieuzen, hotelbedrijf en persoonsverzorging, 1937-47	226
Tabel IV, 37 :	Evolutie van het aantal inrichtingen met bezoldigde tewerkstelling en van de tewerkstelling in bank- en financieuzen, hotelbedrijf en persoonsdiensten in het arrondissement Roeselare, 1947-62	228
Tabel V, 1 :	In- en uitgaande pendel in het arrondissement Roeselare, 31 dec. 1947	235
Tabel V, 2 :	Evolutie van het aantal grensarbeiders in het arrondissement Roeselare, 1961-63	243
Tabel V, 3 :	Evolutie van het aantal grensarbeiders in het Roeselaarse, in- en afschrijvingen, 1961-63	244

Tabel V, 4 :	Nieuwe grensarbeiderskaarten afgeleverd door het Gewestelijk Bureau van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, 1957-62	246
Tabel V, 5 :	Seizoenarbeiders in Frankrijk, naar aard van de campagne, arrondissement Roeselare, 1953-62	249
Tabel V, 6 :	Volledig werkloze seizoenarbeiders in het arrondissement Roeselare op 30 juni 1962, naar leeftijdsklasse en arbeidsgeschiktheid	251
Tabel V, 7 :	Evolutie van de werkloosheid in het arrondissement Roeselare, 1946-62	255
Tabel V, 8 :	Evolutie van de werkloosheid bij de mannen en bij de vrouwen in het arrondissement Roeselare, 1946-62	258
Tabel V, 9 :	Volledig werkloze mannen naar leeftijdsgroep en duur van de werkloosheid, 30 juni 1961	263
Tabel V, 10 :	Volledig werkloze mannen naar duur van de werkloosheid in het arrondissement Roeselare, in West-Vlaanderen en in het Rijk, 30 juni 1961 (procentuele verdeling)	264
Tabel V, 11 :	Volledig werklozen in het arrondissement Roeselare naar beroepsgroep en duur van de werkloosheid, 30 juni 1961	266
Tabel V, 12 :	Indeling van de volledig werklozen naar plaats van laatste tewerkstelling, 30 juni 1961	267
Tabel V, 13 :	Volledig werklozen die hun laatste werkkring hadden in het arrondissement Roeselare, 30 juni 1961	269
Tabel V, 14 :	Raming van de arbeidsreserve beschikbaar voor de industrie van het arrondissement Roeselare, 1962	275
Tabel V, 15 :	Inrichtingen voor technisch en beroepsonderwijs voor jongens en opleidingsmogelijkheden in het arrondissement Roeselare, schooljaar 1961-62	278
Tabel V, 16 :	Aantal leerlingen in het technisch en beroepsonderwijs (jongens), arrondissement Roeselare, 1950-61	280
Tabel V, 17 :	Ruimtelijke spreiding van de schoolbevolking (jongens) in het technisch en beroepsonderwijs (dagonderwijs) te Roeselare, 1961-62	281
Tabel V, 18 :	Evolutie van het aantal leerlingen (meisjes) in het technisch en beroepsonderwijs, arrondissement Roeselare, 1950-61	283
Tabel V, 19 :	Evolutie van het aantal leerlingen in het middelbaar onderwijs, arrondissement Roeselare, 1950-61	284
Tabel V, 20 :	Bezetting in de centra voor kollektieve herscholing, G.B. Roeselare	287
Tabel V, 21 :	Individuele herscholing van werklozen, toestand op 30 aug. 1963	288

LIJST VAN DE APPENDICES

Appendix II,	1 :	Evolutie van de bevolking in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1952-62 . . .	311
Appendix II,	2 :	Procentuele verdeling van de aktieve bevolking naar bedrijfstak, in het arrondissement Roeselare, per gemeentengroep, 31 dec. 1947 . . .	312
Appendix III,	1 :	Samenstelling van het verkeer op het wegennet van het arrondissement Roeselare, 1960 . . .	313
Appendix III,	2 :	Evolutie van het aantal partikuliere huizen in het arrondissement Roeselare, per gemeente, 1947-61	314
Appendix IV,	1 :	Evolutie van het landbouwareaal in het arrondissement Roeselare, 1929-59	315
Appendix IV,	2 :	Indeling van de landbouwbedrijven naar grootteklasse, in het arrondissement Roeselare in West-Vlaanderen en het Rijk, 1959	316
Appendix IV,	3 :	Evolutie van het grondgebruik naar grootteklasse van de bedrijven in het arrondissement Roeselare, in West-Vlaanderen en in het Rijk, 1950-59	317
Appendix IV,	4 :	Evolutie van de voornaamste teeltgroepen in West-Vlaanderen en in het Rijk, 1929-59	318
Appendix IV,	5 :	Aandeel van de voornaamste teeltgroepen in het arrondissement Roeselare in pCt van West-Vlaanderen en van het Rijk, 1959	319
Appendix IV,	6 :	Evolutie van de veestapel in West-Vlaanderen en in het Rijk, 1929-59	320
Appendix IV,	7 :	Indeling van het aantal industriële en semi-industriële bedrijven naar bedrijfstak en naar grootteklasse, arrondissement Roeselare, 30 juni 1962	321
Appendix IV,	8 :	Evolutie van het aantal inrichtingen en van de tewerkstelling in de industriële en semi-industriële bedrijven in West-Vlaanderen, 1947-62	322

Appendix IV, 9 :	Evolutie van het aantal inrichtingen en van de tewerkstelling in de industriële en semi-industriële bedrijven in het Rijk, 1947-62	323
Appendix IV, 10 :	Evolutie van het aantal handelsinrichtingen en de tewerkstelling, per verkoopbranche, in het arrondissement Roeselare, 1937-47	324
Appendix V, 1 :	Daggemiddelde van de werkloosheid in het arrondissement Roeselare, per gemeente, periode 1957-62	325
Appendix V, 2 :	Volledig werkloze mannen naar leeftijds-klasse, arbeidsgeschiktheid en duur van de werkloosheid, arrondissement Roeselare, 30 juni 1961	326

S.V. GROENINGHE DRUKKERIJ
BUDA STRAAT, 56, KORTRIJK

W.E.R. - PUBLICATIES

A. — REEKS VAN HET WESTVLAAMS EKONOMISCH STUDIEBUREAU

- « *De Economische Situatie en Mogelijkheden van het Arrondissement Ieper* », door G. Declercq & O. Vanneste, 1958 (207 blz.) — 135 F.
- « *De Belgische Zeevisserij - Een Economische Studie* », door O. Vanneste & P. Hovart, 1959 (358 blz.) — 200 F.
- « *La Pêche Maritime Belge - Etude Economique* », par O. Vanneste & P. Hovart, 1959 (358 p.) — 200 F.
- « *Het Arrondissement Brugge - Een Regionaal Economische Studie* », door O. Vanneste, J. Theys & M. Zwaenepoel, 1961 (436 blz.) — 250 F.
- « *Het Arrondissement Oostende - Een Regionaal Economische Studie* », door O. Vanneste, J. Theys en M. Zwaenepoel, 1962 (444 blz.) — 250 F.
- « *Menen - Een Economische Studie van een Grensstad* », door O. Vanneste & J. Theys, 1962 (256 blz.) — 200 F.
- « *Het Arrondissement Roeselare - Een Regionaal Economische Studie* », door O. Vanneste, J. Theys en M. Zwaenepoel, 1963 (336 blz.) — 250 F.

B. — RAPPORTEN W.E.R.

- « *De Confectienijverheid in West-Vlaanderen - Contact Technisch en Beroeps-
onderwijs/Nijverheid* », gestencild, 1958 (64 blz.) — 35 F.
- « *De Textielnijverheid in West-Vlaanderen - Arbeidsbevoorrading - Contact
Onderwijs/Industrie* », gestencild, 1959 (74 blz.) — 35 F.
- « *De Metaalnijverheid in West-Vlaanderen - Arbeidsbevoorrading - Contact
Onderwijs/Industrie* », gestencild, 1960 (119 blz.) — 85 F.
- « *De Schoennijverheid in West-Vlaanderen - Arbeidsbevoorrading - Contact
Onderwijs/Industrie* », gestencild, 1961 (67 blz.) — 45 F.
- « *De Konfektenijverheid in West-Vlaanderen - Kontakt Technisch en Beroeps-
onderwijs/Nijverheid (Aanvullend rapport)* », gestencild, 1962 (50 blz.) — 100 F.
- « *De Houtnijverheid in West-Vlaanderen - Arbeidsbevoorrading - Kontakt
Onderwijs/Industrie* », gestencild, 1962 (80 blz.) — 125 F.

C. — REEKS WESTVLAAMSE ONTWIKKELINGSPROBLEMEN W.E.R. — W.E.S.

- Nr 1. — *Toekomstige Ontwikkelingsproblemen van Oost- en West-Vlaanderen en Zeeland*, 1957 (56 blz.) — 20 F.
- Nr 2. — *Plechtige Installatievergadering C.L.E.R. - Regionaal-Economisch Kontaktcomitee West-Vlaanderen - Henegouwen - Nord - Pas-de-Calais*, 1960 (52 blz.) — 25 F.
- Nr 3. — *Verslag van de Algemene Vergadering van de Westvlaamse Economische Raad*, 1960 (39 blz.) — 25 F.
- Nr 4. — *Verslag Westvlaamse Economische Raad over het jaar 1960*, (36 blz.) — 25 F.
- Nr 5. — *Universitair onderwijs in West-Vlaanderen, 1963*, (32 blz.) — 20 F.

D. — ANDERE PUBLICATIES

- « *Le Littoral et son Hinterland - Essai d'une étude d'économie touristique* », (in Nederlandse taal uitgeput) door O. Vanneste & G. Declercq, 1955 (226 blz.) — 150 F.
- « *Structurele Werkloosheid in West-Vlaanderen* », door G. Declercq & O. Vanneste, 1957 (2 delen, 130 blz. + 278 blz.) — 275 F.
- « *Adresboek van de Westvlaamse industrie* », 1958 (344 blz.) — 150 F.

E. — TIJDSCHRIFT « WEST-VLAANDEREN WERKT »

- Driemaandelijke uitgave — abonnement 100 F.
- Steunende leden (bijdrage 200 F) ontvangen gratis het tijdschrift en andere publicaties van de W.E.R.
- P.C.R. W.E.R. nr 976.57.

Foto : R. Vansevenant

Haven van Roeselare

